

**בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מאוחדות שלו**

**תמצית דוח כספי**

**ליום 30.9.2008**

(בלתי מבוקר)

26 בנובמבר 2008

**בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו  
תמצית דוח כספי ליום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)**

עמוד

תוכן הענינים

	<b>1. דוח הדירקטוריון</b>
	<b>א. ההתפתחות הכללית של עסקי הקבוצה</b>
2	- תיאור עסקי קבוצת לאומי והתפתחותם הכללית
2	- השליטה בבנק
3	- אמצעים הוניים ועסקאות במניות הבנק
6	- חלוקת דיבידנדים
7	- נתונים עיקריים בקבוצת לאומי
	<b>ב. מידע אחר</b>
8	- התפתחויות עיקריות במשק
14	- סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על הפעילות
19	- מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים
19	- גילוי בדבר הליך אישור הדוחות הכספיים
	<b>ג. תיאור עסקי הקבוצה לפי מגזרים ותחומי פעילות</b>
21	- התפתחות ההכנסות, ההוצאות וההפרשה למס
31	- המבנה והתפתחות של הנכסים וההתחייבויות
42	- מגזרי הפעילות בקבוצה
69	- פעילות חברות מוחזקות עיקריות
72	- פעילות חוץ-בנקאית של חברות כלולות
73	- חשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם
80	- מצב ההצמדה ומצב הנזילות
83	- הערכות לבאזל 2
85	- הליכים משפטיים
	<b>ד. נושאים נוספים</b>
86	- לאומי למען הקהילה
87	- המבקר הפנימי
88	- הערכת בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי
	<b>2. סקירת ההנהלה</b>
90	- שיעורי הכנסה והוצאה
97	- סיכון אשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק
100	<b>3. הצהרת המנכ"ל הראשי</b>
101	<b>הצהרת ראש החטיבה לכספים וכלכלה</b>
	<b>4. תמצית דוחות כספיים</b>
102	- דוח סקירת רואי החשבון המבקרים המשותפים
103	- תמצית מאזן - מאוחד
104	- תמצית דוח רווח והפסד - מאוחד
105	- תמצית דוח על השינויים בהון העצמי - מאוחד
108	- באורים לתמצית הדוחות הכספיים - מאוחדים

## א. ההתפתחות הכללית של עסקי הקבוצה

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. הכללים שישמשו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2007. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם הדוח השנתי של 2007.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה (מאזניים וחוף מאזניים\*) הסתכמו בסוף ספטמבר 2008 בכ-693 מיליארד ש"ח לעומת 764 מיליארד ש"ח בסוף 2007, ירידה בשיעור של כ-9.3%. הנובעת בעיקר מירידה בשוק ההון ומייסוף השקל ביחס למטבעות החוף.

### תיאור עסקי קבוצת לאומי והתפתחותם הכללית

\* סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות, שווי ניירות ערך שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמורת.

בעקבות המשבר הגלובלי, ירידות השערים המתמשכות בבורסות העולם ובישראל, קריסתם של בנק ההשקעות Lehman Brothers והבנק האמריקאי Washington Mutual, הרעת המצב במשק הישראלי והשפעתם של כל אלה על עסקי הקבוצה, סיימה קבוצת לאומי את הרביע השלישי של 2008 בהפסד של 84 מיליון ש"ח.

על אף זאת סיימה הקבוצה את תשעת החודשים הראשונים של השנה ברווח נקי של 1,275 מיליון ש"ח לעומת 2,840 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה בשיעור של 55.1%. הקיטון ברווח הנקי נובע בעיקר מירידה ברווח הנקי מפעולות רגילות בכ-1,446 מיליון ש"ח, פרטים נוספים ראה להלן.

הרווח הנקי מפעולות רגילות הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של השנה ב-1,026 מיליון ש"ח לעומת 2,472 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון בשיעור של 58.5%. ברביע השלישי של השנה הסתכם ההפסד מפעולות רגילות בסך 85 מיליון ש"ח לעומת רווח של 901 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, כמפורט בהמשך.

הקיטון ברווח הנקי מפעולות רגילות מוסבר בעיקר, כתוצאה מגידול בהפרשות לחובות מסופקים ומירידת ערך והפסדים מהשקעות בניירות ערך.

הרווח הנקי למניה בתשעת החודשים הראשונים של 2008 היה 0.87 ש"ח לעומת 2.01 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ו-2.37 ש"ח בכל שנת 2007.

בהתבסס על נתוני המערכת הבנקאית ליום 30 ביוני 2008 כפי שפורסמו על ידי בנק ישראל חלקה של קבוצת לאומי בסך מערכת הבנקאית היה כדלהלן:

31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	30.06.2008	
באחוזים					
30.0	30.0	30.1	29.8	29.0	סך כל המאזן
29.9	29.9	29.8	29.7	29.1	אשראי לציבור
30.3	30.6	30.5	30.2	29.1	פיקדונות הציבור
34.0	30.2	** 27.5	37.9	* 48.0	רווח מפעולות רגילות לפני מס
34.1	30.5	** 25.6	38.4	* 47.2	רווח מפעולות רגילות לאחר מס

\* לאחר נטרול הפסדי בנק הפועלים ברביע הראשון.

\*\* הירידה בחלק הקבוצה נובעת בעיקר מהיקף הוצאות השכר החריגות שכמחציתן נבעו מההפרטה.

ביום 30 בספטמבר 2008 החזיקה מדינת ישראל ב-11.462% מההון המונפק של הבנק (בדילול מלא 11.27%) וב-14.20% מזכויות ההצבעה בבנק (בדילול מלא 13.96%). ביום 20 בנובמבר 2008 החזיקה המדינה ב-11.459% מההון המונפק של הבנק (בדילול מלא 11.27%) וב-14.20% מזכויות ההצבעה בבנק (בדילול מלא 13.96%).

### השליטה בבנק

## מכירת מניות הבנק על ידי המדינה

בעקבות הנוהל למכירה של עד 20% ממניות המדינה בבנק אשר פורסם על ידי החשב הכללי במשרד האוצר ונכסים מ.י. בשנת 2005, רכשה חברת Barnea Investments B.V. ("ברנע") 9.99% מהון הבנק.

מתוך המניות הנרכשות, מניות שהן מעבר ל-5% מהון הבנק (70,570,211 מניות במועד הרכישה) הוחזקו בנאמנות, וברנע והנאמן חתמו על ייפוי כח המסמיך את הועדה שמונתה בהתאם לסעיף 12 לחוק המניות הבנקאיות שבהסדר (הוראת שעה), התשנ"ד-1993 (1) להשתתף בכל האסיפות של הבנק ולהצביע בהן מכח המניות האמורות וכן, (2) לממש את הזכות למנות דירקטורים בהתייחס לכל המניות של הבנק המוחזקות על ידי ברנע.

כמו כן, העניקה הממשלה לברנע אופציה לרכישת 10.01% נוספים מהון הבנק. האופציה פקעה ביום 24 במאי 2007. לפי תנאי הליך המכירה, ברנע נדרשה למכור לפחות 4.99% ממניות הבנק (מתוך 9.99% שרכשה) וזאת בתוך שנה מאותו מועד. בעקבות זאת, ביום 18 במאי 2008, הודיעה ברנע לבנק כי ביום 15 במאי 2008 העבירה 70,570,211 מניות רגילות של הבנק ל-Gabriel Capital Corporation או לגופים קשורים אליו (ביחד, "Gabriel Funds") תמורת השקעותיהם ב-Barnea S.a.r.l. (חברת האם של ברנע) וכן תמורת התחייבות Gabriel Funds לבצע תשלומים בעתיד לברנע, כפוף לתנאים ולנסיבות מסויימים. כמו כן, הודיעה ברנע לבנק כי כתוצאה מהעסקה הני"ל, אין למר עזרא מרקין ול-Gabriel Funds שנמצאות בשליטתו, ענין במישרין או בעקיפין לברנע, אשר נמצאת בשליטה מלאה של מר סטיבן פיינברג באמצעות קרנות השקעה פרטיות מקבוצת Cerberus. בנוסף, נמסר לבנק העתק מהודעת ברנע והנאמן על פקיעת ייפוי הכח הנזכר לעיל.

נכסים מ.י. הודיעה להנהלת הבנק באוגוסט 2007 כי בכוונת משרד האוצר להמשיך בהפרטת הבנק באחת משתי הדרכים: מכירת יתרת המניות לגוף בנקאי בינלאומי באמצעות בנק להשקעות, או בדרך של מכירת יתרת המניות בחבילה אחת או יותר בהליך מכירה פרטי וכי ישנה העדפה למכירה לגוף בנקאי זר. נכסים מ.י. ומשרד האוצר חזרו ב-N.M. Rothschild & Sons Ltd. לשמש יועץ לצורך קידום דרך זו.

לפרטים בק"ע מכירת מניות הבנק ראה בעמוד 16 לדוח השנתי של 2007.  
לפרטים בק"ע הנפקת כתבי אופציה לעובדים ראה בעמוד 5.

**ההון העצמי** של הקבוצה הסתכם ב-30 בספטמבר 2008 ב-19,562 מיליון ש"ח, לעומת 19,549 מיליון ש"ח בסוף 2007 - עלייה של 0.1%. הגידול בהון העצמי נובע בעיקר מהרווח לתשעת החודשים הראשונים של השנה, מהגדלת ההון מממוש האופציות שהוקצו לעובדים (לפרטים ראה להלן), מהתאמת ההון בגין פרעון הלוואות שהועמדו לעובדים לרכישת מניות ובניכוי דיבידנד ששולם, שקוזזו כמעט במלואם מירידת שווי של תיק ניירות הערך הזמין למכירה והתאמות מתרגום דוחות כספיים של חברות כלולות. בתיק ניירות הערך (נוסטרו) מוחזקות בעיקר אגרות חוב ממשלתיות, בנקאיות ומוסדות פיננסיים זרים המהוות בדרך כלל שימוש למקורות שגויסו ולהון הפנוי. מרבית תיק ניירות הערך מסווג כניירות ערך זמינים למכירה ונכלל במאזן על בסיס שווי הוגן. ההכנסות נזקפות בדוח רווח והפסד על בסיס צבירה, וההפרש בין השווי לפי צבירה לגבי אגרות חוב ולפי עלות לגבי מניות לבין השווי הוגן נרשם ישירות לסעיף נפרד בהון העצמי בניכוי השפעת המס המתיחס.

כתוצאה מהמשבר הגלובלי וירידת השווי של אגרות החוב וההשקעות במניות נרשמה בתשעת החודשים הראשונים של השנה ירידת ערך בסך 1,328 מיליון ש"ח נטו בהון העצמי (מזה 741 מיליון ש"ח ברביע השלישי של השנה) לעומת ירידת ערך בסך 7 מיליון ש"ח נטו בתקופה המקבילה אשתקד (כל הסכומים הינם נטו לאחר השפעת המס המתיחס).

במסגרת הנפקת כתבי אופציות לעובדים, על פי תכנית ההנפקה כמפורט בהמשך, מומשו כתבי אופציות, בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בתמורה של 611 מיליון ש"ח, וההון גדל בהתאם.

## אמצעים הוניים ועסקאות במניות הבנק

## דוח הדירקטוריון

להלן פירוט היתרות נטו בקרן ההון (התאמות נטו בגין ניירות ערך זמינים למכירה לפני מס):

	30 בספטמבר 2008	30 ביוני 2008	31 בדצמבר 2007	תנועה רביעי שלישי תשעה חודשים
(במיליוני ש"ח)				
מניות	243	529	1,161	(286) (918)
אגרות חוב ממשלת ישראל	14	61	20	(47) (6)
אגרות חוב ממשלות זרות	3	1	1	2
אגרות חוב אחרות*	(1,522)	(700)	(387)	(822) (1,135)
מכשירי חוב אחרים	(35)	(29)	(30)	(6) (5)
סך הכל	(1,297)	(138)	765	(1,159) (2,062)
המס המתייחס	471	53	(263)	418 734
סך הכל נטו	(826)	(85)	502	(741) (1,328)

\* מזה ל-30 בספטמבר 2008 אגרות חוב מגובות משכנתאות (61) מיליוני ש"ח, לעומת (36) מיליוני ש"ח ב-30 ביוני 2008 ו-(47) מיליוני ש"ח בסוף 2007. לפרטים נוספים ראה עמודים 35-41.

סך כל היתרה המצטברת נטו של התאמות ניירות ערך המוחזקים בתיק הזמין למכירה לשווי שוק ליום 30 בספטמבר 2008 מסתכמת בסכום שלילי של 826 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס).

על פי כללי חישוב הלימות ההון, היתרה בגין התאמת ניירות ערך לשווי הוגן אינה משפיעה על חישוב ההון לצורך יחס הון מזערי, למעט הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של מניות זמינות למכירה בניכוי השפעת המס.

**יחס הון עצמי למאזן** ב-30 בספטמבר 2008 הגיע ל-6.7% בהשוואה ל-6.5% ב-31 בדצמבר 2007.

**יחס הון לרכיבי סיכון** הגיע ב-30 בספטמבר 2008 ל-12.08%, בהשוואה ל-11.52% ב-31 בדצמבר 2007. שיעור זה גבוה מהשיעור המזערי של 9% שנקבע על ידי המפקח על הבנקים. יחס ההון הראשוני לרכיבי סיכון הגיע ב-30 בספטמבר 2008 ל-7.92%, בהשוואה ל-7.55% בסוף 2007.

השיפור ביחסי הלימות ההון נובע בעיקר מהנפקת מניות בגין מימוש אופציות לעובדים ומהרווחים בתשעת החודשים הראשונים של השנה.

### הנפקת כתבי התחייבות ונייר ערך מסחרי

ב-12 בפברואר 2008 ביצעה לאומי חברה למימון בע"מ הנפקה למשקיעים מסווגים ולציבור בסך כ-2.5 מיליארד ש"ח בשתי סדרות של כתבי התחייבות נדחים על פי תשקיף מדף משנת 2007. ההנפקה כללה הרחבת סדרה ח' בסך 815 מיליון ש"ח, והנפקת סדרה חדשה, סדרה ט', בסך 1,700 מיליון ש"ח. כתבי התחייבות מסדרה ט' אינם צמודים למדד, נושאים ריבית שנתית של 6.29% וייפרעו בתשלום אחד באוגוסט 2013.

בתקופה מרס - ספטמבר 2008 גייס הבנק באמצעות ארבע הנפקות פרטיות למשקיעים מוסדיים של נייר ערך מסחרי (נע"מ) בהיקף של כ-600 מיליון ש"ח ובריבית משתנה בגובה ריבית בנק ישראל בתוספת 0.18%. הנייר הינו לתקופה של 90 ימים עם אפשרות של הבנק לחידוש מדי רביעי עד תום חמש שנים מיום ההנפקה. לרוכשי הנייר יש אפשרות למכור חזרה למנפיק את ניירות הערך מדי יום, בהודעה של שבוע מראש, ולקבל את הריבית שנצברה. ליום 20 בנובמבר 2008, הסכום במחזור עמד על 180.7 מיליון ש"ח.

### עסקות בעלי ענין במניות הבנק

ביום 15 במאי 2008 חדלה Barnea Investments B.V. מלהיות בעלת ענין בבנק. לפרטים ראה "השליטה בבנק" בעמוד 2 לעיל.

## כתבי אופציה לעובדים

בפברואר 2006 הוקצו לעובדי לאומי 84,853,960 כתבי אופציה ללא תמורה, על פי מתאר תכנית אופציות שפורסם על ידי הבנק, בהתאם לסיכום בין המדינה לבין עובדי הבנק בקשר עם הליך הפרטת הבנק ומכירת החזקות המדינה במניותיו.

בחודש פברואר 2008 מומשו על ידי העובדים 41,723,516 אופציות שהיו במחזור והיוו את המנה הראשונה. יתרת האופציות במספר דומה ניתנות למימוש עד פברואר 2009, כאשר עד יום 20 בנובמבר 2008 מומשו בסך הכל 59,318,541 כתבי אופציה.

מחיר המימוש המתואם ל-31 בדצמבר 2007 היה 11.272 ש"ח ול-20 בנובמבר 2008 היה 10.614 ש"ח.

הבנק רושם הוצאות שכר בהתאם לשווי ההוגן במועד הענקת כתבי האופציה, בתוספת מס שכר ודמי ביטוח לאומי, וזאת לאורך שנתיים ממועד הקצאת כתבי האופציה. בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 היה קיטון בהוצאה בסך 2.0 מיליון ש"ח, לעומת הוצאות של כ-196 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה בשנת 2007.

כתוצאה מהירידות בשוק ההון ירד גם מחיר מניות לאומי ברביע השלישי של 2008 בשיעור של 26% ועמד על שער של 12.31 ש"ח לעומת 18.7 ש"ח בסוף 2007. לפיכך, קטן שווי ההטבה לעובדים וברביע השלישי הוקטנו הוצאות השכר בסכום של 37 מיליון ש"ח, ובמקביל בוטלו מיסים נדחים בסכום של 77 מיליון ש"ח. בסך הכל ההשפעה השלילית נטו על התוצאות של הרביע השלישי היתה כ-40 מיליון ש"ח.

יתרת ההלוואות שהועמדו על ידי בנק דיסקונט לעובדי לאומי, למימון מימוש כתבי האופציה ל-30 בספטמבר 2008 היתה 123 מיליון ש"ח (מתוך סכום כולל של 277 מיליון ש"ח הלוואות שהועמדו בפברואר 2008).

תיאור מפורט בקשר לנושא זה ניתן בדוח השנתי ל-2007. כמו כן, פירוט נוסף ניתן בבאור 11.ג לדוח זה.

## הגדלת ההון המונפק של הבנק

עד ליום 20 בנובמבר 2008, מומשו 59,318,541 כתבי אופציה אשר הוקצו לעובדי הקבוצה לפי המתאר מתאריך 24 בינואר 2006, ובמועד הנ"ל הגיע ההון המונפק של הבנק ל-1,473,551,221 ש"ח ע.ג.

## הגדלת ההון הרשום של הבנק

בתאריך 7 באוקטובר 2008 הוחלט באסיפה כללית לאשר את הגדלת ההון הרשום של הבנק לסך 2,215,000,000 ש"ח על ידי יצירת 500,000,000 מניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.ג. כל אחד, אשר תהיינה מומרות לסטוק לאחר שתוצאנה ותפרענה במלואן, למטרת הנפקת שטרי הון נדחים מורכבים (hybrid) בלבד, זאת עקב הודעת הבנק בחודש ספטמבר 2008, שהדירקטוריון אישר עקרונית מסגרת של עד 3 מיליארד ש"ח להנפקת שטרי הון נדחים מורכבים כהון ראשוני, לפי תנאים שיקבעו ויאושרו מזמן לזמן בעתיד. שטרי ההון יכללו בתנאיהם אפשרות של המרה כפויה למניות רגילות, אך זאת במקרים חריגים ביותר, וישאו ריבית צמודה למדד בשיעור שיקבע סמוך למועד ההנפקה.

### א. מדיניות הדיבידנד לשנים 2006 - 2008

ביום 29 במרס 2006 החליט הדירקטוריון של הבנק לקבוע מדיניות דיבידנד כדלקמן: בכוננת הדירקטוריון להמליץ לפני האסיפה הכללית על חלוקת דיבידנד שנתי, בגין השנים 2006 ו-2007, בסכום המהווה לפחות 50% מהרווח הנקי השנתי של הבנק הניתן לחלוקה, אם לא יתרחש שינוי לרעה ברווחי הבנק ו/או במצבו העסקי והכספי ו/או במצב המשק הכללי ו/או בסביבה החוקית או הפיסקלית.

כל חלוקת דיבידנד תהיה בהתאם לדרישות חוק החברות, התשנ"ט-1999, הקובע בין היתר, כי הבנק רשאי לבצע חלוקה מתוך רווחיו, ובלבד שלא קיים חשש סביר שהחלוקה תמנע מן הבנק את היכולת לעמוד בחביותיו הקיימות והצפויות, בהגיע מועד קיומן. כמו כן, נדרש הבנק לעמוד במגבלות שקבע המפקח על הבנקים כגון: יחס הון מזערי שלא יפחת מ-9%, קיום דרישות סעיף 23 לחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981, לפיו נקבעה מגבלה לגבי שיעור ההון אשר מותר לתאגיד בנקאי להשקיע בתאגידים ריאליים, וכן עמידה במגבלות שקבע המפקח על הבנקים בעניין מתן אשראי כשיעור מההון ובמגבלות שקבע לענין חלוקת דיבידנדים, כגון: לא יחולק דיבידנד מתוך קרנות הון או מתוך הפרשים בזכות הנובעים מתרגום דוחות כספיים של יחידות אוטונומיות בחו"ל; או כאשר אחת או יותר משלוש השנים הקלנדריות האחרונות הסתיימה בהפסד.

אין בהצהרה על מדיניות הדיבידנד הנ"ל כל התחייבות כלפי צד שלישי כלשהו (לרבות בענין מועדי תשלום דיבידנד או בענין שיעור חלוקת דיבידנדים בעתיד).

בינואר 2008 החליט הדירקטוריון של הבנק להאריך את מדיניות הדיבידנד הנ"ל גם לשנת 2008.

הצהרות מסוימות המופיעות בפיסקאות לעיל מכילות "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה, ראה סעיף "תאור עסקי התאגיד הבנקאי ומידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון" בעמוד 14 להלן.

### ב. דיבידנד לשנת 2007

האסיפה הכללית המיוחדת שהתכנסה ביום 17 בינואר 2008 אישרה את המלצת הדירקטוריון מיום 11 בדצמבר 2007, על חלוקת דיבידנד במזומן בשיעור של כ-49.8% מהרווח הנקי לתקופה של 9 החודשים הראשונים של 2007 (כ-1,414 מיליון ש"ח) ובשיעור של 100.0% על ההון הנפרע.

הדיבידנד שולם ביום 5 בפברואר 2008 לבעלי המניות שהחזיקו במניות הבנק ביום 20 בינואר 2008 (התאריך הקובע). המניות נסחרו "אקס" דיבידנד ביום 21 בינואר 2008. הדיבידנד היה בשיעור של 1.0 ש"ח לכל מניה רגילה בת 1.0 ש"ח ע.נ.

האסיפה הכללית השנתית שהתכנסה ביום 5 ביוני 2008, אישרה את המלצת הדירקטוריון מיום 30 במרס 2008, על חלוקת דיבידנד נוסף במזומן בגין שנת 2007 בשיעור של כ-52.2% מהרווח הנקי של הרביע הרביעי של 2007 (כ-270 מיליון ש"ח) ובשיעור של 18.373% על ההון הנפרע. הדיבידנד שולם ביום 30 ביוני 2008, לבעלי מניות שהחזיקו במניות הבנק ביום 17 ביוני 2008 (התאריך הקובע). המניות נסחרו "אקס" דיבידנד ביום 18 ביוני 2008. הדיבידנד היה בשיעור של כ-18.373% אג' למניה רגילה בת 1.0 ש"ח ע.נ.

בסך הכל הסתכמו הדיבידנדים בגין שנת 2007 בסך 1,684 מיליון ש"ח שהם כ-50.2% מהרווח הנקי לשנת 2007, ובשיעור של 1.18373 ש"ח לכל מניה רגילה בת 1.0 ש"ח ע.נ.

**בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו**  
נתונים עיקריים בקבוצת לאומי

שנת	ינואר - ספטמבר	ינואר - ספטמבר	שנת
2007	2007	2008	2007
<b>הכנסות, הוצאות ורווח (במיליוני ש"ח):</b>			
7,648	5,867	5,404	רווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים
407	128	1,055	הפרשה לחובות מסופקים
4,222	3,030	2,255	סך כל ההכנסות התפעוליות והאחרות
6,937	5,073	5,202	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
250	193	(52)	מזה: עלויות הפרטה, (הנפקת מניות ואופציות לעובדים)
4,526	3,696	1,402	רווח מפעולות רגילות לפני מסים
2,984	2,472	1,026	רווח נקי מפעולות רגילות
373	368	249	רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים
3,357	2,840	1,275	רווח נקי לתקופה
2.11	1.75	0.70	רווח נקי מפעולות רגילות למניה (בש"ח)
2.37	2.01	0.87	רווח נקי למניה (בש"ח)
1,684	-	-	דיבידנד מוצע
<b>נכסים והתחייבויות לסוף התקופה (במיליוני ש"ח):</b>			
302,151	302,007	293,811	סך כל הנכסים (סך כל המאזן)
198,557	196,327	207,489	אשראי לציבור
47,169	46,355	41,566	ניירות ערך
238,045	236,929	225,952	פיקדונות הציבור
19,549	20,531	19,562	הון עצמי
<b>יחסים פיננסיים עיקריים במונחים שנתיים (ב-%):</b>			
65.7	65.1	70.6	אשראי לציבור לסך המאזן
15.6	15.4	14.1	ניירות ערך לסך המאזן
78.8	78.5	76.9	פיקדונות הציבור לסך המאזן
11.52	12.11	12.08	ההון הכולל לרכיבי סיכון (א)
7.55	8.04	7.92	הון ראשוני לרכיבי סיכון
6.5	6.8	6.7	הון עצמי (לא כולל זכויות בעלי מניות חיצוניים) למאזן
17.4	20.6	8.5	רווח נקי להון עצמי ממוצע (לא כולל זכויות בעלי מניות חיצוניים) (ג)
15.4	17.9	6.8	רווח נקי מפעולות רגילות להון עצמי ממוצע (לא כולל זכויות בעלי מניות חיצוניים) (ג)
38.0	37.0	60.2	שיעור הפרשה למס מהרווח
0.20	0.087	0.68	הפרשה לחובות מסופקים מתוך האשראי לציבור (ג)
0.13	0.058	0.45	הפרשה לחובות מסופקים מתוך כלל סיכון האשראי לציבור (ג)
2.53	2.60	2.46	רווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים לסך המאזן (ג)
3.93	3.95	3.49	סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים (ב) (ג)
1.55	1.57	1.48	סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה (ב) (ג) (ד)
2.30	2.25	2.37	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים (ג)
0.91	0.89	1.00	סך כל ההוצאות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה (ג) (ד)
1.13	1.29	0.57	רווח נקי לסך כל הנכסים הממוצעים (ג)
1.01	1.12	0.46	רווח נקי מפעולות רגילות לסך הנכסים הממוצעים (ג)
1.71	1.76	1.85	מרווח פיננסי כולל הכנסות והוצאות ממכשירים פיננסיים נגזרים
58.4	57.0	67.9	ההוצאות התפעוליות מסך כל ההכנסות (ב)
60.9	59.7	43.3	ההכנסות התפעוליות והאחרות להוצאות התפעוליות והאחרות
35.6	34.1	29.4	ההכנסות התפעוליות והאחרות מסך כל ההכנסות (ב)
(א) הון עצמי - בתוספת זכויות בעלי מניות חיצוניים ובניכוי השקעות בהון של חברות כלולות והתאמות שונות.			
(ב) סך כל ההכנסות - רווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים בתוספת הכנסות תפעוליות ואחרות.			
(ג) על בסיס שנתי.			
(ד) כולל פעילות חוץ מאזנית.			



## ב. מידע אחר

### התפתחויות עיקריות במשק<sup>(\*)</sup>

#### כללי

לאחר צמיחה מהירה במחצית הראשונה של 2008, נרשמה ברביע השלישי האטה משמעותית בצמיחת המשק והתוצר המקומי הגולמי התרחב בקצב שנתי של כ-2.3% בהשוואה לרביע השני של השנה. ההאטה בפעילות הכלכלית ברביע השלישי באה לידי ביטוי בפגיעה בהכנסות המדינה ממיסים, בין השאר גם על רקע השלכות המשבר הפיננסי העולמי על שוק ההון המקומי. בתשעת החודשים הראשונים של השנה צמח המשק הישראלי בשיעור של כ-5.1%, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, שיעור מהיר הנובע מהשפעת הצמיחה המהירה במחצית הראשונה של השנה. שער החליפין של השקל מול הדולר יוסף בחודשים ינואר-ספטמבר בשיעור חד יחסית של כ-11.1% כתוצאה משילוב של היחלשות הדולר מול המטבעות העיקריים בעולם והשפעות הפעילות בשוק המט"ח המקומי. במהלך הרביע השלישי של השנה הגביר בנק ישראל את התערבותו בשוק המט"ח, אשר החלה בחודש מרס 2008, והחל ברכישה של כ-100 מיליון דולר, בממוצע יומי.

האינפלציה במשק הסתכמה בחודשים ינואר-ספטמבר ב-4.4% ובשנה שהסתיימה בספטמבר 2008 עלו המחירים ב-5.5%, מעל הגבול העליון של יעד יציבות המחירים (1% עד 3%). על רקע זה, בנק ישראל העלה את הריבית במהלך הרביע השני והשלישי של השנה. עם זאת, בחודש אוקטובר, עם החרפת המשבר הפיננסי בעולם והחשש מפני האטה כלכלית חריפה, החל בנק ישראל במהלך הפוך של הורדת ריבית. כך, בשתי החלטות במהלך חודש זה, ירדה הריבית במצטבר ב-0.75 נקודת אחוז ל-3.50% והחל ב-14 בנובמבר 2008 הורדה הריבית ל-3.0%. בשוק המניות נרשמו בתשעת החודשים הראשונים של השנה ירידות שערים חדות של כ-30.4% במדד תל-אביב 100, אשר החרפו בחודש אוקטובר, בו ירד המדד ב-19.7% נוספים. גם בשוק האג"ח הלא-ממשלתיות צמודות המדד נרשמו ירידות שערים חדות, בפרט ברביע השלישי, בו ירדו השערים בכ-8.0%, זאת תוך עלייה ניכרת בפער בתשואות לפדיון של אגרות אלה בהשוואה לאג"ח ממשלתיות, מצב המהווה ביטוי לחשש מקשיים בפירעון חובות החברות, בעקבות ההרעה במצב הכלכלי.

#### המשבר הגלובלי והשלכותיו על המשק הישראלי

ברביע השלישי של 2008 חלה החרפה במשבר הפיננסי העולמי לאחר שבמחצית הראשונה של השנה התרבו הסימנים להאטה בפעילות הכלכלית בעולם. ברקע לכך נמשך המשבר בשוק הנדל"ן למגורים ובשוק המשכנתאות בארה"ב ובבריטניה, שהחל באמצע שנת 2007, והשפיע לשלילה גם על המערכת הבנקאית והפיננסית. הדבר בא לביטוי במחיקות בהיקפים ניכרים שביצעו קבוצות בנקאיות גדולות בעולם, בהן בתי ההשקעות הגדולים. ברביע השלישי של השנה, חל גידול מהיר בחוסר הוודאות לגבי איתנותם הפיננסית של הגופים הללו, מצב שהביא לפשיטת רגל של חלקם. כתוצאה, נוצרה בעיה של חוסר אמון וחוסר נזילות במערכת הבנקאית העולמית, אשר הביאה להתערבות מתואמת של ממשלות ובנקים מרכזיים בעולם באמצעות "תכניות הצלה" בהיקפים ניכרים וחריגים. הצעדים שנקטו כללו, בין השאר, הורדות ריבית משמעותיות של הבנקים המרכזיים, הזרמת נזילות למערכת, מתן ערבות לאשראי בין-בנקאית והגדלת בסיס ההון של בנקים על ידי ממשלות ("הלאמת בנקים"). פעולות אלה החלו להיות מיושמות במהלך הרביע הרביעי של השנה.

על פי הערכת בנק ישראל, המשבר הפיננסי בעולם משליך על המערכת הפיננסית בישראל ובא לידי ביטוי בכך שהתנודתיות ומידת אי הודאות בשוקי ההון המקומיים גדלו בצורה משמעותית, מחירי ניירות הערך בבורסה של תל-אביב ירדו, ועלו מרווחי הסיכון של איגרות החוב, בעיקר אלו הקונצרניות.

<sup>(\*)</sup> מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר והבורסה לניירות ערך.

## דוח הדירקטוריון

עוד העריך בנק ישראל, כי המשבר צפוי להשפיע על הפעילות הכלכלית דרך הירידה בשערי ניירות הערך בישראל ובעולם, הגורמת לשחיקה של ערך הרכוש שבידי הציבור בישראל ובשל כך צפויה ירידה בצריכה הפרטית. בנוסף, במקרה של האטה בצמיחה או מיתון בפעילות הכלכלית העולמית, בייחוד במדינות המפותחות, תחול ירידה ביצוא של ישראל, וזו תוביל לירידה בהכנסה של המשק. כפועל יוצא צפויה להיפגע גם הצריכה הפרטית. בהקשר זה, ראוי לציין כי קרן המטבע הבינלאומית (IMF) עדכנה בחודש נובמבר 2008 את תחזיתה לצמיחה העולמית לשנת 2009 כלפי מטה, וכעת היא מעריכה כי הצמיחה בארה"ב ובאזור האירו תהיה בשנת 2009  $-0.7\%$  ו- $-0.5\%$ , בהתאמה, לעומת  $1.4\%$  ו- $1.2\%$ , בהתאמה, הצפויים בשנת 2008. הפגיעה הצפויה ביצוא ובצריכה, כמו גם הקושי לגייס הון ואשראי בשווקים העולמיים, עשויים גם לפגוע בהשקעות המקומיות.

### תכנית הממשלה לטיפול במשבר הכלכלי

ב-19 בנובמבר 2008 הודיע משרד האוצר על "תכנית ההאצה", הכוללת חבילת צעדים להאצת הפעילות במשק נוכח המיתון העולמי.

תכנית הממשלה כוללת, בין השאר, את הצעדים הבאים:

1. השקעה ממשלתית בתשתיות אשר תעמוד בשנת 2009 על היקף של כ-21.7 מיליארד ש"ח, כאשר יינתן תקצוב מיידי בהרשאה להתחייב בהיקף של כ-10 מיליארד ש"ח לפרויקטים זמינים.
2. הרחבת מקורות האשראי לסקטור העסקי בכ-3.3 מיליארד ש"ח.
3. המשך התכנית להפחתת מיסים הקיימת.
4. תוספת של 250 מיליון ש"ח בהשקעות במו"פ והעמדת מסגרת של כ-100 מיליון ש"ח להשקעות הון.
5. צעדים שונים לחיזוק שוק העבודה.
6. הסרת חסמים בשוק הנדל"ן.

בשלב זה, לא ניתן להעריך את השפעת הצעדים הכלכליים על פעילות הבנק.

### התוצר העסקי וענפי המשק

תוצר הסקטור העסקי, התרחב בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בשיעור של כ-5.9% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. עם זאת, ברביע השלישי של השנה נרשמה האטה חדה בצמיחת הסקטור העסקי אשר התרחב בקצב שנתי של כ-1.9%, בהשוואה לרביע השני. מקורה של האטה בצמצום הפעילות בענפי התעשייה ובענפי התחבורה, אחסנה ותקשורת כמו גם בירידה בתוצר ענפי המסחר, שירותי אוכל והאחר.

סקר החברות של בנק ישראל לרביע השלישי של השנה מצביע אף הוא על האטה בפעילות הסקטור העסקי בהמשך להאטה ברביע השני. ההאטה בלטה בכל הענפים, כאשר בענפי המסחר והבניה נרשמה ירידה בפעילות.

ענף התיירות המשיך להתרחב בתקופת הדוח. מספר התיירים שנכנסו לישראל בדרך האוויר גדל בכ-23.6% בתשעת החודשים הראשונים של השנה, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, ואילו היקף הלינות במלונות (תיירים + ישראלים), גדל ב-7.2%. תפוסת החדרים במלונות גדלה אף היא בכל אזורי הארץ.

### תקציב המדינה ומימונו

בחודשים ינואר-ספטמבר 2008, נרשם עודף של כ-2.0 מיליארד ש"ח בתקציב הממשלה. זאת לעומת גירעון מתוכנן של כ-11.5 מיליארד ש"ח (1.6% תוצר) לשנת 2008 כולה. בתקופה זו נרשם חוסר של כמיליארד ש"ח בהכנסות המדינה ממיסים, עקב ירידה בהכנסות, בפרט של מיסים ישירים (הן במס הכנסה והן ירידה של 50% בגבייה משוק ההון), אשר חריפה ברביע השלישי של השנה. החוסר במיסים, הוא הפער בין היקף ההכנסות בפועל ליעד הגבייה של האוצר, לחודשים ינואר-ספטמבר 2008. בחודש אוקטובר 2008, נמשכה מגמת הירידה בהכנסות ממיסים וגדל הפער בין היקף הגבייה בפועל ליעד הגבייה, לכשני מיליארד ש"ח.

# דוח הדירקטוריון

## סחר חוץ ותנועות הון

בתשעת החודשים הראשונים של השנה התרחבו היבוא והיצוא בשיעורים מרשימים, במונחים דולריים (26% ו-21%, בהתאמה, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד) ואילו הגירעון המסחרי התרחב באותה תקופה בכ-3.5 מיליארד דולר לכ-10.6 מיליארד דולר. העלייה בגירעון נבעה, בין היתר, מגידול של כ-4.3 מיליארד דולר ביבוא מוצרי אנרגיה כתוצאה מעליית המחירים בעולם במחצית הראשונה של השנה. במהלך הרביע השלישי הסתמנה ירידה דולרית ביצוא הסחורות. הדבר בא לביטוי בכל עוצמות הטכנולוגיה (טכנולוגיה עילית, מעורבת-עילית, מעורבת-מסורתית, מסורתית) כאשר בכל אחת מארבע הקטגוריות נרשמה האטה בגידול ו/או צמצום ביצוא.

נתוני החשבון השוטף של מאזן התשלומים למחצית הראשונה של השנה מצביעים על עודף של כ-2.1 מיליארד דולר (בניכוי עונתיות) בהשוואה לכ-2.7 מיליארד דולר במחצית הראשונה אשתקד. הסבר מרכזי להרעה זו הינו גידול בהוצאה במט"ח על יבוא דלק, בשל עליית המחירים בעולם באותה עת, אשר קוּזו רק בחלקו על ידי גידול בעודף בחשבון השירותים.

נתונים חלקיים של בנק ישראל על פעילות המשק בשוק המט"ח ותנועות ההון בתשעת החודשים הראשונים של 2008 מלמדים על מספר מגמות: ההשקעות הישירות של זרים, באמצעות הבנקים בישראל (דהיינו, ללא דיווחים ישירים מחברות) הסתכמו בכ-5.1 מיליארד דולר בהשוואה לכ-5.8 מיליארד דולר בשנת 2007 כולה. לעומת זאת, השקעות בתיק ני"ע למסחר (השקעות פיננסיות) בישראל קטנו באופן משמעותי, מכ-2.2 מיליארד דולר בשנת 2007 לכ-0.3 מיליארד דולר בחודשים ינואר-ספטמבר 2008 השנה.

מנגד, השקעות ישירות של ישראלים בחו"ל, באמצעות הבנקים בישראל, הסתכמו בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בכ-2.3 מיליארד דולר, קצב שנתי גבוה מעט מזה שהיה בשנת 2007 (כ-2.9 מיליארד דולר). ההשקעות בתיק ני"ע למסחר ירדו בשיעור חד: מכ-4 מיליארד דולר בשנת 2007 לכ-0.4 מיליארד דולר, בחודשים ינואר-ספטמבר 2008.

נתונים אלה מלמדים כי השפעת תנועות ההון תמכה בהתחזקות השקל בעיקר עקב צמצום ביציאת כספים, אשר היה משמעותי יותר מהירידה בתנועות ההון הנכנסות.

## שער החליפין ויתרות המט"ח

בחודש מרס 2008, החל בנק ישראל לרכוש דולרים בשוק המט"ח, לראשונה מאז 1998, במסגרת התכנית להגדלת היתרות בשנתיים הקרובות בכ-10 מיליארד דולר (כ-25 מיליון דולר ביום) עליה הודיע הבנק המרכזי ב-20 במרס 2008. במהלך החודשים ינואר-ספטמבר, נרשם ייסוף של כ-11.1% בשערו של השקל מול הדולר. באותה תקופה, נחלש האירו מול השקל בשיעור של כ-11.6%.

ב-10 ביולי 2008 הודיע בנק ישראל כי החל ביום זה יגדיל את קצב רכישות המט"ח וירכוש 100 מיליון דולר במוצא ביום. הבנק המרכזי הסביר בהודעתו כי ההחלטה להגדיל את קצב הרכישות התקבלה לאחר שהתכנית להגדלת היתרות נבחנה על רקע תנאי השוק באותה עת והשינוי המצטבר המהיר בשער החליפין של השקל. לאחר הודעת בנק ישראל החל תהליך של פיחות בשקל, ושערו אשר עמד ב-9 ביולי על 3.23 ש"ח לדולר הגיע בסוף ספטמבר 2008 ל-3.421 ש"ח לדולר. במהלך חודש אוקטובר ונובמבר 2008 פוחת השקל בשיעור חד מול הדולר ושערו ב-21 בנובמבר 2008 הוא 4.022 ש"ח לדולר. יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש ספטמבר 2008 על כ-36.1 מיליארד דולר בהשוואה לכ-28.5 מיליארד דולר בסוף שנת 2007. בחודש אוקטובר ירדו היתרות בכמיליארד דולר.

## אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן עלה בתשעת החודשים הראשונים של השנה בכ-4.4% (מזה ברביע השלישי - 2.0%) ואילו ב-12 החודשים המסתיימים בספטמבר 2008 הסתכמה עלייתו בכ-5.5%. זוהי סטייה משמעותית מיעד האינפלציה של 1% עד 3%. עלייה גבוהה זו במדד

## דוח הדירקטוריון

התרחשה למרות הייסוף המשמעותי בשער החליפין של השקל מול הדולר ומשקפת היחלשות של ההשפעה של שער החליפין על המדד, בפרט דרך השפעתו על סעיף הדיור. כידוע, לאורך שנים ארוכות היה המתאם בין שער החליפין לדיור חיובי וגבוה. תרומה בולטת לעליית המדד בחודשים ינואר-ספטמבר הייתה לסעיף הדיור אשר עלה ב-6.8% וכן לסעיף המזון אשר עלה בכ-9.4%, בעיקר כתוצאה מהשפעת עליית המחירים בעולם. בחודש אוקטובר עלה המדד ב-0.1%.

בתקופת הדוח נרשמה תנודתיות גבוהה בהתפתחות ריבית בנק ישראל: בראשית השנה העלה בנק ישראל את הריבית, מ-4.0% בחודש דצמבר 2007, ל-4.25% בחודש ינואר 2008 ובהמשך הרביע הראשון החל הבנק המרכזי במהלך של הורדת ריבית, עד ל-3.25% בחודש אפריל. החל בחודש יוני, על רקע העלייה בסביבת האינפלציה אשר חרגה באופן משמעותי מיעד יציבות המחירים, החל בנק ישראל בתהליך של העלאת ריבית, עד ל-4.25% בחודש ספטמבר 2008 וזאת כדי להחזיר את האינפלציה לתחום של יציבות המחירים. עם החרפת המשבר הפיננסי בעולם והחשש מפני האטה כלכלית חריפה, החל בנק ישראל במהלך של הורדת ריבית. כך, ב-12 באוקטובר 2008, הורדה הריבית ב-0.5 נקודת האחוז, בסוף אוקטובר הורדה הריבית בעוד 0.25 נקודת האחוז ל-3.50%. ב-14 בנובמבר הופחתה הריבית שוב, ב-0.5 נקודות האחוז ל-3.0%.

### שוק ההון

ההחרפה במשבר הפיננסי בעולם במהלך הרביע השלישי באה לידי ביטוי גם בירידות שערים חדות בשוקי ההון בעולם. התפתחות זו לא פסחה על שוק ההון בישראל ובמהלך הרביע השלישי של השנה נרשמו במדדי המניות המקומיים ירידות שערים חדות. מדד תל אביב 100 אשר ירד במחצית הראשונה של השנה בכ-14.5% הוסיף וירד בכ-18.6% ברביע השלישי של 2008. מחזורי המסחר ירדו גם הם ברביע השלישי, אם כי במצטבר, בתשעת החודשים הראשונים של 2008 הסתכם מחזור המסחר של המניות וניירות הערך ברי המרה בבורסה בתל אביב ומחוצה לה, בכ-2.1 מיליארד ש"ח, בממוצע יומי, נתון המשקף עליה בשיעור של כ-1%, בהשוואה לממוצע 2007. זאת, לאחר שיעורי גידול דו-ספרתיים בשנים האחרונות.

בחודש אוקטובר 2008 החרפו מאד ירידות השערים בבורסה בת"א ומדד ת"א 100 ירד בכ-19.7%. מגמה דומה נרשמה בשאר השווקים בעולם. ירידות השערים נמשכו גם במהלך חודש נובמבר.

בשוק אגרות החוב בלטו בתקופת הדוח אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד אשר שעריהן עלו בכ-6.1%. זאת, על רקע העלייה המשמעותית באינפלציה והחריגה מהיעד הממשלתי. בפרט, בלטו האגרות לטווח ארוך של 7-10 שנים, אשר שעריהן עלו בכ-7.2% ותשואתן לפדיון (של האגרות ל-7 שנים) הגיעה בממוצע החודשים ינואר-ספטמבר לכ-2.9% לעומת כ-3.3% בשנת 2007 וכ-3.8% בשנת 2006. לעומת זאת, מדדי אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות, "שחר" ו"גילון", עלו באותה תקופה בשיעור מתון של כ-4.7% ו-2.1%, בהתאמה. לעומת אגרות החוב הממשלתיות, הרי בשוק אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח קונצרניות) צמודות המדד נרשמו בתקופת הדוח ירידות שערים של כ-2.8%, כאשר ברביע השלישי נרשמו ירידות שערים של כ-8.0%. מדדי התל בונד 20 והתל בונד 40 רשמו ברביע השלישי, ירידות שערים חדות של כ-6.7% ו-7.0%, בהתאמה. זאת, על רקע החשש מקשיים בפירעון חובות החברות, אשר בא לידי ביטוי בגידול בפער בתשואות לפדיון של אגרות אלה בהשוואה לאג"ח ממשלתיות, בעקבות ההרעה במצב הכלכלי.

במטרה להרגיע את השווקים, הודיע ב-4 בנובמבר 2008, הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון, על התערבות עקיפה ראשונה בשוק האג"ח הקונצרני.

### הנכסים הכספיים שבידי הציבור

תיק הנכסים הכספיים שבידי הציבור הסתכם בסוף חודש ספטמבר בכ-1,963 מיליארד ש"ח, ירידה של כ-3.3% (כ-66 מיליארד ש"ח), בהשוואה לרמתו בסוף חודש דצמבר 2007. ירידה זו הושפעה גם מכך שמאז ראשית פברואר 2008 כלולה בתיק (ברכיב הצמוד למדד)

## דוח הדירקטוריון

התחייבות הממשלה לסייע לקרנות הפנסיה הותיקות בהיקף של כ-72 מיליארד ש"ח, אשר הביאה לגידול של כ-3.5% בשווי התיק. לפיכך, בנטרול הכללת רכיב זה, הייתה ירידה נומינלית של כ-6.8% בשווי התיק. בחינת רכיבי התיק מלמדת על שחיקת שווי המניות שבידי הציבור כתוצאה מירידות המחירים בארץ ובחו"ל וירידת שווי הנכסים צמודי המט"ח בהשפעת הייסוף בשער של השקל בעיקר מול הדולר. לעומת זאת גדלו הרכיבים הלא-צמודים וצמודי המדד גם בהשפעת צבירת נכסים על רקע המשך הצמיחה במשק.

הנכסים הכספיים של הציבור המנוהלים **בקבוצה** (פיקדונות הציבור, אג"ח ושטרי הון, תיקי ניירות ערך, כולל ניירות ערך שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמרת הסתכמו בסוף ספטמבר 2008 בכ-647 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-719 מיליארד ש"ח בסוף דצמבר 2007, קיטון של 10.0%.

### האשראי הבנקאי

האשראי הבנקאי במשק (כולל בנקים למשכנתאות, נתונים על בסיס ממוצעים חודשיים), התרחב בתשעת החודשים הראשונים של השנה בשיעור נומינלי של כ-3.0%. ההשפעה של ייסוף שער החליפין של השקל לעומת הדולר (11.1% בחודשים ינואר-ספטמבר) הייתה משמעותית וגרעה כ-3.0-2.5 נקודות אחוז, כך שבנטרול השפעת הייסוף, הקצב השנתי של גידול האשראי הגיע ל-7%, בקירוב. המשבר בשוק ההון המקומי הביא בחודשים ינואר-ספטמבר לצמצום חד בהיקפן של ההנפקות של אגרות חוב על ידי חברות במשק, המהוות תחליף לאשראי הבנקאי. אלה הסתכמו, ע"פ אומדן המבוסס על נתוני הבורסה לני"ע, בכ-10-12 מיליארד ש"ח בלבד, בתשעת החודשים הראשונים של השנה, לעומת הנפקות של כ-70 מיליארד ש"ח בשנת 2007. בנוסף, יש לזכור כי קיימים גם פדיונות בהיקפים הדומים לאלה של ההנפקות. לפיכך, נראה כי בתקופת הדוח השפעת החלופה בין האשראי החוץ בנקאי (נטו) לאשראי הבנקאי, אפשרה את גידולו של האחרון בקצב מהיר יחסית לזה של השנים האחרונות. זאת, למרות ההאטה בפעילות הכלכלית, בפרט ברביע השלישי, הפועלת לצמצום הביקוש לאשראי במשק.

האשראי לציבור **בבנק** הסתכם בסוף ספטמבר 2008 בכ-140.2 מיליארד ש"ח, עלייה של 4.8% ביחס לסוף 2007.

### דירוג האשראי של מדינת ישראל ובנק לאומי

ב-11 בפברואר 2008, הודיעה חברת דירוג האשראי Fitch כי היא מעלה את דירוג האשראי של מדינת ישראל מ-(A-) ל-(A) כאשר תחזית הדירוג היא "יציבה". העלאת הדירוג הוסברה בירידה המהירה ביחס חוב ציבורי/תוצר אשר הגיע בשנה שחלפה לרמה של מעט יותר מ-80%, הרמה הנמוכה מאז ומעולם. ב-14 בפברואר הודיעה החברה כי היא מעלה את דירוג האשראי של הבנק מ-(BBB+) ל-(A) עם תחזית דירוג "יציבה". זאת, בעקבות העלאת דירוג האשראי של המדינה והערכת החברה כי התחזקה היכולת של המדינה להעמיד תמיכה לבנק במקרה הצורך.

חברת דירוג האשראי מודיס' הודיעה ב-17 באפריל 2008, כי היא מעלה את דירוג האשראי של ישראל במט"ח ובמטבע מקומי מ-A2 ל-A1. העלאת דירוג זו משקפת את יכולת העמידה של ישראל מול זעזועים כלכליים ופוליטיים, קיומה של משמעת תקציבית ואת התמיכה הפיננסית והפוליטית הנמשכת מארה"ב ומיהדות העולם. ב-22 באפריל 2008, הודיעה החברה כי היא מעלה את דירוג האשראי של הבנק מ-A2 ל-A1 בעקבות העלאת דירוג האשראי של המדינה.

ב-30 באוקטובר 2008, הודיעה חברת S&P כי היא מורידה את תחזית דירוג האשראי של מדינת ישראל מ"חיובית" ל"יציבה". דירוג האשראי לא השתנה ונותר ברמה של (A).

ב-4 במרס 2008 הודיעה חברת S&P מעלות, על דירוג של (A-1+) לניירות ערך מסחריים שיופקו על ידי הבנק בהיקף של עד מיליארד ש"ח.

## דוח הדירקטוריון

ביום 26 ביוני 2008, הודיעה החברה על הורדה בדירוג של כתבי ההתחייבות הנדחים שהונפקו על ידי הבנק מ-AAA ל-AA+. זוהי תוצאה של התאמת הדירוג על ידי S&P מעלות הנוגעת להנפקות של המערכת הבנקאית, למתודולוגיית הדירוג הבינלאומית של S&P. לפיכך קבעה החברה כי כתבי ההתחייבות הנדחים של הבנקים בישראל אשר דורגו על ידה בעבר, ידורגו ברמת דירוג אחת נמוכה מדירוג המנפיק.

ב-6 באוקטובר 2008, הודיעה חברת מידרוג על העברת כתבי התחייבויות של הבנקים המדורגים על ידה לרשימת מעקב, נוכח אפשרות להורדת דירוג. כל זאת, בעקבות העלייה ברמת האי-וודאות בשווקים הפיננסיים ורמת הסיכון בסביבה העסקית בה פועלת המערכת המקומית.

כתבי ההתחייבות הנדחים של בנק לאומי מדורגים על ידה כיום Aaa.

### להלן הנתונים על שינויים במדד המחירים לצרכן ובשערי החליפין:

לשלושה חודשים		לתשעה חודשים			
שנסתיימו		שנסתיימו			
ביום 30 בספטמבר 2007		ביום 30 בספטמבר 2008			
2007	2008	2007	2008		
(באחוזים)					
2.8	2.79	5.00	2.52	2.10	שיעור עליית מדד המחירים הידוע
(9.0)	(5.02)	(11.05)	(5.55)	2.06	שיעור עליית (ירידת) שער הדולר של ארה"ב
1.7	2.26	(11.65)	(0.41)	(5.39)	שיעור עליית (ירידת) שער הארו
(7.0)	(1.81)	(18.44)	(4.34)	(5.77)	שיעור (ירידת) שער הלירה שטרלינג
(1.3)	(1.04)	(8.01)	(0.61)	(4.35)	שיעור (ירידת) שער הפר"ש

### להלן שערי החליפין היציגים העיקריים:

30 בספטמבר		31 בדצמבר			
2007		2007			
2007	2008	2006	2007		
בש"ח					
4.013	3.421	4.225	3.846	דולר ארה"ב	
5.690	4.999	5.564	5.659	ארו	
8.138	6.288	8.288	7.710	לירה שטרלינג	
3.429	3.146	3.465	3.420	פרנק שויצרי	

### תיאור עסקי התאגיד הבנקאי ומידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון

דוח הדירקטוריון כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע המתייחס לעתיד המוגדר בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

**מידע צופה פני עתיד** מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשפיע" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

המידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדירקטוריון נסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה.

### רכוש נספי השואה

ועדת חקירה פרלמנטרית שהוקמה לנושא איתור והשבת נכסים של נספי השואה פרסמה בינואר 2005 דוח מסכם. מהדוח עלה כי נכסים של נספי שואה שהיו מופקדים בבנק אנגלו-פלשתינה הועברו, על פי הוראות שהיו בתוקף באותה עת, לידי הממונה הבריטי על רכוש האויב, לממונה הישראלי על רכוש האויב, לאפוטרופוס הכללי, או הוחזרו לזכאים. יחד עם זאת הומלץ בדוח על שערך הכספים בצירוף הפרשי הצמדה רטרואקטיביים, למשך התקופה שהם היו בעבר בידי הבנק.

ב-3 בינואר 2006 נכנס לתוקף חוק נכסים של נספי השואה (השבה ליורשים והקדשה למטרות סיוע והנצחה), התשס"ו - 2006, ("החוק") הקובע כי מי שמחזיק בישראל נכסים של נספי שואה (כהגדרת מונחים אלה בחוק) חייב להעבירם לחברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה בע"מ ("החברה"), שהוקמה על פי הוראות החוק, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית, אשר שיעורם נקבע על ידי ועדת שערך מיוחדת. דוח ועדת השיעור נמסר לבנק ובהתאם נעשו הפרשות מתאימות לפי הערכת הבנק.

מתוך רגישות ציבורית וכמחווה של רצון טוב, העביר הבנק לחברה סכום של 20 מיליון ש"ח, כדי שניתן יהיה לעשות שימוש בסכום זה לשם תשלום כספים ליורשי הנספים ולניצולים, בחייהם, בהתאם להוראות החוק ועל פי קריטריונים ראויים אשר ייקבעו על ידי החברה, כמצוות החוק.

הבנק הודיע לחברה כי אם ייקבע שאין הוא חייב בתשלום סכומים כלשהם (כעמדתו של הבנק) או שהוא חייב בתשלום כספים שסכומם נמוך מהסכום ששולם, אזי כל יתרת הסכום תחשב כתרומה למטרות הנזכרות לעיל. אם ייקבע כי הבנק חייב בתשלום סכומים לניצולים או ליורשים של נספי השואה, שסכומם גבוה מהסכום ששולם, אזי סכום התשלום (צמוד למדד ונושא ריבית) יקוזז על ידי הבנק מסכום החבות.

ביום 4 במרס 2008, התקבלה בבנק דרישה ראשונה מאת החברה, לתשלום סכום משוערך של כ-148 מיליון ש"ח, שלטענת החברה על הבנק להעביר לה, על פי הוראות החוק, כאשר מאוחר יותר הפחיתה החברה את סכום הדרישה ושיערכה אותה לסכום של כ-137 מיליון ש"ח. הבנק השיב לדרישת החברה, תוך שהוא דוחה את הטענה כי קיימת לחבות כספית ביחס לרוב רובם של הנכסים הכלולים בדרישה.

## דוח הדירקטוריון

ביום 18 בספטמבר 2008, התקבלה בבנק דרישה נוספת מאת החברה, לתשלום סכום משוערך של כ-111 מיליון ש"ח, שלטענת החברה על הבנק להעביר לה, על פי הוראות החוק. הבנק בודק את הדרישה הנ"ל. בשלב זה, טרם ניתן להעריך את הביסוס העובדתי והמשפטי לדרישה זו ואת הנכונות שלה.

הבנק מינה בתחילת יולי 2007 את כבוד שופט בית המשפט העליון (בדימוס), מר תיאודור אור, כבודק חיצוני לשם בדיקה עצמאית ובלתי תלויה של חבות הבנק על פי הוראות החוק, אם וככל שהיא קיימת, ושל התנהלות הבנק בכל הנוגע לנכסים של נספי השואה, כהגדרתם בחוק. בדוח שמסר הבודק לבנק הוא מאשש את עמדת הבנק בנושאים העיקריים שבמחלוקת בין הבנק לחברה. הבודק מתייחס לחשבוניות ללא תנועה, שפורסמו על ידי הבנק בשנת 2000, בתיאום עם האפוטרופוס הכללי, באתר האינטרנט של הבנק כ"חשבוניות שלא נדרשו". לדברי הבודק, חובת ההוכחה המשפטית אם כספים אלה שייכים לנספי השואה מוטלת על החברה וקיים קושי להוכיח זאת. הבודק ממליץ לבנק כי יוענק על ידו לחברה, מתוך רצון טוב, סכום מסוים שיוערך על ידי הבנק בעתיד, לאחר שתוגשנה כל דרישות החברה. הבודק מזכיר את הסכום שהועבר כבר על ידי הבנק, כנזכר לעיל, אשר יוכל להוות כל או חלק ממענק זה. לאחר שתוגשנה כל דרישות החברה ויהיו בידי מלוא הנתונים הרלוונטיים, יתקיים דיון בדירקטוריון תוך התחשבות בהמלצה זו.

בשלב זה, להערכת הבנק, אין צורך בתוספת להפרשה בגין הדרישות הנ"ל או בגין האמור בדוח הבודק.

### הרפורמה בעמלות

ב-1 ביולי 2008 נכנסה לתוקף רפורמה מהותית בתחום העמלות.

הרפורמה מעוגנת בתיקון מס 12 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981, שנחקק ביולי 2007.

כפי שנאמר בחוק, מטרת החוק היתה לקבוע תעריפון עמלות חדש ללקוחות יחידים ועסקים קטנים, אשר בקביעתו "יפעל הנגיד להצגה הוגנת ומובנת של העמלות, במטרה להבטיח את יכולת הלקוחות להשוות את העלות של ניהול חשבון ואמצעי תשלום". קדמה לחקיקה הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לעניין עמלות הבנקים, אשר בכתב המינוי שלה צוינו כמטרות מרכזיות יצירת שקיפות במערכת העמלות והיותה מובנת לציבור הלקוחות, והגברת התחרות בין הבנקים.

במסגרת הרפורמה קבע הפיקוח על הבנקים רשימה אחידה ומחייבת של שירותים בנקאיים, אשר עבורם רשאים התאגידים הבנקאיים לגבות עמלות מלקוחות יחידים ומעסקים קטנים, כהגדרתם בחקיקה ("תעריפון העמלות המלא").

בתוך כך הושגו מספר מטרות חשובות:

צמצום מספר העמלות – מספר העמלות בשירותים הצרכניים הניתנים ללקוחות היחידים והעסקים הקטנים צומצם בכשני שלישי, על ידי איחוד וביטול עמלות.

קביעת שמות אחידים לשירותים בנקאיים – שירותים זהים יקראו בשם זהה בכל הבנקים, במטרה להקל על ההשוואה.

קביעת תעריפונים מצומצמים – בנוסף לתעריפון העמלות המלא, רוכזו השירותים הבנקאיים השכיחים בשלושה תעריפונים מצומצמים, שכל אחד מהם כולל נושא מרכזי אחד: חשבון עובר ושב, משכנתאות וכרטיסי אשראי. ריכוז העמלות הנפוצות בתעריפונים מצומצמים מקל על בדיקה והשוואה בין העמלות בבנקים השונים.

אחד השינויים המהותיים שעשה בנק ישראל בתעריפון העמלות ליחידים ועסקים קטנים, הינו איחוד הפעולות הנפוצות בחשבון עובר ושב תחת הכותרת "פעולה על ידי פקיד" ובנפרד "פעולה בערוץ ישיר".

על פי הנחיית המפקח על הבנקים, העביר לאומי, בתחילת חודש מאי 2008, לפיקוח על הבנקים את התעריפון החדש ללקוחות יחידים ועסקים קטנים ("התעריפון החדש"), הכולל את התעריפים שנקבעו על ידי לאומי. בעקבות תגובת הפיקוח נערכו מספר שינויים בתעריפון.



## דוח הדירקטוריון

בנוסף, פרסם נגיד בנק ישראל ביום 26 באוגוסט 2008 תיקון לכללי הבנקאות (שירות ללקוח) (עמלות) ולתעריפון העמלות המלא המצורף לכללים אלו, הקובע, בין היתר, כי לקוחות שהינם "אזרחים ותיקים" ונכים, יהיו זכאים לארבע פעולות על ידי פקיד בחודש במחיר פעולה בערוץ ישיר, שהינו נמוך באופן מהותי לעומת מחיר פעולה על ידי פקיד. התיקון נכנס לתוקף ביום 1 בספטמבר 2008.

לאחר כניסת הרפורמה בעמלות לתוקף, הוגשו הצעות חוק פרטיות שמטרתן להטיל מגבלות נוספות בקשר עם גביית עמלות מן הלקוחות היחידים והעסקים הקטנים, ובין היתר, להגביל, בנסיבות מסוימות, את אפשרות גבייתן.

לאומי מעריך, לאור הנסיבות הידועות לו עתה, ולאור ההכנסות מעמלות שנצברו מאז החלת הרפורמה, וטרם בחינת הצעות החוק הפרטיות הנ"ל, כי הפגיעה בהכנסות הקבוצה מעמלות במונחים שנתיים, כתוצאה מהרפורמה (אשר נובעת גם מהמצב הכלכלי, לרבות מצב שוק ההון) עלולה להיות בסכום של כ-90 מיליון ש"ח. הערכה זו מבוססת על מבנה התעריפון החדש שקבע בנק ישראל, ועל התיקונים האחרונים שפורסמו. הבנק ממשיך לבחון את השלכות הרפורמה.

### ייעוץ פנסיוני

ביום ה-27 באוגוסט 2008, קיבל הבנק רישיון ייעוץ פנסיוני. בהתאם לתנאים הקבועים ברישיון, הבנק רשאי לתת ייעוץ פנסיוני ללקוחות עצמאיים, לבני 55 ומעלה שאינם שכירים ולקטינים, בכל הארץ, לגבי סוגי המוצרים המפורטים בסעיפים 1-4 ו-9 להגדרת "סוג מוצר פנסיוני" בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (עיסוק בייעוץ פנסיוני ובשיווק פנסיוני), התשס"ה-2005 קרי, לגבי קופות גמל לתגמולים, קופות גמל לקצבה וקרנות השתלמות.

הבנק רשאי לתת ייעוץ פנסיוני לכלל האוכלוסייה (לעצמאים ולמי שאינם עצמאים) בסוגי מוצרים האמורים לעיל בישובים המפורטים בתוספת לחוק הייעוץ ("סניפים בישובי הפריפריה").

בשלב זה, הבנק אינו רשאי לתת ייעוץ פנסיוני לגבי קופות ביטוח, וכן לגבי תכניות ביטוח מפני סיכון מקרה מוות או מפני סיכון אבדן כושר עבודה ('ביטוחי מנהלים') (להלן: "מוצרי ביטוח").

בישובי הפריפריה הבנק יהיה רשאי לתת ייעוץ פנסיוני במוצרי ביטוח החל מה – 1 לינואר 2009 וביתר הישובים החל מה – 1 לאפריל 2009.

החל מ-1 לאוגוסט 2010 הבנק יהיה רשאי לתת ייעוץ פנסיוני לכלל האוכלוסייה בכל חלקי הארץ ולמעשה, החל ממועד זה הבנק יהיה רשאי לייעץ לכלל האוכלוסייה לגבי כל סוגי המוצרים הפנסיוניים.

בספטמבר 2008 החל הבנק במתן ייעוץ פנסיוני במסגרת פיילוט במספר סניפים ברחבי הארץ. הפיילוט הסתיים והבנק החל בפריסה מדורגת של השירות בסניפים נוספים ברחבי הארץ.

בחודשים יוני ויולי 2008 הונחו על שולחן הכנסת מספר הצעות חוק מטעם חברי כנסת, לתיקון חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (עיסוק בייעוץ פנסיוני ובשיווק פנסיוני), התשס"ה-2005. התיקונים המוצעים מתייחסים בעיקר לנושא עמלות ההפצה המשולמות לבנקים העוסקים בייעוץ פנסיוני.

**כניסה לתוקף של תיקון מס' 10 בחוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות, והצעת חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות (תיקון מס' 11), התשס"ח-2008**

עם השלמת מכירת קופות הגמל וקרנות הנאמנות שהיו בניהול קבוצת לאומי וביצוע הרה-אורגניזציה בקופות התגמולים של העובדים, בעקבות החקיקה ליישום המלצות ועדת בכר, נכנס לתוקף תיקון מס' 10 בחוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות ("תיקון 10").

## דוח הדירקטוריון

בתיקון 10, שחוקק במסגרת החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות וניגודי עניינים בשוק ההון בישראל (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2005, נעשתה לראשונה הבחנה בין "יועץ השקעות" לבין "משווק השקעות" כאשר הבנקים הינם יועצי השקעות, למעט לעניין מוצרים מובנים, אופציות וחוזים עתידיים, המוצאים על ידיהם, לגביהם הם משווקים. בנוסף, מבלי לגרוע מהאמור בחוק לגבי עבירות משמעת, שיפוט משמעתית ועונשין, הוסף לחוק פרק המאפשר ליושב ראש רשות ניירות ערך להטיל על בעלי רשיון ותאגידי בנקאיים קנסות אזרחיים, בגין הפרות מסויימות של הוראות החוק. הצעת החוק (תיקון מס' 11) שפורסמה ביולי 2008 מסדירה בעיקר את האפשרות של גורמים זרים המוסמכים לעסוק בחו"ל בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות, לעסוק בעיסוקים אלו ולתת שירותים כאמור למי שנמצא בישראל, ללא צורך ברישיון ישראלי.

על פי ההצעה, בנק ישראלי יוכל להתקשר עם עוסק זר לצורך עיסוק בייעוץ בישראל.

כמו כן, מוצע להרחיב את סוגי הלקוחות המתוחכמים שלגביהם ניתנו ליועצים הקלות בתהליך הייעוץ, כגון, פטור מהחתמת הסכם ייעוץ ומחובות גילוי מסוימות, ממשקיעים מוסדיים הפועלים עבור עצמם בלבד גם למשקיעים מוסדיים הפועלים עבור אחרים, לתאגידי שהונם העצמי עולה על 50 מיליון ש"ח, וכן ליחידים, ששווי נכסיהם הפיננסיים וניירות הערך שלהם עולה על 15 מיליון ש"ח.

### תזכיר חוק – הצעה לתיקון חוק הבנקאות (רישוי)

משרד האוצר הפיץ באפריל 2008 תזכיר חוק לתיקון חוק הבנקאות (רישוי).

בתזכיר החוק מוצעים תיקונים בחוק הבנקאות (רישוי). מרבית התיקונים נוגעים לשוק כרטיסי האשראי, והם באים בהמשך להמלצות הוועדה לבחינת כשלי השוק במערך סליקת כרטיסי אשראי בישראל.

בין היתר מוצע לקבוע כי סליקה של עסקאות שבוצעו באמצעות כרטיסי חיוב תיעשה רק על ידי מי שקיבל רישיון לכך מאת נגיד בנק ישראל, וכי המפקח יוכל לחייב סולק גדול (כמשמעותו בהצעת החוק) לסלוק עסקאות של מנפיקים עם ספקים שונים.

בנוסף המפקח יהיה גם מוסמך לחייב מנפיק גדול (כהגדרתו בהצעת החוק) שהוא גם סולק, לאפשר לסולקים אחרים לסלוק עסקאות שנעשו באמצעות כרטיסי חיוב שהונפקו על ידו.

כן מוצע כי המפקח יוכל לפקח על גובה העמלה הצולבת (היא העמלה שמשלם סולק למנפיק).

נושאים נוספים הכלולים בתזכיר:

- חוק הבנקאות (רישוי) קובע הוראות בדבר ייחוד פעולות לתאגידי בנקאיים, ובו נקבע כי מי שאינו תאגיד בנקאי לא יעסוק בקבלת פיקדונות כספיים או בהנפקת ני"ע החייבים בתשקיף ובמתן אשראי כאחת. מהגדרת "מתן אשראי" הוחרג, בין השאר, אשראי לזמן ארוך לאדם ששמו ננקב בתשקיף או לרכישת זכויותיו של תאגיד בנקאי כלפי לווים. כעת מוצע להחריג מהגדרת "מתן אשראי" גם אשראי לזמן קצר שמקורו כאמור.

תיקון זה יאפשר איגוח של הלוואות בנקאיות לזמן קצר וכן הנפקת ני"ע מסחריים לזמן קצר.

- מוצע תיקון בסעיף המאפשר לבנקים ולסניפים של בנקים זרים, שלפי שיקול דעת המפקח אין בהם פעילות קמעונאית מהותית, לקחת חלק בבעלות ובניהול נכסי קופות הגמל וקרנות הנאמנות (עד היום היו קריטריונים כמותיים לקביעת היקף הפעילות הקמעונאית).

- מוצע להעביר מהנגיד אל המפקח על הבנקים את הסמכות למתן היתר לסניף של תאגיד בנקאי ולביטולו.

- מוצע לקבוע סעיפים עונשיים לגבי עבירות הקשורות לסליקת כרטיסי אשראי, כגון סליקה שלא ברשיון.

## דוח הדירקטוריון

- מוצע להשוות את סמכות המפקח על הבנקים לסמכות המפקח על הביטוח, לקבוע עד שבעה בעלי תפקידים החייבים באישורו בכל סוגי התאגידים הבנקאיים.
- מוצע תיקון בפקודת הבנקאות: לאפשר למפקח להעביר מסמכים ומידע שהגיע לידי גם לידי מחלקות אחרות בבנק ישראל.

### תיקונים בחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז-1967

בנובמבר 2008 אושר בכנסת תיקון מס' 29 לחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז-1967 (להלן: "התיקון לחוק"). התיקון לחוק כולל מספר שינויים ובין היתר: מתן סמכות לרשם ההוצאה לפועל, בנסיבות מסוימות, לדרוש ולקבל מגופים שונים מידע על החייב במטרה לסייע לזוכה בגביית החוב; מסלול מקוצר לגביית חובות בסכום שאינו עולה על 10,000 ש"ח אשר בו מערכת ההוצאה לפועל תפעל לגביית החוב באמצעות עיקול רכב או כספים המגיעים לחייב מצד שלישי ולא ייפסק לזוכה שכר טרחת עורך דין; מתן סמכות לרשם ההוצאה לפועל, בנסיבות מסוימות, להטיל על החייב הגבלות, ועוד.

עוד נקבע, כי לרשות החייב ובני משפחתו הגרים עמו, יועמד דיור חלוף גם במקרה של מימוש משכנתא או משכון, אשר לגביהם הוסכם בשטר המשכנתא או המשכון כי החייב לא יהיה זכאי לדיור חלוף, וזאת על מנת שהחייב ובני משפחתו לא יוותרו בלא קורת גג אם אין להם מקום מגורים סביר אחר ואין להם יכולת כלכלית המאפשרת מימון מקום מגורים סביר. אם פורש בשטר המשכנתא או המשכון שהסידור החלוף יהיה בהתאם להוראות התיקון לחוק, ומשמעות הדבר הוסברה לחייב בשפה ברורה המובנת לו, תקופת הדיור החלוף שתינתן לא תעלה על 18 חודשים, כאשר לרשם ההוצאה לפועל סמכות להאריך התקופה בנסיבות מיוחדות. תחילתו של התיקון לחוק תוך 6 חודשים מיום פרסומו כדין, כאשר ההוראות דלעיל בעניין קביעת הדיור החלוף יחולו רק על הסכמי משכנתא ומשכון שנכרתו מיום התחילה ואילך. לגבי הסכמי משכון או משכנתא שנכרתו לפני יום התחילה, נקבע כי יחול הסעיף שהיה קיים בחוק לפני התיקון הנוכחי, אשר קבע שבמימוש משכנתא או משכון לא ינתן דיור חלוף לחייב ולבני משפחתו כאמור, אם פורש בשטר המשכנתא או בהסכם המשכון שהחייב לא יהיה מוגן לפי סעיף זה, למעט אם הוכח לרשם ההוצאה לפועל, כי לא הובהרה לחייב זכותו לדיור חלוף ומשמעות הויתור עליה.

בק"ע השפעת תיקון החוק על בנק לאומי למשכנתאות ראה להלן בעמוד 69.

### מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר עריכת דוח כספי שנתי ורבעוני של תאגיד בנקאי כמפורט בבאור 1 בדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2007.

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מהנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

התוצאות בפועל של אומדנים אלו עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות.

האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים ונסיון העבר תוך הפעלת שיקול דעת ואשר ההנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת החתימה על הדוחות הכספיים.

הנושאים החשבונאיים הקריטיים העיקריים שצוינו בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2007 הם כדלהלן: הפרשות לחובות מסופקים, מכשירים פיננסיים נגזרים, ניירות ערך, התחייבויות לזכויות עובדים, התחייבויות בגין תביעות משפטיות, בניינים וציוד ומסים על הכנסה.

בתקופה ינואר - ספטמבר של שנת 2008 לא חלו שינויים במדיניות החשבונאית בנושאים קריטיים לעומת אלו שתוארו בדוח השנתי לשנת 2007.

לפרטים נוספים ראה עמודים 44-47 בדוח השנתי 2007.

### הליך אישור הדוחות הכספיים

### הליך אישור הדוחות הכספיים

דירקטוריון הבנק הוא הגורם המופקד על בקרת העל בבנק ועל אישור הדוחות הכספיים של הבנק. כל חברי הדירקטוריון הינם בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית, כמפורט בעמודים 210-212 בדוח השנתי 2007 ובעלי כשירות של דירקטורים חיצוניים (על פי הקבוע בחוק מניות הבנקאיות שבהסדר (הוראת שעה), התשנ"ד-1993).

בחודש ספטמבר 2008, הדירקטוריון הקים מבין חבריו ועדה לבחינת הדוחות הכספיים, שתפקידה לדון בדוחות הכספיים ולהמליץ בפני הדירקטוריון על אישורם.

לפני הבאת הדוחות הכספיים לדיון בוועדה לבחינת הדוחות הכספיים, מתקיים דיון בוועדת הגילוי בנושא הדוחות הכספיים של הבנק. ועדת הגילוי הינה ועדת הנהלה המורכבת מכל חברי הנהלת הבנק, וכן חברים בוועדה ראש החטיבה לבנקאות מסחרית בפועל, מזכיר הקבוצה וראש האגף לבקרת ניהול סיכונים. בדיוני הוועדה משתתפים המבקר הפנימי הראשי ומנהלים בכירים נוספים בבנק. ועדת הגילוי בוחנת, בין השאר, כי המידע בדוחות הכספיים הינו מדויק, מלא ומוצג באופן נאות. (ועדת הגילוי הוקמה כחלק מיישום הוראת הפיקוח על הבנקים המתבססת על סעיף 302 של חוק SOX. ראה "הערכת בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי" בעמוד 88 לדוח).

לפני הדיון בדוחות הכספיים במליאת הדירקטוריון מתקיים דיון בוועדה לבחינת הדוחות הכספיים, בהשתתפות המנכ"ל הראשי, המשנה הבכיר למנכ"ל וראש החטיבה לכספים ולכלכלה, החשבונאי הראשי, המבקר הפנימי הראשי ואחרים.

חומר הרקע הנשלח לחברי הוועדה לבחינת הדוחות הכספיים לקראת הדיון כולל את פרוטוקול הדיון בוועדת הגילוי והחלטותיה, את טיוטת דוח הדירקטוריון ואת טיוטת הדוחות הכספיים. עוד מקבלים חברי הוועדה פרטים בדבר דרישות גילוי חדשות (ככל שקיימות) החלות על הבנק. מידע בדבר חשיפת הבנק לתביעות משפטיות ותיאור התביעות המשפטיות החדשות וחומר הרקע לדיון בנאותות סיווג הלקוחות הבעייתיים וההפרשות, בהיותו חומר סודי ורגיש, עומד לעיון חברי הוועדה מראש במשרדי הבנק.

במסגרת הדיון דנה הוועדה בנאותות ההפרשות והסיווג של החובות הבעייתיים של הבנק, לאחר שהמנכ"ל הראשי מציג בפני הוועדה את היקפי ההפרשות והסיווגים לחובות

## דוח הדירקטוריון

בעייתיים ואת השינויים והמגמות בתחום זה ולאחר שמנהלים בכירים אחרים מציגים את היקפי ההפרשות שבאחריותם. נושא התביעות המשפטיות וחשיפת הבנק בגינן, מוצג על ידי היועץ המשפטי הראשי של הבנק. המשנה הבכיר למנכ"ל וראש החטיבה לכספים ולכלכלה מציג בפני הוועדה את הנושאים העיקריים והמהותיים בדוח הדירקטוריון ובדוחות הכספיים, את השינויים במדיניות החשבונאית הקריטית, אם היו כאלה, ואת הנושאים העיקריים שנדונו בוועדת הגילוי, והוועדה מקיימת דיון גם בנושאים אלו.

לאחר הדיון בוועדה, מתקיים דיון במליאת הדירקטוריון בטיטה הסופית של הדוחות הכספיים, בהשתתפות המנכ"ל הראשי, המשנה הבכיר למנכ"ל וראש החטיבה לכספים ולכלכלה, החשבונאי הראשי, המבקר הפנימי הראשי, וככל שמדובר באישור הדוחות הכספיים השנתיים - גם חברי ההנהלה בבנק. כחומר רקע לקראת הדיון מקבלים הדירקטורים את טיוטת הדוחות הכספיים, יחד עם חומר רקע נלווה רחב ובו ניתוחים מעמיקים ומקיפים בדבר פעילויות הבנק בתחומי עיסוקיו השונים.

במסגרת דיון זה סוקרת המנכ"ל הראשי של הבנק את תוצאות הפעילות בקבוצת לאומי והמשנה הבכיר למנכ"ל וראש החטיבה לכספים ולכלכלה מציג ומנתח את תוצאות פעילות הקבוצה בארץ ובחוץ לארץ, לרבות תיאור החשיפות לסיכונים והעמידה במגבלות שנקבעו ביחס אליהם. לאחר מכן מקיימת מליאת הדירקטוריון דיון ומאשרת את הדוחות הכספיים.

כל דיוני הדירקטוריון, הוועדה לבחינת הדוחות הכספיים וועדת הגילוי בנושא הדוחות הכספיים נערכים בהשתתפות נציגי רואי החשבון המבקרים המשותפים של הבנק, אשר עומדים לרשות המשתתפים לשאלות ולהבהרות. הדוחות הכספיים מאושרים על ידי הדירקטוריון לאחר שרואי החשבון המבקרים המשותפים הציגו בפניו חולשות מהותיות במידה והיו אשר עלו מתהליכי הביקורת שבוצעו, ולאחר שהוצגו בפני הדירקטוריון הצהרת המנכ"ל הראשי והצהרת המשנה הבכיר למנכ"ל וראש החטיבה לכספים וכלכלה בדבר הערכת בקרות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק בדוח הכספי.

מדיניות הגילוי בדוחות הכספיים נדונה ואושרה בוועדת הכספים של הדירקטוריון.

## ג. תאור עסקי הקבוצה לפי מגזרים ותחומי פעילות

### התפתחות ההכנסות, ההוצאות וההפרשה למס

בעקבות המשבר הגלובלי, ירידות השערים המתמשכות בבורסות העולם ובישראל, קריסתם של בנק ההשקעות Lehman Brothers והבנק האמריקאי Washington Mutual, והרעת המצב במשק הישראלי והשפעתם של כל אלה על עסקי הקבוצה, סיימה קבוצת לאומי את הרביע השלישי של 2008 בהפסד של 84 מיליון ש"ח. על אף זאת סיימה קבוצת לאומי את תשעת החודשים הראשונים של 2008 ברווח של 1,275 מיליון ש"ח לעומת 2,840 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, אך בירידה של 55.1%.

הירידה ברווח הנקי של הקבוצה בתשעת החודשים הראשונים של 2008 לעומת התקופה המקבילה אשתקד מוסברת בעיקר על ידי הגורמים כלהלן\*:

1. גידול בהפרשות לחובות מסופקים בסך 927 מיליון ש"ח, לפני השפעת המס.
  2. קיטון בהכנסות התפעוליות והאחרות בסך 775 מיליון ש"ח, ירידה בשיעור של 25.6%, לפני השפעת המס, בעיקר כתוצאה מירידת ערך והפסדים מהשקעות במניות.
  3. ירידה ברווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים בסך 463 מיליון ש"ח, ירידה של 7.9%. לפני השפעת המס, בעיקר מירידת ערך ו/או הפסדים מהשקעות באגרות חוב.
  4. גידול בהוצאות התפעוליות והאחרות (כולל שכר) בסך 129 מיליון ש"ח, עלייה של 2.5%, לפני השפעת המס.
  5. עלייה בשיעור המס ב-23 נקודות האחוז כמסובר בעמוד 26 בסעיף הפרשה למס.
  6. ירידה ברווח מפעולות בלתי רגילות בסך 119 מיליון ש"ח, כמפורט להלן.
- מאידך, הגידול בחלק הקבוצה ברווחי חברות כלולות בסך 325 מיליון ש"ח, נטו, קיזז חלקית את הירידות הנ"ל.
- כאמור לעיל הסתיים הרביע השלישי בהפסד נקי של 84 מיליון ש"ח לעומת רווח נקי של 1,010 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. להלן הגורמים העיקריים להפסד ולירידה ברווחיות:

1. ירידה ברווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים בסך 774 מיליון ש"ח, לפני השפעת המס, בעיקר מירידת ערך ו/או הפסדים מהשקעות באגרות חוב.
2. גידול בהפרשות לחובות מסופקים בסך 416 מיליון ש"ח, לפני השפעת המס.
3. קיטון בהכנסות התפעוליות והאחרות בסך 369 מיליון ש"ח ובשיעור של 40.6% לפני השפעת המס, בעיקר כתוצאה מירידת ערך ו/או הפסדים מהשקעות במניות.
4. הוצאות מס בסך 61 מיליון ש"ח שמקורם בעדכון מיסים נדחים, כמסובר בעמוד 26 בסעיף הפרשה למס.
5. ירידה ברווח מפעולות בלתי רגילות בסך 108 מיליון ש"ח, כמפורט להלן.

מאידך הגידול בחלק הקבוצה ברווחי חברות כלולות ב-129 מיליון ש"ח, נטו וקיטון של 39 מיליון ש"ח בהוצאות התפעוליות קיזזו חלקית את הירידות הנ"ל.

\* לפני זכויות מיעוט בחברות מאוחדות.

**הרווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים** של קבוצת לאומי הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-5,404 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-5,867 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007, ירידה בשיעור של 7.9%.

ההפסדים בגין ההשקעות באגרות חוב הסתכמו ב-573 מיליון ש"ח, לעומת רווח של 53 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. ללא השפעה זו גדל הרווח המימוני בכ-2.8%.

ברביע השלישי של השנה הסתכם הרווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים בסך 1,491 מיליון ש"ח, לעומת 2,265 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה

## דוח הדירקטוריון

בשיעור של 34.2%, ובנטרול השפעת ההפסדים בגין השקעות באגרות חוב ירידה בשיעור של 12.4%.

הירידה ברווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים בקבוצה בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד נובעת בעיקר:

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום		
30 בספטמבר 2007	30 בספטמבר 2008	% השינוי
(במיליוני ש"ח)		
5,218	5,148	(1.3)
פעילות שוטפת		
גבייה והפחתה של ריבית בגין חובות		
340	416	22.4
בעייתיים		
-	(518)	-
ירידת ערך באג"ח זמין למכירה		
רווחים (הפסדים) ממכירת אג"ח זמינות		
למכירה ומהתאמות לשווי שוק		
53	(55)	-
של אג"ח למסחר		
66	59	(10.6)
התאמות לשווי הוגן של מכשירים נגזרים		
190	354	86.3
השפעת המדד הידוע		
5,867	5,404	(7.9)
סך הכל		

כאמור עיקר הירידה ברווח המימוני, נובעת מהפסדים שנגרמו ממכירה ומהתאמות לשווי שוק של אגרות החוב שקוזה חלקית מהתאמות לשווי הוגן של מכשירים נגזרים.

להלן פרטים נוספים על השינוי ברווח המימוני מפעילות שוטפת:

1. גידול בהיקפי הפעילות הפיננסית במגזר השקלי הלא צמוד בשיעור של כ-17.8%, שהגדיל את הרווח המימוני בכ-415 מיליון ש"ח וקוזה חלקית ב-205 מיליון ש"ח מירידה של 0.20% בפער הריבית.
2. המגזר המדדי הושפע מעליית המדד הגבוהה, ומגידול בהיקף הפעילות. סך כל המגזר תרם לגידול של כ-66 מיליון ש"ח ברווח המימוני.
3. הירידה של 0.30% בפער הריבית במגזר המט"ח וצמוד מט"ח גרמה לקיטון בהכנסה של כ-207 מיליון ש"ח.

להלן התפתחות הרווח המימוני לפי מגזרי פעילות עיקריים:

תשעת החודשים הראשונים של		
2007	2008	% השינוי
(במיליוני ש"ח)		
1,934	1,989	2.8
משקי בית		
638	668	4.7
עסקים קטנים		
1,157	1,226	6.0
בנקאות עסקית		
803	845	5.2
בנקאות מסחרית		
485	600	23.7
בניה ונדל"ן		
323	226	(30.0)
בנקאות פרטית		
527	(150)	(128.5)
ניהול פיננסי - שוקי הון ואחר		
5,867	5,404	(7.9)
סך הכל		

**פער הריבית** הכולל (ללא עיסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים) בתשעת החודשים הראשונים של 2008 הוא 2.84% לעומת 2.30% בתקופה המקבילה ב-2007. פער הריבית הכולל עיסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים הוא 1.85% בתשעת החודשים הראשונים של 2008 לעומת 1.76% בתקופה המקבילה ב-2007, ו-1.71% בכל שנת 2007.

היחס של הרווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים לבין היתרה הממוצעת של הנכסים הכספיים היה 2.60% לעומת 2.83% (במונחים שנתיים) בתקופה המקבילה אשתקד.

## דוח הדירקטוריון

**העמלות המימוניות** הסתכמו בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-252 מיליון ש"ח לעומת 229 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 10.0%. עמלות אלו כוללות בעיקר את ההכנסות מהפעילות החוץ-מאזנית, כמו ערבויות למתן אשראי, ערבויות לרוכשי דירות, ערבויות אחרות וכן עמלות מפעילות סחר חוץ.

**הכנסות והוצאות מימון אחרות** כוללות בעיקר רווחים/הפסדים ממכירת אגרות חוב והתאמת אגרות חוב למסחר לשווי הוגן או לשווי שוק, הכנסות מעמלות פירעון מוקדם על אשראים, גביית ריבית בגין חובות מסופקים משנים קודמות והפחתות הפרשות לריבית שלא נגבתה. ההכנסות נטו מפעילויות אלו הסתכמו ב-20 מיליון ש"ח בתשעת החודשים הראשונים של 2008, לעומת סך של 553 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. מזה הפרשה לירידת ערך בגין אגרות חוב מסוג SCDO בסך של 279 מיליון ש"ח ומהפרשות לירידת ערך אגרות חוב אחרות סך של 239 מיליון ש"ח, כמפורט בהמשך.

להלן עיקרי השינויים בהכנסות והוצאות מימון אחרות:

	30 בספטמבר 2007	30 בספטמבר 2008	
	(במיליוני ש"ח)		
	ב-%		
רווח (הפסד) ממכירות והתאמות של אגרות חוב זמינות למכירה	97	(508)	
הפסד ממכירות והתאמות לשווי שוק של אגרות חוב למסחר	(44)	(65)	
גביית/הפחתת ריבית בגין חובות מסופקים	341	416	22.0
עמלות פרעון מוקדם על אשראים	110	111	0.9
אחר	49	66	34.7
סך הכל	553	20	(96.4)

**ההפרשה לחובות מסופקים** של קבוצת לאומי הסתכמה בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-1,055 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-128 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007, גידול של 927 מיליון ש"ח.

ברביע השלישי של 2008 הסתכמה ההפרשה לחובות מסופקים בסך 495 מיליון ש"ח בהשוואה ל-79 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007, גידול של 416 מיליון ש"ח.

הגידול נטו בהפרשה הספציפית הושפע כמובן מהמשבר הגלובלי שהשפיע גם על המשק הישראלי.

ההפרשה הנוספת והכללית לחובות מסופקים בגין סיכונים שאינם מזוהים בתיק האשראי והמתבססים על מאפייני הסיכון בתיק האשראי קטנה בתשעת החודשים הראשונים של השנה ב-25 מיליון ש"ח לעומת קיטון בסך של 58 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד וקיטון של 149 מיליון ש"ח בכל שנת 2007. ברביע השלישי של 2008 חל קיטון של 5 מיליון ש"ח.

שיעור ההפרשה הכולל לחובות מסופקים בתשעת החודשים הראשונים של 2008 היה 0.68% מסך כל האשראי לציבור (במונחים שנתיים), לעומת שיעור של 0.09% בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 0.20% בכל שנת 2007. כתוצאה מההרעה במצב המשק ישנה עלייה בשיעור ההפרשה לחובות מסופקים וזאת החל מהרביע הרביעי של 2007. לפרטים נוספים ראה בעמוד 34.

שיעור ההפרשה הכולל לחובות מסופקים ביחס לסיכון האשראי הכולל (מאזני וחוף מאזני) היה 0.45%, 0.06% ו-0.13% בהתאמה.

היתרה המצטברת של ההפרשה הכללית וההפרשה הנוספת לחובות מסופקים (לפי מאפייני סיכון שהוגדרו על ידי המפקח על הבנקים) בבנק ובחברות המאוחדות שלו הסתכמה ב-30 בספטמבר 2008 ב-850 מיליון ש"ח (מהווה 0.41% מסך האשראי לציבור), לעומת 875 מיליון ש"ח בסוף שנת 2007.



## דוח הדירקטוריון

להלן התפתחות ההפרשות (הקטנות) לחובות מסופקים לפי מגזרי פעילות עיקריים:

מגזר	בתשעת החודשים שהסתיימו ביום	
	30 בספטמבר 2007	30 בספטמבר 2008
	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)
משקי בית	103	229
עסקים קטנים	65	75
בנקאות עיסקית	(126)	498
בנקאות מסחרית	112	191
בניה ונדל"ן	(19)	40

\* אחוז מסך האשראי לסוף תקופה על בסיס שנתי.  
לפרטים נוספים ראה עמוד 29.

**הרווח מפעולות מימון לאחר הפרשה לחובות מסופקים** של קבוצת לאומי הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-4,349 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-5,739 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007, ירידה של 24.2%. ברביע השלישי של השנה הסתכם הרווח מפעולות מימון לאחר הפרשה לחובות מסופקים בסך 996 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-2,186 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה של 54.4%.

**סך כל ההכנסות התפעוליות והאחרות** של קבוצת לאומי הסתכמו בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-2,255 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-3,030 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007, ירידה של 25.6%. ברביע השלישי של השנה הסתכמו ההכנסות התפעוליות והאחרות בסך 540 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-909 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה של 40.6%. עיקר הירידות בהכנסות נגרמו כתוצאה מהפסדים מהשקעות במניות וקרנות נאמנות.

להלן עיקרי השינויים בהכנסות התפעוליות והאחרות:

	לתשעת החודשים שהסתיימו ביום	
	30 בספטמבר 2007	30 בספטמבר 2008
	השינוי	
	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)
עמלות תפעוליות (1)	37	2,524
רווחים (הפסדים)		
מהשקעות במניות (2)	(712)	(478)
הכנסות אחרות (3)	(100)	209
סך כל ההכנסות התפעוליות והאחרות	(775)	2,255

ברביע השלישי של 2008 הסתכמו העמלות התפעוליות בסך של כ-840 מיליון ש"ח, לעומת 834 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. מרבית סעיפי העמלות ירדו בעיקר כתוצאה מהשפעת הרפורמה בעמלות. הירידה קווצה מגידול בהכנסות מכרטיסי אשראי.

להלן פרטים נוספים לכל אחד מהסעיפים הנ"ל:

1. עמלות תפעוליות (37 מיליון ש"ח):
  - א. גידול בהכנסות מכרטיסי אשראי בסך 77 מיליון ש"ח, 15.5%.
  - ב. גידול בהכנסות משירותי מערך התשלומים בסך 53 מיליון ש"ח, 8.7%.
  - ג. גידול בהכנסות מטיפול באשראי ובעריכת חוזים בסך 17 מיליון ש"ח, 6.2%.
  - ד. קיטון בהכנסות מפעילות בניירות ערך בסך 72 מיליון ש"ח, (11.0%)
  - ה. ירידה בדמי ניהול חשבון בסך 10 מיליון ש"ח, (5.2%).
2. הפסדים מהשקעות במניות ((712) מיליון ש"ח):

א. ירידה בשווי ההשקעות בניירות ערך למסחר בסך 444 מיליון ש"ח, לרבות רישום הפרשי שער שליליים בתיק ניירות ערך זרים למסחר, לעומת הפסד בסך 5 מיליון ש"ח מהתאמה בתקופה המקבילה אשתקד.

## דוח הדירקטוריון

ב. בתשעת החודשים הראשונים של 2007 היו רווחים בסך 74 מיליון ש"ח ממכירת מניות זמינות למכירה ואילו בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ההפסדים וההתאמות לשווי שוק הסתכמו בסך של 119 מיליון ש"ח.

ג. ירידה בהכנסות מדיבידנדים בסך 80 מיליון ש"ח מוסברת בעיקר מרישום פרעון חלקי של חוב לקוח מסוים בסך 88 מיליון ש"ח כדיבידנד בתשעת החודשים הראשונים של 2007, לעומת 29 מיליון ש"ח בתשעת החודשים הראשונים של 2008. בהתאם להוראות המפקח על הבנקים מוצג החוב כהשקעה במניות זמינות למכירה.

### 3. הכנסות אחרות (100 מיליון ש"ח):

החל ברביע השני של 2006 נכנסה לתוקף הרפורמה בשוק ההון והבנק החל לגבות דמי הפצה בגין קרנות נאמנות המופצות על ידו, והחל משנת 2007 החלו בגביית דמי תפעול קופות גמל.

בתשעה חודשים שהסתיימו ביום					
		30 בספטמבר	30 בספטמבר		
		2007	2008		
		שינוי			
		במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח		
		ב-%			
מקרנות נאמנות		125	100	(25)	(20.0)
מקופות גמל		15	9	(6)	(40.0)
מקרנות השתלמות		17	-	(17)	-
מתפעול קופות גמל		30	37	7	23.3
רווחים מקופת גמל לפיצויים		45	-	(45)	-
הכנסות אחרות		77	63	(14)	(18.2)
סך הכל		309	209	(100)	(32.4)

בק"ע החוק בנושא עמלות והצעת בנק ישראל בנושא ראה לעיל בעמוד 15 לדוח.

משקל ההכנסות התפעוליות והאחרות מסך כל ההכנסות (קרי, רווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים והכנסות תפעוליות ואחרות) היה בשיעור של 29.4%, לעומת 34.1% בתקופה המקבילה אשתקד ו-35.6% בכל שנת 2007.

ההכנסות התפעוליות והאחרות מכסות 43.3% מההוצאות התפעוליות והאחרות ובניטרול הוצאות מיוחדות כמפורט בהמשך 45.7%, לעומת כיסוי של 59.7% ו-62.1% בהתאמה, בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 60.9% ו-63.1% בכל שנת 2007.

**סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות** של קבוצת לאומי הסתכמו בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-5,202 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-5,073 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007, עלייה של 2.5%. ברביע השלישי של השנה הסתכמו ההוצאות התפעוליות והאחרות בסך 1,746 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,785 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה של 2.2%.

הוצאות השכר עלו בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 14 מיליון ש"ח, עלייה בשיעור של 0.4% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. העלייה בהוצאות השכר נובעת בעיקר מהפסדי קופת התגמולים וקופת הפיצויים המשמשות גם כיעודה לכיסוי התחייבויות הפנסיוניות של העובדים, אשר קוזזו מהקטנת הפרשות למענקים לעובדים, והן מקיטון עלויות הקשורות להנפקת מניות ואופציות לעובדים.

## דוח הדירקטוריון

להלן פרטים בק"ע הוצאות שכר מיוחדות:

לתשעת החודשים שנתיימו ביום		
30 בספטמבר	30 בספטמבר	
2007	2008	
(במיליוני ש"ח)		
196	(2)	הוצאות בגין הנפקת אופציות לעובדים
(3)	(50)	רישום ההטבה בגין מכירת מניות לעובדים
-	296	השלמת הפרשות לפיצויים ופנסיה *
193	244	סך הכל

\* מזה סך 154 מיליון ש"ח בגין הפסדי הקופות לעומת רווחים בתקופה המקבילה אשתקד.

ההוצאות התפעוליות והאחרות (אחזקת בנינים וציוד, פחת ואחרות) עלו בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 בסך 115 מיליון ש"ח, עלייה בשיעור של 5.9%, לעומת התקופה המקבילה אשתקד. עיקר הגידול נובע מעלייה בהוצאות פחת בשיעור של 11.5% כתוצאה מהפעלת מערכות מיחשוב חדשות וגידול בהוצאות אחזקת בנינים וציוד בשיעור של 10.5%.

ההוצאות התפעוליות מהוות 67.9% מסך כל ההכנסות לעומת 57.0% בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 58.4% בכל שנת 2007.

סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות (במונחים שנתיים) מהוות 2.37% מסך כל הנכסים, לעומת 2.25% בתקופה המקבילה אשתקד, ולעומת 2.30% בכל שנת 2007.

**הרווח מפעולות רגילות לפני מס** של קבוצת לאומי הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-1,402 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-3,696 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007, ירידה של 62.1%. ברביע השלישי של השנה הסתכם ההפסד מפעולות רגילות לפני מס בסך 210 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח בסך 1,310 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

**ההפרשה למס על הרווח מפעולות רגילות** של קבוצת לאומי הסתכמה בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-844 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,367 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007. שיעור ההפרשה בתקופה הנ"ל היה כ-60.2% מהרווח לפני מס לעומת 37.0% בתקופה המקבילה אשתקד.

הגידול בשיעור ההפרשה למס הושפע בעיקר:

1. הפרשי השער בגין ההשקעות בחו"ל, שאינם נכללים בבסיס חישוב המס ואשר בתקופה הנדונה היו שליליים, לעומת הפרשי שער שליליים נמוכים יותר בתקופה המקבילה אשתקד, כמפורט בעמוד 70 לדוח.
2. ביטול מיסים נדחים בגין קיטון בשווי הטבה לעובדים בגין הנפקת אופציות ומניות לעובדים בסך כ-83 מיליון ש"ח, ברביע השלישי בסך של 99 מיליון ש"ח.
3. תיקון חוק מס ערך מוסף הקטין את המס בסך 48 מיליון ש"ח.
4. תיקון חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) הגדיל את המס בסך 235 מיליון ש"ח.

**הרווח מפעולות רגילות לאחר מס** הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 558 מיליון ש"ח לעומת 2,329 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה של 76.0%. ברביע השלישי של השנה הסתכם ההפסד מפעולות רגילות לאחר מס בסך 271 מיליון ש"ח, לעומת רווח בסך 839 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

**חלק הקבוצה ברווח מפעולות רגילות לאחר מס של חברות כלולות** הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 ב-471 מיליון ש"ח בהשוואה ל-146 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007.

## דוח הדירקטוריון

**חלקם של בעלי המניות החיצוניים ברווחי הקבוצה** הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ברווח של 3 מיליון ש"ח בדומה לרווח בתקופה המקבילה אשתקד.

**הרווח הנקי מפעולות רגילות** של הקבוצה הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 1,026 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 2,472 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה בשיעור של 58.5%.

**הרווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מס** הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך של 249 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 368 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הרווח בתשעת החודשים הראשונים נובע מהקצאת 20% מהון המניות המונפק והנפרע של לאומי קארד לחברת קנית – ניהול השקעות ומימון בע"מ. הרווח ב-2007 נבע ממכירת חלק מקופות הגמל וקרנות השתלמות שהיו בניהול הקבוצה.

**הרווח הנקי הבסיסי מפעולות רגילות למניה** הגיע בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ל-0.70 ש"ח בהשוואה ל-1.75 ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007.

**הרווח הנקי הבסיסי למניה** הגיע בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ל-0.87 ש"ח בהשוואה ל-2.01 ש"ח בתקופה המקבילה ב-2007.

## דוח הדירקטוריון

התשואה להון עצמי - ממוצע לתקופה (ללא זכויות המיעוט) ובמונחים שנתיים של:

2007		2008	
בתשעת החודשים שנסתיימו ב-30 בספטמבר			
%			
20.6	8.5	הרווח הנקי	
17.9	6.8	הרווח הנקי מפעולות רגילות	

התשואה להון עצמי - ממוצע לתקופה (ללא זכויות המיעוט) ובמונחים שנתיים של:

2007		2008	
רביע ראשון	רביע שני	רביע ראשון	רביע שני
רביע שלישי	רביע רביעי	רביע ראשון	רביע שני
%			
** 22.2	20.9	** 21.9	10.4
9.8	** 19.1	(1.6)	הרווח הנקי (הפסד)
15.6	20.9	19.4	10.3
9.8	13.4	(1.6)	הרווח הנקי (הפסד) מפעולות רגילות

להלן התשואות בניטרול השפעת הוצאות השכר המיוחדות\*:

2007		2008	
רביע ראשון	רביע שני	רביע ראשון	רביע שני
רביע שלישי	רביע רביעי	רביע ראשון	רביע שני
%			
** 23.2	21.5	** 22.6	11.6
12.0	** 18.3	1.8	הרווח הנקי
16.5	21.5	20.1	11.5
12.0	12.7	1.8	הרווח הנקי מפעולות רגילות

\* הוצאות שכר מיוחדות: הוצאות הקשורות לרישום עלויות האופציות שהונפקו, המניות שהמדינה מכרה לעובדים, והפרשי עיתוי בק"ע עתודות לפיצויים.  
 \*\* בהנחה שהרווח הבלתי רגיל הנו חד פעמי התשואה לרווח הנקי ברביע השני של 2008 הינה 14.7%, ו-14.0% בנטרול הוצאות מיוחדות, ברביע הראשון של 2007 הינה 17.1% ו-18.0% בניטרול הוצאות מיוחדות, ברביע השלישי של 2007 - 19.9% ו-20.6% בהתאמה.

### התפתחויות הרווח בשבעת הרבעונים האחרונים

להלן תמצית דוח רווח והפסד מפעולות רגילות לאחר מסים בשבעת הרבעונים האחרונים:

2007		2008	
רביע ראשון	רביע שני	רביע ראשון	רביע שני
רביע שלישי	רביע רביעי	רביע ראשון	רביע שני
(במיליוני ש"ח)			
1,793	1,809	2,265	1,781
1,960	1,953	1,491	רווח מפעולות מימון
(11)	(38)	(79)	(279)
(244)	(316)	(495)	הפרשה לחובות מסופקים
990	1,131	909	1,192
851	864	540	הכנסות תפעוליות ואחרות
(1,632)	(1,656)	(1,785)	(1,864)
(1,794)	(1,662)	(1,746)	הוצאות תפעוליות ואחרות
רווח (הפסד) מפעולות			
1,140	1,246	1,310	830
773	839	(210)	רגילות לפני מסים
(520)	(376)	(471)	(355)
(383)	(400)	(61)	הפרשה למס
רווח (הפסד) מפעולות			
620	870	839	475
390	439	(271)	רגילות לאחר מסים

## דוח הדירקטוריון

להלן התפתחות הסעיפים העיקריים ברווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים:

2007							2008	
רביע שלישי	רביע שני	רביע ראשון	רביע רביעי	רביע שלישי	רביע שני	רביע ראשון	רביע שלישי	רביע שני
(במיליוני ש"ח)								
1,719	1,622	1,877	1,740	1,753	1,800	1,595	פעילות שוטפת	
גבייה והפחתה של ריבית בגין חובות בעייתיים								
82	154	104	121	249	87	80		
ירידת ערך באג"ח זמין למכירה רווחים (הפסדים) ממכירת אג"ח זמינות למכירה ומהתאמות לשווי שוק של אג"ח למסחר התאמות לשווי הוגן של מכשירים נגזרים								
-	-	-	-	(11)	(82)	(425)		
84	81	(112)	33	113	(2)	(166)		
(77)	(67)	210	(113)	(169)	(22)	250		
(15)	19	186	-	25	172	157	השפעת המודד הידוע	
1,793	1,809	2,265	1,781	1,960	1,953	1,491	סך הכל	

להלן ההתפתחות הרבעונית של ההפרשות לחובות מסופקים:

2007							2008	
רביע שלישי	רביע שני	רביע ראשון	רביע רביעי	רביע שלישי	רביע שני	רביע ראשון	רביע שלישי	רביע שני
(במיליוני ש"ח)								
31	66	90	369	269	311	500	הפרשה ספציפית	
(20)	(28)	(11)	(90)	(25)	5	(5)	הפרשה נוספת	
11	38	79	279	244	316	495	סך הכל	
שיעור ההפרשה מסך הכל האשראי לציבור (על בסיס שנתי)								
0.02%	0.08%	0.16%	0.57%	0.49%	0.63%	0.96%		

להלן התפתחות הרבעונית בהכנסות התפעוליות והאחרות:

2007							2008	
רביע שלישי	רביע שני	רביע ראשון	רביע רביעי	רביע שלישי	רביע שני	רביע ראשון	רביע שלישי	רביע שני
(במיליוני ש"ח)								
827	827	834	862	852	832	840	עמלות תפעוליות רווחים (הפסדים)	
82	143	9	227	(71)	(44)	(363)	מהשקעות במניות	
81	162	66	102	70	76	63	הכנסות אחרות	
סך כל ההכנסות התפעוליות והאחרות								
990	1,132	909	1,191	851	864	540		

## דוח הדירקטוריון

להלן התפתחות רבעונית בהוצאות שכר מיוחדות :

		2007			2008		
רביע ראשון	רביע שני	רביע שלישי	רביע רביעי	רביע ראשון	רביע שני	רביע שלישי	
							(במיליוני ש"ח)
							הוצאות בגין הנפקת
53	77	66	51	29	6	(37)	אופציות לעובדים
							רישום ההטבה בגין
(18)	12	3	6	(22)	11	(39)	מכירת מניות לעובדים
12	(12)	-	-	148	(57)	205	הפרשה לפיצויים ופנסיה
47	77	69	57	155	(40)	129	סך הכל

## דוח הדירקטוריון

### המבנה והתפתחות של הנכסים וההתחייבויות <sup>(1)</sup>

**המאזן** של קבוצת לאומי הסתכם ב-30 בספטמבר 2008 ב-293.8 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-302.2 מיליארד ש"ח בסוף 2007, ירידה של 2.8%, ובהשוואה ל-30 ביוני 2008, עלייה של 0.6%.

ערך הנכסים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ במאזן הינו כ-103.4 מיליארד ש"ח, כ-35.2% מסך הנכסים. בתשעת החודשים הראשונים של השנה יוסף השקל ביחס לדולר ב-11.05% וביחס לאירו בשיעור של 11.65%. השינוי בשער החליפין בתשעת החודשים הראשונים של השנה גרם לירידה בשיעור של 4.4% בסך כל המאזן.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה - סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמרת, מסתכמים בכ-693 מיליארד ש"ח, לעומת 764 מיליארד ש"ח בסוף 2007, (כ-203 מיליארדי דולר ו-215 מיליארד דולר בהתאמה) כמפורט בהמשך.

להלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים:

שיעור השינוי					
מדצמבר 2007	מיוני 2008	31 בדצמבר 2007	30 ביוני 2008	<b>30 בספטמבר 2008</b>	
					(במיליוני ש"ח)
	(%)				סך כל המאזן
	(2.8)	302,151	292,002	<b>293,811</b>	
	(5.1)	238,045	221,752	<b>225,952</b>	פיקדונות הציבור
					אגרות חוב, שטרי התחייבות
	15.6	19,248	21,920	<b>22,257</b>	וכתבי התחייבות נדחים
	5.2	6,139	8,966	<b>6,457</b>	פיקדונות מבנקים
	(31.4)	42,329	31,229	<b>29,027</b>	מזומנים ופיקדונות בבנקים
	(11.9)	47,169	43,494	<b>41,566</b>	ניירות ערך
	4.5	198,557	201,717	<b>207,489</b>	אשראי לציבור
	2.8	3,276	3,317	<b>3,368</b>	בניינים וציוד

**פיקדונות הציבור** הסתכמו ב-30 בספטמבר 2008 ב-226.0 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-238.0 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2007 ירידה של 5.1%, ובהשוואה ל-30 ביוני 2008, עלייה של 1.9%.

ייסוף השקל ביחס למרבית מטבעות החוץ בתשעת החודשים הראשונים של השנה גרם לירידה בשיעור של 5.5% בסך כל פיקדונות הציבור.

להלן התפתחות פיקדונות הציבור לפי מגזרי פעילות עיקריים:

שיעור השינוי					
מדצמבר 2007	מיוני 2008	31 בדצמבר 2007	30 ביוני 2008	<b>30 בספטמבר 2008</b>	מגזר
					(במיליוני ש"ח)
	(%)				משקי בית
	(0.5)	116,133	112,792	<b>115,605</b>	
	(4.0)	14,097	12,912	<b>13,530</b>	עסקים קטנים
	(15.9)	27,560	20,675	<b>23,166</b>	בנקאות עסקית
	(16.6)	22,351	19,502	<b>18,646</b>	בנקאות מסחרית
	15.5	4,789	5,280	<b>5,530</b>	בניה ונדל"ן
	(12.4)	40,916	36,213	<b>35,844</b>	בנקאות פרטית
	11.7	12,199	14,378	<b>13,631</b>	ניהול פיננסי שוקי הון ואחר
	(5.1)	238,045	221,752	<b>225,952</b>	סך הכל

<sup>(1)</sup> השינויים באחוזים חושבו על פי היתרות במיליוני ש"ח.



## דוח הדירקטוריון

**אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים** הסתכמו ב-30 בספטמבר 2008 ב-22.3 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-19.2 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2007, עלייה של 15.6%, ובהשוואה ל-30 ביוני 2008 עלייה של 1.5%.

### פעילות חוץ מאזנית

להלן ההתפתחות ביתרות הנכסים הכספיים <sup>(1)</sup> (החוץ מאזנים) של הלקוחות המנוהלים בקבוצת לאומי:

30 בספטמבר 2008		31 בדצמבר 2007		השינוי
(במיליוני ש"ח)		(במיליוני ש"ח)		%
תיקי ניירות ערך	347,905	404,686	(56,781)	(14.0)
מזה: בניהול קרנות נאמנות <sup>(2)</sup> <sup>(3)</sup>	39,876	44,235	(4,359)	(9.9)
קופות גמל <sup>(2)</sup> <sup>(3)</sup>	37,288	46,747	(9,459)	(20.2)
קרנות השתלמות <sup>(2)</sup> <sup>(3)</sup>	13,957	10,497	3,460	33.0
סך הכל	399,150	461,930	(62,780)	(13.6)

- (1) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי ניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמרת.  
 (2) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.  
 (3) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שירותי ניהול תפעולי, כולל יתרת הקופות של לקוחות מיועצים בלאומי.

**האשראי לציבור** הסתכם ב-30 בספטמבר 2008 ב-207.5 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-198.6 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2007, עלייה של 4.5% ובהשוואה ל-30 ביוני 2008, עלייה של 2.9%.

ייסוף השקל ביחס למרבית מטבעות החוץ בתשעת החודשים הראשונים של השנה גרם לירידה בשיעור של 3.1% בסך האשראי לציבור.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה באגרות חוב של חברות המסתכמות ב-30 בספטמבר 2008 ב-8,815 מיליון ש"ח בהשוואה ל-12,435 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2007, ירידה של 29.1%.

להלן התפתחות סיכון האשראי הכולל\* לציבור לפי ענפי משק עיקריים:

30 בספטמבר 2008		31 בדצמבר 2007		שינוי	
(במיליוני ש"ח) %		(במיליוני ש"ח) %		מסך הכל	
ענפי משק		סיכון אשראי	סיכון אשראי	שיעור	שיעור
		כולל לציבור	כולל לציבור	מסך הכל	מסך הכל
				%	%
חקלאות	2,392	2,591	2,591	0.8	(7.7)
תעשייה	49,827	47,617	47,617	15.6	4.6
בינוי ונדל"ן	59,504	54,481	54,481	17.9	9.2
חשמל ומים	1,985	2,333	2,333	0.8	(14.9)
מסחר	34,104	32,601	32,601	10.7	4.6
בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל	4,952	5,757	5,757	1.9	(14.0)
תחבורה ואחסנה	6,298	5,959	5,959	2.0	5.7
תקשורת ושרותי מחשב	7,214	6,602	6,602	2.2	9.3
שרותים פיננסיים	40,884	42,160	42,160	12.9	(3.0)
שרותים עיסוקיים אחרים	7,670	9,161	9,161	2.4	(16.3)
שרותים ציבוריים וקהילתיים	8,131	8,326	8,326	2.6	(2.3)
אנשים פרטיים – הלוואות לדיור	43,509	40,608	40,608	13.3	7.1
אנשים פרטיים – אחר	49,520	46,723	46,723	15.3	6.0
סך הכל	315,990	304,919	304,919	100.0	3.6

\* לרבות סיכון אשראי חוץ מאזני, השקעות באגרות חוב של הציבור ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים.

## דוח הדירקטוריון

להלן התפתחות האשראי לציבור לפי מגזרי פעילות עיקריים:

שיעור השינוי		30 בספטמבר			מגזר
מדצמבר 2007	מיוני 2008	31 בדצמבר 2007	30 ביוני 2008	2008	
(% )		(במיליוני ש"ח)			
8.1	3.6	57,315	59,812	61,946	משקי בית (1)
1.3	0.3	17,729	17,907	17,956	עסקים קטנים (2)
8.7	9.4	52,814	52,490	57,427	בנקאות עסקית (3)
(8.0)	(7.7)	36,743	36,613	33,807	בנקאות מסחרית (3)
10.3	7.1	25,514	26,284	28,152	בניה ונדל"ן (3)
(8.9)	2.4	7,138	6,351	6,506	בנקאות פרטית

(1) האשראי למשקי בית כולל גם הלוואות לדיור (משכנתאות). בניטרול אשראי זה גדל האשראי למשקי בית ב-7.0%. ההלוואות לדיור (משכנתאות) למשקי בית הסתכמו בסוף ספטמבר 2008 ב-39.8 מיליארד ש"ח וגדלו בשיעור של 8.7%.

(2) לאחר העברת כ-800 מיליון ש"ח לקו עסקים בנקאות מסחרית.

(3) הקיטון באשראי בבנקאות המסחרית נובע בחלקו מהעברת לקוחות לקו העסקים העסקית בסך של כ-2.6 מיליארד ש"ח, ולקו העסקים בניה ונדל"ן כ-0.5 מיליארד ש"ח וזאת בהתאם למדיניות הבנק.

### טאואר סמיקונדקטור בע"מ

ביום 25 בספטמבר 2008 נחתמו הסכמים בין לאומי לבין טאואר סמיקונדקטור בע"מ ("טאואר") לבין בנק הפועלים בע"מ ("הפועלים") לארגון מחדש של חובות טאואר כלפי לאומי והפועלים.

במסגרת ההסכמים, ביום 29 בספטמבר 2008 הומר סכום של 100 מיליון דולר מחובות טאואר כלפי לאומי בשטרי הון המירים למניות טאואר וכן הוכנסו שינויים בהסכם המימון שבין טאואר, הפועלים ולאומי.

במקביל להמרת החוב בלאומי כאמור, הומר סכום של 100 מיליון דולר מחובות טאואר כלפי הפועלים בשטרי הון המירים למניות טאואר, הומר סכום של 50 מיליון דולר מחובות טאואר כלפי החברה לישראל בע"מ (בעלת מניות בטאואר) שטרי הון המירים למניות טאואר וכן הזרימה החברה לישראל לטאואר סך של 20 מיליון דולר ארה"ב כנגד שטרי הון המירים למניות טאואר והתחייבה כלפי טאואר לביצוע הזרמה נוספת בתנאים מסוימים.

יצוין כי נעשו הפרשות מתאימות המתייחסות גם לסכומים הכלולים בהסדר הנ"ל.

### שעבוד לטובת בנק ישראל

ביום 21 במאי 2008 חתם הבנק על איגרת חוב על פיה שעבד הבנק בשעבוד צף ראשון בדרגה, לטובת בנק ישראל, את זכויותיו לקבלת סכומים וחיובים כספיים בשקלים, המגיעים ושיגיעו לבנק מפעם לפעם מאת לקוחותיו, שהינם תאגידים (שהתאגדו לפי דיני מדינת ישראל), שאינם מפגרים בהחזר לבנק של אשראים שקיבלו מהבנק, ושמשך החיים הממוצע (מח"מ) של כל אשראי אינו עולה על שלוש שנים, שניתנו וינתנו על ידי הבנק ללקוחות הנ"ל. השעבוד הינו בסכום השווה לגובה הסכומים המובטחים באיגרת החוב, כפי שיהיו מעת לעת, עד לסך של 1.1 מיליארד ש"ח.

שעבוד זה בא להבטיח כספים שידרשו לפעילות הבנק לצורך פעילותו במסלוקת CLS. לפרטים נוספים ראה עמוד 41 לדוח.

## דוח הדירקטוריון

**חובות בעייתיים -** להלן התפתחות האשראים הבעייתיים <sup>(1) (6)</sup> לפי הסיווגים שנקבעו בהוראות המפקח על הבנקים:

31 בדצמבר 2007	30 ביוני 2008	30 בספטמבר 2008	
			(במיליוני ש"ח)
1,604	1,561	1,660	שאינם נושאי הכנסה
929	472	421	שאורגנו מחדש (2)
85	93	36	המיועדים לארגון מחדש (3)
764	685	614	בפיגור זמני
9,618	10,238	12,223	בהשגחה מיוחדת *
13,000	13,049	14,954	סך-הכל אשראי מאזני ללווים בעייתיים (1)
2,438	2,372	3,500	סיכון אשראי חוץ-מאזני ללווים בעייתיים (1) (5)*
4	31	104	אגרות חוב של לווים בעייתיים
			נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים של לווים בעייתיים
32	57	210	
15,474	15,509	18,768	סיכון אשראי כולל בגין לווים בעייתיים (1) (7)
839	570	488	נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו
4,672	4,258	5,490	*מזה: חובות בגינם קיימת הפרשה ספציפית (4)
			*מזה: אשראי לדיור שבגיננו קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור
523	444	505	

(1) לא כולל חובות בעייתיים המכוסים על יד בטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים (הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 313).

(2) אשראי שאורגן מחדש במהלך השנה השוטפת וכן אשראי שאורגן מחדש בשנים קודמות עם ויתור על הכנסות.

(3) אשראי ללווים אשר לגביו קיימת החלטה של הנהלת התאגיד הבנקאי על ארגון מחדש, אך הארגון מחדש טרם בוצע בפועל.

(4) למעט אשראי לדיור שבגיננו קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור.

(5) כפי שחושב לצורך מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים, למעט בגין ערבויות שנתן לווה להבטחת חבות של צד שלישי.

(6) אשראי ללווים בעייתיים כמפורט במתכונת הגילוי.

(7) החובות הבעייתיים כוללים סווגי אשראי מיישום הוראת נוהל בנקאי תקין 325 "ניהול מסגרות אשראי בחשבון עובר ושבי". בהתאם להוראה הנ"ל ובהתאם להבהרות של המפקח על הבנקים, על הבנק לסווג את החרیגה ממסגרת האשראי המאושרת (כאשר החריגה מעל 1,000 ש"ח) במידה והבנק מחייב את הלקוח בריבית חריגה. במצב זה יש לסווג את החריגה כחוב שאינו נושא הכנסה, את האשראי במסגרת ואת יתרת החבות של הלקוח כחוב בהשגחה מיוחדת. כתוצאה סווגו חובות שאינם נושאים הכנסה בסך 87 מיליון ש"ח ובהשגחה מיוחדת בסך 1,845 מיליון ש"ח, בסוף שנת 2007 סווגו בהתאמה 81 מיליון ש"ח, 1,831 מיליון ש"ח.

כתוצאה מהמשבר הגלובלי, ההרעה במצב המשק, הפגיעה בכושר החזר של הלווים ושחיקת ערך הבטחונות חל גידול בשיעור של 21.3% בהיקף החובות הבעייתיים מאז דצמבר 2007, בעיקר בסווג אשראים בהשגחה מיוחדת.

## דוח הדירקטוריון

**האשראי לממשלות** הסתכם ב-30 בספטמבר 2008 ב-512 מיליון ש"ח בהשוואה ל-642 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2007, ירידה של 20.2%, ובהשוואה ל-30 ביוני 2008, ירידה של 3.6%.

**ניירות ערך** הסתכמו ב-30 בספטמבר 2008 ב-41.6 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-47.2 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2007, ירידה של 11.9%, בהשוואה ל-30 ביוני 2008, ירידה של 4.4%.

ניירות הערך מסווגים לשלוש קטגוריות: ניירות ערך למסחר, ניירות ערך זמינים למכירה ואגרות חוב מוחזקות לפדיון.

ניירות ערך למסחר מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת נזקף לדוח רווח והפסד, ניירות ערך זמינים למכירה מוצגים לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד בהון העצמי בניכוי המס המתייחס. אגרות חוב המוחזקות לפדיון מוצגות לפי עלות מופחתת (הערך הנקוב בתוספת ריבית והפרשי הצמדה שנצברו עליו בנכוי/בתוספת דיסאגיו או אגיו).

להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד ליום 30 בספטמבר 2008 בהתאם להוראות הנ"ל:

30 בספטמבר 2008					
עלות מופחתת	רווחים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן	הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן	שווי הוגן	הערך במאזן	
<b>אגרות חוב</b>					
1,352	13	(9)	1,356	1,352	מוחזקות לפדיון
28,676	126	(1,631)	28,676	30,181	זמינות למכירה
7,041	16	(108)	7,041	7,133	למסחר
37,069	155	(1,748)	37,073	38,666	
<b>מניות וקרנות נאמנות</b>					
3,635	406	(163)	3,635	3,392	זמינות למכירה
862	-	(464)	862	1,326	למסחר
4,497	406	(627)	4,497	4,718	
41,566	561	(2,375)	41,570	43,384	<b>סך כל ניירות הערך</b>
31 בדצמבר 2007					
עלות מופחתת	רווחים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן	הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן	שווי הוגן	הערך במאזן	
<b>אגרות חוב</b>					
1,581	22	(4)	1,599	1,581	מוחזקות לפדיון
33,092	141	(507)	33,092	33,458	זמינות למכירה
7,141	69	(38)	7,141	7,110	למסחר
41,814	232	(549)	41,832	42,149	
<b>מניות וקרנות נאמנות</b>					
4,436	1,195	(34)	4,436	3,275	זמינות למכירה
919	28	(27)	919	918	למסחר
5,355	1,223	(61)	5,355	4,193	
47,169	1,455	(610)	47,187	46,342	<b>סך כל ניירות הערך</b>

## דוח הדירקטוריון

נכון ל-30 בספטמבר 2008 מסווג כ-77.7% מתיק הנוסטרו של הקבוצה כזמין למכירה וכ-19.0% כתיק למסחר. סיווג זה מקנה גמישות בניהול תיק ניירות הערך. כ-10.8% משווי ניירות הערך הינן השקעות במניות של חברות שאינן מוצגות על בסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של המניות הנסחרות בבורסה.

**בגין התיק הזמין למכירה** נזקפה בקרן ההון בתשעת החודשים הראשונים של 2008 התאמות לירידת ערך נטו בסך 2,062 מיליון ש"ח, מזה בסך כ-1,139 מיליון ש"ח מירידת ערך של אגרות חוב (מזה 867 מיליון ש"ח ברביע השלישי) וסך של 918 מיליון ש"ח מירידת ערך של מניות (מזה 286 מיליון ש"ח ברביע השלישי). קרן ההון המצטברת מסתכמת בסך (1,297) מיליון ש"ח ברוטו. בתשעת החודשים הראשונים של 2008 נקפו לרווח והפסד ירידות ערך שאינן בעלות אופי זמני, בסך כ-1,031 מיליון ש"ח (מזה ברביע השלישי 837 מיליון ש"ח).

כמו כן נרשמו בתשעת החודשים הראשונים של 2008 רווחים נטו ממכירת אג"ח זמינות למכירה בסך של 10 מיליון ש"ח לעומת רווחים נטו בסך של 97 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

### ירידת ערך של ניירות ערך זמינים למכירה שנזקפו לחשבונות ההון:

משך זמן ירידת הערך מאז תחילת הירידה						
עד 6	9-6	12-9	מעל 12	סך הכל		
חודשים	חודשים	חודשים	חודשים	סך הכל		
(במיליוני ש"ח)						
<b>שיעור הירידה</b>						
					עד 10%	מניות
-	-	-	-	-	אגרות חוב מגובות נכסים	4
55	38	8	5	77	אגרות חוב אחרות	77
349	149	69	54	81	סה"כ	81
404	187	77	59	59	מניות 10%-20%	59
143	84	-	-	3	אגרות חוב מגובות נכסים	3
80	48	29	-	35	אגרות חוב אחרות	35
400	237	73	55	97	סה"כ	97
623	369	102	55	-	מניות 20%-30%	-
18	18	-	-	2	אגרות חוב מגובות נכסים	2
100	51	47	-	44	אגרות חוב אחרות	44
292	119	23	106	46	סה"כ	46
410	188	70	106	-	מניות 30%-40%	-
-	-	-	-	-	אגרות חוב מגובות נכסים	-
49	15	34	-	2	אגרות חוב אחרות	2
157	90	9	56	2	סה"כ	2
206	105	43	56	-	מניות מעל 40%	-
1	1	-	-	-	אגרות חוב מגובות נכסים	-
20	9	11	-	5	אגרות חוב אחרות	5
130	80	45	-	5	סה"כ	5
151	90	56	-	59	מניות סך הכל	59
162	103	-	-	9	אגרות חוב מגובות נכסים	9
304	161	129	5	163	אגרות חוב אחרות	163
1,328	675	219	271	231	סך כללי	231
1,794	939	348	276			

בשווי תיק הזמין למכירה, מאז סוף ספטמבר 2008 ועד לסוף חודש אוקטובר 2008, חלה ירידה נוספת של כ-930 מיליון ש"ח, מזה בגין ירידת ערך במניות כ-312 מיליון ש"ח. לענין ארועים לאחר תאריך המאזן ראה באור 12.

## דוח הדירקטוריון

**בגין אגרות חוב למסחר** נרשמו בדוח רווח והפסד הפסדים שמומשו ושטרם מומשו בסך 65 מיליון ש"ח לעומת הפסדים בסך 43 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. (מזה ברביע השלישי 135 מיליון ש"ח 117 מיליון ש"ח בהתאמה).

### 1. השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה יש כ- 22.7 מיליארד ש"ח (כ-6.6 מיליארד דולר) ניירות ערך שכולם (פרט ל-1.4%) מדורגים Investment Grade, מהם כ-94% בדרוג (A-) ומעלה מזה כ-39% בדרוג AAA. מתוך התיק הנ"ל כ-20.2 מיליארד ש"ח (כ-5.9 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר.

שיערוך התיק מתבסס על נתוני שיערוך המתקבלים ממקורות חיצוניים. רובו של התיק משוערך מדי חודש על ידי מוסד בינלאומי מוכר שעיסוקו בשערוך והוא בלתי תלוי בגופים המנפיקים ובלתי תלוי בגופים המשווקים. לא נעשה שימוש במודלים פנימיים לצורך שיערוך ניירות ערך.

לפי עקרונות חשבונאיים מקובלים ירידת ערך זמנית בתיק ניירות ערך זמין למכירה נוקפת להון העצמי. ואילו ירידת ערך שאיננה בעלת אופי זמני, נוקפת לרווח והפסד.

המבחן לקביעה באם ירידת הערך של נייר בתיק הזמין למכירה הינה בעלת אופי שאינו זמני מתבסס בעיקר על הקריטריונים דלהלן:

- שינוי בדירוג ניירות הערך על ידי סוכנויות דירוג בינלאומיות.

- משך הזמן בו שווי נייר הערך נמוך מעלותו.

- הנכסים והביטחונות המגבים את נייר הערך.

- שיעור ירידת הערך מסך עלות נייר הערך.

- הערכת כושר החזר.

החלטת ההנהלה בעניין זה מתקבלת לאחר בחינת כל הקריטריונים הללו והערכת המשמעות המצטברת.

להערכת הנהלת הבנק, ירידת הערך בתיק הזמין למכירה הינה בעיקרה בעלת אופי זמני. כוונת הבנק היתה, מיום ביצוע ההשקעות, להחזיקן עד לפדיון. בכוונתו וביכולתו של הבנק להמשיך ולהחזיק את ההשקעות עד להשבה החזויה של מלוא העלות של הנכסים או עד לפדיון. לכן נזקפה מרבית ירידת ערך זו לחובת ההון העצמי. ירידת הערך שנוקפה להון העצמי בגין ניירות הערך שהונפקו בחו"ל מיום רכישתם ועד ל-30 בספטמבר 2008, מסתכמת בסך של כ-1,538 מיליון ש"ח (כ-972 מיליון ש"ח לאחר מס).

בנוסף לירידת הערך הזמנית שנוקפה להון העצמי, נזקפה בתשעת החודשים הראשונים של 2008 לרווח והפסד הוצאה של כ-783 מיליון ש"ח, מזה ברביע השלישי סך של כ-690 מיליון ש"ח.

### 1.1 השקעות בניירות ערך מגובי נכסים בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה יש כ-4.4 מיליארד ש"ח (כ-1.3 מיליארד דולר) ניירות ערך מגובי נכסים (משכנתאות ושאינם משכנתאות כאחת) שכולם (פרט ל-0.5%) מדורגות בדרוג (A-) ומעלה, מזה כ-91% בדרוג AAA. מתוך התיק הנ"ל כ-4.2 מיליארד ש"ח (כ-1.2 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר.

התיק הזמין למכירה של השקעות בניירות ערך מגובי נכסים בחו"ל בקבוצה ליום 30 בספטמבר 2008 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום כולל של כ-3.0 מיליארד ש"ח. תיק זה כולל אגרות חוב מגובות משכנתאות Sub-Prime בסך כ-3.8 מיליון ש"ח (1.1 מיליון דולר) כולן מדורגות AAA. 94% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הינן בערבות סוכנויות פדראליות בארה"ב או שהונפקו על ידן (FNMA, FHLMC, GNMA). סוכנויות אלה הועברו לחסות ממשלתית במסגרת תוכנית ההצלה של הממשל האמריקאי.

נכון ליום 30 בספטמבר 2008 הסתכמה ירידת הערך המצטברת נטו שנוקפה לקרן הון הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-61 מיליון ש"ח.

## דוח הדירקטוריון

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדראליים אמריקאים הן בתיק הזמין והן בתיק למסחר כאחת, מסתכם בכ-197 מיליון ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא פחות מ-4 שנים בממוצע.

בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינם משכנתאות (חייבים בגין כרטיסי אשראי, אשראי לרכישת רכב, ואשראים אחרים) בסך של כ-1.2 מיליארד ש"ח. אג"ח אלו כולן, פרט ל-0.5% מדורגות בדרוג (A-) ומעלה כשמתוכנן 65% בדרוג AAA. תיק זה כולל בין היתר אגרות חוב מסוג SCDO בסך של כ-159 מיליון ש"ח ו-CLO בסך של כ-905 מיליון ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק האג"ח המגובות נכסים שאינם משכנתאות היא כ-5 שנים בממוצע.

להערכת הבנק, ועל בסיס בחינה לפי הקריטריונים הנ"ל, ירידת הערך בתיק אגרות החוב מגובות הנכסים שאינם משכנתאות הינה בחלקה בעלת אופי זמני. חלק זה נזקף להון עצמי. נכון ליום 30 בספטמבר 2008 הסתכמה ירידת ערך שנזקפה לקרן הון בתיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינם משכנתאות בכ-238 מיליון ש"ח (כ-150 מיליון ש"ח לאחר מס).

בנוסף לירידת הערך הזמנית, בגין אגרות חוב מגובות נכסים שאינם משכנתאות שנזקפה להון העצמי, נזקפו בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בגין אג"ח מסוג SCDO שבתיק הזמין למכירה כ-279 מיליון ש"ח לחשבון הרווח והפסד (מזה 186 מיליון ש"ח ברביע השלישי של השנה). הזקיפה לרווח והפסד בוצעה על סמך המבחנים שצוינו לעיל, ולמרות שלא נרשם בתיק אף לא SCDO אחד שכשל. כמו-כן, סיכון האשראי בתיק זה מפוזר בין יותר מחמש מאות לווים.

ההחלטה לזקוף את ירידת הערך בסך כ-279 מיליון ש"ח, לחשבון רווח והפסד כירידת ערך שאיננה זמנית, התבססה בעיקר על ירידת השווי של מכשירי ה-SCDO, שאירעה החל במחצית השניה של 2007 והוחמרה בתקופה של תשעת החודשים הראשונים של שנת 2008.

סך כל אגרות חוב מגובות נכסים שאינם משכנתאות מסוג CLO מסתכם בסך 905 מיליון ש"ח בגינת נזקף להון העצמי ירידת ערך בסך 230 מיליון ש"ח (מזה ברביע השלישי 87 מיליון ש"ח). שיעור הירידה הכולל מהתיק הינו כ-20% להון עצמי.

בשווי תיק ניירות הערך מגובי נכסים, בגין ההשקעות באגרות חוב בחו"ל (בין אם משכנתאות ובין אם נכסים אחרים), מאז סוף ספטמבר 2008 ועד לסוף חודש אוקטובר 2008, חלה ירידה נוספת בסך 122.9 מיליון ש"ח.

להלן ריכוז ההשקעות באגרות חוב מגובות נכסים בתיק הזמין למכירה ליום 30 בספטמבר 2008:

עלות מופחתת	רווחים שטרם מומשו	הפסדים שטרם מומשו	הערך במאזן (שווי הוגן)
במיליוני ש"ח			
3,102	8	(69)	3,041
MBS אגרות חוב מגובות משכנתאות			
ABS אגרות חוב מגובות נכסים			
1,398	-	(238)	1,160
שאינם משכנתאות			
1,135	-	(230)	905
מזה: CLO			
28	-	(2)	26
CDO			
160	-	(1)	159
SCDO			
4,500	8	(307)	4,201
סה"כ			

בק"ע הגדרת ניירות ערך מגובי נכסים ראה בעמוד 80 לדוח השנתי של 2007.

## דוח הדירקטוריון

במסגרת התיק למסחר קיימות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים באמצעות מנהלי תיקים בהיקף של כ-210 מיליון ש"ח (61 מיליון דולר) מתוכם כ-164 מיליון ש"ח מושקעים בניירות ערך מגובי משכנתאות וכ-46 מיליון ש"ח מושקעים בניירות ערך מגובי נכסים אחרים. תיק זה כולל אגרות חוב מגובות משכנתאות Sub-Prime בסך 12 מיליון ש"ח (3.5 מיליון דולר) 57% בדרוג AAA והיתרה AA. ההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת במידה והיה כזה נזקף לדוח רווח והפסד.

לבנק נותרה השקעה במכשירים נגזרים חוץ-מאזניים מסוג CDS של חברות בסכום של כ-400 מיליון ש"ח. שיערוך מכשירים אלה על בסיס שווי הוגן נרשם ישירות לרווח והפסד. במהלך הרביע השני של 2008 כשני שלישי מתיק זה נסגרו בהפסד לא מהותי.

בגין ההשקעה ב-CDS, נרשמה בתשעת החודשים הראשונים של 2008 לרווח והפסד ירידת ערך בסך כ-134 מיליון ש"ח, מזה סך של 110 מיליון ש"ח ברביע השלישי של השנה.

### 1.2 השקעות בניירות ערך אחרים בחו"ל (שאינם מגובי נכסים)

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-30 בספטמבר 2008 כ-18.3 מיליארד ש"ח (5.3 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינם מגובי נכסים, והכוללים בעיקר ניירות ערך של בנקים ומוסדות פיננסיים, והיתר ניירות ערך של מדינת ישראל, וניירות ערך של חברות ישראליות שהונפקו בחו"ל.

16.0 מיליארד ש"ח (4.7 מיליארד דולר) מניירות הערך הללו מסווגים בתיק הזמין למכירה וכ-1.8 מיליארד ש"ח בתיק למסחר.

החלוקה לפי מדינות בהן הונפקו ניירות הערך הללו, כלהלן: 42% - ארה"ב, 42% - מדינות גוש האירו בקהילה האירופית (גרמניה, צרפת, ספרד, איטליה, ומדינות בלוקס), 11% - בריטניה, ו-5% - מדינות אחרות. התקופה הצפויה לפדיון של ניירות הערך הללו כ-3.5 שנים בממוצע.

להערכת הבנק ירידת המחירים של ניירות הערך הללו הינה בעיקרה בעלת אופי זמני, ולכן נזקפה מרבית ירידת הערך להון העצמי. זאת, על בסיס בחינה לפי הקריטריונים המפורטים לעיל בעמוד 37, ותוך התחשבות בפרמטרים נוספים כגון, המעורבות, והגיבוי, ובכלל זה השקעה ישירה בהון, של ממשלות בהבטחת האיתנות של בנקים אלה ואחרים במדינותיהן, והערכות השוק לסיכון הכשל של בנקים, כפי שזה בא לידי ביטוי במחירים של נגזרי האשראי (CDS), וכן, בנוסף, השיפור במחירי ניירות הערך של בנקים לאחר ה-30 בספטמבר. נכון ל-30 בספטמבר 2008 הסתכמה ירידת הערך שנוקפה לקרן ההון של ניירות הערך בגין ניירות ערך שהונפקו בחו"ל שבתיק הזמין למכירה ב-1,239 מיליון ש"ח (783 מיליון ש"ח לאחר מס).

בנוסף לירידת הערך הזמנית שנוקפה להון העצמי, נזקפו לחשבון הרווח והפסד ברביע השלישי של השנה בגין ניירות ערך הנ"ל שבתיק הזמין למכירה - 690 מיליון ש"ח (436 מיליון ש"ח לאחר מס). סכומים אלה כוללים את ההפרשות שנעשו בגין החשיפה של קבוצת לאומי לליהמן ברדרס וקבוצת וושינגטון מיוצואל. הבנק דיווח בחודש ספטמבר 2008 על חשיפה בסך כ-88 מיליון דולר לליהמן ברדרס ועל אי קבלת סכום נוסף של כ-100 מיליון דולר בגין תעודה שנפדתה וכן על חשיפה בסך כ-50 מיליון דולר לווינגטון מיוצואל.

בנוסף לתיק הזמין למכירה כלולים ניירות ערך שאינם מגובים בנכסים גם בתיק למסחר. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של בנקים ומוסדות פיננסיים, וכן תיקי ניירות ערך בניהול מנהלי השקעות חיצוניים, וקרנות של ניירות ערך. כל ניירות הערך שבתיק למסחר בדירוג השקעה (Investment Grade), וכ-92% מדורגים A ומעלה. שווי התיק למסחר ב-30 בספטמבר 2008 הסתכם ב-1.8 מיליארד ש"ח (0.5 מיליארד דולר). ההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת, במידה שיש הפרש כזה, נזקף לחשבון הרווח והפסד.

### 2. השקעות באגרות חוב קונצרניות - שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-30 בספטמבר 2008 ב-16.6 מיליארד ש"ח, מזה סך של 15.1 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל, והיתר סך של 1.5 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. 97%



## דוח הדירקטוריון

מאגרות חוב החברות מדורגות A- ומעלה, מזה 69% AA ומעלה. תיק אגרות חוב חברות מפוזר בין ענפי משק שונים. שעור ההשקעה בענף הפיננסיים הוא הגדול ביותר, כ-39%. ההשקעות באגרות חוב חברות הסתכמו ב- 30 בספטמבר 2008 ב- 1.1 מיליארד ש"ח בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

כל אגרות חוב של החברות שבתיק למסחר וחלק מאגרות חוב של החברות שבתיק הזמין למכירה סחירות. כ-67% מאגרות חוב של החברות שבתיק הזמין למכירה אינן סחירות. שערון אגרות החוב החברות הסחירות מבוסס על מחירי השוק בבורסה, ושערון אגרות החוב שאינן סחירות מבוסס על מחירי חברת "שערי רבית".

המבחן לקביעה אם ירידת ערך של אגרות חוב בתיק הזמין למכירה הינה בעלת אופי שאינו זמני מתבסס בעיקר על הקריטריונים המפורטים בעמוד 37.

מתוך סך כל תיק אגרות החוב הקונצרני שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 1.1 מיליארד ש"ח בכ-2% מהתיק ירידת השווי הינה מעל 20% וסך הסכומים שנוקפו לקרן ההון מסתכמים ליום 30 בספטמבר 2008 ב-24 מיליון ש"ח. לגבי יתרת התיק נוקפו לקרן ההון בגין התיק הנ"ל 28 מיליון ש"ח נוספים. להערכת הבנק ירידת הערך בתיק אגרות חוב של החברות הינה בעלת אופי זמני. אומדן כושר החזר של החברות נמצא נאות, כולן בדירוג השקעה גבוה יחסית, וירידות הערך נוצרו למעשה בעיקר בחודשים האחרונים, עקב המשבר הפיננסי בעולם. כוונתנו וביכולתנו של הבנק להחזיק את האגרות חוב עד להשבתו של הערך ואף עד לפדיון.

### 3. השקעות במניות וקרנות נאמנות

סך כל ההשקעות במניות וקרנות נאמנות מסתכמים ליום 30 בספטמבר 2008 בכ-4,497 מיליון ש"ח, מזה מניות סחירות 3,080 מיליון ש"ח ושאין סחירות 1,417 מיליון ש"ח. מסך כל ההשקעה 3,635 מיליון ש"ח מסווגים כזמינות למכירה ו-862 מיליון ש"ח מסווגות בתיק למסחר.

להלן ההשקעות העיקריות במניות ובקרנות נאמנות הרשומות בסעיף ניירות ערך (תיק הזמין למכירה) (1):

חלק הבנק על בסיס מאוחד		בהון הנפרע המקנה זכות לקבלת רווחים		
ערך ההשקעה במאזן המאוחד		ערך ההשקעה במאזן המאוחד		
30 בספטמבר 2007	31 בדצמבר 2007	30 בספטמבר 2008	31 בדצמבר 2007	30 בספטמבר 2008
(במיליוני ש"ח)	(%)			
619	9.89	385	9.85	מגדל אחזקות ביטוח ופיננסים בע"מ
3	4.3	3	4.3	גיבור ספורט בע"מ
120	4.3	58	4.3	אפריקה ישראל נכסים בע"מ
267	-	-	2.23	סלקום ישראל בע"מ (2)
182	18.0	182	18.0	סופר-פארם (ישראל) בע"מ
				הוט - מערכות תקשורת בכבלים
637	14.96	341	14.96	בע"מ
95	8.64	49	8.62	אוצר התישבות היהודים בע"מ
				בזק - החברה הישראלית לתקשורת
754	4.23	681	4.23	בע"מ
99	6.46	106	6.46	בנק אגוד לישראל בע"מ
164	-	120	-	ש"ה טאוור סמיקונדקטר
907	-	1,187	-	קרנות נאמנות

(1) לפרטים בדבר השקעות ריאליות המוצגות לפי השווי המאזני ראה בעמוד 62.

(2) ביום 14 בספטמבר 2008 מכר לאומי ושות' בית השקעות בע"מ, את יתרת החזקות שלו בסלקום ישראל בע"מ בתמורה של 237 מיליון ש"ח. הרווח לאחר מס הסתכם בסך 73 מיליון ש"ח.

## דוח הדירקטוריון

להלן ההשקעות (פוזיציה) במניות ובקרנות נאמנות בסעיף ניירות ערך (תיק זמין למכירה ותיק סחיר), במיליוני ש"ח:

יתרה מאזנית		
31 בדצמבר 2007	30 בספטמבר 2008	
4,383	3,080	מניות עם שער
972	1,417	מניות ללא שער
5,355	4,497	סך הכל

מסך כל ההשקעה במניות וקרנות נאמנות עם שער שמשווגות בתיק הזמין למכירה הצטברו ליום 30 בספטמבר 2008 הפסדים שטרם מומשו בסך 163 מיליון ש"ח כ- 4.9% משווי התיק. בשום מקרה הירידה איננה עולה על שיעור 14.0%, ובכל מקרה שבו היתה ירידה מהותית ההפסד נוקף לחשבון רווח והפסד.

### שעבוד ניירות ערך

הבנק חבר במסלוקת הבורסה לניירות ערך בע"מ ובמסלוקת מעו"ף בע"מ.

ליום 30 בספטמבר 2008, שיעבד הבנק אגרות חוב בהיקף של 149 מיליון ש"ח למסלוקת הבורסה ואגרות חוב בהיקף של 1,039 מיליון ש"ח למסלוקת המעו"ף להבטחת פעילות לקוחותיו ובגין הערבות ההדדית של חברי המסלוקה.

הבנק חתם ביום 23 ביולי 2007 על אגרת חוב לטובת בנק ישראל להבטחת סכומים המגיעים או שיגיעו לבנק ישראל מהבנק. כערובה לני"ל הבנק שיעבד לטובת בנק ישראל בשיעבוד שוטף ללא הגבלה בסכום אגרות חוב המופקדות בחשבון ספציפי המתנהל במסלוקת הבורסה לניירות ערך בתל אביב על שם בנק ישראל. יתרת החשבון ליום 30 בספטמבר 2008 הינה 5 מיליארד ש"ח.

ליום 30 בספטמבר 2008 לא היו אשראים מבנק ישראל ואילו יתרת הפיקדונות של הבנק בבנק ישראל הסתכמה בסך 5.8 מיליארד ש"ח.

### הוט-מערכות תקשורת בכבלים בע"מ

ביום 4 במאי 2008, חתם הבנק על ההסכם עם נטוויז'ן בע"מ ("נטוויז'ן") למכירת חבילת מניות הוט - מערכות תקשורת בע"מ ("הוט") המוחזקות בידי הבנק (כ-15% מהונה המונפק והנפרע של הוט) תמורת סך של כ-480 מיליון ש"ח.

השלמת העסקה הוארכה עד ליום 30 בספטמבר 2008 והיא הותנתה בקיום תנאים מתלים.

ביום 30 באוקטובר 2008 הודיעה נטוויז'ן על ביטול ההסכם הנ"ל, וזאת לאור העובדה שהאישורים הנחוצים על פי דין להשלמת העסקה לא התקבלו.

## דוח הדירקטוריון

### מגזרי הפעילות בקבוצה

הקבוצה פועלת במגזרי פעילות שונים באמצעות הבנק וחברות הבנות בכל תחומי הבנקאות והשירותים הפיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים הפועלים בתחומים שונים כגון ביטוח, נדל"ן, ספנות, אנרגיה, תעשייה ועוד.

מגזרי הפעילות הינם בהתאם למאפיינים שנקבעו על ידי בנק ישראל. תאור מפורט של מגזרי הפעילות ואופן המדידה שלהם ניתן בדוח השנתי ל-2007.

להלן פירוט הרווח הנקי (ההפסד) לפי מגזרי פעילות:

מגזרים	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום		השינוי
	30 בספטמבר 2008	30 בספטמבר 2007	30 בספטמבר 2008	30 בספטמבר 2007	
	במיליוני ש"ח	%	במיליוני ש"ח	%	
משקי בית	180	(41.9)	695	(11.0)	781
עסקים קטנים	72	111.8	272	54.5	176
בנקאות עסקית	(8)	(104.6)	229	(66.6)	686
בנקאות מסחרית	82	(20.4)	303	(3.5)	314
בניה ונדל"ן	96	(14.3)	319	16.4	274
בנקאות פרטית	(21)	(142.0)	43	(64.5)	121
ניהול פיננסי - שוקי הון ואחר *	(485)	-	(586)	-	488
סך הכל	(84)	(108.3)	1,275	(55.1)	2,840

להלן פירוט הרווח הנקי מפעולות רגילות לפי מגזרי פעילות בנטרול הוצאות שכר מיוחדות:

מגזרים	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום		התרומה לרווח
	30 בספטמבר 2008	30 בספטמבר 2007	
	במיליוני ש"ח	%	
משקי בית	520	(6.6)	40.8
עסקים קטנים	261	63.1	20.5
בנקאות עסקית	230	(65.9)	18.0
בנקאות מסחרית	283	(8.4)	22.2
בניה ונדל"ן	320	16.4	25.1
בנקאות פרטית	42	(64.7)	3.3
ניהול פיננסי - שוקי הון ואחר *	(381)	(180.9)	(29.9)
סך הכל	1,275	(50.3)	100.0

ההסברים לשינויים ברווחיות מובאים בהמשך.

\* ההפסדים במגזר נגרמו כתוצאה מהמשבר הפיננסי בעולם וירידת השערים בבורסות העולם ובישראל וכפי שפורט בפרק ההשקעות בניירות ערך.

פרטים נוספים ראה בהמשך בעמוד 61.

## דוח הדירקטוריון

להלן התפתחות רבעונית של הרווח הנקי מפעולות רגילות לפי מגזרי פעילות בנטרול הוצאות שכר מיוחדות:

		2007			2008		
	רביע ראשון	רביע שני	רביע שלישי	רביע רביעי	רביע ראשון	רביע שני	רביע שלישי
	(במיליוני ש"ח)						
משקי בית	173	129	255	108	175	139	<b>206</b>
עסקים קטנים	66	62	32	-	97	85	<b>79</b>
בנקאות עסקית	224	279	172	151	110	125	<b>(5)</b>
בנקאות מסחרית	112	95	102	96	129	66	<b>88</b>
בניה ונדל"ן	82	80	113	135	148	75	<b>97</b>
בנקאות פרטית	40	30	49	67	35	26	<b>(19)</b>
ניהול פיננסי – שוקי הון ואחר	(1)	261	211	15	(123)	91	<b>(349)</b>
סך הכל	696	936	934	572	571	607	<b>97</b>

# דוח הדירקטוריון

## 1. משקי בית

להלן תמצית רווח והפסד של מגזר משקי בית:

לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008					
במיליוני ש"ח					
פעילות	שוק ההון	משכנתאות	כרטיסי	בנקאות	ופיננסים
סך הכל	חו"ל		אשראי	אשראי	אשראי
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
105	(5)	740	1	50	(681)
591	9	(599)	(1)	(23)	1,205
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
419	2	32	111	111	163
77	-	3	-	64	10
1,192	6	176	111	202	697
99	(1)	24	-	5	71
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
702	6	57	46	114	479
17	-	4	-	1	12
374	1	91	65	82	135
187	-	35	24	26	102
187	1	56	41	56	33
חלקם של בעלי מניות חיצוניים					
(7)	-	-	-	(7)	-
ברוחים של חברות מאוחדות					
180	1	56	41	49	33
<b>רווח נקי</b>					

לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007					
במיליוני ש"ח					
פעילות	שוק ההון	משכנתאות	כרטיסי	בנקאות	ופיננסים
סך הכל	חו"ל		אשראי	אשראי	אשראי
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
(71)	(9)	648	-	26	(736)
798	21	(470)	-	(7)	1,254
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
429	2	32	128	92	175
62	-	4	-	58	-
1,218	14	214	128	169	693
34	-	17	-	3	14
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
864	8	54	93	120	589
6	-	5	-	1	-
רווח מפעולות רגילות					
314	6	138	35	45	90
77	4	20	14	14	25
237	2	118	21	31	65
רווח מפעולות רגילות לאחר מסים					
73	-	-	73	-	-
רווח מפעולות בלתי רגילות					
310	2	118	94	31	65
<b>רווח נקי</b>					

# דוח הדירקטוריון

## משקי בית (המשך)

סך הכל	פעילות	משכנתאות חו"ל	שוק	כרטיסי	בנקאות	ופיננסים
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008						
במיליוני ש"ח						
<b>רווח מפעולות מימון:</b>						
153	(13)	1,742	3	117	(1,696)	מחיצוניים
1,836	28	(1,366)	(2)	(41)	3,217	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>						
1,270	6	92	338	331	503	מחיצוניים
200	-	10	-	177	13	בינמגזרי
3,459	21	478	339	584	2,037	סך כל ההכנסות
229	6	89	-	12	122	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>						
2,354	20	165	188	338	1,643	לחיצוניים
27	-	12	-	3	12	בינמגזרי
רווח (הפסד) מפעולות רגילות						
849	(5)	212	151	231	260	לפני מסים
349	-	80	55	74	140	הפרשה למסים
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לאחר מסים						
500	(5)	132	96	157	120	לחיצוניים
חלקם של בעלי מניות חיצוניים ברווחים						
(7)	-	-	-	(7)	-	של חברות מאוחדות
493	(5)	132	96	150	120	רווח נקי (הפסד) מפעולות רגילות
202	-	-	-	202	-	רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים
695	(5)	132	96	352	120	<b>רווח נקי (הפסד)</b>
22.8	<b>% תשואה להון</b>					

59,952	294	38,089	78	5,931	15,560	יתרה ממוצעת של נכסים
8	-	-	-	8	-	מזה: השקעות בחברות כלולות
120,844	1,022	12,065	-	421	107,336	יתרה ממוצעת של התחייבויות
51,798	301	31,835	75	5,758	13,829	יתרה ממוצעת של נכסי סיכון
יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות						
33,566	-	-	33,566	-	-	וקרנות השתלמות
43,484	142	-	43,342	-	-	יתרה ממוצעת של ניירות ערך
8,138	-	7,925	-	-	213	יתרה ממוצעת של נכסים אחרים בניהול
61,946	309	39,765	90	6,229	15,553	יתרת אשראי לציבור
115,605	1,008	7,073	-	27	107,497	יתרת פיקדונות הציבור

להלן נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמוחזרו לרכישת דירת מגורים  
ובמשכון דירת מגורים:

שיעור השינוי	לתשעה חודשים ראשונים		
	2007	2008	
ב-%	(במיליוני ש"ח)		
19.3	5,827	6,951	מכספי הבנק
			מכספי האוצר:
(27.7)	253	183	הלוואות
(16.7)	6	5	הלוואות עומדות
17.3	6,086	7,139	סך הכל הלוואות חדשות
(38.5)	1,178	724	הלוואות שמוחזרו
8.2	7,264	7,863	סך כל ביצועים

# דוח הדירקטוריון

## משקי בית (המשך)

פעילות		בנקאות כרטיסי ופיננסים		שוק ההון		משכנתאות חו"ל		סך הכל	
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007									
במיליוני ש"ח									
<b>רווח מפעולות מימון:</b>									
מחיצוניים		73		2		1,331		(565)	
בינמגזרי		(20)		(2)		(953)		2,499	
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>									
מחיצוניים		282		376		95		1,252	
בינמגזרי		156		-		8		165	
סך כל ההכנסות		491		376		481		3,351	
הפרשות לחובות מסופקים		10		-		28		103	
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>									
לחיצוניים		337		294		154		2,516	
בינמגזרי		2		-		13		15	
רווח מפעולות רגילות לפני מסים		142		82		286		717	
הפרשה למסים		43		32		76		214	
רווח מפעולות רגילות לאחר מסים		99		50		210		503	
רווח מפעולות בלתי רגילות		-		-		-		278	
לאחר מסים		-		278		-		-	
<b>רווח נקי</b>		99		328		210		781	
<b>% תשואה להון</b>		130		99		210		781	
28.1%									
יתרה ממוצעת של נכסים		13,879		5,406		34,438		54,837	
מזה: השקעות בחברות כלולות		-		4		-		4	
יתרה ממוצעת של התחייבויות		108,377		229		12,815		123,331	
יתרה ממוצעת של נכסי סיכון		11,865		5,319		28,554		46,657	
יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות		-		-		34,650		34,650	
יתרה ממוצעת של ניירות ערך		-		-		42,252		42,365	
יתרה ממוצעת של נכסים אחרים בניהול		289		-		8,127		8,416	
יתרת אשראי לציבור ל-31 בדצמבר 2007		15,047		5,558		36,590		57,315	
יתרת פיקדונות הציבור ל-31 בדצמבר 2007		107,962		11		7,576		116,133	

### שינויים עיקריים בהיקף הפעילות

סך כל האשראי לציבור במגזר משקי הבית גדל ב-4,631 מיליון ש"ח בהשוואה לסוף שנת 2007 עלייה של 8.1%, בנטרול הלוואות לדיור האשראי גדל ב-7.0% והלוואות לדיור גדלו בשיעור של 8.7% פיקדונות הציבור ירדו ב-528 מיליון ש"ח, בהשוואה לסוף שנת 2007 ירידה של 0.5%.

### שינויים עיקריים ברווח הנקי

הרווח הנקי במגזר משקי בית הסתכם בתשעה החודשים הראשונים של 2008 ב-695 מיליון ש"ח בהשוואה ל-781 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד ירידה של 11.0%. הירידה ברווח הנקי נובעת בעיקר מירידה בסך 76 מיליון ש"ח ברווח מפעולות בלתי רגילות. הרווח הנקי מפעולות רגילות הסתכם בסך 493 מיליון ש"ח, ירידה של 2.0%. השינויים ברווח הנקי מפעולות רגילות הם: גידול בהכנסות בסך 108 מיליון ש"ח מקיטון בהוצאות התפעוליות בסך של 150 מיליון ש"ח, ירידה של 5.9%, שקוזז מגידול בהפרשה לחובות מסופקים בסך 126 מיליון ש"ח ומגידול בהוצאות המס כתוצאה מביטול מיסים נדחים בגין אופציות ומניות שהונפקו לעובדים.

# דוח הדירקטוריון

## 2. עסקים קטנים

להלן תמצית רווח והפסד של מגזר עסקים קטנים:

לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008					
במיליוני ש"ח					
פעילות	שוק	כרטיסי	בנקאות	ופיננסים	סך הכל
משכנתאות	ההון	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
חו"ל	ההון	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
319	17	1	1	3	297
(95)	(11)	(1)	(1)	(1)	(81)
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
103	4	-	5	13	81
(5)	-	-	-	(6)	1
322	10	-	5	9	298
43	4	-	-	-	39
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
144	8	-	1	4	131
3	-	-	-	-	3
132	(2)	-	4	5	125
60	(1)	-	2	2	57
72	(1)	-	2	3	68

לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007					
במיליוני ש"ח					
פעילות	שוק	כרטיסי	בנקאות	ופיננסים	סך הכל
משכנתאות	ההון	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
חו"ל	ההון	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
298	17	3	1	2	275
(83)	(8)	(3)	(1)	-	(71)
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
109	8	-	6	9	86
(6)	-	-	-	(5)	(1)
318	17	-	6	6	289
46	2	-	-	-	44
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
226	29	-	2	5	190
-	-	-	-	-	-
46	(14)	-	4	1	55
19	(4)	-	1	1	21
<b>רווח (הפסד) מפעולות רגילות</b>					
27	(10)	-	3	-	34
<b>רווח (הפסד) מפעולות בלתי רגילות</b>					
7	-	-	7	-	-
34	(10)	-	10	-	34



# דוח הדירקטוריון

## עסקים קטנים (המשך)

פעילות	שוק	כרטיסי	בנקאות	שך הכל	סך הכל
משכנתאות	ההון	אשראי	אשראי	חוו"ל	סך הכל
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008					
במיליוני ש"ח					
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
מחיצוניים	48	7	4	11	858
בינמגזרי	(260)	(28)	(5)	(3)	(220)
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
מחיצוניים	12	-	15	43	261
בינמגזרי	(23)	-	-	(25)	2
סך כל ההכנסות	32	2	16	25	901
הפרשות לחובות מסופקים	12	-	-	-	63
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
לחיצוניים	28	-	5	15	434
בינמגזרי	-	-	-	-	3
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים	(8)	2	11	10	401
הפרשה למסים	(4)	1	4	4	157
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לאחר מסים	(4)	1	7	6	244
רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים	-	-	-	18	-
<b>רווח נקי (הפסד)</b>	<b>(4)</b>	<b>1</b>	<b>7</b>	<b>24</b>	<b>244</b>
<b>% תשואה להון</b>					
<b>31.7%</b>					
יתרה ממוצעת של נכסים					
17,742	733	144	106	575	16,184
יתרה ממוצעת של התחייבויות					
14,064	560	-	-	826	12,678
יתרה ממוצעת של נכסי סיכון					
14,751	724	141	125	557	13,204
יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות וקרנות השתלמות					
1,304	-	-	1,304	-	-
יתרה ממוצעת של ניירות ערך					
3,576	22	-	3,554	-	-
יתרה ממוצעת של נכסים אחרים בנייהול					
474	-	-	-	-	474
יתרת אשראי לציבור					
17,956	787	153	49	587	16,380
יתרת פיקדונות הציבור					
13,530	541	-	-	-	12,989

# דוח הדירקטוריון

## עסקים קטנים (המשך)

פעילות	שוק	כרטיסי	בנקאות	ופיננסים	הון	משכנתאות	חוי"ל	סך הכל
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007								
במיליוני ש"ח								
<b>רווח מפעולות מימון:</b>								
774	68	6	5	9	686	מחיצוניים		
(136)	(16)	(5)	(4)	(4)	(107)	בינמגזרי		
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>								
325	21	-	16	39	249	מחיצוניים		
(24)	-	-	-	(24)	-	בינמגזרי		
939	73	1	17	20	828	סך כל ההכנסות		
65	10	-	-	-	55	הפרשות לחובות מסופקים		
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>								
635	86	-	8	17	524	לחיצוניים		
-	-	-	-	-	-	בינמגזרי		
239	(23)	1	9	3	249	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים		
92	(5)	-	3	2	92	הפרשה למסים		
רווח (הפסד) מפעולות רגילות								
147	(18)	1	6	1	157	לאחר מסים		
רווח מפעולות בלתי רגילות								
29	3	-	26	-	-	לאחר מסים		
176	(15)	1	32	1	157	<b>רווח נקי (הפסד)</b>		
<b>22.8%</b>								
<b>% תשואה להון</b>								
16,277	1,598	104	131	328	14,116	יתרה ממוצעת של נכסים		
13,665	1,201	-	-	736	11,728	יתרה ממוצעת של התחייבויות		
12,882	1,277	95	157	255	11,098	יתרה ממוצעת של נכסי סיכון		
1,200	-	-	1,200	-	-	יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות		
4,590	116	-	4,474	-	-	יתרה ממוצעת של ניירות ערך		
464	-	-	-	-	464	יתרה ממוצעת של נכסים אחרים בנייהול		
17,729	1,169	126	182	529	15,723	יתרת אשראי לציבור ל-31 בדצמבר 2007		
יתרת פיקדונות הציבור								
14,097	1,344	-	-	-	12,753	ל-31 בדצמבר 2007		

### שינויים עיקריים בהיקף הפעילות

סך כל האשראי לציבור במגזר גדל ב-227 מיליון ש"ח בהשוואה לסוף שנת 2007, וסך פיקדונות הציבור ירדו ב-567 מיליון ש"ח, ירידה בשיעור של 4.0% בעיקר בפעילות חוי"ל, עקב התחזקות השקל ביחס למטבעות החוץ.

### שינויים עיקריים ברווח הנקי

הרווח הנקי במגזר עסקים קטנים הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-272 מיליון ש"ח בהשוואה ל-176 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול ברווח נובע מגידול בהכנסות בסך 37 מיליון ש"ח ומקיטון של 150 מיליון ש"ח בהוצאות תפעוליות ואחרות, שקוזזו חלקית מגידול בהפרשות לחובות מסופקים בסך 10 מיליון ש"ח.

3. בנקאות עסקית

להלן תמצית רווח והפסד של הבנקאות העיסקית:

פעילות חו"ל		שוק ההון	שוק ההון	כרטיסי אשראי	בנקאות ופיננסים	סך הכל
בנקאות ופיננסים	בנקאות ופיננסים					
לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008						
במיליוני ש"ח						
<b>רווח מפעולות מימון:</b>						
975	83	-	-	10	882	מחיצוניים
(607)	15	-	-	(5)	(617)	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>						
93	-	8	5	63	17	מחיצוניים
(45)	-	-	-	(45)	-	בינמגזרי
416	98	8	5	23	282	סך כל ההכנסות
250	-	-	-	1	249	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>						
144	41	-	3	20	80	לחיצוניים
26	24	-	-	-	2	בינמגזרי
(4)	33	8	2	2	(49)	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים
3	14	3	1	-	(15)	הפרשה למסים
(7)	19	5	1	2	(34)	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לאחר מסים
(1)	-	-	-	(1)	-	חלקם של בעלי מניות חיצוניים ברווחים של חברות מאוחדות
(8)	19	5	1	1	(34)	<b>רווח נקי (הפסד)</b>

פעילות חו"ל		שוק ההון	שוק ההון	כרטיסי אשראי	בנקאות ופיננסים	סך הכל
בנקאות ופיננסים	בנקאות ופיננסים					
לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007						
במיליוני ש"ח						
<b>רווח מפעולות מימון:</b>						
690	100	-	-	7	583	מחיצוניים
(323)	(6)	-	-	(3)	(314)	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>						
110	10	1	6	55	38	מחיצוניים
(42)	-	-	-	(42)	-	בינמגזרי
435	104	1	6	17	307	סך כל ההכנסות
1	-	-	-	1	-	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>						
142	35	2	4	19	82	לחיצוניים
26	26	-	-	-	-	בינמגזרי
266	43	(1)	2	(3)	225	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים
96	17	-	1	(1)	79	הפרשה למסים
170	26	(1)	1	(2)	146	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לאחר מסים
4	-	-	4	-	-	רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים
174	26	(1)	5	(2)	146	<b>רווח נקי (הפסד)</b>

# דוח הדירקטוריון

## בנקאות עסקית (המשך)

פעילות חו"ל		שוק ההון	שוק	קרטיסי אשראי	בנקאות ופיננסים	בנקאות ופיננסים
בנקאות	שוק ההון					
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008						
במיליוני ש"ח						
<b>רווח מפעולות מימון:</b>						
2,167	249	-	-	25	1,893	מחיצוניים
(941)	59	-	-	(12)	(988)	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>						
230	16	8	14	160	32	מחיצוניים
(122)	-	-	-	(123)	1	בינמגזרי
1,334	324	8	14	50	938	סך כל ההכנסות
498	-	-	-	2	496	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>						
407	122	-	8	51	226	לחיצוניים
77	75	-	-	-	2	בינמגזרי
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים						
352	127	8	6	(3)	214	
124	43	3	2	(1)	77	הפרשה למסים
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לאחר מסים						
228	84	5	4	(2)	137	
חלקם של בעלי מניות חיצוניים ברווחים של חברות מאוחדות						
(1)	-	-	-	(1)	-	
227	84	5	4	(3)	137	רווח נקי (הפסד) מפעולות רגילות
רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים						
2	-	-	-	2	-	
229	84	5	4	(1)	137	<b>רווח נקי (הפסד)</b>
<b>% תשואה להון</b>						
6.1%						
יתרה ממוצעת של נכסים						
58,012	12,217	-	-	385	45,410	
יתרה ממוצעת של התחייבויות						
31,259	7,676	-	-	3,030	20,553	
יתרה ממוצעת של נכסי סיכון						
62,878	12,767	-	-	356	49,755	
יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות וקרנות השתלמות						
583	-	-	583	-	-	
יתרה ממוצעת של ניירות ערך						
65,612	-	1,175	64,437	-	-	
יתרה ממוצעת של נכסים אחרים						
258	-	-	-	-	258	בניהול
57,427	11,368	-	-	445	45,614	יתרת אשראי לציבור
23,166	7,767	-	-	-	15,399	יתרת פיקדונות הציבור

# דוח הדירקטוריון

## בנקאות עסקית (המשך)

פעילות חו"ל					
בנקאות ופיננסים	כרטיסי אשראי	שוק ההון	שוק ההון	שוק בנקאות ופיננסים	סך הכל
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007					
במיליוני ש"ח					
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
מחיצוניים	19	-	-	255	1,863
בינמגזרי	(8)	-	-	84	(706)
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
מחיצוניים	143	20	5	33	395
בינמגזרי	(110)	-	-	-	(109)
סך כל ההכנסות	44	20	5	372	1,443
הפרשות לחובות מסופקים	2	-	-	-	(126)
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
לחיצוניים	49	13	3	132	426
בינמגזרי	-	-	-	86	86
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים	(7)	7	2	154	1,057
הפרשה למסים	(2)	3	1	52	388
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לאחר מסים					
	(5)	4	1	102	669
רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים					
	-	-	-	-	17
<b>רווח נקי (הפסד)</b>					
	(5)	21	1	102	686
<b>% תשואה להון</b>					
					18.9%
יתרה ממוצעת של נכסים					
	309	5	-	13,170	57,152
יתרה ממוצעת של התחייבויות					
	2,869	-	-	11,903	34,597
יתרה ממוצעת של נכסי סיכון					
	284	6	-	13,069	60,343
יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות					
	-	368	89	-	457
יתרה ממוצעת של ניירות ערך					
	-	61,989	1,370	-	63,359
יתרה ממוצעת של נכסים אחרים בניהול					
	-	-	-	-	446
יתרת אשראי לציבור ל-31 בדצמבר 2007					
	337	-	-	-	52,814
יתרת פיקדונות הציבור ל-31 בדצמבר 2007					
	19,386	-	-	-	27,560

### שינויים עיקריים בהיקף הפעילות

סך כל האשראי לציבור במגזר עלה ב-4,613 מיליון ש"ח בהשוואה לסוף שנת 2007, עלייה של 8.7% הנובע בחלקו ממדיניות הסגמנטציה של הבנק, וכתוצאה העברת לקוחות מקו העסקים המסחרי בסך של כ-2.6 מיליארד ש"ח. סך פיקדונות הציבור ירדו ב-4,394 מיליון ש"ח, כ-15.9%.

### שינויים עיקריים ברווח הנקי

הרווח הנקי במגזר בנקאות עסקית הסתכם בתשעה החודשים הראשונים של 2008 בסך של 229 מיליון ש"ח לעומת 686 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה ברווח נובעת בעיקר מגידול בהפרשות לחובות מסופקים בסך 624 מיליון ש"ח, ומירידה בהכנסות התפעוליות ואחרות בסך 178 מיליון ש"ח. השינויים הנ"ל קוזזו חלקית מגידול בהכנסות המימוניות בסך 69 מיליון ש"ח, ומירידה בהוצאות התפעוליות ואחרות בסך 28 מיליון ש"ח.

על סיכוני האשראי על רקע המשבר הפיננסי בעולם ראה להלן בעמוד 77.

4. בנקאות מסחרית

להלן תמצית רווח והפסד של הבנקאות המסחרית:

בנקאות ופיננסים כרטיסי שוק פעילות סך הכל					
בארץ אשראי ההון משכנתאות חו"ל					
לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008					
במיליוני ש"ח					
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
225	2	1	7	36	271
מחיצוניים					
36	(1)	-	(6)	(28)	1
בינמגזרי					
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
57	13	15	-	2	87
מחיצוניים					
3	(11)	-	-	-	(8)
בינמגזרי					
321	3	16	1	10	351
סך כל ההכנסות					
42	-	-	1	1	44
הפרשות לחובות מסופקים					
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
130	5	9	1	9	154
לחיצוניים					
3	-	-	-	-	3
בינמגזרי					
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים					
146	(2)	7	(1)	-	150
הפרשה למסים					
65	-	3	-	-	68
רווח נקי (הפסד)					
81	(2)	4	(1)	-	82

בנקאות ופיננסים כרטיסי שוק פעילות סך הכל					
בארץ אשראי ההון משכנתאות חו"ל					
לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007					
במיליוני ש"ח					
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
347	2	-	5	34	388
מחיצוניים					
(90)	(2)	-	(4)	(20)	(116)
בינמגזרי					
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
64	10	12	1	4	91
מחיצוניים					
-	(7)	-	-	-	(7)
בינמגזרי					
321	3	12	2	18	356
סך כל ההכנסות					
35	-	-	1	-	36
הפרשות לחובות מסופקים					
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
146	3	10	-	9	168
לחיצוניים					
1	(1)	-	-	-	-
בינמגזרי					
139	1	2	1	9	152
רווח מפעולות רגילות לפני מסים					
54	-	1	(1)	4	58
הפרשה למסים					
85	1	1	2	5	94
רווח מפעולות רגילות לאחר מסים					
חלק הקבוצה ברווחים מפעולות רגילות של חברות כלולות					
-	4	-	-	-	4
רווח נקי מפעולות רגילות					
85	5	1	2	5	98
רווח נקי מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים					
-	-	5	-	-	5
רווח נקי					
85	5	6	2	5	103

# דוח הדירקטוריון

## בנקאות מסחרית (המשך)

בנקאות ופיננסים כרטיסי בארץ						פעילות		שוק ההון		משכנתאות חו"ל		סך הכל	
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008													
במיליוני ש"ח													
<b>רווח מפעולות מימון:</b>													
1,031	6	2	17	108	1,164								
(220)	(3)	(2)	(14)	(80)	(319)								
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>													
193	37	40	-	7	277								
3	(27)	-	-	-	(24)								
1,007	13	40	3	35	1,098								
170	-	-	(1)	22	191								
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>													
385	12	24	2	27	450								
3	-	-	-	-	3								
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים													
449	1	16	2	(14)	454								
174	1	6	1	(4)	178								
רווח (הפסד) מפעולות רגילות לאחר מסים													
275	-	10	1	(10)	276								
חלק הקבוצה ברווחים מפעולות רגילות של חברות כלולות													
-	1	-	-	-	1								
רווח נקי (הפסד) מפעולות רגילות													
275	1	10	1	(10)	277								
רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים													
-	26	-	-	-	26								
275	27	10	1	(10)	303								
<b>רווח נקי (הפסד)</b>													
<b>% תשואה להון</b>													
14.6%													
יתרה ממוצעת של נכסים													
33,376	284	29	352	2,618	36,659								
-	5	-	-	-	5								
מזה: השקעות בחברות כלולות													
20,897	717	-	104	827	22,545								
31,750	299	31	324	2,508	34,912								
יתרה ממוצעת של נכסי סיכון													
יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות וקרנות השתלמות													
-	-	2,844	-	-	2,844								
יתרה ממוצעת של ניירות ערך													
-	-	38,375	-	43	38,418								
יתרה ממוצעת של נכסים אחרים													
1,017	-	-	-	-	1,017								
בניהול													
30,481	284	22	438	2,582	33,807								
17,876	-	-	74	696	18,646								
יתרת אשראי לציבור													
יתרת פיקדונות הציבור													

## בנקאות מסחרית (המשך)

בנקאות ופיננסים כרטיסי שוק פעילות						סך הכל
בארץ						חו"ל
במיליוני ש"ח						
<b>רווח מפעולות מימון:</b>						
1,150	98	13	1	5	1,033	מחיצוניים
(347)	(62)	(10)	(1)	(3)	(271)	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>						
279	7	1	42	32	197	מחיצוניים
(22)	-	-	-	(22)	-	בינמגזרי
1,060	43	4	42	12	959	סך כל ההכנסות
112	(1)	1	-	-	112	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>						
477	26	1	31	12	407	לחיצוניים
-	-	-	-	(1)	1	בינמגזרי
471	18	2	11	1	439	רווח מפעולות רגילות לפני מסים
177	5	-	4	-	168	הפרשה למסים
294	13	2	7	1	271	רווח מפעולות רגילות לאחר מסים
חלק הקבוצה ברווחים מפעולות רגילות של חברות כלולות						
4	-	-	-	4	-	
298	13	2	7	5	271	רווח נקי מפעולות רגילות
16	-	-	16	-	-	רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים
314	13	2	23	5	271	<b>רווח נקי</b>
15.2%	<b>% תשואה להון</b>					
35,485	2,450	291	42	186	32,516	יתרה ממוצעת של נכסים
10	-	-	-	10	-	מזה: השקעות בחברות כלולות
21,583	846	100	-	645	19,992	יתרה ממוצעת של התחייבויות
34,285	2,361	244	49	148	31,483	יתרה ממוצעת של נכסי סיכון
2,647	-	-	2,647	-	-	יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות
37,981	-	-	37,981	-	-	יתרה ממוצעת של ניירות ערך
1,247	-	-	-	-	1,247	יתרה ממוצעת של נכסים אחרים בנייהול
36,743	2,390	294	14	273	33,772	יתרת אשראי לציבור ל-31 בדצמבר 2007
22,351	899	54	-	-	21,398	יתרת פיקדונות הציבור ל-31 בדצמבר 2007

### שינויים עיקריים בהיקף הפעילות

סך כל האשראי לציבור במגזר ירד ב-2,936 מיליון ש"ח, 8.0% בהשוואה לסוף שנת 2007, הנובע בעיקר מהעברת לקוחות מקו העסקים המסחרי לקו העסקים העסקי בסך 2.6 מיליארד ש"ח ולקו עסקים בניה ונדל"ן 0.5 מיליארד ש"ח, מאידך הועברו מקו העסקים של עסקים קטנים אשראים בסך של 0.8 מיליארד ש"ח. סך פיקדונות הציבור ירדו ב-3,705 מיליון ש"ח, 16.6%.

### שינויים עיקריים ברווח הנקי

הרווח הנקי במגזר הבנקאות מסחרית הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 303 מיליון ש"ח בהשוואה ל-314 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה בשיעור של 3.5%. הירידה ברווח נובעת מגידול בהפרשות לחובות מסופקים ב-79 מיליון ש"ח, שקוזה חלקית מגידול בהכנסות בסך 38 מיליון ש"ח ומירידה בהוצאות התפעוליות בסך 24 מיליון ש"ח.

על סיכוני האשראי על רקע המשבר הפיננסי בעולם ראה להלן בעמוד 77.



5. מגזר בניה ונדל"ן

להלן תמצית רווח והפסד של מערך בניה ונדל"ן:

פעילות חו"ל	בנקאות ופיננסים		שוק ההון	שוק ההון	בארץ	סך הכל
	בנקאות ופיננסים	בנקאות ופיננסים				
<b>לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008</b>						
במיליוני ש"ח						
<b>רווח מפעולות מימון:</b>						
252	37	-	-	-	215	מחיצוניים
(68)	(20)	-	-	-	(48)	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>						
17	2	1	-	-	14	מחיצוניים
-	-	-	-	-	-	בינמגזרי
201	19	1	-	-	181	סך כל ההכנסות
9	1	-	-	-	8	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>						
36	9	-	1	-	26	לחיצוניים
2	2	-	-	-	-	בינמגזרי
154	7	1	(1)	-	147	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים
58	3	-	(1)	-	56	הפרשה למסים
96	4	1	-	-	91	<b>רווח נקי</b>

פעילות חו"ל	בנקאות ופיננסים		שוק ההון	שוק ההון	בארץ	סך הכל
	בנקאות ופיננסים	בנקאות ופיננסים				
<b>לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007</b>						
במיליוני ש"ח						
<b>רווח מפעולות מימון:</b>						
502	32	-	-	-	470	מחיצוניים
(325)	(9)	-	-	-	(316)	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>						
14	4	1	-	-	9	מחיצוניים
-	-	-	-	-	-	בינמגזרי
191	27	1	-	-	163	סך כל ההכנסות
(28)	4	-	-	-	(32)	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>						
36	11	1	-	-	24	לחיצוניים
1	1	-	-	-	-	בינמגזרי
182	11	-	-	-	171	רווח מפעולות רגילות לפני מסים
70	5	-	-	-	65	הפרשה למסים
112	6	-	-	-	106	<b>רווח נקי</b>

# דוח הדירקטוריון

## מגזר בניה ונדל"ן (המשך)

פעילות חו"ל		בנקאות ופיננסים בארץ		בנקאות ופיננסים בארץ	
סך הכל	בנקאות ופיננסים	שוק ההון	שוק ההון	שוק ההון	שוק ההון
<b>לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008</b>					
במיליוני ש"ח					
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
1,202	114	-	-	1,088	מחיצוניים
(602)	(56)	-	-	(546)	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
48	7	3	2	36	מחיצוניים
-	-	-	-	-	בינמגזרי
648	65	3	2	578	סך כל ההכנסות
40	-	-	-	40	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
99	30	-	1	68	לחיצוניים
6	6	-	-	-	בינמגזרי
503	29	3	1	470	רווח מפעולות רגילות לפני מסים
184	9	1	-	174	הפרשה למסים
319	20	2	1	296	<b>רווח נקי</b>
16.2%					<b>% תשואה להון</b>
26,806	2,936	-	-	23,870	יתרה ממוצעת של נכסים
5,445	1,456	-	-	3,989	יתרה ממוצעת של התחייבויות
33,296	2,710	-	1	30,585	יתרה ממוצעת של נכסי סיכון
170	-	-	170	-	יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות וקרנות השתלמות
12,177	-	1,422	10,755	-	יתרה ממוצעת של ניירות ערך
33	-	-	-	33	יתרה ממוצעת של נכסים אחרים בנייהול
28,152	2,868	-	-	25,284	יתרת אשראי לציבור
5,530	1,152	-	-	4,378	יתרת פיקדונות הציבור

# דוח הדירקטוריון

## מגזר בניה ונדל"ן (המשך)

פעילות		בנקאות		
סך הכל	חוי"ל	שוק ההון	בארץ	ופיננסים
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007				
במיליוני ש"ח				
<b>רווח מפעולות מימון:</b>				
1,194	98	-	1,096	מחיצוניים
(709)	(27)	-	(682)	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>				
44	10	4	30	מחיצוניים
-	-	-	-	בינמגזרי
529	81	4	444	סך כל ההכנסות
(19)	4	-	(23)	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>				
103	32	2	69	לחיצוניים
6	6	-	-	בינמגזרי
439	39	2	398	רווח מפעולות רגילות לפני מסים
166	13	1	152	הפרשה למסים
273	26	1	246	רווח מפעולות רגילות לאחר מסים
1	-	1	-	רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים
274	26	2	246	<b>רווח נקי</b>
15.4%				<b>% תשואה להון</b>
24,663	2,863	1	21,799	יתרה ממוצעת של נכסים
4,824	1,753	-	3,071	יתרה ממוצעת של התחייבויות
29,529	2,441	1	27,087	יתרה ממוצעת של נכסי סיכון
73	1	72	-	יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות
16,286	1,066	15,220	-	יתרה ממוצעת של ניירות ערך
162	-	-	162	יתרה ממוצעת של נכסים אחרים בנייהול
25,514	2,890	1	22,623	יתרת אשראי לציבור ל-31 בדצמבר 2007
4,789	1,797	-	2,992	יתרת פיקדונות הציבור ל-31 בדצמבר 2007

### שינויים עיקריים בהיקף הפעילות

סך כל האשראי לציבור במגזר גדל ב-2,638 מיליון ש"ח, 10.3% בהשוואה לסוף שנת 2007, מזה העברה מקו עסקים המסחרי אשראים בסך של כ-0.5 מיליארד ש"ח. סך פיקדונות הציבור גדלו ב-741 מיליון ש"ח, 15.5%.

### שינויים עיקריים ברווח הנקי

הרווח הנקי במגזר בניה ונדל"ן הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 319 מיליון ש"ח בהשוואה ל-274 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 16.4% הגידול ברווח נובע בעיקר מגידול של 115 מיליון ש"ח ברווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים הנובע בעיקר מגביית ריבית שהופרשה בעבר. שקוּוּז חלקית מגידול בהפרשות לחובות מסופקים של 59 מיליון ש"ח. הגידול ברווח הנקי מקורו בתרומת מגזר הפעילות בארץ.

על סיכוני האשראי על רקע המשבר הפיננסי בעולם ראה להלן בעמוד 77.

6. בנקאות פרטית

להלן תמצית רווח והפסד של הבנקאות הפרטית:

סך הכל	פעילות חו"ל			קרטיסי אשראי	שוק ההון	שוק ההון	בנקאות ופיננסים
	בנקאות ופיננסים	שוק ההון	שוק ההון				
<b>לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008</b>							
במיליוני ש"ח							
<b>רווח מפעולות מימון:</b>							
(187)	(49)	-	-	-	-	-	(138)
216	42	-	-	-	-	-	174
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>							
98	29	30	29	-	-	-	10
3	2	-	-	1	-	-	-
130	24	30	29	1	-	-	46
-	-	-	-	-	-	-	-
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>							
116	44	32	7	-	-	-	33
13	14	-	-	1	-	-	(2)
1	(34)	(2)	22	-	-	-	15
22	2	2	8	-	-	-	10
(21)	(36)	(4)	14	-	-	-	5

סך הכל	פעילות חו"ל			קרטיסי אשראי	שוק ההון	שוק ההון	בנקאות ופיננסים
	בנקאות ופיננסים	שוק ההון	שוק ההון				
<b>לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007</b>							
במיליוני ש"ח							
<b>רווח מפעולות מימון:</b>							
(334)	(43)	-	-	-	-	-	(291)
459	126	-	-	-	-	-	333
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>							
106	24	40	32	1	-	-	9
4	3	-	-	1	-	-	-
235	110	40	32	2	-	-	51
4	4	-	-	-	-	-	-
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>							
149	53	34	19	-	-	-	43
18	17	-	-	-	-	-	1
64	36	6	13	2	-	-	7
15	7	-	5	-	-	-	3
49	29	6	8	2	-	-	4
(1)	(1)	-	-	-	-	-	-
48	28	6	8	2	-	-	4
2	-	-	2	-	-	-	-
50	28	6	10	2	-	-	4

# דוח הדירקטוריון

## בנקאות פרטית (המשך)

פעילות חו"ל		שוק ההון		שוק	כרטיסי אשראי	בנקאות ופיננסים	בנקאות ופיננסים סך הכל
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008							
במיליוני ש"ח							
<b>רווח מפעולות מימון:</b>							
(500)	(73)	-	-	-	-	(427)	מחיצוניים
726	189	-	-	-	-	537	בינמגזרי
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>							
307	87	102	88	1	29	29	מחיצוניים
11	9	-	-	1	1	1	בינמגזרי
544	212	102	88	2	140	140	סך כל ההכנסות
-	-	-	-	-	-	-	הפרשות לחובות מסופקים
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>							
404	178	75	29	1	121	121	לחיצוניים
45	44	1	-	1	(1)	(1)	בינמגזרי
<b>רווח (הפסד) מפעולות רגילות</b>							
95	(10)	26	59	-	20	20	לפני מסים
54	10	12	22	-	10	10	הפרשה למסים
<b>רווח (הפסד) מפעולות</b>							
41	(20)	14	37	-	10	10	רגילות לאחר מסים
<b>חלקם של בעלי מניות חיצוניים</b>							
(1)	(1)	-	-	-	-	-	ברוחים של חברות מאוחדות
40	(21)	14	37	-	10	10	רווח נקי (הפסד) מפעולות רגילות
<b>רווח מפעולות בלתי רגילות</b>							
3	-	-	-	3	-	-	לאחר מסים
43	(21)	14	37	3	10	10	<b>רווח נקי (הפסד)</b>
<b>% תשואה להון</b>							
9.8%							
<b>יתרה ממוצעת של נכסים</b>							
10,036	8,321	-	-	49	1,666	1,666	יתרה ממוצעת של נכסים
39,156	15,836	-	-	-	23,320	23,320	יתרה ממוצעת של התחייבויות
7,362	6,280	-	-	49	1,033	1,033	יתרה ממוצעת של נכסי סיכון
<b>יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות וקרנות השתלמות</b>							
4,915	-	1,813	3,102	-	-	-	יתרה ממוצעת של קרנות נאמנות וקרנות השתלמות
63,340	-	34,305	29,035	-	-	-	יתרה ממוצעת של ניירות ערך
<b>יתרה ממוצעת של נכסים אחרים</b>							
295	-	-	-	-	295	295	בניהול
6,506	4,893	-	-	49	1,564	1,564	יתרת אשראי לציבור
35,844	13,865	-	-	-	21,979	21,979	יתרת פיקדונות הציבור

# דוח הדירקטוריון

## בנקאות פרטית (המשך)

פעילות חו"ל					
בנקאות ופיננסים	כרטיסי אשראי	שוק ההון	שוק ההון	שוק ופיננסים	בנקאות ופיננסים
לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007					
במיליוני ש"ח					
<b>רווח מפעולות מימון:</b>					
(860)	-	-	-	(154)	(1,014)
984	-	-	-	353	1,337
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>					
29	1	92	130	82	334
1	1	-	-	10	12
154	2	92	130	291	669
1	-	-	-	4	5
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות:</b>					
130	1	49	95	166	441
1	-	-	1	51	53
22	1	43	34	70	170
6	-	17	8	20	51
16	1	26	26	50	119
חלקם של בעלי מניות חיצוניים ברווחים של חברות מאוחדות					
-	-	-	-	(4)	(4)
16	1	26	26	46	115
-	-	6	-	-	6
16	1	32	26	46	121
<b>רווח נקי</b>					
<b>% תשואה להון</b>					
35.0%					
יתרה ממוצעת של נכסים					
1,616	28	-	-	7,543	9,187
25,758	-	-	-	15,353	41,111
1,183	20	-	-	4,645	5,848
-	-	3,364	2,302	-	5,666
-	-	28,217	36,728	-	64,945
429	-	-	-	-	429
1,600	48	-	-	5,490	7,138
24,548	-	-	-	16,368	40,916

### שינויים עיקריים בהיקף הפעילות

סך כל האשראי לציבור במגזר ירד ב-632 מיליון ש"ח, 8.9% בהשוואה לסוף שנת 2007, וסך פיקדונות הציבור ירדו ב-5,072 מיליון ש"ח, 12.4% הירידה מוסברת בעיקר בהתחזקות השקל ביחס למרבית המטבעות. היתרה הממוצעת של תיקי ניירות ערך הסתכמה בכ-63 מיליארד ש"ח לעומת כ-65 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד ונשחקה כתוצאה מירידת השערים בבורסות בעולם.

### שינויים עיקריים ברווח הנקי

הרווח הנקי במגזר הבנקאות הפרטית הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 43 מיליון ש"ח לעומת 121 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה ברווח נובעת בעיקר בפעילות המגזר בחו"ל, כתוצאה מהמשבר הפיננסי בעולם ומהתחזקות השקל ביחס למרבית המטבעות.

## דוח הדירקטוריון

### 7. ניהול פיננסי - שוקי הון

כתוצאה מהמשבר הפיננסי בעולם והירידות המתמשכות של הבורסות בעולם נגרמו הפסדים מהשקעות בניירות ערך כמפורט בפרק השקעות בניירות ערך.

ההפסד במגזר ניהול פיננסי הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 565 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 410 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. השינוי ברווח נובע מ-:

- ירידה בהכנסות בסך 1,284 מיליון ש"ח, מזה הפרשות לירידת ערך אגרות חוב זמינות למכירה ושל קרנות נאמנות בסך 850 מיליון ש"ח, ירידה ברווחים ממכירת אגרות חוב וקרנות נאמנות זמינות למכירה בסך 120 מיליון ש"ח.
- גידול בהוצאות תפעוליות ואחרות בסך 537 מיליון ש"ח בעיקר מהפסדים שנגרמו בקופת הפיצויים וקופת התגמולים של עובדי הבנק וכן עלויות פנסיה ופיצויים בגין שנים קודמות בסך כ-446 מיליון ש"ח שאינן מיוחסות למגזרים אחרים.
- גידול בחלק הקבוצה ברווחי חברות כלולות מ-139 מיליון ש"ח ל-458 מיליון ש"ח, קיזוזו חלקית הפסדים אלה.

#### חברות כלולות (ריאליות) - (מוצג במגזר ניהול פיננסי)

כולל את תוצאות הפעילות של הקבוצה בהשקעות ריאליות.

סך כל ההשקעות של קבוצת לאומי בחברות כלולות מסתכם ב-30 בספטמבר 2008 ב-2,031 מיליון ש"ח לעומת 1,873 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2007.

שם החברה	שווי במאזן (במיליוני ש"ח)		שינוי ב-%	שווי שוק (במיליוני ש"ח)	
	30 בספטמבר 2008	31 בדצמבר 2007		30 בספטמבר 2008	31 בדצמבר 2007
החברה לישראל בע"מ	1,342	1,138	17.9	3,623	5,613
פז חברת נפט בע"מ	505	560	(9.8)	736	920
אחרים	184	175	5.1	-	-
סך הכל	2,031	1,873	8.4	4,359	6,533

תרומת החברות הכלולות לרווח הקבוצה בתשעת החודשים הראשונים של 2008 הסתכמה בסך 471 מיליון ש"ח לעומת 146 מיליון ש"ח לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

להלן תרומת החברות לרווח הנקי של הקבוצה (במיליוני ש"ח):

	לתשעה החודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר		
	2008	2007	% השינוי
החברה לישראל בע"מ	354	88	302.3
פז חברת נפט בע"מ	99	51	94.1
אחרים	18	7	157.1
	471	146	222.6

**החברה לישראל בע"מ - הגבלות בהיתר השליטה בחברת בתי זיקוק לנפט בע"מ (בז"ן)**  
 בהיתר השליטה בבז"ן, אשר ניתן לחברה לישראל בע"מ ("החברה לישראל") נקבעו הגבלות מסוימות על הבנק, ביחס לדירקטורים המכהנים מטעם הבנק בחברה לישראל אשר מטרתן שמירה על חומות סיניות בין בז"ן לחברת בית הזיקוק לנפט - אשדוד בע"מ ("בז"א") זאת כל עוד מתקיים האמור להלן: החברה לישראל הינה בעלת שליטה בבז"ן ופז חברת נפט בע"מ ("פז") הינה בעלת שליטה בבז"א, ולבנק זכות או יכולת למנות, להמליץ או להשפיע בדרך אחרת על מינוי דירקטור בחברה לישראל ובפז.

## פז חברת נפט בע"מ

לאומי החזקות ריאליות בע"מ מחזיקה ב-15.72% בפז. בחודש ינואר 2007 מונו שני דירקטורים על ידי לאומי בפז המהווים 20% מהדירקטורים. בעקבות רכישת השליטה בבז"ן על ידי החברה לישראל, בחנה רשות החברות הממשלתיות את תיקון היתר השליטה בבז"א, שניתן לבעלי השליטה בפז. במכתב מיום 16 בספטמבר 2007 הודיעה רשות החברות הממשלתיות כי:

"לאור הדוחות המידיים שפירסם בנק לאומי לישראל ביום 5 ביולי 2007 וביום 22 באוגוסט 2007 בדבר כוונתו לנסות ולמכור את החזקותיו בפז חברת נפט בע"מ ("פז") בהמשך להודעת בנק ישראל מיום 3 ביולי 2007 ולוחות הזמנים הקבועים בה, החליטה רשות החברות הממשלתיות להשהות, בשלב זה, את תיקון היתר השליטה בבז"א שניתן לפז ביום 27 בספטמבר 2006".

## החזקות בתאגידי החזקה ריאליים (קונגלומרט)

החזקות הבנק בתאגידיים ריאליים כפופה למגבלות הקבועות בחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981 ("חוק הבנקאות"). חוק הבנקאות קובע, בין היתר, בסעיף 24 לחוק, כי תאגיד בנקאי רשאי להחזיק באמצעי שליטה בקונגלומרט ("תאגיד החזקה ריאלי") אחד בלבד (תאגיד שהונו עולה על כ-1,831 מיליון ש"ח, והפועל ביותר משלושה ענפי משק). הבנק מחזיק בקונגלומרט - החברה לישראל.

על פי הדוחות הכספיים של פז לרביע הראשון של שנת 2007, בהם יושומו תקנים חשבונאיים חדשים, עולה סכום ההון העצמי של פז על סכום ההון המינימלי להגדרת קונגלומרט (תאגיד החזקה ריאלי).

עוד לפני פרסום הדוחות הכספיים הנ"ל נערכו דיונים בין הבנק לבין בנק ישראל לענין הפרשנות של חוק הבנקאות לגבי הגדרת פז כקונגלומרט, ובהמשך להם הודיע בנק ישראל לבנק במכתבו מיום 3 ביולי 2007, כי הוא אינו מקבל את פרשנות הבנק לכך שענף האנרגיה מהווה ענף משק אחד. לפיכך על פי עמדת בנק ישראל פז הינה קונגלומרט על פי חוק הבנקאות.

כתוצאה מכך ובהתאם להודעת בנק ישראל מיום 3 ביולי 2007 על הבנק למכור את החזקותיו באחד הקונגלומרטים, פז או החברה לישראל, עד ליום 30 ביוני 2009. לאחר דיון, בחודש אוגוסט 2007, בנושא החזקות הבנק בחברות החזקה ריאליות ולאור עמדתו של בנק ישראל (ובכפוף להמשך השיחות עם בנק ישראל שעדיין מתקיימות בנושא זה ואשר על פיהן חולק הבנק על עמדתו של בנק ישראל), בכוונת הבנק לנסות ולמכור את החזקותיו בפז (15.72% מההון וזכויות ההצבעה - 15.31% בדילול מלא) בכפוף לתנאים, לנסיבות ולבדיקות נוספות ובהתחשב בלוחות הזמנים שנקבעו על ידי בנק ישראל (כלומר עד 30 ביוני 2009) ובכפוף לכך שעד אז לא ישתנו המועדים או עמדתו של בנק ישראל.

## מגדל אחזקות ביטוח ופיננסים בע"מ

הבנק מחזיק ב-9.85% מהון המניות המונפק והנפרע של מגדל אחזקות ביטוח ופיננסים בע"מ ("מגדל אחזקות"), (9.74% בדילול מלא) השולטת במגדל חברה לביטוח בע"מ.

על פי פרשנות בנק ישראל לחוק הבנקאות (רישוי), אשר הבנק חולק עליה, על הבנק למכור גם את החזקות במגדל אחזקות, באשר הינה נחשבת על פי החוק האמור ל"תאגיד החזקה ריאלי".

יצויין כי על פי החקיקה שהתקבלה בעקבות הרפורמה בשוק ההון, בנק רשאי להחזיק חמישה אחוזים בהון חברה לביטוח ועשרה אחוזים בהונו של תאגיד השולט בחברה לביטוח.

המפקח על הבנקים התיר לבנק להחזיק החזקות במגדל אחזקות עד 31 בדצמבר 2008.



## דוח הדירקטוריון

### 8. אחרים – במגזר זה כלולה הפעילות שלא הוקצתה למגזרים האחרים.

מגזר זה כולל את הפעילויות האחרות של הקבוצה, אשר כל אחת מהן איננה מגיעה עד כדי מגזר בר רווח על פי הוראות בנק ישראל.

פעילות זו כוללת בעיקר: חלק של פעילות חברות אשר אינן משויכות למגזרים אחרים.

בתשעת החודשים הראשונים של 2008 הסתכם ההפסד במגזר האחרים בסך 21 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 78 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן פירוט השינויים העיקריים במיליוני ש"ח:

לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר			
שינוי בסכום	2007	2008	
(23)	22	(1)	רווח (הפסד) בלתי רגיל
(17)	29	12	מפעולות רגילות בבנק
17	23	40	לאומי ושות'
(12)	7	(5)	חברות אחרות בארץ
(37)	24	(13)	חברות בחו"ל
(27)	(27)	(54)	התאמות מסים (1)
(99)	78	(21)	סך הכל

(1) הפרשי מס בין חישובי המס במגזרים למס האפקטיבי בדוח המאוחד.

### פעילויות במוצרים

**א. פעילות בשוק ההון** - פעילות הקבוצה בשוק ההון כוללת את פעילות ייעוץ ההשקעות, לרבות ייעוץ בקרנות השתלמות, את התיווך בשוק ניירות הערך והמכשירים הפיננסיים, לרבות פעילות הנעשית באמצעות חדרי עסקות מטבע חוץ, וניירות ערך ישראלים וזרים, שירותי ברוקרז' ומשמורת (custody) ושירותים בנקאיים ופיננסיים לגופים הפעילים בשוק ההון.

להלן נתוני הפעילות בשוק ההון כפי שהוצגו במגזרי הפעילות השונים:

סך הכל	פעילות חו"ל	ניהול פיננסי ואחרים	עסקאות נדל"ן	עסקאות מסחריות	עסקאות עסקים קטנים	עסקאות עסקים	משקי בית פרטית	מסחר	מסחר
<b>לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008</b>									
במיליוני ש"ח									
1	-	-	-	-	1	-	-	-	רווח מפעולות מימון
									הכנסות תפעוליות
225	34	26	-	5	15	5	29	111	ואחרות
226	34	26	-	5	16	5	29	111	סך כל ההכנסות
									הוצאות תפעוליות
113	30	16	1	3	9	1	7	46	ואחרות
									רווח (הפסד)
									מפעולות רגילות
113	4	10	(1)	2	7	4	22	65	לפני מיסים
66	(1)	5	-	1	4	2	14	41	רווח נקי (הפסד)

## דוח הדירקטוריון

משקי בית	בנקאות פרטית	בנקאות עסקים קטנים	בנקאות מסחרית	בנקאות עסקית	בנקאות נדל"ן	ניהול פיננסי ואחרים	פעילות חו"ל	סך הכל
<b>לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007</b>								
<b>במיליוני ש"ח</b>								
רווח מפעולות מימון	-	-	-	-	-	-	-	-
הכנסות תפעוליות ואחרות	32	6	12	6	1	30	43	258
<b>סך כל ההכנסות</b>	<b>32</b>	<b>6</b>	<b>12</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	<b>30</b>	<b>43</b>	<b>258</b>
הוצאות תפעוליות ואחרות	19	2	10	4	1	(9)	37	157
רווח מפעולות רגילות לפני מיסים	13	4	2	2	-	39	6	101
רווח מפעולות רגילות לאחר מיסים	8	3	1	1	-	24	6	64
רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מס	2	7	5	4	-	3	-	94
<b>רווח נקי</b>	<b>10</b>	<b>10</b>	<b>6</b>	<b>5</b>	<b>-</b>	<b>27</b>	<b>6</b>	<b>158</b>
<b>לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008</b>								
<b>במיליוני ש"ח</b>								
רווח מפעולות מימון	-	1	-	-	-	-	-	2
הכנסות תפעוליות ואחרות	88	15	40	14	2	79	114	690
<b>סך כל ההכנסות</b>	<b>88</b>	<b>16</b>	<b>40</b>	<b>14</b>	<b>2</b>	<b>79</b>	<b>114</b>	<b>692</b>
הוצאות תפעוליות ואחרות	29	5	24	8	1	35	94	384
רווח מפעולות רגילות לפני מיסים	59	11	16	6	1	44	20	308
רווח נקי	37	7	10	4	1	28	10	193
<b>לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007</b>								
<b>במיליוני ש"ח</b>								
רווח מפעולות מימון	-	1	-	-	-	-	-	1
הכנסות תפעוליות ואחרות	92	16	42	20	4	124	136	810
<b>סך כל ההכנסות</b>	<b>92</b>	<b>17</b>	<b>42</b>	<b>20</b>	<b>4</b>	<b>124</b>	<b>136</b>	<b>811</b>
הוצאות תפעוליות ואחרות	49	8	31	13	2	23	100	520
רווח מפעולות רגילות לפני מיסים	43	9	11	7	2	101	36	291
רווח מפעולות רגילות לאחר מיסים	26	6	7	4	1	61	27	182
רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מס	6	26	16	17	1	3	-	347
<b>רווח נקי</b>	<b>32</b>	<b>32</b>	<b>23</b>	<b>21</b>	<b>2</b>	<b>64</b>	<b>27</b>	<b>529</b>

## דוח הדירקטוריון

להלן פרטים על הכנסות מעמלות הפצה ודמי ניהול מקרנות נאמנות וקופות גמל, לרבות קרנות השתלמות (במיליוני ש"ח):

בתשעת החודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר		
2007	2008	
125	100	מקרנות נאמנות
15	9	מקופות גמל
17	-	מקרנות השתלמות
157	109	סך הכל

הרווח מפעולות רגילות לאחר מס בפעילות שוק ההון הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 193 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-155 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון של 24.5%.

### ב. כרטיסי אשראי - לאומי קארד

פעילות זו כוללת בעיקר את פעילות הנפקת כרטיסי האשראי ללקוחות פרטיים וסליקת שוברים עבור בתי עסק.

הפעילות העיקרית בכרטיסי אשראי מבוצעת על ידי חברת הבת לאומי קארד העוסקת בהנפקה וסליקת כרטיסי אשראי ופיתוח פתרונות תשלום.

לאומי קארד סיימה את תשעת החודשים הראשונים של השנה ברווח נקי של 124 מיליון ש"ח לעומת 75 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

בתשעת החודשים הראשונים של 2008 גדל היקף הפעילות של מחזיקי כרטיסי לאומי קארד ב-13.5% ושל בתי העסק ב-14.3% לעומת הפעילות בתקופה המקבילה אשתקד. מספר הכרטיסים התקינים בתשעת החודשים הראשונים של 2008 גדל בכ-9.4% לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

להלן נתוני הפעילות בכרטיסי אשראי כפי שהוצגו במגזרי הפעילות השונים:

משקי בית	מסחרית	עסקים	משקי בית		סך הכל	
			בנקאות	בנקאות		
לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008						
במיליוני ש"ח						
27	-	2	1	5	35	רווח מפעולות מימון
175	1	7	2	18	203	הכנסות תפעוליות ואחרות
202	1	9	3	23	238	סך כל ההכנסות
5	-	-	-	1	6	הפרשות לחובות מסופקים
115	1	4	5	20	145	הוצאות תפעוליות ואחרות
82	-	5	(2)	2	87	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מיסים
49	-	3	(2)	1	51	רווח נקי (הפסד)

משקי בית	מסחרית	עסקים	משקי בית		סך הכל	
			בנקאות	בנקאות		
לשלושה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007						
במיליוני ש"ח						
19	-	2	-	4	25	רווח מפעולות מימון
150	2	4	3	13	172	הכנסות תפעוליות ואחרות
169	2	6	3	17	197	סך כל ההכנסות
3	-	-	-	1	4	הפרשות לחובות מסופקים
121	-	5	2	19	147	הוצאות תפעוליות ואחרות
45	2	1	1	(3)	46	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מיסים
-	-	-	4	-	4	חלק הקבוצה ברווחי כלולות, נטו
31	2	-	5	(2)	36	רווח נקי (הפסד)

## דוח הדירקטוריון

משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים	בנקאות מסחרית	בנקאות עסקית	סך הכל
<b>לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2008</b>					
במיליוני ש"ח					
76	-	7	3	13	99
508	2	18	10	37	575
584	2	25	13	50	674
12	-	-	-	2	14
341	2	15	12	51	421
231	-	10	1	(3)	239
157	-	6	-	(2)	161
-	-	-	1	-	1
202	3	18	26	2	251
352	3	24	27	(1)	405

משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים	בנקאות מסחרית	בנקאות עסקית	סך הכל
<b>לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר 2007</b>					
במיליוני ש"ח					
53	-	5	2	11	71
438	2	15	10	33	498
491	2	20	12	44	569
10	-	-	-	2	12
339	1	17	11	49	417
142	1	3	1	(7)	140
-	-	-	4	-	4
99	1	1	5	(5)	101

הרווח הנקי מפעולות רגילות בפעילות כרטיסי אשראי הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 ב-154 מיליון ש"ח בהשוואה ל-101 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול של 52.5%.

### הקצאת מניות לאומי קארד לקנית - ניהול השקעות ומימון בע"מ ("קנית")

ביום 21 במאי 2008, החליט דירקטוריון הבנק ודירקטוריון לאומי החזקות פיננסיות בע"מ לאשר עסקה על פיה לאומי קארד תקצה לקנית מניות של לאומי קארד המהוות 20% מהון המניות המונפק והנפרע של לאומי קארד וזאת תמורת סכום של 360 מיליון ש"ח שישולם ללאומי קארד. ב-26 במאי 2008 נחתמה והושלמה העסקה הנ"ל והתמורה הועברה ללאומי קארד.

לקנית ניתנו במסגרת העסקה זכויות להגנת המיעוט כמקובל, וכך זכות למינוי שני דירקטורים. כמו כן, קיבלה לאומי אחזקות פיננסיות בע"מ (חברת בת של הבנק ובעלת כל המניות בלאומי קארד), זכויות שונות מקובלות בעת מכירה או הכנסת שותף. הרווח נטו, שנרשם כתוצאה מההקצאה הנ"ל הינו כ-234 מיליון ש"ח.

## מרכזי הרווח בקבוצה

להלן פרטים על תרומת מרכזי הרווח העיקריים בקבוצה לרווח הנקי מפעולות רגילות:

לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר						
	שינוי	2007 (2)	2008 (2)	שינוי	2007 (1)	2008 (1)
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
הבנק		1,738	612	1,652	277	(64.8)
חברות מאוחדות בארץ (3)		524	488	524	488	(6.9)
חברות מאוחדות בחו"ל (4)		118	(434)	-	(99)	-
חברות כלולות (3)		92	360	92	360	291.3
הרווח הנקי מפעולות רגילות		2,472	1,026	2,472	1,026	(58.5)
רווח השלוחות בחו"ל, במונחים						
נומינליים (מיליון דולר) (5)		66.8	24.7	66.8	24.7	(63.0)

- (1) התאמות מתרגום בגין ההשקעות בחו"ל קוזזו כנגד התאמות מתרגום מקורות המימון בבנק לאחר השפעת המס.
- (2) לפי הדוחות הכספיים, (לא כולל התאמות מתרגום מקורות המימון בבנק).
- (3) חברות כלולות של חברות בארץ נכללו בנתוני חברות מאוחדות בארץ.
- (4) לאחר התאמות מסוימות לכללי החשבונאות בארץ.
- (5) כפי שדווח על ידי השלוחות בחו"ל כולל סניפי חו"ל וזכויות המיעוט.

### להלן השינויים העיקריים בתרומת מרכזי הרווח (לאחר התאמות מתרגום):

- הירידה ברווח הנקי מפעולות רגילות בבנק נובעת בעיקר מהפסדים וירידת ערך בגין השקעות בניירות ערך כמפורט בפרק השקעות בניירות ערך ומגידול בהפרשות לחובות מסופקים.
- הקיטון ברווח הנקי מפעולות רגילות של חברות מאוחדות בארץ נובע בעיקר מקיטון ברווח של לאומי למשכנתאות, שקוזז חלקית מעלייה ברווחי לאומי קארד ולאומי אחזקות ריאליות.
- ההפסד של חברות בנות בחו"ל נובע בעיקר מהגידול בהפרשי שער שליליים בגין ההשקעות בחו"ל ומירידה ברווחיות של השלוחות בחו"ל, כתוצאה מהפרשות לירידת ערך בגין השקעות בניירות ערך.
- השיפור ברווחי חברות כלולות נובע מגידול בתרומת החברה לישראל.

רווחים מפעולות רגילות בשלוחות בחו"ל במונחים נומינליים כפי שפורסמו על ידן (כולל סניפי הבנק בחו"ל וחלק המיעוט) הסתכמו בכ-24.7 מיליון דולר, ירידה של 42.1 מיליון דולר לעומת התקופה המקבילה אשתקד. עיקר הירידה מוסבר בהפרשות לירידת ערך בגין השקעות בניירות ערך ומהחלשות המטבעות ביחס לדולר ארה"ב. תרומת השלוחות בחו"ל בשקלים ובהתאמות מסוימות לכללי חשבונאות בארץ ולאחר ייחוס התאמות מתרגום מקורות המימון כאמור לעיל, הסתכמה בהפסד של 99 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 204 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. ירידה זו נגרמה הן בגין הירידה ברווח והן בגין השינוי בהפרשי שער עקב התחזקות השקל. ללא השפעת הפרשי שער בגין עלות מקורות המימון, נטו, הסתכם ההפסד של שלוחות בחו"ל ב-434 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 118 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון של 552 מיליון ש"ח שנובע בעיקר מהפרשי שער שליליים בגין ההשקעות בחו"ל, עקב התחזקות השקל ביחס למטבעות החוץ.

## פעילות חברות מוחזקות עיקריות

### כללי

קבוצת בנק לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, בנק למשכנתאות, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים הפועלים בפעילות לא בנקאית בתחומי הביטוח, התשתית והנדל"ן.

### חברות מאוחדות בארץ

השקעות הבנק בחברות המאוחדות בארץ מסתכמות ב-30 בספטמבר 2008 ב-5,681 מיליון ש"ח, לעומת 5,201 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2007. התרומה לרווח הנקי בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 היתה בסך 505 מיליון ש"ח בהשוואה ל-524 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה בשיעור של 3.5%.

להלן תרומות החברות המאוחדות העיקריות בארץ לרווח הנקי של הקבוצה:

תשואה על השקעת הקבוצה תרומה לרווח הקבוצה (1)					
לתקופה שהסתיימה ב-30 בספטמבר					
	2007	2008	2007	2008	
שיעור השינוי					
%	במיליוני ש"ח		%		
	191.2	105.8	14.1	7.0	לאומי למשכנתאות
(44.7)	69.2	64.3	27.4	25.2	בנק ערבי ישראלי
(7.1)	75.3	115.3	104.8	53.3	לאומי קארד
53.1	28.9	47.4	12.7	15.6	לאומי ושות' בית השקעות (2)
64.0					לאומי ניירות ערך (לשעבר פסגות אופק)
(93.2)	21.9	1.5	3.5	4.7	
	50.3	100.6	14.1	27.6	לאומי החזקות ריאליות (2)
100.0	33.8	48.4	5.8	8.0	לאומי ליסינג והשקעות
43.2	52.9	22.0	4.1	3.4	אחרות
(58.4)	523.5	505.3	11.0	12.8	<b>סך כל החברות המאוחדות בארץ</b>
(3.5%)					

(1) הרווח המוצג הינו לפי חלק הקבוצה בתוצאות.

(2) כולל הרווח ו/או ההפסד של החברות הכלולות.

### בנק ערבי ישראלי בע"מ

לפי דוח ביקורת של בנק ישראל מיום 15 ביולי 2008 בנושא איסור הלבנת הון, נמצאו ליקויים לכאורה בקיום ההוראות החוקיות השונות בנושא איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. במכתב המלווה לדוח הביקורת הודיע בנק ישראל לבנק ערבי ישראלי כי במועד אחר תועבר לבנק ערבי ישראלי הודעה על בקשה להטלת עיצום כספי על פי סעיף 14 (א) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000. בשלב זה, לא ניתן להעריך את היקף העיצום הכספי (אם אכן תוגש הבקשה ואם יוטל עיצום כספי).

### בנק לאומי למשכנתאות בע"מ

תיקונים בחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז-1967, פרטים בק"ע התיקון הנ"ל ראה לעיל בעמוד 18. בהתאם להודעת הנהלת בנק לאומי למשכנתאות ("בלמ"ש"), מידת ההשפעה של התיקון לחוק על רווחיות בלמ"ש עלולה להיות מהותית לבלמ"ש, והיא תקבע בהתאם למספר המקרים בהם ידרוש בלמ"ש פינוי דירות מגורים של החייב.

### לאומי ושות' בית השקעות בע"מ (לאומי ושות')

א. החל מ-1 ביולי 2007, עקב כניסתן לתוקף של תקנות ניירות ערך (חיתום) (תיקון) התשס"ז-2007, המטילות הגבלות מהותיות על ניהול הנפקות בידי חברות חיתום בהן מחזיק תאגיד בנקאי 20% או יותר, עברה לאומי ושות' חתמים למעמד של חתם לא פעיל והפסיקה את פעילות החיתום שלה, ממועד זה ואילך היה לאומי ושות' מעורב בתחום החיתום באמצעות פסגות-לאומי ושות' חיתום בע"מ ("פסגות לאומי

## דוח הדירקטוריון

חיתום"), חברה בה החזיק לאומי ושות' 19.99% מההון וזכויות ההצבעה. יתרת הזכויות בחברה הוחזקה בידי פסגות בית השקעות בע"מ ("פסגות"). במהלך יולי 2008 הודיע פסגות על החלטתו לצאת מתחום החיתום. ב-24 בספטמבר 2008 חתם לאומי ושות' על הסכם עם פסגות לפיו העביר לפסגות את החזקותיו בפסגות לאומי חיתום ללא תמורה ולפיו תפסיק פסגות לאומי חיתום לפעול בתחום החיתום ותהפוך לחתם לא פעיל. פסגות התחייבה כי תעמיד לרשות פסגות לאומי חיתום את האמצעים הדרושים לה כדי לעמוד בהתחייבויותיה עקב הפסקת פעילותה כחתם, בין היתר התחייבויות כלפי מנכ"ל החברה לפי ההסכם עמו.

לאומי ושות' חתמים בע"מ קלטה חלק מן העובדים והמנהלים של פסגות לאומי חיתום. לאומי ושות' חתמים פועלת מכוח כשירותה כמפיץ כהגדרתו בתקנות ניירות ערך (חיתום), התשס"ז 2007 והיא עומדת להירשם במרשם החתמים שמנהלת רשות ניירות ערך ולשוב לסטטוס של חתם פעיל.

ב. לאומי ושות' התקשר באפריל 2005 בהסכם לשיתוף פעולה אסטרטגי עם בנק השקעות Jefferies Broadview למתן שירותי בנקאות להשקעות בתחומי המיזוגים, הרכישות, ההנפקות וגיוסי ההון בחו"ל, תוך התמקדות בחברות העוסקות בתחומי הטכנולוגיה ומדעי החיים. ההסכם הסתיים ב-2 באוגוסט 2008.

### חברות מאוחדות בחו"ל

השקעות הבנק בחברות מאוחדות בחו"ל מסתכמות ב-30 בספטמבר 2008 בסך 3,962 מיליון ש"ח לעומת 4,409 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2007.

התרומה של החברות המאוחדות בחו"ל לרווח הנקי המדווח בשקלים של הקבוצה בתשעת החודשים הראשונים של 2008, לאחר קיזוז התאמות מתגורם, הסתכמה בהפסד בסך של 100 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 206 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, כמפורט להלן:

לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר	
2007	2008
במיליוני ש"ח	
259	72
(139)	(507)
120	(435)
86	335
206	(100)

להלן תרומת החברות המאוחדות העיקריות בחו"ל לרווח הנקי של הקבוצה:

תשואה על השקעת הקבוצה		תרומה לרווח הקבוצה (*)	
לתקופה המסתיימת ב-30 בספטמבר			
2007	2008	2007	2008
במיליוני ש"ח		%	
5.0	(19.1)	88.7	-
13.1	(12.8)	73.8	-
2.4	(10)	10.9	-
12.5	(53.6)	11.2	-
44.7	11	32.4	(66.0)
-	(12.8)	(14.7)	(12.9)
3.3	(3.1)	4.1	-
6.3	(100.4)	206.4	-

## דוח הדירקטוריון

(\* התאמות מתרגום בגין ההשקעות בחו"ל קוזזו כנגד התאמות מתרגום מקורות המימון בבנק לאחר השפעת המס בסך 335 מיליון ש"ח (86 מיליון ש"ח ב-2007). להלן חלק מהסכומים שקוזזו:

לאומי ארה"ב 163 מיליון ש"ח ב-2008 לעומת 74 מיליון ש"ח ב-2007.  
 לאומי בריטניה 88 מיליון ש"ח ב-2008 לעומת 8 מיליון ש"ח ב-2007.  
 לאומי שוויץ 24 מיליון ש"ח ב-2008 לעומת 3 מיליון ש"ח ב-2007.  
 לאומי רומניה 35 מיליון ש"ח ב-2008 לעומת (4) מיליון ש"ח ב-2007.

הקיטון בתרומה לרווח נובע בעיקר מהשפעת הייסוף בשער השקל לעומת רוב המטבעות. השפעת הפרשי השער היתה בהקטנת הרווח בסך 507 מיליון ש"ח לפני מס בתשעת החודשים הראשונים של השנה לעומת הקטנת הרווח לפני מס בסך 139 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הכנסות המימון נטו (ולאחר מס) שנגרמו בבנק וקוזזו חלק מהפרשי שער אלה הסתכמו בכ-335 מיליון ש"ח בתשעת החודשים הראשונים של השנה לעומת הכנסות בסך של 86 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן פירוט הרווח הנקי של השלוחות בחו"ל כפי שדווח על ידן:

לתשעה חודשים שהסתיימו ב-30 בספטמבר			
2008	2007	השינוי	
במיליונים		%	
21.6	25.2	(14.3)	בנק לאומי ארה"ב (BLC) - דולר
7.8	9.2	(15.2)	בנק לאומי בריטניה – לישי"ט
2.8	9.1	(69.2)	בנק לאומי שוויץ – פרי"ש
(8.2)	1.9	-	בנק לאומי לוקסמבורג - אירו
4.4	8.1	(45.7)	לאומי רי – דולר
7.3	(2.4)	+	רומניה – רון *

הרווח הנומינלי של החברות המאוחדות בחו"ל כפי שדווח על ידן הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של 2008 בסך 35.8 מיליון דולר לעומת 63.8 מיליון דולר בתקופה המקבילה אשתקד, ירידה של 43.9%.

\* 1 רון = 0.392 דולר.

### בנק לאומי בריטניה

בחודש אפריל 2008 הגדיל בנק לאומי בריטניה את ההון המשני בסך 7.5 מיליון לישי"ט על ידי הנפקת שטר הון נדחה לבנק.

ביום 6 באוגוסט 2008 השקיע הבנק 10 מיליון לישי"ט בהון המניות של בנק לאומי בריטניה.

ביום 18 ביוני 2008 פוטר מר מנחם פרידמן מתפקידו כמנהל הכללי של בנק לאומי בריטניה. מר פרידמן פוטר על רקע אי סדרים באישור הלוואות על ידו בעת ששימש כמנהל סניף של הבנק בישראל, ואין אירוע זה קשור באופן כלשהו לבנק לאומי בריטניה או ללקוחותיו.

הדירקטוריון של בנק לאומי בריטניה אישר ביום 15 באוקטובר 2008 את מינויו של מר לורנס וייס לתפקיד של מנכ"ל השלוחה. המינוי יכנס לתוקפו לאחר קבלת אישור הרשויות בבריטניה.

### בנק לאומי לוקסמבורג

בחודש מרס 2008 הגדיל בנק לאומי לוקסמבורג את ההון המשני בסכום של 5.9 מיליון אירו על ידי הנפקת שטר הון נדחה לבנק.

### בנק לאומי רומניה

בחודש ספטמבר 2008 פתח בנק לאומי רומניה סניף בסופיה, בולגריה.



## דוח הדירקטוריון

בקשר לתביעות משפטיות ונושאים אחרים הקשורים לחברות מאוחדות ראה באור ג. 6. ג. 3 ו-4 לדוחות הכספיים.

השקעות הקבוצה בחברות כלולות מסתכמות ב-30 בספטמבר 2008 בסך 2,031 מיליון ש"ח בהשוואה ל-1,873 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2007.

התרומה לרווח הנקי בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 הסתכמה ברווח של כ-471 מיליון ש"ח לעומת רווח של כ-146 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. ברביע השלישי הסתכם הרווח בסך 191 מיליון ש"ח לעומת 62 מיליון ש"ח אשתקד.

ראה גם בעמוד 62 לדוח.

### **פעילות חוץ בנקאית של חברות כלולות**

### ניהול סיכוני שוק וסיכון נזילות

התוצאות העסקיות, ההון העצמי, תזרימי המזומנים וערך הבנק חשופים לסיכוני שוק שמקורם בתנדטיות בשיעורי הריבית, בשערי החליפין, במדד המחירים, במחירי ניירות ערך בארץ ובחו"ל ובמדדים כלכליים אחרים.

הניהול השוטף של סיכוני השוק, נועד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים, תוך הערכת הרווח החזוי מניהול הסיכונים לצד הנזקים העלולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים הנ"ל. הניהול מתבסס על תחזיות והערכות שוטפות באשר להתפתחויות בשוקי ההון והכספים.

מדיניות ניהול סיכוני השוק כוללת מגבלות על החשיפות הפיננסיות. המגבלות נועדו לצמצם את הנזק שעלול להיגרם כתוצאה משינויים לא צפויים בשווקים. מערכת המגבלות תוחמת את השפעת החשיפה של הערך הכלכלי, הרווח החשבונאי ומצב הנזילות, לשינויים בלתי צפויים בשיעורי הריבית, במדד, בשערי החליפין וכיו"ב.

ניהול סיכוני השוק בבנק כולל גם את החברות הבנות בארץ למעט בלמ"ש ולאומי ושות' בית השקעות בע"מ, להן מדיניות וניהול סיכוני שוק עצמאיים, בשל אופי פעילותן השונה בהשוואה לבנק. המגבלות שנקבעו ברמת הקבוצה כוללות גם חברות אלה.

כל חברות הבנות אמצו מדיניות עצמאית לניהול סיכוני שוק. המסגרות לחשיפות לסיכוני שוק הן במתכונת אחידה שנקבעה על ידי הבנק. מסגרות אלה נבחנו על ידי מנהל סיכוני השוק של הבנק ונמצאו נאותות.

המידע על מצב החשיפות בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מחברות הבנות אחת לחודש או לפי דרישה, ומובא בחשבון בראייה הכוללת של החשיפות בקבוצה.

להלן דרישות ההון בגין סיכוני השוק, בהתאם להוראות המפקח על הבנקים:

31 בדצמבר 2007	30 בספטמבר 2008	
		במיליוני ש"ח
		<b>דרישות ההון בגין</b>
		סיכוני ריבית
321	273	
		סיכון מחירי מניות
55	74	
		סיכון שער חליפין
113	142	
		סיכון אינפלציה
-	-	
		אופציות
99	133	
588	622	סך דרישת ההון בגין סיכוני שוק

### החשיפה בסיס

החשיפה לסיכוני הבסיס מתבטאת בהפסד שעלול להתרחש כתוצאה מהשפעת השינויים במדד המחירים ובשערי החליפין, על ההפרש שבין שווי הנכסים להתחייבויות, כולל השפעת העסקאות העתידיות, בכל אחד ממגזרי ההצמדה.

החשיפה לסיכוני הבסיס מוגדרת כאחוז מההון החשוף של הבנק שאינו מושקע במגזר השקלי הלא צמוד הואיל וההון מוגדר כמקור שקלי לא צמוד.

ההון החשוף, ברמת בנק, כולל את ההון העצמי ועתודות מסוימות, בניכוי השקעות בחברות מוחזקות ובנכסים קבועים. ההשקעות בחברות בנות בחו"ל אשר ממומנות ממקורות במטבע חוץ אינן מנוכות מההון העצמי.

ההון החשוף ברמת הקבוצה כולל את ההון העצמי ועתודות מסוימות, בניכוי השקעות בחברות כלולות ובנכסים קבועים.

להלן החשיפה בפועל ברמת הקבוצה בהשוואה למגבלות שקבע הדירקטוריון. הנתונים מוצגים במונחים של אחוז מההון החשוף:

## דוח הדירקטוריון

המצב בפועל			המגבלות המאושרות	
31 בדצמבר 2007	30 בספטמבר 2007	30 בספטמבר 2008	עודף או (גרעון) מקסימליים	
(31.0)	(53.8)	(35.2)	לא צמוד 50%-100%	
30.3	54.0	34.6	צמוד מדד 100%-50%	
0.7	(0.2)	0.6	מטבע חוץ 25%-10%	

תמהיל ההשקעה של ההון החשוף בין מגזרי ההצמדה השונים נקבע באופן שוטף במסגרת המגבלות המוצגות לעיל, ועל בסיס תחזיות לגבי משתני השוק הרלבנטיים. בתשעת החודשים הראשונים של 2008 הושקע במגזר הצמוד למדד בממוצע כ-25.4% מההון החשוף. ההשקעה המדדית נעה בין 11.7% לבין 35.4%. למגזר המט"ח והצמוד מט"ח נותב הון בשיעור נמוך יחסית, ולכן ההשפעה של שינוי בשערי החליפין בגין חשיפה זו אינה מהותית לגבי הרווח לפני מס.

לשינויים בשער החליפין השפעה על שער המס האפקטיבי הואיל והפרשי שער בגין ההשקעות בחו"ל אינם מובאים בחשבון בבסיס ההכנסה לצורך חישוב ההפרשה למס. בכפוף לשיעורי השינויים בשערי החליפין של המטבעות השונים ביחס לשקל ובהתחשב בהיקף ההשקעות בחו"ל, עשויה להיות לכך השפעה מהותית על ההפרשה למס ולכן על הרווח הנקי.

ההשפעה בפועל של הפרשי השער בתשעת החודשים הראשונים של 2008 מוצגת גם בעמוד 70 במסגרת תרומת חברות מאוחדות בחו"ל לרווח הקבוצה.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008, עמדה הקבוצה בכל מגבלות החשיפה בבסיס שאושרו על ידי הדירקטוריון.

להלן הרגישות לשינויים בשערי החליפין של מטבעות החוץ העיקריים ליום 30 בספטמבר 2008. המדידה מתייחסת להשפעת השינויים הנ"ל על הון הבנק וכוללת את הפעילות במכשירים מאזניים וחוף מאזניים (השינוי התיאורטי בהון הבנק לא כולל את השפעות המס בגין מימון השקעות בחו"ל):

דולר	ארו	ליש"ט	פרי"ש	יין	
במיליוני ש"ח					
48	(18)	(7)	(4)	1	עלייה של 5% בשע"ח
65	(33)	(12)	(11)	(3)	עלייה של 10% בשע"ח
(70)	17	7	1	-	ירידה של 5% בשע"ח
(163)	33	13	-	2	ירידה של 10% בשע"ח

נתונים אלה אינם מביאים בחשבון את ההשפעה של שינוי בשער החליפין על תזרימי ההכנסות וההוצאות במט"ח והצמודים במט"ח. להערכת הנהלת הבנק, ירידה בשיעור 1% בשער החליפין של השקל כנגד מטבעות החוץ, מקטינה בכ-10 מיליון ש"ח את הרווח השנתי נטו לאחר מס, כתוצאה מההשפעה על תזרימי ההכנסות נטו במט"ח וצמודי מט"ח.

### החשיפה בריבית

החשיפה לשינויים בריבית נובעת מהפער בין מועדי הפרעון ומועדי שינוי הריבית של הנכסים וההתחייבויות בכל אחד מהמגזרים. לצורך ניהול סיכון הריבית נבחנים הפערים בין הנכסים להתחייבויות בתקופות עתידיות, ומתבצעת השוואה של מח"מ הנכסים, ההתחייבויות וההון בכל מגזר. בנוסף בכל מגזר, נמדדת החשיפה לשינויים בריבית אשר מתייחסת לשחיקה הפוטנציאלית של השווי הכלכלי ושל הרווח החשבונאי השנתי, כתוצאה משינוי עקום התשואות, בכל אחד מהמגזרים.

# דוח הדירקטוריון

להלן תמצית החשיפות בריבית ברמת הקבוצה (במיליוני ש"ח):

השחיקה הפוטנציאלית ברווח השנתי*			השחיקה הפוטנציאלית בשווי הכלכלי		
31 בדצמבר 2007	30 בספטמבר 2007	30 בספטמבר 2008	31 בדצמבר 2007	30 בספטמבר 2007	30 בספטמבר 2008
256	145	257	330	575	122

\* השחיקה המירבית ברווח השנתי, על בסיס בחינה של שלוש השנים הקרובות.

מגבלות החשיפה בריבית הינן לשינוי מירבי של השווי הכלכלי ברמת הקבוצה בסך 1,000 מיליון ש"ח, ולשינוי ברווח השנתי בסך 700 מיליון ש"ח.

בתשעת החודשים הראשונים של 2008 השחיקה הפוטנציאלית בשווי הכלכלי וברווח השנתי נעה בין 122 מיליון ש"ח ל-372 מיליון ש"ח ובין 254 מיליון ש"ח ל-327 מיליון ש"ח בהתאמה.

בתשעת החודשים הראשונים של 2008 עמדה הקבוצה בכל מגבלות החשיפה לריבית שקבע הדירקטוריון.

## ערך הנתון לסיכון - Value at Risk (VaR)

ה-VaR מודד את ההפסד הפוטנציאלי הצפוי (הירידה הצפויה בערך הנוכחי של הנכסים פחות ההתחייבויות) מהתמהיל הנתון של מבנה התיק, ברמת בטחון נתונה, למשך תקופה עתידית נתונה, כתוצאה משינויים אפשריים במחירי השוק. חישוב ה-VaR נעשה אחת לחודש ברמת הקבוצה ובתדירות גבוהה יותר ברמת הבנק ועל התיקים למסחר.

חישובי ה-VaR והמגבלות במונחי VaR נעשו בשיטה הפרמטרית, ברמת ביטחון של 99%, ולתקופה של החזקת הפוזיציות למשך שבועיים.

על מנת לבחון את תקפות מודל ה-VaR, הבנק מבצע בדיעבד בחינות יומיומיות (backtesting) של השינוי בפועל של השווי הכלכלי של הבנק בהשוואה לאומדן השינוי כפי שנגזר ממודל ה-VaR. הבחינות שבוצעו עד כה מאשרות את תקפות המודל.

כמו כן, מעת לעת מחושב ה-VaR באמצעות סימולציה היסטורית, ונבחן הפער בין שתי שיטות המדידה. סימולציה הסטורית מאפשרת מדידת סיכון ללא הסתמכות על מבנה הסתברותי מסוים.

ה-VaR על תיק האופציות המפורשות נבחן הן במודל הפרמטרי והן ב-VaR המחושב בסימולציית מונטה קרלו (על מנת לבחון את מרכיבי הסיכון הלא לינאריים). הפרשי החישוב בין שתי השיטות אינם מהותיים.

אומדן ה-VaR ברמת הקבוצה:

30 בספטמבר 2008	30 בספטמבר 2007	31 בדצמבר 2007
242	297	290
265	144	141

מגבלת הדירקטוריון על ה-VaR ברמת הקבוצה היא 700 מיליוני ש"ח והמגבלה על ה-VaR בגין הפריטים המשוערכים על פי שוויים ההוגן (Mark to Market) היא 500 מיליוני ש"ח.

בתשעת החודשים הראשונים של 2008 סך ה-VaR ברמת הקבוצה נע בין 236 מיליון ש"ח לבין 304 מיליון ש"ח וה-VaR בגין התיקים המשוערכים נע בין 115 מיליון ש"ח לכ-265 מיליון ש"ח.

מאמצע מאי 2007 ובמהלך תשעת החודשים הראשונים של 2008, ניכרת מגמה של עליה בתנודתיות הריביות בארץ ובחו"ל. עליה זו באה לידי ביטוי בהתפתחות ה-VaR על פני התקופה, אשר קווצה בחלקה משינויים בפוזיציה.

בתשעת החודשים הראשונים של 2008 עמדה הקבוצה במגבלות הנ"ל.

## סיכון הנזילות

נזילות מוגדרת כיכולתו של התאגיד לממן גידול בנכסים או לעמוד בפרעון התחייבויותיו. היכולת לעמוד בסיכון הנזילות כרוכה באי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או לממש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון הנזילות במטבע ישראלי ובמטבע חוץ (כולל צמוד מט"ח), בהתאם להוראת בנק ישראל. מטרת המדיניות לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכה והגבלה של ההפסדים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים נזילות.

הבנק מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות ואחר מדדי סיכון הנזילות. סיכון הנזילות נמדד ומנוהל באמצעות מודל פנימי שמטרתו בחינה ומעקב אחר האמצעים הנזילים שברשות הבנק תחת תרחישים שונים. תרחישי המודל נבחנים ומתעדכנים בהתאם להתרחשויות בשווקים.

לאור ההתרחשויות בשווקים מפקיד הבנק כספים אצל בנקים קורספונדנטים לתקופות קצרות יותר. בנוסף, על מנת להקטין את סיכון האשראי בתיק ההשקעות בניירות ערך נרכשו אגרות חוב ממשלתיות חלף הפקדות אצל בנקים קורספונדנטים, וכן הופקדו כספים בבנקים מרכזיים.

במסגרת ההיערכות למצב קיצון גובשה תוכנית מגירה הכוללת את האסטרטגיה לניהול משבר נזילות ומיניו הצוות הניהולי לטיפול במשבר ולהגדרת התהליכים והצעדים להתמודדות כולל יצירת מקורות נזילים באופן מהיר ככל האפשר.

בנוסף למודל שתואר לעיל, לאומי מפעיל מערכת מדדים נוספת להתרעה מוקדמת על התפתחויות חריגות ובלתי צפויות בסיכון הנזילות.

בהתאם למתחייב מהוראת בנק ישראל מספר 342, אישר הדירקטוריון את מדיניות ניהול סיכון הנזילות וקבע מגבלות כלהלן: יחס הנזילות צריך להיות גבוה מ-1 ופער הנזילות צריך להיות חיובי, בכל אחד מהתרחישים.

במהלך 2008 לא היו חריגות מהמגבלות שקבע הדירקטוריון.

לפרטים נוספים בקשר לניהול סיכונים שוק ראה בדוח השנתי לשנת 2007 עמודים 151-164.

## סיכון אשראי

פרטים מפורטים בקשר לחשיפה ולניהול סיכונים האשראי ראה בדוח השנתי לשנת 2007 עמודים 167-176.

מדיניות האשראי של הבנק מתבססת על פיזור הסיכונים וניהולם המבוקר. הדבר בא לביטוי בפיצול תיק האשראי של הבנק בין ענפי המשק השונים ועל פני מספר רב של לווים. מדיניות האשראי משמשת כקו מנחה להנהלת חברות בנות ייעודיות של הבנק בארץ ובחו"ל, אך התוויית המדיניות בפלחי השוק המנוהלים בחברות אלה נעשית על ידי ההנהלה של החברות, למעט בתחומים מסוימים בהם המדיניות הינה קבוצתית. כממלא תפקיד מרכזי במימון המשק הישראלי, נוקט הבנק באסטרטגיה של מעורבות במגזרי הפעילות העיקריים במשק, ומעמיד אשראי למגזרים היצרניים והמסחריים לסוגיהם השונים, לפרויקטי תשתית, למגזר הציבורי לגווניו לפרטיים ולמשקי בית.

במסגרת מדיניות האשראי של הבנק בישראל נקבעו עקרונות וכללים אשר לפיהם יועמד, ינוהל ויבוקר תיק האשראי של הבנק, במטרה לשפר את איכותו ולהקטין את הסיכון הגלום בניהולו. עקרונות וכללים אלה מתייחסים הן ללקוח הבודד והן לרמה של ענפי המשק.

דירקטוריון הבנק מאשר את מדיניות האשראי של הבנק ואת המגבלות הענפיות והאחרות.

סמכויות האשראי הקיימות בבנק תקפות אך ורק אם האשראי הנדון תואם את מדיניות האשראי של הבנק או אם התקבל אישור הגורם המוסמך לכך. הסמכויות לקביעת מסגרות האשראי ברמות השונות נקבעו כנגזרת של דירוג הסיכון של הלווה,

## דוח הדירקטוריון

גובה מסגרת האשראי ומהות האשראי, תוך שמירה על העיקרון שככל שדירוג הסיכון של הלווה גרוע יותר ומהות האשראי מורכבת ההחלטה מתקבלת על ידי גורם בכיר יותר.

כפי שפורט בדוח השנתי לשנת 2007, במטרה לשפר את ניהול סיכוני האשראי וכן לבצע התאמות לדרישות רגולטוריות הוקמה בחטיבה העסקית יחידה עצמאית לניהול סיכוני אשראי. היחידה מבצעת בחינה בלתי תלויה של סיכוני האשראי והיבטי הסיכון. במחצית הראשונה של 2008 הוקמה גם בחטיבה לבנקאות מסחרית יחידה בעלת מאפייני פעילות דומים, והיא עוסקת בבחינה ובניתוח של החלק הארי של תיק האשראי של החטיבה.

### תהליך "בקרת אשראי תקופתית" -

החל מהרביע הראשון 2008 מתקיים בבנק, בנוסף למעקב ולבדיקות היומיומיות שהגורמים העסקיים מקיימים בשוטף, תהליך בקרה רבעוני ושיטתי אחר אוכלוסיית לווים רחבה בהתאם לדירוג הסיכון של הלווים.

מטרת התהליך לאתר ולזהות חולשות פוטנציאליות בקרב אוכלוסיית לקוחות רחבה. היקף הבדיקה נקבע באופן דיפרנציאלי, בהתאם לדירוג הסיכון של הלווים השונים. במסגרת התהליך מתקבלות החלטות לגבי הצורך בהגברת המעקב והידוק הבקרה על חלק מהאוכלוסייה

איתור הלווים על ידי הגורם העסקי מבוצע תוך שימוש במספר כלים ואמצעים במקביל, הכוללים הן התייחסות למאפייני הסיכון של הלווה עצמו והן לתנאים כלכליים/משקיים/רגולטוריים העלולים להשפיע על מצבו. בדיונים הרבעוניים מתקבלת החלטה על דרכי הפעולה והצעדים לצמצום הסיכון בלווה, ובמידת הצורך נשקל סיווג בחוב"ב או רישום הפרשה בגינו.

### התמודדות עם הסיכונים בעקבות ההתפתחויות בשוקי הכספים וההון

על רקע המשבר הפיננסי בשוקי הכספים וההון, המשבר בשוק הנדל"ן למגורים ובשוקי המשכנתאות בארה"ב ובבריטניה ומחיקות בהיקפים ניכרים על ידי קבוצות בנקאיות גדולות, מסתמנת האטה בפעילות הכלכלית בעולם. האטה והמשבר בכלכלה העולמית עלולים להביא לאטה גם בצמיחה בשוק המקומי, ולפגיעה בתעשיות שנתח משמעותי ממכירותיהן מופנה למדינות שנפגעו.

לצורך התמודדות עם הסיכונים, נוקט הבנק במדיניות אשראי זהירה ביחס לענפי המשק ומגזרי האשראי השונים. על רקע המשבר בשוק ההון, פועל הבנק לזיהוי לווים שרמת החשיפה והסיכון בהם עלתה, לווים שעלולים להיקלע לקשיים ומגזרים ואוכלוסיות העלולים להיפגע מההתפתחויות.

בין היתר, בוחן הבנק לווים שגייסו בשנים האחרונות מקורות מימון גם בשוק ההון, והיה בכונתם לבסס מקור סילוק עתידי על גיוס מקורות בבורסה ו/או אקזיטים מהשקעות קיימות, במטרה לבדוק את יכולתם של לווים אלו להמשיך ולמחזר חלויות שוטפות. נבדקים גם לווים אשר ייעדו את הכספים שגויסו כהון עצמי למינוף השקעות בחו"ל.

הבנק בוחן כל העת את תיק האשראי ואת ההשלכה של הירידות בבורסות בעולם על יכולת גיוס המקורות ע"י חברות חלשות. לגבי יזמים ישראלים שהם לקוחות הבנק הפעילים במגזר הנדל"ן בחו"ל, לרבות חברות בנות של חברות אחזקה שבסיסן בישראל, נבדקת האפשרות שכתוצאה מהמשבר הפיננסי העולמי נגרמה שחיקה בשווי נכסיהם וייתכן ותיגרם גם פגיעה ברווחיותם ובתזרים המזומנים שפעילות זו צפויה היתה להניב.

הבנק ער לכך כי החשיפה לשינויים בשע"ח משפיעה לרעה בעיקר על מצבם הפיננסי/כלכלי של יוצאנים ו/או כאלה שהם בעלי תלות גבוהה בתמורות מט"ח. כמו כן עלולים להיפגע יצרנים המתמודדים עם יבוא מתחרה.

הנהלת הבנק מקיימת באופן שוטף דיונים בחשיפות העוללות לנבוע מהמשבר, לרבות דיוני עומק לגבי לקוחות המוגדרים כרגישים. הבנק מרחיב ומשלב במדיניותו בקרות מחמירות על אשראי בו עלתה רמת הסיכון, מפקח על סמכויות האשראי ומטיל מגבלות על דרגות החופש לאישור העסקות ולהגדלת החשיפות. על פי מדיניות האשראי של הבנק

# דוח הדירקטוריון

קיימים קריטריונים מחמירים ביחס לסוגי העסקות, לרבות דרישות הון עצמי וביטחונות הדרושים בסוגי המימון השונים.

הורחבו הבדיקות בטרם ביצוע העסקות ובמהלכן השוטף נבחנת האפשרות של אי עמידת הלקוחות בהתניות. במקרה הצורך הבנק מנסה לקבל חיזוקים בדרך של הזרמת הון על ידי הבעלים או חיזוק ביטחונות.

הבנק מבצע בתדירות גבוהה בדיקה ועדכון דירוג הסיכון והתאמתו למצב הלווה, תוך שימת דגש על לקוחות החשופים להשפעה של ירידות בביקושים לצריכה ולנדל"ן, לקוחות הנמנים על ענפי משק מסוימים בארץ ובעולם וכן בזיקה לאזורים גיאוגרפיים שהושפעו במיוחד.

## גורמי סיכון

להלן גורמי הסיכון אליהם חשופה קבוצת לאומי בגין פעילותה הבנקאית, והערכות ההנהלה לגבי גובה הסיכונים השונים.

חומרת הסיכון	גורם הסיכון
גבוה	1 השפעה כוללת של סיכונים אשראי
גבוה	1.1 סיכון בגין איכות לווים וביטחונות
נמוכה	1.2 סיכון בגין ריכוזיות ענפית
נמוכה	1.3 סיכון בגין ריכוזיות לווים / קבוצת לווים
בינונית	2 השפעה כוללת של סיכונים שוק
נמוכה	2.1 סיכון ריבית
נמוכה	2.2 סיכון אינפלציה
נמוכה	2.3 סיכון שערי חליפין
נמוכה	2.4 סיכון מחירי מניות
נמוכה	3 סיכון נזילות
נמוכה	4 סיכון תפעולי
נמוכה	5 סיכון משפטי
נמוכה	6 סיכון מוניטין

כתוצאה מהמשבר הגלובלי והשלכותיו על המשק הישראלי, חלה עליה ברמת הסיכון הכוללת נכון לסוף הרביע השלישי. בתחומים בהם ניתן לצמצם חשיפות במהירות יחסית כמו בתחום סיכונים השוק והנזילות, לא חלה עלייה בחומרת גורמי הסיכון. מכיוון שלא ניתן לפעול בצורה דומה לגבי תיק האשראי לציבור, בוצעה הערכה מחודשת וצופת פני עתיד של סיכונים אלה. לפי ההערכה החדשה, סיכון לווה וביטחונות עלה מבינוני לגבוה, וכתוצאה מכך גם סיכון האשראי הכולל עלה מבינוני לגבוה. תוספות הסיכון עקב ריכוזיות קבוצות לווים וריכוזיות ענפית מסווגות עדיין כסיכון נמוך. בנוסף עלה סיכון המניות בגין ההשקעות הריאליות, והביא את סיכון השוק הכולל לבינוני

הערה:

הערכת הסיכונים היא "מידע צופה פני עתיד" (להגדרה ראה עמוד 14). הערכת דרגות החומרה של גורמי הסיכון בקבוצת לאומי נעשית על ידי הנהלת הבנק, והינה הערכה סובייקטיבית המבוססת על הנחות שונות בדבר סבירות התממשות הסיכונים ועצמתם. לכן יש לנהוג בזהירות רבה בשימוש במידע זה ואין הוא יכול לשמש להשוואה בין הבנקים השונים. יצויין שעקב חשש למיתון גלובלי, הסבירות הכלכלית לגידול בהסתברויות להתממשות הסיכונים השונים נלקחה בחשבון בביצוע ההערכות.

לפרטים נוספים לגבי אופן הערכת גורמי הסיכון ראה בדוח השנתי עמודים 176-179.

## חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים (1) ליום 30 בספטמבר 2008:

חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי (3)	ניירות ערך	סיכון אשראי (2)	במיליוני ש"ח
<b>דרוג אשראי חיצוני</b>				
30,359	8,200	7,912	14,247	AAA עד AA-
15,017	1,887	4,908	8,222	A+ עד A-
356	30	107	219	BBB+ עד BBB-
1,082	-	203	879	BB+ ומטה
1,196	758	114	324	ללא דירוג
<b>סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים</b>				
48,010	10,875	13,244	23,891	
-	-	58	-	יתרות חובות בעייתיים

- (1) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.
- (2) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים. (שווי הוגן של נגזרים).
- (3) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).

### הערות:

- א. חשיפות האשראי ויתרות החובות הבעייתיים מוצגים לאחר ניכוי ההפרשות הספציפיות לחובות מסופקים.
  - ב. חשיפות האשראי אינן כוללות חשיפות למוסדות פיננסיים שיש להם ערבות מפורשת ומלאה של ממשלות, ואינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (ראה פירוט בבאור ניירות ערך).
  - ג. למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה ביאור 7. בדוח הכספי הרבעוני.
- חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, לחברות החזקה בנקאיות, בנקים להשקעות וחברות ביטוח. ב-30 בספטמבר 2008 עוד נחשבה חלק מהחשיפה (כ-3%) כחשיפה לבנקים להשקעות. נכון למועד זה, כל המוסדות הפיננסיים להם יש לבנק חשיפה קיבלו רשיון בנק או הפסיקו להתקיים כבנקים עצמאיים להשקעות.
- החלוקה לפי מדינות של חשיפת האשראי לבנקים זרים מרוכזת בארה"ב 28%; אירופה (גרמניה, צרפת, איטליה, ספרד ומדינות בלוקס) 51%; בריטניה 16%; ומדינות אחרות 5%.
- החשיפה כוללת בעיקר פיקדונות בבנקים הזרים, כמעט הכל לתקופות קצרות מאד של ימים בודדים עד חודש, ואגרות חוב, בדרך כלל לתקופה של עד 5 שנים. פרטים נוספים על ההשקעה באגרות חוב של בנקים זרים מובאים בעמוד 37. בנוסף קיימת חשיפת אשראי בגין פעילות בנגזרים.
- ככלל הבנקים הזרים אליהם קיימת חשיפת אשראי מדורגים על ידי שתיים או שלוש סוכנויות הדירוג המובילות בעולם (S&P, Moody's, Fitch).
- מדיניות ניהול החשיפה למוסדות פיננסיים זרים כוללת בין היתר, מגבלות על סכומי החשיפה ברמת בנק ומדינה.
- ניהול החשיפה לבנקים הזרים מביא בחשבון בין היתר:
- גודלם כפי שהוא משתקף בין היתר בהונם העצמי לאחר המחיקות בגין הפסדים והגדלות ההון של השנה החולפת.
  - עצמתם, כפי שמשקפת מיחסי הלימות ההון (בפרט ההון הראשוני).



## דוח הדירקטוריון

- הערכת השוק כפי שמשקפת בשווי השוק של מניותיהם ובסיכון כפי שנאמד בעזרת נגזרי האשראי (CDS) שלהם.
- הדירוג על פי סוכנויות הדירוג הבינלאומיות.
- שיקולים נוספים, כגון מידת הגיבוי, ובכלל זה השקעה ישירה בהון הבנקים על ידי ממשלות, לצורך הבטחת האיתנות של אותם בנקים ובנקים אחרים במדינותיהן.

### מצב ההצמדה

בתשעת החודשים הראשונים של 2008 גדלה החשיפה הקבוצתית במגזר המדדי מרמה של כ- 3.4 מיליארד ש"ח לרמה של כ- 4.7 מיליארד ש"ח. הגדלת העודף במגזר המדדי בוצעה בעיקר באמצעות אי מחזור עסקאות עתידיות שהגיעו לפירעון.

להלן מצב מאזני ההצמדה:

### מצב ההצמדה, ומצב הנזילות

ליום 31 בדצמבר 2007			ליום 30 בספטמבר 2008		
מטבע חוץ (2)	צמוד מדד	לא צמוד	מטבע חוץ (2)	צמוד מדד	לא צמוד
מיליוני ש"ח					
126,199	60,720	119,217	109,611	61,992	126,938
128,644	57,314	110,932	113,337	57,245	118,147
(2,445)	3,406	8,285	(3,726)	4,747	8,791

(1) כולל עסקות עתידיות ואופציות

(2) כולל צמוד מטבע חוץ

### גיוס המקורות ומצב הנזילות

#### מצב הנזילות

##### המערכת –

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008, הגדיל בנק ישראל את היקף מכרזי המק"מ נטו לרמה של 76.6 מיליארד ש"ח, לעומת רמה של כ-76.0 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2007.

יתרת מכרזי האשראי המוניטרי של בנק ישראל לסוף ספטמבר 2008 עמדה על 4.9 מיליארד ש"ח בלבד, לעומת 10.5 מיליארד ש"ח בסוף יוני 2008. ממוצע יתרת מכרזי האשראי המוניטרי נטו (בניכוי מכרזי פיקדונות מוניטריים) עמדה על 5.3 מיליארד ש"ח במהלך הרביע השלישי של שנת 2008, לעומת 7.7 מיליארד ש"ח ברביע הקודם.

ללאומי לא היו יתרות במכרזי האשראי המוניטרי מבנק ישראל לסוף ספטמבר 2008, לעומת יתרה של 3.4 מיליארד ש"ח בסוף יוני 2008. ממוצע יתרת מכרזי האשראי המוניטרי נטו עמדה על 1.4 מיליארד ש"ח במהלך הרביע השלישי של שנת 2008, לעומת 2.9 מיליארד ש"ח ברביע הקודם.

ביום 20 במרס 2008, הודיע בנק ישראל כי יפעיל תוכנית להגדלת רמת יתרות מטבע החוץ על ידי רכישות מטבע חוץ של כ-25 מיליון דולר ביום למשך שנתיים. ביום 10 ביולי 2008 הודיע בנק ישראל כי יגדיל את קצב רכישות מטבע החוץ ל-100 מיליון דולר ליום.

לאומי הצטרף כחבר במסלקת ה-CLS (Continuous Linked Settlement) המשמשת לסליקת עסקאות בין מטבעות. החל מחודש מאי 2008, צורף גם השקל לסליקה ב-CLS ולאומי מספק ללקוחותיו שירותי נוסטרו בשקלים (Nostro Agent) ושירותי נזילות בשקלים לבנק ה-CLS (Liquidity Provider).

בחודש יולי 2008, חידש בנק ישראל את מכרז הריפו להזרמת נזילות כנגד אג"ח מדינה ומק"מ לתקופה של שבוע, בהיקף של 2 מיליארד ש"ח, הכולל מנגנון שערך בטחונות

## דוח הדירקטוריון

יומי, זאת במקביל למכרזי האשראי הקיימים. במכרזים אלו יכולים להשתתף מלבד התאגידים הבנקאיים גם קרנות פנסיה, קופות גמל, חברות ביטוח וקרנות נאמנות.

ביום 15 באוקטובר 2008, הודיע בנק ישראל על הפחתת הריבית המשולמת לבנקים בגין פיקדונותיהם במט"ח בבנק ישראל. פיקדונות אלו מוכרים כבטחון לאשראי מבנק ישראל, למעט פיקדון יומי. הריבית אשר תשולם לתקופות של 30 ו-90 יום, תהיה שווה לתשואה על שטר אוצר של ממשלת ארה"ב לאותה תקופה כפי שידגם על ידי בנק ישראל, בעוד פיקדונות עד שבוע כולל, לא ישאו ריבית כלל.

### בנק -

הרכב הנכסים וההתחייבויות של הבנק ממשיך להצביע על נזילות גבוהה. זאת, כתוצאה ממדיניות מכוונת לגיוס מקורות יציבים ומגוונים, תוך דגש על גיוס פיקדונות ממספר גדול של לקוחות לטווחי זמן שונים ובכלל זה לתקופות ארוכות.

לבנק תיק ניירות ערך נזיל ואיכותי בהיקף של כ-32.4 מיליארד ש"ח, המושקע בעיקר באגרות חוב ממשלתיות בארץ ובניירות ערך זרים בעיקר של בנקים שדרוגם הממוצע +A.

שיעור הנכסים הנזילים נטו של הבנק - מזומנים ופיקדונות בבנקים וניירות ערך (לא כולל מניות וקרנות) בניכוי פיקדונות מבנקים עמד על 31.1% מסך הנכסים של הבנק ליום 30 בספטמבר 2008, בהשוואה ל-34.8% ב-31 בדצמבר 2007.

יחס אשראי לציבור לפיקדונות הציבור לסוף ספטמבר הוא 68.2%, כלומר עודף פיקדונות על אשראים של כ-31.8% לשימושים אחרים.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו ואחר מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל פנימי שפותח בבנק בהתאם להוראת בנק ישראל. ההנחות השונות העומדות בבסיס המודל נבחנות ומתעדכנות באופן שוטף, בהתאם להתפתחויות שחלות בפרמטרים הרלבנטיים העיקריים. ראה גם בעמוד 76 לדוח.

### מקורות ושימושים (בבנק) -

יתרת פיקדונות הציבור בבנק ירדה במהלך תשעת החודשים בכ-2.9 מיליארד ש"ח, קיטון של 1.4%. הירידה נגרמה בעיקר בשל התחזקות השקל כלפי מרבית מטבעות החוץ אשר שחקה את פיקדונות הציבור בשיעור של 4.6%. במהלך 12 החודשים האחרונים קטנו פיקדונות הציבור ב-0.1%.

יתרת פיקדונות הציבור בבנק, במגזר הלא צמוד גדלה ב-7.3 מיליארד ש"ח, גידול של כ-7.7%, והסתכמה ל-103.0 מיליארד ש"ח, בסוף ספטמבר 2008.

יתרת פיקדונות הציבור במט"ח ובצמוד למט"ח ירדה ב-10.7 מיליארד ש"ח, ירידה של 12.7%. השפעת שערי החליפין היתה בירידה של כ-9.7 מיליון ש"ח, 11.4%.

יתרת פיקדונות הציבור במגזר הצמוד למדד גדלה בכ-0.9 מיליארד ש"ח, גידול של כ-3.2%.

בשלושת החודשים הראשונים של 2008 הונפקו כתבי התחייבות נדחים, הנסחרים בבורסה, באמצעות לאומי למימון. כתבי התחייבות נדחים צמודים למדד הונפקו בהיקף של כ-0.8 מיליארד ש"ח לתקופה ממוצעת של כ-7.7 שנים. כתבי התחייבות נדחים בשקלים לא צמודים הונפקו בהיקף של כ-1.7 מיליארד ש"ח, לתקופה ממוצעת של כ-4.7 שנים.

במהלך תשעת החודשים של שנת 2008 ירד היקף הנכסים הכספיים החוץ-מאזניים של הלקוחות בבנק בכ-48.7 מיליארד ש"ח. בניכוי השפעות שוק ושער חליפין נרשמה צבירה חיובית בסך 2.9 מיליארד ש"ח.

במהלך התקופה הנסקרת קטן היקף תיק ניירות הערך של לקוחות הבנק בכ-46.8 מיליארד ש"ח. בהיקף תיק קרנות הנאמנות וקרנות השתלמות נרשם קיטון בסך 1.9 מיליארד ש"ח.

## דוח הדירקטוריון

במהלך 12 החודשים האחרונים גדל האשראי לציבור בשיעור של 5.9% וזאת על אף התחזקות השקל כלפי מרבית מטבעות החוץ. יתרת האשראי לציבור גדלה במהלך תשעת החודשים של שנת 2008 בכ-6.4 מיליארד ש"ח, גידול של 4.8%, וזאת למרות שחיקה של 2.4% כתוצאה מהתחזקות השקל. באשראי הלא צמוד חלה, בתשעת החודשים, עליה שהסתכמה בכ-8.1 מיליארד ש"ח, 10.3%. האשראי המדדי עלה בכ-0.7 מיליארד ש"ח-2.7%, ובאשראי במט"ח חלה ירידה של כ-2.2 מיליארד ש"ח, קיטון של 7.2% (בניכוי השפעת שערי החליפין, היתרה במט"ח עלתה ב-2008 בכ-1.0 מיליארד ש"ח).

במהלך התקופה הנסקרת נמשך הגידול בפעילות הבנק בעסקות נגזרים לתקופות ארוכות. פעילות זו מבוצעת עם לקוחות הבנק ומיועדת לצרכי גידור וניהול סיכונים הגלומים בפעילותם. לסוף ספטמבר 2008 עמד היקף עסקאות אלו על כ-5.1 מיליארד ש"ח לתקופה ממוצעת של 5.1 שנים. עסקאות אלו משוערכות בהתאם לשווי ההוגן (Mark To Market), והשפעתן שלילית על הרווח החשבונאי במקרה של ירידת התשואות המדדיות.

## הערכות לקראת באזל 2

ועדת באזל לפיקוח בנקאי פרסמה ביוני 2006 את הנוסח האחרון של האמנה למדידת הלימות הון ("הוראות באזל 2") שאמורה להיות מיושמת, לאחר הנחיות של הבנקים המרכזיים.

החידוש בהוראות באזל 2 הינו כי לראשונה נדרשים התאגידים הבנקאיים להקצאת הון לתחום הסיכונים התפעוליים, בנוסף לסיכוני האשראי ולסיכוני השוק, הקיימים עד כה על פי הוראות באזל 1, ובנוסף לכך האפשרות להשתמש במודלים לדרוג פנימי המתחסים לרגישות הסיכון של הלווים בשונה מהוראות באזל 1 המתחסות למשקלי סיכון עבור קבוצות נכסים.

במהלך 2007-2008 פרסם המפקח שורה של מסמכים, הנחיות ודרישות המבוססות ברובן על מסמכי ועדת באזל, ובנוסף לכך טיוטות של מסמכים והנחיות להתייעצות עם המערכת הבנקאית.

המפקח על הבנקים הודיע כי בעת היישום לראשונה של הוראות באזל 2 בסוף שנת 2009, התאגידים הבנקאיים יידרשו לכל הפחות לעמוד בדרישות חישוב ההון לפי הגישה הסטנדרטית לסיכוני שוק, סיכוני אשראי וסיכונים תפעוליים כמפורט במסגרת העבודה של ועדת באזל.

הפיקוח על הבנקים מסר כי הבנקים יידרשו לדווח לפיקוח על הבנקים לגבי דרישת ההון לפי הגישה הסטנדרטית שבנדבך הראשון בבאזל 2 החל מ-31 בדצמבר 2008 וכן על בסיס רבעוני בשנת 2009, כאשר הקצאת ההון בפועל תהיה לפי ההוראות הקיימות, ורק ל-31 בדצמבר 2009 תידרש הקצאת הון לפי הוראות באזל 2, בגישה הסטנדרטית.

במסגרת ההערכות לגישה הסטנדרטית ובמטרה לבחון את השלכות יישום הגישה על דרישות ההון החדשות, נדרשה המערכת הבנקאית לבצע סקר השפעה כמותי (QIS - Quantitative Impact Study), לפי הגישה הסטנדרטית על נתוני 31 בדצמבר 2006, ולהציג את הנתונים לבנק ישראל. הבנק עמד בדרישה הנ"ל.

### הערכות הבנק וחברות הבנות

מזה למעלה משנתיים הבנק פועל ליישום ההנחיות במסגרת מנהלת פרוייקט ברמה קבוצתית הכפופה ישירות למשנה הבכיר למנכ"ל המשמש גם כיושב ראש ועדת ההיגוי העליונה לפרוייקט, וכחברים בוועדה מכהנים מספר חברי הנהלה ומנהלים בכירים אחרים.

הבנק פועל ליישום ההנחיות על בסיס תכנית עבודה ומפת דרכים באשר למשימות האב העיקריות העומדות בפני הקבוצה בדרך ליישום הוראות באזל 2. תכנית העבודה מבוססת על סקרי פערים שנערכו ומתעדכנים מעת לעת על פי ההנחיות השונות שמפרסם בנק ישראל.

לצורך עמידה בהוראות באזל 2 נערך הבנק לביצוע התאמות ושיפורים במערכות התשתית המיכונית, כולל איסוף נתונים הנדרשים על מנת לאמוד את משתני הסיכון, פיתוח ורכישת מערכות מתקדמות, בניית מאגרי נתונים וקישורם של אלה למערכות הקיימות. הערכות זו מתבצעת מזה זמן ותימשך בשנים הקרובות.

בנוסף לשינויים הנדרשים במערכות, בתהליכים ובמדיניות ביצע הבנק שינוי ארגוני בתחום ניהול סיכוני אשראי (הקמת יחידת נס"א - ניהול סיכוני אשראי) כפי שפורסם בעבר הן כמענה לדרישות העסקיות וכמתבקש מעידן באזל 2.

במקביל עוסקת היחידה לבקרת ניהול סיכונים בפיתוח מודלים הנדרשים לצורך יישום הגישות המתקדמות לחישוב PD (Probability of Default ההסתברות לשל) ו-LGD (Loss Given Default חומרת ההפסד בעת כשל), לתמיכה מתודולוגית ובדיקת הלימות המודלים בחברות הבנות ושלוחות חו"ל.

מתחילת 2008 החל הבנק להטמיע את המערכת שנרכשה לצרכי חישוב דרישות ההון וניהול סיכוני האשראי, כאשר מערכת זו תשמש את כל יחידות הקבוצה בארץ ובחו"ל

## דוח הדירקטוריון

בגישה הסטנדרטית ובגישות המתקדמות. כמו כן רכש הבנק מספר מערכות הקשורות לדרוג אשראי וניהול סיכונים באופן המשדרג בצורה ניכרת את יכולת הבנק בקבלת החלטות בתחום ניהול הסיכונים בקבוצה. רכישתן ויישומן של מערכות אלה כרוכים בהשקעת משאבים ניכרת ויתמשכו על פני השנתיים הקרובות לפחות.

הבנק וחברות הבנות פועלים ומשקיעים משאבים ניהוליים וכספיים ניכרים על מנת לעמוד ביעדי בנק ישראל ליישום גישה סטנדרטית במועדים שנקבעו. בכלל זה, עמידה בדרישת בנק ישראל לדיווח "ריצה במקביל" החל מהרביע הראשון של 2009 עבור נתוני דצמבר 2008 כאמור לעיל.

בנוסף לכך, על מנת לעמוד בדרישת בנק ישראל לאימוץ יתר הנדבכים במסמך באזל 2, פעל הבנק להקמת ועדה וצוותי עבודה בנושא תהליך הערכת נאותות ההון הפנימי. הוועדה והצוותים פועלים על פי מפת דרכים שתאפשר הצגת מדיניות, תהליכים איכותיים וכמותיים להערכת ההון הנדרש לסיכונים שהבנק מנהל.

כמו כן הבנק נערך לפיתוח מודלים לחישוב הון כלכלי המתייחסים לכלל הסיכונים, ושילובם ככלי מרכזי בקבלת החלטות המערכות העסקיות של הבנק. ההערכות של הבנק וחברות הבנות, כולל עלות המערכות המיכוניות, תחייב השקעת משאבים ניכרים בשנים הקרובות.

## הליכים משפטיים

- א.** בדוח השנתי לשנת 2007 פורטו בדוח הדירקטוריון הליכים משפטיים, אזרחיים ואחרים, להם הבנק וחברות מאוחדות צד. למועד פרסום דוח זה, לא חלו שינויים מהותיים בהליכים הנ"ל, למעט כמפורט בביאור ג.6. לדוחות הכספיים.
- אין בין התביעות התלויות נגד הבנק תביעה שסכומה עולה על שיעור של 1% מההון העצמי של הבנק (ל-30 בספטמבר 2008, כ-196 מיליון ש"ח), למעט תביעות שפורטו בביאור ג.6. לדוחות הכספיים.
- פירוט בדבר בקשות לאישור תביעות ייצוגיות שהוגשו במהלך 2008, ראה בביאור ג.6.2. לדוחות הכספיים.
- לדעת הנהלת הבנק, בהסתמך על חוות דעת משפטיות, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות לכיסוי נזקים אפשריים לכל התביעות. לפרטים נוספים ראה בביאור ג.6. לדוחות הכספיים.
- ב.** במרס 2008 התקבל בבנק מכתב מאת הרשות ההגבלים העסקיים בו נאמר כי הממונה בוחנת בימים אלה אפשרות להפעיל את סמכותה לפי סעיף 43(א) לחוק ההגבלים העסקיים, תשמ"ח-1988, ולקבוע כי התקיימו הסדרים כובלים בין בנק הפועלים בע"מ, בנק דיסקונט לישראל בע"מ, בנק המזרחי המאוחד בע"מ, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, והבנק, שעניינם העברת מידע הנוגע לעמלות, וזאת בכפוף לעריכת שימוע בכתב. הבנקים התבקשו להגיש את עמדתם עד 15 בספטמבר 2008.
- הבנק הגיש לממונה את עמדתו על פיה נטען שלא נוצר הסדר כובל בעניין העברת מידע לצורך תיאום עמלות. גם הבנקים האחרים הגישו עמדתם לממונה באמצע חודש ספטמבר. הבנקים ממתינים לתגובת הממונה.
- ג.** במהלך הרביע שהסתיים ביום 30 ביוני 2008 התגלו בבדיקה שוטפת של מערך הביקורת הפנימית, אי סדרים באישור הלוואות על ידי מר מנחם פרידמן בעת ששימש כמנהל סניף של הבנק בישראל. הבדיקה הצביעה על מקרה חריג, שאין לו השלכות על לקוחות הבנק. הבנק פנה למשטרה, על מנת שתבדוק נושאים שאין ביכולת הבנק לבדוק לבדו ודיווח למפקח על הבנקים. על רקע האירוע החריג האמור, פוטר מר פרידמן מתפקידו כמנכ"ל בנק לאומי בריטניה.
- ד.** בחודש יולי 2008 התנהל הליך פלילי של ממשלת שוויץ באמצעות התובע המחוזי שלה כנגד ארנסט אימפלד ונאשמים אחרים שלא היו עובדי בנק לאומי שוויץ, בגין הונאה, זיוף מסמכים, מרמה והפרת אמונים בתאגיד אשר בוצעו על ידם כנגד בנק לאומי שוויץ וכנגד לקוחותיו, ואשר התגלו בחודש ינואר 2001.
- בנק לאומי שוויץ צירף לתביעה הפלילית תביעה אזרחית הנילווית להליך הפלילי וקשורה בו, כנגד ארנסט אימפלד וארבעה מהנאשמים, בסכום הנזק הישיר שנגרם לו כתוצאה ממעשיהם המפורטים בכתב האישום (106,646,599 פרנקים שוויצריים). סכום התביעה מבטא את הנזק הישיר שנגרם לבנק לאומי שוויץ לאחר קיזוז החלק היחסי של תקבולי הביטוח שהתקבלו מהמבטחים בגין המעשים והנזקים נשוא כתב האישום.

## ד. נושאים נוספים

### לאומי למען הקהילה

#### לאומי למען הקהילה – מעורבות חברתית

מהקמתו לפני 106 שנים ועד לימינו אלה, פעיל לאומי בקהילה שבקרבה הוא פועל, בעיקר בתחומי החינוך, החברה, התרבות, האמנות והבריאות. בשנים האחרונות שם הבנק דגש על בני הנוער בפריפריה החברתית והגיאוגרפית באמצעות תמיכה בתחום החינוך והשכלה ועידוד היזמות וטיפוח המנהיגות בקרב בני הנוער.

מעורבות הקבוצה בקהילה מבוצעת במספר דרכים:

- תרומות באמצעות ארגונים הפועלים לקידום פרויקטים חברתיים שבמרכזם חינוך ורווחת ילדים ובני נוער.
- מעורבות באמצעות מתן חסויות לפעילויות חינוכיות ותרבותיות.
- דאגה פרטנית לאוכלוסיות במצוקה קשה.

כחלק מהמחויבות הכוללת לקהילה, מעודד לאומי את עובדיו להיות מעורבים בקהילה, ומספק להם תשתית והזדמנויות להתנדב ולתרום. מאות עובדים מתנדבים בפרויקטים המתבצעים במסגרת "לאומי אחרי", "יזמים צעירים" ופרויקטים נוספים שיזם הבנק ומשמשים מודל לחיקוי עבור החניכים. הודות למודעות הגוברת לנושא התרומה לקהילה, יוזמים סניפים ויחידות פרויקטים עצמאיים מקומיים בגיבוי הנהלת לאומי.

#### עמותת "לאומי אחרי - קרן המאה למען דור המחר"

כ- 16,000 בני נוער וצעירים לקחו חלק בטכסים ואירועים לציון סיום שנת הפעילות תשס"ח במסגרת הפרויקטים להם תורמת עמותת "לאומי אחרי - קרן המאה למען דור המחר".

#### ארגון "יזמים צעירים מיסודו של לאומי"

ארגון "יזמים צעירים ישראל" הוא חלק מיוזמה בינלאומית הפועלת בעשרות מדינות ברחבי העולם ומקיפה מיליוני בני נוער. בישראל מתקיימת הפעילות בחסות ראשית של לאומי ומשתתפים בה מידי שנה למעלה מ-4000 בני נוער מכל שכבות האוכלוסייה והמגזרים. בחודש יולי 2008 התקיימה בשטוקהולם התחרות האירופאית השנתית של יזמים צעירים, תחרות בה זכתה הקבוצה הישראלית במקום הרביעי מקרב 33 הקבוצות המשתתפות מאירופה.

#### מרכז המבקרים

במהלך חודש מאי 2008 נחנך מרכז המבקרים החדש של לאומי בבית מאני המשוחזר, שברחוב יהודה הלוי בתל-אביב. המבנה משמש שיחזור היסטורי של הבנק ופועלו, לצידה של גלריה לתערוכות מתחלפות. לקראת סוף חודש ספטמבר 2008 נפתחה הביאנלה הראשונה של תל-אביב ARTLV בחסות ראשית של לאומי. הכניסה למרכז ולתערוכה הינה חופשית.

#### סיכום היקף התרומות והחסויות של לאומי בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 תרמה קבוצת לאומי והעניקה חסויות למטרות חברתיות וקהילתיות בהיקף של כ- 20.8 מיליון ש"ח, מתוכם סך התרומות הוא כ- 17.5 מיליון ש"ח.

## דוח הדירקטוריון

פרטים בדבר הביקורת הפנימית בקבוצה ובכלל זה, הסטנדרטים המקצועיים לפיהם פועלת הביקורת הפנימית, תכנית העבודה השנתית והרב שנתית והשיקולים בקביעתה, נכללו בדוח השנתי לשנת 2007.

דוח המבקר הפנימי למחצית הראשונה של שנת 2008 הוגש ביום 2 באוקטובר 2008 ונדון בוועדת הביקורת ביום 7 באוקטובר 2008.

### המבקר הפנימי



### הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

ביום 15 בנובמבר 2004 פירסם המפקח על הבנקים הוראה בדבר הצהרה שתצורף לדוחות רבעוניים ושנתיים של תאגידי בנקאיים, עליה יחתמו המנכ"ל והחשבונאי הראשי/החשב של הבנק או אדם המבצע בפועל אותו תפקיד (בלאומי, המשנה הבכיר למנכ"ל וראש החטיבה לכספים וכלכלה) החל מהדוח הכספי לתקופה המסתיימת ב-30 ביוני 2005. ביום 18 ביולי 2005 פירסם המפקח על הבנקים נוסח מתוקן של ההצהרה. נוסח ההצהרה בהוראה מבוסס על הוראות של ה-SEC ומתייחס לדרישות של סעיף 302 בחוק ("SOX") Sarbanes - Oxley. בהתאם להוראה ההצהרה אינה מיושמת על פי הדרישות המרחיבות שנקבעו בסעיף 404 של ה-SOX Act המחייב קיום מערך בקרה פנימית על פי מסגרת מוגדרת ומקובלת והרחבה בהיקף ניכר בהשוואה לבקורות הגילוי שהפעלתן נדרשה מהדוחות ליום 30 ביוני 2005 ואילך.

בסיוע יועצים חיצוניים, קבע הבנק נהלים וכן מונתה ועדת גילוי בראשות המנכ"ל הראשי של הבנק ובשיתוף חברי ההנהלה ומנהלים בכירים אחרים במתכונת המאפשרת לקיים את ההנחיות של הוראה זו.

הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל הראשי והמשנה הבכיר למנכ"ל וראש החטיבה לכספים וכלכלה של הבנק, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל הראשי של הבנק והמשנה הבכיר למנכ"ל וראש החטיבה לכספים וכלכלה הסיקו כי לתום תקופה זו הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הרבעוני בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

במהלך הרביע שהסתיים ביום 30 בספטמבר של 2008 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

### אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי (SOX Act 404)

ב-5 בדצמבר 2005 פירסם המפקח על הבנקים חוזר המפרט הוראות ליישום דרישות סעיף 404 של ה-SOX Act. בסעיף 404 נקבעו על ידי ה-SEC וה-Public Company Accounting Oversight Board הוראות באשר לאחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי וחוות דעת רואי החשבון המבקר לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על דיווח כספי. הוראות המפקח בחוזר הנ"ל קובעות:

- תאגידי בנקאיים יישמו את דרישות סעיף 404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחו.
  - בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-COSO עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.
  - יישום דרישות ההוראה מחייב שדרוג ו/או הקמה של מערכת תשתית של בקורות פנימיות בבנק והליך פיתוחן של מערכות אלה מחייב את הבנק להיערך ולקבוע שלבים ויעדי ביניים עד ליישומן המלא.
  - יש להשלים את הפרויקט ואת ביקורת רואי החשבון המבקרים עד למועד הדיווח של דצמבר 2008.
- הבנק בסיוע יועציו החיצוניים נמצא בעיצומו של תהליך בחינת אפקטיביות הבקורות, ופועל בהתאם על מנת להיות ערוך לדוח הכספי של 2008.

בשנת 2008, התרחשו השינויים הבאים בהרכב הדירקטוריון:

באסיפה הכללית השנתית שהתקיימה ביום 5 ביוני 2008, נבחרה גבי מירי כץ, עו"ד כדירקטור חדש, במקומה של גבי ורד רייכמן אשר לא העמידה את עצמה לבחירה מחדש באסיפה הנ"ל. גבי רייכמן תרמה רבות לקידום עסקי הבנק ולהשבחתו.

כמו כן, נבחרו מחדש ה"ה רמי אברהם גוזמן, יעקב משעל, עו"ד וצבי קורן, אשר יצאו לפי התור והעמידו את עצמם לבחירה מחדש.

בישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ב-26 בנובמבר 2008 הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - הבלתי מבוקרים של הקבוצה ליום 30 בספטמבר 2008 ולתקופות שנסתיימו באותו תאריך.

הדירקטוריון קיים בתקופה ינואר - ספטמבר 2008 - 36 ישיבות מליאה ו-99 ישיבות של ועדות הדירקטוריון.

דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובחו"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.

---

גליה מאור  
מנהל כללי ראשי

---

איתן רף  
יו"ר הדירקטוריון

26 בנובמבר 2008

# סקירת הנהלה

## שיעורי הכנסה והוצאה (על בסיס מאוחד) (א) סכומים מדווחים

תוספת א'

לשלושה חודשים שנתיים ביום 30 בספטמבר							
2007 (ט)			2008				
שיעור הכנסה (הוצאה)		הכנסות (הוצאות)		שיעור הכנסה (הוצאה)		הכנסות (הוצאות)	
ללא השפעת נגזרים	ללא השפעת כולל השפעת נגזרים	יתרה (ב) מימון	יתרה (ב) מימון	ללא השפעת נגזרים	ללא השפעת כולל השפעת נגזרים	יתרה (ב) מימון	יתרה (ב) מימון
(באחוזים)	(באחוזים)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)	(באחוזים)	(באחוזים)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)
<b>מטבע ישראלי לא צמוד</b>							
5.85		1,373	96,051	6.01	1,655	112,511	נכסים (ג) (ד)
		155	41,616		146	38,418	השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה)
4.52		1,528	137,667	4.86	1,801	150,929	סך כל הנכסים
(2.89)		(728)	102,001	(3.22)	(869)	109,689	התחייבויות (ד)
		(5)	26,354		(36)	30,351	השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה)
(2.31)		(733)	128,355	(2.62)	(905)	140,040	סך כל ההתחייבויות
2.21	2.96			2.24	2.79		<b>פער הריבית</b>
<b>מטבע ישראלי צמוד למדד</b>							
15.52		2,196	59,751	13.66	1,975	60,745	נכסים (ג) (ד)
		8	628		30	2,458	השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה)
15.41		2,204	60,379	13.31	2,005	63,203	סך כל הנכסים
(14.58)		(1,451)	41,939	(12.79)	(1,361)	44,521	התחייבויות (ד)
		(114)	9,318		(33)	10,990	השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה)
(12.79)		(1,565)	51,257	(10.42)	(1,394)	55,511	סך כל ההתחייבויות
2.62	0.94			2.89	0.87		<b>פער הריבית</b>
<b>מטבע חוץ:</b>							
<b>(לרבות מטבע ישראלי צמוד למט"ח)</b>							
(11.38)		(3,788)	127,384	4.25	1,065	101,420	נכסים (ג) (ד)
							השפעת נגזרים: (ה)
		-	4,263		4	2,739	נגזרים מגדרים
		(2,420)	73,242		283	72,062	נגזרים משובצים ו-ALM
(11.58)		(6,208)	204,889	3.09	1,352	176,221	סך כל הנכסים
13.47		4,396	123,785	(2.33)	(605)	103,473	התחייבויות (ד)
							השפעת נגזרים: (ה)
		15	4,109		2	2,600	נגזרים מגדרים
		2,512	79,556		(400)	72,429	נגזרים משובצים ו-ALM
12.70		6,923	207,450	(2.25)	(1,003)	178,502	סך כל ההתחייבויות
1.12	2.09			0.84	1.92		<b>פער הריבית</b>

הערות ראה בעמוד 92 להלן.

# סקירת הנהלה

## שיעורי הכנסה והוצאה (על בסיס מאוחד) (א)

### סכומים מדווחים

תוספת א' (המשך)

2008		2007 (ט)		לשלושה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר	
יתרה	הכנסות	הכנסות	הכנסות	שיעור הכנסה (הוצאה)	שיעור הכנסה (הוצאה)
ממוצעת (ב) מימון	ללא השפעת כולל השפעת	ממוצעת (ב) מימון	ללא השפעת כולל השפעת	ממוצעת (ב) מימון	ללא השפעת כולל השפעת
(במיליוני ש"ח)	(באחוזים)	(במיליוני ש"ח)	(באחוזים)	(באחוזים)	(באחוזים)
סך הכל נכסים כספיים שהניבו הכנסות מימון (ד) (נ)	274,676	283,186	7.01	(0.31)	
השפעת נגזרים: (ה)					
נגזרים מגדרים	2,739	4,263			
נגזרים משובצים ו-ALM	112,938	115,486			
סך כל הנכסים	390,353	402,935	5.39	(2.44)	
סך הכל התחייבויות כספיות שגרמו הוצאות מימון (ד)	257,683	267,725	(4.46)	3.27	
השפעת נגזרים: (ה)					
נגזרים מגדרים	2,600	4,109			
נגזרים משובצים ו-ALM	113,770	115,228			
סך כל ההתחייבויות	374,053	387,062	(3.57)	4.70	
<b>פערי הריבית</b>	<b>2.55</b>	<b>1.82</b>		<b>2.96</b>	<b>2.26</b>
בגין אופציות	53	(8)			
בגין מכשירים נגזרים אחרים (לא כולל אופציות, נגזרים בגידור, ב-ALM ונגזרים משובצים שהופרדו) (ה)	(107)	3			
עמלות מעסקי מימון והכנסות מימון אחרות (ז)	(250)	(86)			
הוצאות מימון אחרות	(61)	207			
רווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים	1,491	2,265			
הפרשה לחובות מסופקים (לרבות הפרשה כללית ונוספת)	(495)	(79)			
רווח מפעולות מימון לאחר הפרשה לחובות מסופקים	996	2,186			
נכסים כספיים שהניבו הכנסות מימון (ד) (ו)	274,676	283,186			
נכסים הנובעים ממכשירים נגזרים (ח)	5,576	4,564			
נכסים כספיים אחרים (ד)	2,650	4,063			
הפרשה כללית והפרשה נוספת לחובות מסופקים	(847)	(973)			
סך כל הנכסים הכספיים	282,055	290,840			
התחייבויות כספיות שגרמו הוצאות מימון (ד)	257,683	267,725			
התחייבויות הנובעות ממכשירים נגזרים (ח)	6,234	4,517			
התחייבויות כספיות אחרות (ד)	8,019	8,636			
סך כל ההתחייבויות הכספיות	271,936	280,878			
סך כל עודף נכסים כספיים על התחייבויות כספיות	10,119	9,962			
נכסים לא כספיים	10,936	10,870			
התחייבויות לא כספיות	417	913			
סך כל האמצעים ההוניים	20,638	19,919			

הערות ראה בעמוד 92 להלן.

## הערות:

- (א) הנתונים בלוח זה ניתנים לפני ולאחר השפעת מכשירים נגזרים (לרבות השפעות חוץ מאזניות של מכשירים נגזרים).
- (ב) על בסיס יתרות פתיחה חודשיות ותחילת הרבעונים בחברות מאוחדות בחו"ל, פרט למגזר מטבע ישראלי לא צמוד בו מחושבת היתרה הממוצעת על בסיסי נתונים יומיים, ולאחר ניכוי היתרה המאזנית הממוצעת של הפרשות ספציפיות לחובות מסופקים.
- (ג) מהיתרה הממוצעת של הנכסים נוכתה (נוספה) היתרה הממוצעת של רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אגרות חוב למסחר וזמינות למכירה כלהלן:  
במגזר מטבע ישראלי לא צמוד לתקופות של שלושה ותשעה חודשים סך של 43 מיליוני ש"ח ו-55 מיליוני ש"ח בהתאמה.  
במגזר מטבע ישראלי צמוד למדד לתקופות של שלושה ותשעה חודשים סך של 119 מיליוני ש"ח ו-132 מיליוני ש"ח בהתאמה.  
במגזר מטבע חוץ (לרבות מטבע ישראלי צמוד למט"ח) לתקופות של שלושה ותשעה חודשים סך של (829) מיליוני ש"ח ו-(712) מיליוני ש"ח בהתאמה.
- (ד) למעט מכשירים נגזרים.
- (ה) מכשירים נגזרים מגדרים (למעט אופציות), נגזרים משובצים שהופרדו ונגזרים (ALM) המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק.
- (ו) מהיתרה הממוצעת של הנכסים נוספה היתרה הממוצעת של הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אגרות חוב למסחר וזמינות למכירה, במגזרים השונים, לתקופות של שלושה ותשעה חודשים סך של 667 מיליוני ש"ח ו-525 מיליוני ש"ח בהתאמה.
- (ז) לרבות רווחים והפסדים ממכירת השקעות באגרות חוב ומהתאמות לשווי הוגן של אגרות חוב למסחר.
- (ח) יתרות מאזניות ממוצעות של מכשירים נגזרים (לא כולל יתרות חוץ מאזניות ממוצעות של מכשירים נגזרים).
- (ט) סווג מחדש.

# סקירת הנהלה

## שיעורי הכנסה והוצאה (על בסיס מאוחד) (א) מטבע חוץ: נומינלי ב-\$ ארה"ב

תוספת א' (המשך)

לשלושה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר						
2007 (ו)			2008			
שיעור הכנסה (הוצאה)		הכנסות (הוצאות)	שיעור הכנסה (הוצאה)		הכנסות (הוצאות)	
ללא השפעת כולל השפעת נגזרים	נגזרים	ממוצעת (ב) מימון	יתרה	ללא השפעת כולל השפעת נגזרים	ממוצעת (ב) מימון	יתרה
		(במיליוני \$)				(במיליוני \$)
<b>מטבע חוץ: פעילות מקומית (לרבות מטבע ישראלי צמוד מטבע חוץ)</b>						
נכסים (ג) (ד) 19,093						
השפעת נגזרים: (ה) 799						
נגזרים מגדרים 1						
נגזרים משובצים ו-ALM (36) 20,948						
סך כל הנכסים 164 40,840						
התחייבויות (ד) (128) 21,171						
השפעת נגזרים: (ה) 759						
נגזרים מגדרים 1						
נגזרים משובצים ו-ALM (39) 21,022						
סך כל ההתחייבויות (166) 42,952						
<b>פער הריבית 0.76 1.63 0.05 1.81</b>						
<b>מטבע חוץ: פעילות חו"ל, שלוחות שהן זרוע ארוכה</b>						
נכסים (ג) (ד) 10,533						
השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה) 67						
סך כל הנכסים 149 10,600						
התחייבויות (ד) (81) 9,047						
השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה) 110						
סך כל ההתחייבויות (79) 9,157						
<b>פער הריבית 1.85 1.70 2.29 1.70</b>						
<b>סך הכל</b>						
נכסים כספיים במט"ח שהניבו הכנסות מימון (ג) (ד) 29,626						
השפעת נגזרים: (ה) 799						
נגזרים מגדרים 1						
נגזרים משובצים ו-ALM (24) 21,015						
סך כל הנכסים 313 51,440						
התחייבויות כספיות במט"ח שגרמו הוצאות מימון (ד) (209) 30,218						
השפעת נגזרים: (ה) 759						
נגזרים מגדרים 1						
נגזרים משובצים ו-ALM (37) 21,132						
סך כל ההתחייבויות (245) 52,109						
<b>פער הריבית 1.07 1.67 0.56 1.83</b>						

- (א) הנתונים בלוח זה ניתנים לפני ולאחר השפעת מכשירים נגזרים (לרבות השפעות חוץ מאזנית של מכשירים נגזרים).
- (ב) על בסיס יתרות פתיחה חודשיות בבנק ובחברות מאוחדות בארץ, ותחילת הרבעונים בחברות מאוחדות בחו"ל, ולאחר ניכוי היתרה המאזנית הממוצעת של הפרשות ספציפיות לחובות מסופקים.
- (ג) ליתרה הממוצעת של הנכסים בפעילות חו"ל נוספה היתרה הממוצעת של הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אגרות חוב למסחר וזמינות למכירה בסך 239 מיליון דולר ארה"ב.
- (ד) למעט מכשירים נגזרים.
- (ה) מכשירים נגזרים מגדרים (למעט אופציות), נגזרים משובצים שהופרדו ונגזרים (ALM) המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק.
- (ו) סווג מחדש.

# סקירת הנהלה

## שיעורי הכנסה והוצאה (על בסיס מאוחד) (א) סכומים מדווחים

תוספת א'

לתשעה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר							
2007 (ט)			2008				
שיעור הכנסה (הוצאה)		הכנסות (הוצאות)		שיעור הכנסה (הוצאה)		הכנסות (הוצאות)	
ללא השפעת כולל השפעת נגזרים	ללא השפעת נגזרים	יתרה ממוצעת (ב) מימון	יתרה ממוצעת (ב) מימון	ללא השפעת כולל השפעת נגזרים	ללא השפעת כולל השפעת נגזרים	יתרה ממוצעת (ב) מימון	יתרה ממוצעת (ב) מימון
(באחוזים)	(באחוזים)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)	(באחוזים)	(באחוזים)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)
<b>מטבע ישראלי לא צמוד</b>							
נכסים (ג) (ד)							
6.01		4,228	94,596	5.79		4,686	108,632
		496	33,225			385	41,889
השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה)							
4.96		4,724	127,821	4.52		5,071	150,521
סך כל הנכסים							
(3.02)		(2,274)	100,774	(2.96)		(2,389)	107,880
התחייבויות (ד)							
		(51)	18,747			(73)	31,447
השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה)							
(2.60)		(2,325)	119,521	(2.36)		(2,462)	139,327
סך כל ההתחייבויות							
2.36	2.99			2.16	2.83		
<b>פער הריבית</b>							
<b>מטבע ישראלי צמוד למדד</b>							
נכסים (ג) (ד)							
8.85		3,797	57,814	11.54		5,191	60,831
		24	449			104	2,028
השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה)							
8.84		3,821	58,263	11.39		5,295	62,859
סך כל הנכסים							
(7.82)		(2,486)	42,789	(10.80)		(3,569)	44,617
התחייבויות (ד)							
		(431)	7,494			(756)	11,492
השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה)							
(7.81)		(2,917)	50,283	(10.41)		(4,325)	56,109
סך כל ההתחייבויות							
1.03	1.03			0.98	0.74		
<b>פער הריבית</b>							
<b>מטבע חוץ:</b>							
<b>(לרבות מטבע ישראלי צמוד למט"ח)</b>							
נכסים (ג) (ד)							
1.33		1,242	124,873	(11.78)		(9,728)	108,451
השפעת נגזרים: (ה)							
		286	4,634			18	3,207
נגזרים מגדרים							
		(1,530)	58,583			(7,676)	77,317
נגזרים משובצים ו-ALM							
0.00		(2)	188,090	(12.08)		(17,386)	188,975
סך כל הנכסים							
0.53		475	118,995	13.72		11,404	108,842
התחייבויות (ד)							
		(279)	4,400			(9)	3,030
השפעת נגזרים: (ה)							
		1,546	65,740			7,537	78,848
נגזרים מגדרים							
		1,742	189,135	13.01		18,932	190,720
נגזרים משובצים ו-ALM							
1.23							
סך כל ההתחייבויות							
1.23	1.86			0.93	1.94		
<b>פער הריבית</b>							

הערות ראה בעמוד 92 לעיל.

# סקירת הנהלה

## שיעורי הכנסה והוצאה (על בסיס מאוחד) (א)

### סכומים מדווחים

תוספת א' (המשך)

לתשעה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר						
2008			2007 (ט)			
הכנסות		שיעור הכנסה (הוצאה)		הכנסות		שיעור הכנסה (הוצאה)
יתרה	(הוצאות)	ללא השפעת כולל השפעת	יתרה	ממוצעת (ב)	ממוצעת (ב)	ממוצעת (ב)
ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון
(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)	(במיליוני ש"ח)
סך הכל נכסים כספיים שהניבו הכנסות מימון (ד) (נ)	277,914	149	0.07	277,283	9,267	4.48
השפעת נגזרים: (ה)						
נגזרים מגדרים	3,207	18		4,634	286	
נגזרים משובצים ו-ALM	121,234	(7,187)		92,257	(1,010)	
סך כל הנכסים	402,355	(7,020)	(2.32)	374,174	8,543	3.06
סך הכל התחייבויות כספיות שגרמו הוצאות מימון (ד)	261,339	5,446	2.77	262,558	(4,285)	(2.18)
השפעת נגזרים: (ה)						
נגזרים מגדרים	3,030	(9)		4,400	(279)	
נגזרים משובצים ו-ALM	121,787	6,708		91,981	1,064	
סך כל ההתחייבויות	386,156	12,145	4.17	358,939	(3,500)	(1.30)
<b>פערי הריבית</b>						
בגין אופציות	136			40		
בגין מכשירים נגזרים אחרים (לא כולל אופציות, נגזרים בגידור, ב-ALM ונגזרים משובצים שהופרדו) (ה)	(129)			2		
עמלות מעסקי מימון והכנסות מימון אחרות (ז)	348			641		
הוצאות מימון אחרות	(76)			141		
רווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים	5,404			5,867		
הפרשה לחובות מסופקים (לרבות הפרשה כללית ונוספת)	(1,055)			(128)		
רווח מפעולות מימון לאחר הפרשה לחובות מסופקים	4,349			5,739		
נכסים כספיים שהניבו הכנסות מימון (ד) (ו)	277,914			277,283		
נכסים הנובעים ממכשירים נגזרים (ח)	6,309			4,049		
נכסים כספיים אחרים (ד)	3,119			4,192		
הפרשה כללית והפרשה נוספת לחובות מסופקים	(854)			(998)		
סך כל הנכסים הכספיים	286,488			284,526		
התחייבויות כספיות שגרמו הוצאות מימון (ד)	261,339			262,558		
התחייבויות הנובעות ממכשירים נגזרים (ח)	6,871			3,814		
התחייבויות כספיות אחרות (ד)	8,618			8,459		
סך כל ההתחייבויות הכספיות	276,828			274,831		
סך כל עודף נכסים כספיים על התחייבויות כספיות	9,660			9,695		
נכסים לא כספיים	10,983			9,937		
התחייבויות לא כספיות	489			776		
סך כל האמצעים ההוניים	20,154			18,856		

הערות ראה בעמוד 92 לעיל.



# סקירת הנהלה

## שיעורי הכנסה והוצאה (על בסיס מאוחד) (א) מטבע חוץ: נומינלי ב-\$ ארה"ב

תוספת א' (המשך)

לתשעה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר						
2008			2007 (ו)			
הכנסות		שיעור הכנסה (הוצאה)		הכנסות		שיעור הכנסה (הוצאה)
יתרה	(הוצאות)	ללא השפעת כולל השפעת	ללא השפעת כולל השפעת	יתרה	(הוצאות)	ללא השפעת כולל השפעת
ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון	ממוצעת (ב) מימון
(במיליוני \$)	(במיליוני \$)	(במיליוני \$)	(במיליוני \$)	(במיליוני \$)	(במיליוני \$)	(במיליוני \$)
<b>מטבע חוץ: פעילות מקומית</b>						
<b>(לרבות מטבע ישראלי צמוד)</b>						
<b>מטבע חוץ</b>						
נכסים (ג) (ד) 19,412 661 4.56 5.63 809 19,301						
השפעת נגזרים: (ה)						
נגזרים מגדרים 900 7						
נגזרים משובצים ו-ALM 21,680 133						
סך כל הנכסים 41,992 801 2.55 3.42 878 34,377						
התחייבויות (ד) 20,936 (427) (2.73) (3.96) (553) 18,715						
השפעת נגזרים: (ה)						
נגזרים מגדרים 850 (5)						
נגזרים משובצים ו-ALM 22,092 (150)						
סך כל ההתחייבויות 43,878 (582) (1.77) (2.41) (640) 35,426						
<b>פער הריבית 1.83 0.78 1.67 1.01</b>						
<b>מטבע חוץ: פעילות חו"ל, שלוחות שהן זרוע ארוכה</b>						
נכסים (ג) (ד) 11,002 439 5.35 6.24 488 10,509						
השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה) 76 14						
סך כל הנכסים 11,078 453 5.49 6.41 504 10,556						
התחייבויות (ד) 9,569 (271) (3.79) (4.74) (343) 9,717						
השפעת נגזרים משובצים ו-ALM (ה) 108 -						
סך כל ההתחייבויות 9,677 (271) (3.75) (4.71) (343) 9,785						
<b>פער הריבית 1.56 1.74 1.50 1.70</b>						
<b>סך הכל</b>						
נכסים כספיים במט"ח שהניבו 30,414 1,100 4.85 5.84 1,297 29,810						
הכנסות מימון (ג) (ד) 900 7						
השפעת נגזרים: (ה) 21,756 147						
נגזרים מגדרים 53,070 1,254 3.16 4.12 1,382 44,933						
נגזרים משובצים ו-ALM 30,505 (698) (3.06) (4.22) (896) 28,432						
התחייבויות כספיות במט"ח שגרמו הוצאות מימון (ד) 850 (5)						
השפעת נגזרים: (ה) 22,200 (150)						
נגזרים מגדרים 53,555 (853) (2.13) (2.91) (983) 45,211						
נגזרים משובצים ו-ALM 1.79 1.03 1.62 1.21						
<b>פער הריבית</b>						

- (א) הנתונים בלוח זה ניתנים לפני ולאחר השפעת מכשירים נגזרים (לרבות השפעות חוץ מאזנית של מכשירים נגזרים).
- (ב) על בסיס יתרות פתיחה חודשיות בבנק ובחברות מאוחדות בארץ, ותחילת הרבעונים בחברות מאוחדות בחו"ל, ולאחר ניכוי היתרה המאזנית הממוצעת של הפרשות ספציפיות לחובות מסופקים.
- (ג) ליתרה הממוצעת של הנכסים בפעילות מקומית ובפעילות חו"ל נוספה היתרה הממוצעת של הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אגרות חוב למסחר וזמינות למכירה בסך 204 מיליון דולר ארה"ב.
- (ד) למעט מכשירים נגזרים.
- (ה) מכשירים נגזרים מגדרים (למעט אופציות), נגזרים משובצים שהופרדו ונגזרים (ALM) המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק.
- (ו) סווג מחדש.

# סקירת הנהלה

## סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (על בסיס מאוחד) סכומים מדווחים

תוספת ב'

30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)					
	ההוצאה	סיכון	סיכון	סיכון	
יתרת	התקופתית בגין	אשראי	אשראי	אשראי	
חובות	הפרשה ספציפית	כולל	חוץ	מאזני *	
בעייתיים ***	לחובות מסופקים	לציבור	מאזני **		
(במיליוני ש"ח)					
בגין פעילות לווים בישראל					
218	(35)	2,303	393	1,910	חקלאות
2,403	436	37,372	13,018	24,354	תעשייה
6,257	65	51,440	18,749	32,691	בינוי ונדל"ן
5	-	1,488	145	1,343	חשמל ומים
1,201	(50)	22,584	3,983	18,601	מסחר
1,376	7	4,174	468	3,706	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
373	23	5,395	1,019	4,376	תחבורה ואחסנה
360	23	6,150	1,337	4,813	תקשורת ושרותי מחשב
1,944	263	23,580	7,068	16,512	שרותים פיננסיים
160	8	4,967	1,384	3,583	שרותים עסקיים ואחרים
328	-	7,047	1,209	5,838	שרותים ציבוריים וקהילתיים
964	89	42,468	2,408	40,060	אנשים פרטיים - הלוואות לדירור
1,340	139	46,800	24,023	22,777	אנשים פרטיים - אחר
16,929	968	255,768	75,204	180,564	
1,839	112	60,222	20,570	39,652	בגין פעילות לווים בחו"ל
18,768	1,080	315,990	95,774	220,216	סך הכל
סיכון אשראי שנכלל בענפי המשק השונים :					
431	(41)	3,493	580	2,913	תנועות ההתיישבות ****
135	(1)	3,522	158	3,364	רשויות מקומיות *****

\* אשראי לציבור בסך 208,216 מיליוני ש"ח, השקעות באגרות חוב של הציבור בסך 8,815 מיליוני ש"ח ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים כנגד הציבור בסך 3,185 מיליוני ש"ח.

\*\* סיכון אשראי במכשירים פיננסיים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה.

\*\*\* יתרות חובות בעייתיים בניכוי אשראי המכוסה בביטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות של חברות של לווה ושל קבוצת לווים. כולל רכיבי סיכון חוץ מאזני.

\*\*\*\* קיבוצים ומושבים, ארגונים אזוריים וארציים ותאגידים שבשליטת תנועות ההתיישבות.

\*\*\*\*\* לרבות תאגידים בשליטתם.

סיכון האשראי ויתרות החובות הבעייתיים מוצגים לאחר ניכוי ההפרשות הספציפיות לחובות מסופקים.

# סקירת הנהלה

## סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (על בסיס מאוחד) (המשך) סכומים מדווחים

תוספת ב' (המשך)

30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר)				
סיכון	סיכון	סיכון	ההוצאה	יתרת
אשראי	אשראי	אשראי	התקופתית בגין	חובות
מאזני *	מאזני **	כולל	הפרשה ספציפית	בעייתיים ***
(במיליוני ש"ח)				
בגין פעילות לווים בישראל				
2,000	359	2,359	(10)	422
22,974	13,791	36,765	17	3,355
29,367	16,164	45,531	36	5,562
1,570	374	1,944	-	9
15,420	3,976	19,396	42	1,979
4,114	532	4,646	12	1,749
3,988	1,024	5,012	3	618
4,380	1,535	5,915	37	383
16,070	4,369	20,439	(143)	569
5,032	1,276	6,308	9	320
5,614	984	6,598	(2)	520
36,036	1,931	37,967	36	1,164
20,387	21,708	42,095	79	1,498
166,952	68,023	234,975	116	18,148
41,469	20,176	61,645	70	1,262
208,421	88,199	296,620	186	19,410
סיכון אשראי שנכלל בענפי המשק השונים :				
3,315	580	3,895	(16)	636
3,464	153	3,617	2	217

- \* אשראי לציבור בסך 197,169 מיליוני ש"ח, השקעות באגרות חוב של הציבור בסך 8,987 מיליוני ש"ח ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים כנגד הציבור בסך 2,265 מיליוני ש"ח.
  - \*\* סיכון אשראי במכשירים פיננסיים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה.
  - \*\*\* יתרות חובות בעייתיים בניכוי האשראי המכוסה בביטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות של חברות של לווה ושל קבוצת לווים. כולל רכיבי סיכון חוץ מאזני.
  - \*\*\*\* קיבוצים ומושבים, ארגונים אזוריים וארציים ותאגידים שבשליטת תנועות ההתיישבות.
  - \*\*\*\*\* לרבות תאגידים בשליטתם.
- סיכון האשראי ויתרות החובות הבעייתיים מוצגים לאחר ניכוי ההפרשות הספציפיות לחובות מסופקים.

# סקירת הנהלה

## סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (על בסיס מאוחד) (המשך) סכומים מדווחים

תוספת ב' (המשך)

31 בדצמבר 2007 (מבוקר)				
סיכון	סיכון	סיכון	ההוצאה	יתרת
אשראי	אשראי	אשראי	התקופתית בגין	חובות
מאזני *	מאזני **	לציבור	לחובות מסופקים	בעייתיים ***
(במיליוני ש"ח)				
בגין פעילות לווים בישראל				
2,135	365	2,500	(17)	272
23,013	14,411	37,424	149	2,656
30,335	16,905	47,240	97	4,424
1,399	220	1,619	-	10
15,615	4,130	19,745	88	1,191
4,127	457	4,584	18	1,611
4,082	1,078	5,160	8	493
4,305	1,560	5,865	20	362
16,815	5,172	21,987	(135)	598
5,253	1,399	6,652	18	191
5,595	1,278	6,873	2	369
36,839	2,170	39,009	50	989
21,090	22,789	43,879	165	1,187
170,603	71,934	242,537	463	14,353
43,217	19,165	62,382	93	1,121
213,820	91,099	304,919	556	15,474
סיכון אשראי שנכלל בענפי המשק השונים :				
3,296	619	3,915	(23)	531
3,319	134	3,453	(2)	153

- \* אשראי לציבור 199,315 מיליוני ש"ח, השקעות באגרות חוב של הציבור בסך 12,435 מיליוני ש"ח ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים כנגד הציבור בסך 2,070 מיליוני ש"ח.
  - \*\* סיכון אשראי במכשירים פיננסיים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה.
  - \*\*\* יתרות חובות בעייתיים בניכוי אשראי המכוסה בביטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות של חברות של לווה ושל קבוצת לווים. כולל רכיבי סיכון חוץ מאזני.
  - \*\*\*\* קיבוצים ומושבים, ארגונים אזוריים וארציים ותאגידים שבשליטת תנועות ההתיישבות.
  - \*\*\*\*\* לרבות תאגידים בשליטתם.
- סיכון האשראי ויתרות החובות הבעייתיים מוצגים לאחר ניכוי ההפרשות הספציפיות לחובות מסופקים.

## הצהרה - (CERTIFICATION)

אני גליה מאור מצהירה כי :

1. סקרתי את הדוח הרבעוני של בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "הבנק") לרביע שהסתיים ביום 30 בספטמבר 2008 (להלן: "הדוח").
2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים הרבעוניים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות והשינויים בהון העצמי של הבנק לימים ולתקופות המדווחים בדוח.
4. אני ואחרים בבנק המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לצורך גילוי הנדרש בדוח של הבנק. וכן:
  - א. קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לבנק, לרבות תאגידיים מאוחדים שלו, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בבנק ובאותם תאגידיים בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
  - ב. הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן
  - ג. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי שאירע ברביע זה שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי; וכן
5. אני ואחרים בבנק המצהירים הצהרה זו גילינו לרואי החשבון המבקרים המשותפים, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של הבנק, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
  - א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתו של הבנק לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן
  - ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי.אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

26 בנובמבר 2008

---

גליה מאור  
מנהל כללי ראשי

## הצהרה - (CERTIFICATION)

אני זאב נהרי מצהיר כי :

1. סקרתי את הדוח הרבעוני של בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "הבנק") לרביע שהסתיים ביום 30 בספטמבר 2008 (להלן: "הדוח").
2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים הרבעוניים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות והשינויים בהון העצמי של הבנק לימים ולתקופות המדווחים בדוח.
4. אני ואחרים בבנק המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לצורך גילוי הנדרש בדוח של הבנק. וכן:
  - א. קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לבנק, לרבות תאגידיים מאוחדים שלו, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בבנק ובאותם תאגידיים בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
  - ב. הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן
  - ג. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי שאירע ברביע זה שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי; וכן
5. אני ואחרים בבנק המצהירים הצהרה זו גילינו לרואי החשבון המבקרים המשותפים, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של הבנק, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
  - א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתו של הבנק לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן
  - ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי.אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

26 בנובמבר 2008

---

זאב נהרי  
משנה בכיר למנהל הכללי  
ראש החטיבה לכספים וכלכלה

לכבוד  
דירקטוריון בנק לאומי לישראל בע"מ

א.ג.ג.,

**הנדון: סקירת תמצית דוחות כספיים ביניים מאוחדים בלתי מבוקרים  
לתקופות של שלושה חודשים ותשעה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר 2008**

לבקשתכם סקרנו את תמצית מאזן הביניים המאוחד של בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: הבנק) והחברות המאוחדות שלו ליום 30 בספטמבר 2008, את תמצית דוחות רווח והפסד הביניים המאוחדים ואת תמצית דוחות הביניים על השינויים בהון העצמי לתקופות של שלושה חודשים ותשעה חודשים שנסתיימו באותו תאריך.

סקירתנו נערכה בהתאם לנהלים, שנקבעו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל. הנהלים כללו בין השאר: קריאת הדוחות הכספיים הנ"ל, קריאת פרוטוקולים של האסיפות הכלליות ושל ישיבות הדירקטוריון וועדותיו ועריכת בירורים עם האחראים לעניינים הכספיים והחשבונאיים בבנק.

הומצאו לנו דוחות של רואי חשבון אחרים בדבר סקירת תמצית דוחות כספיים ביניים של החברות המאוחדות בחו"ל, אשר נכסיהן מהווים כ-2% מסך כל הנכסים הכלולים בתמצית מאזן הביניים המאוחד ליום 30 בספטמבר 2008, ותוצאותיהן מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים מהוות כ-10% וכ-1% מכלל הרווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים הכלול בתמצית דוחות הרווח וההפסד הביניים המאוחדים לתקופות של שלושה חודשים ותשעה חודשים שנסתיימו באותו תאריך, בהתאמה.

מאחר שהסקירה שנערכה היא מצומצמת בהיקפה ואינה מהווה בדיקה לפי תקני ביקורת מקובלים, אין אנו מחוויים דעה על תמצית הדוחות הכספיים הביניים המאוחדים.

בביצוע סקירתנו, לרבות עיון בדוחות רואי חשבון אחרים כאמור לעיל, לא בא לידיעתנו דבר המצביע על כך, שיש צורך בשינויים מהותיים בדוחות האמורים, כדי שיוכלו להיחשב כדוחות כספיים ביניים הערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.

אנו מפנים את תשומת הלב לאמור בבאור 6 סעיפים (ג) ו-(4) לתמצית הדוחות הכספיים ביניים בקשר לתביעות נגד הבנק ונגד חברה מאוחדת לרבות בקשות לאישורן כתביעות יצוגיות ולאמור בבאור 6 סעיפים ד(2) ו-ה בדבר תביעות ואי וודאויות הקשורות בחברות כלולות. הבנק אינו יכול להעריך מה תהיינה ההשלכות של העניינים הנ"ל על הבנק, אם בכלל, על מצבו הכספי ועל תוצאות פעולותיו ואם תהיינה מהותיות, אם לאו.

---

קוסט פורר גבאי את קסירר  
רואי חשבון

---

סומך חייקין  
רואי חשבון

26 בנובמבר 2008

## דוחות כספיים

### תמצית מאזן מאוחד ליום 30 בספטמבר 2008 סכומים מדווחים

30 בספטמבר 2008	30 בספטמבר 2007	31 בדצמבר 2007	
(בלתי מבוקר)	(בלתי מבוקר)	(מבוקר)	
			(במיליוני ש"ח)
<b>נכסים</b>			
29,027	45,661	42,329	מזומנים ופיקדונות בבנקים
41,566	46,355	47,169	ניירות ערך
483	246	655	ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
207,489	196,327	198,557	אשראי לציבור
512	701	642	אשראי לממשלות
2,031	1,855	1,873	השקעות בחברות כלולות
3,368	3,226	3,276	בניינים וציוד
9,335	7,636	7,650	נכסים אחרים
<b>293,811</b>	<b>302,007</b>	<b>302,151</b>	<b>סך כל הנכסים</b>
<b>התחייבויות והון</b>			
225,952	236,929	238,045	פיקדונות הציבור
6,457	10,197	6,139	פיקדונות מבנקים
827	1,632	1,198	פיקדונות מממשלות
549	185	231	ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
22,257	16,872	19,248	אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים
17,978	15,540	17,636	התחייבויות אחרות
274,020	281,355	282,497	סך כל ההתחייבויות
229	121	105	זכויות בעלי מניות חיצוניים
19,562	20,531	19,549	הון עצמי
<b>293,811</b>	<b>302,007</b>	<b>302,151</b>	<b>סך כל ההתחייבויות וההון</b>

הבאורים לתמצית הדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

ז. נהרי  
משנה בכיר למנהל הכללי  
ראש החטיבה לכספים וכלכלה

ג. מאור  
מנהל כללי ראשי

א. רף  
יו"ר הדירקטוריון

תאריך אישור הדוחות הכספיים: 26 בנובמבר 2008



## דוחות כספיים

### תמצית דוח רווח והפסד מאוחד - סכומים מדווחים לתקופות שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008

לשנה שנתיימה ביום 31 בדצמבר 2007	לתשעה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2007	לתשעה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008	לשלושה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2007	לשלושה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008	
(מבוקר)	(בלתי מבוקר)	(בלתי מבוקר)	(בלתי מבוקר)	(בלתי מבוקר)	(במיליוני ש"ח)
7,648	5,867	<b>5,404</b>	2,265	<b>1,491</b>	רווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים
407	128	<b>1,055</b>	79	<b>495</b>	הפרשה לחובות מסופקים
7,241	5,739	<b>4,349</b>	2,186	<b>996</b>	רווח מפעולות מימון לאחר הפרשה לחובות מסופקים
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות</b>					
3,350	2,487	<b>2,524</b>	834	<b>840</b>	עמלות תפעוליות
461	234	<b>(478)</b>	9	<b>(363)</b>	רווחים (הפסדים) מהשקעות במניות, נטו
411	309	<b>209</b>	66	<b>63</b>	הכנסות אחרות
4,222	3,030	<b>2,255</b>	909	<b>540</b>	סך כל ההכנסות התפעוליות והאחרות
<b>הוצאות תפעוליות ואחרות</b>					
4,218	3,135	<b>3,149</b>	1,104	<b>1,043</b>	משכורות והוצאות נלוות
1,274	(N) 920	<b>1,020</b>	(N) 317	<b>353</b>	אחזקה ופחת בניינים וציוד
1,445	(N) 1,018	<b>1,033</b>	(N) 364	<b>350</b>	הוצאות אחרות
6,937	5,073	<b>5,202</b>	1,785	<b>1,746</b>	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
4,526	3,696	<b>1,402</b>	1,310	<b>(210)</b>	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לפני מסים
1,722	1,367	<b>844</b>	471	<b>61</b>	הפרשה למסים על הרווח (הפסד) מפעולות רגילות
2,804	2,329	<b>558</b>	839	<b>(271)</b>	רווח (הפסד) מפעולות רגילות לאחר מסים
חלק הקבוצה ברווחים מפעולות רגילות של חברות					
184	146	<b>471</b>	62	<b>191</b>	כלולות לאחר השפעת המס
חלקם של בעלי מניות חיצוניים ברווחים					
(4)	(3)	<b>(3)</b>	-	<b>(5)</b>	מפעולות רגילות לאחר מסים של חברות מאוחדות
2,984	2,472	<b>1,026</b>	901	<b>(85)</b>	רווח נקי (הפסד) מפעולות רגילות
373	368	<b>249</b>	109	<b>1</b>	רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים
3,357	2,840	<b>1,275</b>	1,010	<b>(84)</b>	רווח נקי (הפסד) לתקופה
(בש"ח)					
<b>רווח (הפסד) בסיסי למניה</b>					
2.11	1.75	<b>0.70</b>	0.64	<b>(0.06)</b>	רווח (הפסד) נקי מפעולות רגילות
0.26	0.26	<b>0.17</b>	0.08	<b>0.00</b>	רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים
2.37	2.01	<b>0.87</b>	0.72	<b>(0.06)</b>	סך הכל
(בש"ח)					
<b>רווח (הפסד) מדולל למניה</b>					
2.08	1.73	<b>0.70</b>	0.62	<b>(0.06)</b>	רווח (הפסד) נקי מפעולות רגילות
0.26	0.26	<b>0.17</b>	0.08	<b>0.00</b>	רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מסים
2.34	1.99	<b>0.87</b>	0.70	<b>(0.06)</b>	סך הכל

(א) סווג מחדש.

הבאורים לתמצית הדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

תמצית דוח מאוחד על השינויים בהון העצמי  
לתקופות שנסתיימו ביום 30 בספטמבר 2008  
סכומים מדווחים

לשלושה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)								
	רווח כולל אחר מצטבר			קרנות הון				
	הלוואות לעובדים	לרכישת סך כל הון העצמי	מניות הבנק	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים	סך כל הון המניות וקרנות הון (א)	תשלום מבוסס מניות ואחרות (א)	בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות	
יתרה לתחילת התקופה	20,428	(373)	13,328	(630)	(85)	8,188	323	7,865
הפסד לתקופה	(84)	-	(84)	-	-	-	-	-
הנפקת מניות	35	-	-	-	-	35	(17)	52
הטבה בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות	(30)	-	-	-	-	(30)	(30)	-
רווח כולל אחר בחברות כלולות שנוקף ישירות לעודפים	(34)	-	(34)	-	-	-	-	-
התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן	(1,640)	-	-	-	(1,640)	-	-	-
הפסדים בגין ניירות ערך זמינים למכירה שמומשו וסווגו לרווח והפסד	481	-	-	-	481	-	-	-
השפעת המס המתייחס	418	-	-	-	418	-	-	-
התאמות מתרגום בגין חברות כלולות	(7)	-	-	(7)	-	-	-	-
הלוואות לעובדים לרכישת מניות הבנק	(5)	(5)	-	-	-	-	-	-
יתרה לסוף התקופה	19,562	(378)	13,210	(637)	(826)	8,193	276	7,917

לשלושה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר)								
	רווח כולל אחר מצטבר			קרנות הון				
	הלוואות לעובדים	לרכישת סך כל הון העצמי	מניות הבנק	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים	סך כל הון המניות וקרנות הון (א)	תשלום מבוסס מניות ואחרות (א)	בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות	
יתרה לתחילת התקופה	19,648	(405)	12,173	(431)	818	7,493	493	7,000
רווח נקי לתקופה	1,010	-	1,010	-	-	-	-	-
הטבה בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות	55	-	-	-	-	55	55	-
התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן	(312)	-	-	-	(312)	-	-	-
רווחים בגין ניירות ערך זמינים למכירה שמומשו וסווגו לרווח והפסד	(15)	-	-	-	(15)	-	-	-
השפעת המס המתייחס	125	-	-	-	125	-	-	-
התאמות מתרגום בגין חברות כלולות	23	-	-	23	-	-	-	-
הלוואות לעובדים לרכישת מניות הבנק	(3)	(3)	-	-	-	-	-	-
יתרה לסוף התקופה	20,531	(408)	13,183	(408)	616	7,548	548	7,000

הבאורים לתמצית הדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.  
ראה הערות בעמוד 107.

# דוחות כספיים

## תמצית דוח מאוחד על השינויים בהון העצמי (המשך) לתקופות שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008 סכומים מדווחים

לתשעה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)									
	רווח כולל אחר מצטבר			קרנות הון			בשל		
	הלוואות לעובדים	דיבידנד שהוכרז לאחר לרכישת מניות הבנק	סך כל מניות העצמי	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים	למכירה לפי מתרגום (ב) שנוי הוגן	סך כל הון המניות וקרנות שווי הוגן	קנסות	מבוסס מניות ואחרות (א)	הון מניות (אחרות (א))
יתרה לתחילת התקופה (מבוקר)	19,549	(404)	270	12,016	(445)	502	7,610	610	7,000
רווח נקי לתקופה	1,275	-	-	1,275	-	-	-	-	-
הנפקת מניות	611	-	-	-	-	-	611	(306)	917
דיבידנד ששולם	(270)	-	(270)	-	-	-	-	-	-
הטבה בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות	(28)	-	-	-	-	-	(28)	(28)	-
רווח כולל אחר בחברות כלולות שנוקף ישירות לעודפים	(81)	-	-	(81)	-	-	-	-	-
התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן	(2,689)	-	-	-	-	(2,689)	-	-	-
הפסדים בגין ניירות ערך זמינים למכירה שמומשו וסווגו לרווח והפסד השפעת המס המתייחס	627	-	-	-	-	627	-	-	-
התאמות מתרגום בגין חברות כלולות	734	-	-	-	-	734	-	-	-
הלוואות לעובדים לרכישת מניות הבנק	(192)	-	-	-	(192)	-	-	-	-
יתרה לסוף התקופה	26	26	-	-	-	-	-	-	-
יתרה לסוף התקופה	19,562	(378)	-	13,210	(637)	(826)	8,193	276	7,917

לתשעה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר)									
	רווח כולל אחר מצטבר			קרנות הון			בשל		
	הלוואות לעובדים	דיבידנד שהוכרז לאחר לרכישת מניות הבנק	סך כל מניות העצמי	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים	למכירה לפי מתרגום (ב) שנוי הוגן	סך כל הון המניות וקרנות הון	קנסות	מבוסס מניות ואחרות (א)	הון מניות (אחרות (א))
יתרה לתחילת התקופה (מבוקר)	17,491	(477)	10,343	(403)	623	7,405	405	7,000	
רווח נקי לתקופה	2,840	-	2,840	-	-	-	-	-	-
הטבה בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות	143	-	-	-	-	143	143	143	-
התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן	155	-	-	-	155	-	-	-	-
רווחים בגין ניירות ערך זמינים למכירה שמומשו וסווגו לרווח והפסד השפעת המס המתייחס	(171)	-	-	-	(171)	-	-	-	-
התאמות מתרגום בגין חברות כלולות	9	-	-	-	9	-	-	-	-
הלוואות לעובדים לרכישת מניות הבנק	(5)	-	-	(5)	-	-	-	-	-
יתרה לסוף התקופה	69	69	-	-	-	-	-	-	-
יתרה לסוף התקופה	20,531	(408)	13,183	(408)	616	7,548	548	7,000	

הבאורים לתמצית הדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.  
ראה הערות בעמוד 107.

# דוחות כספיים

## תמצית דוח מאוחד על השינויים בהון העצמי (המשך) סכומים מדווחים

לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007 (מבוקר)									
		רווח כולל אחר מצטבר			קרנות הון בשל				
		התאמות			עסקאות				
		בגין הצגת			הון				
		ניירות ערך			מניית				
		זמינים			וקרנות				
		למכירה לפי			ההון				
		מתרגום (ב)			שווי הוגן				
		התאמות			ההון				
		עודפים			ההון				
		שנצברו			ההון				
		תאריך			ההון				
		המאזן			ההון				
		הבנק			ההון				
		העצמי			ההון				
(במיליוני ש"ח)									
17,491	(477)	-	10,343	(403)	623	7,405	405	7,000	יתרה ליום 1 בינואר 2007
3,357	-	-	3,357	-	-	-	-	-	רווח נקי בשנת החשבון
(1,414)	-	-	(1,414)	-	-	-	-	-	דיבידנד מוצע
-	-	270	(270)	-	-	-	-	-	דיבידנד שהוכרז לאחר תאריך המאזן
205	-	-	-	-	-	205	205	-	הטבה בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות
116	-	-	-	-	116	-	-	-	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
(326)	-	-	-	-	(326)	-	-	-	רווחים בגין ניירות ערך זמינים למכירה שמומשו וסווגו לרווח והפסד
89	-	-	-	-	89	-	-	-	השפעת המס המתייחס
(42)	-	-	-	(42)	-	-	-	-	התאמות מתרגום בגין חברות כלולות
73	73	-	-	-	-	-	-	-	הלוואות לעובדים לרכישת מניות הבנק
19,549	(404)	270	12,016	(445)	502	7,610	610	7,000	יתרה ליום 31 בדצמבר 2007

(א) כולל 10 מיליון ש"ח קרנות הון אחרות.

(ב) התאמות מתרגום דוחות כספיים של חברות מוחזקות אוטונומיות בחו"ל.

הבאורים לתמצית הדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

## באור 1 – עיקרי המדיניות החשבונאית

א. תמצית הדוחות הכספיים הביניים המאוחדים ליום 30 בספטמבר 2008 נערכה בהתאם לכללים החשבונאיים המיושמים לצורך עריכת דוחות ביניים. הכללים החשבונאיים שיושמו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוחות הכספיים המבוקרים ליום 31 בדצמבר 2007 ובהתאם למתכונת חדשה לדיווח רבעוני שנקבעה בחוזר המפקח על הבנקים ביום 18 במרס 2008. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם הדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2007 ולשנה שנסתיימה באותו תאריך ולבאורים אשר נלוו אליהם.

### ב. יישום עתידי של תקני חשבונאות

1. **תקן חשבונאות מספר 29 - "אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים IFRS"**,  
בחודש יולי 2006 פרסם המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות את תקן חשבונאות מספר 29 - "אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים IFRS" (להלן - "התקן"). התקן קובע כי ישויות הכפופות לחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 ומחויבות לדווח על פי תקנותיו של חוק זה, יערכו את דוחותיהן הכספיים לפי תקני IFRS לתקופות המתחילות החל מיום 1 בינואר 2008. האמור אינו חל על תאגידים בנקאיים שדוחותיהם הכספיים ערוכים לפי הוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.  
בהתייחס לאופן יישום התקן על ידי תאגידים בנקאיים, המפקח על הבנקים הודיע לתאגידים הבנקאיים כי:

1. ככוונתו לקבוע באופן שוטף הוראות ליישום תקנים ישראליים שמפרסם המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות, המבוססים על תקני ה-IFRS שאינם נוגעים לליבת העסק הבנקאי.
2. במחצית השניה של שנת 2009 יפרסם החלטתו לגבי מועד היישום של תקני IFRS הנוגעים לליבת העסק הבנקאי. זאת כאשר הוא מביא בחשבון את תוצאות תהליך האימוץ של תקנים אלו בישראל מחד ואת התקדמות תהליך ההתכנסות (convergence) בין תקני IFRS לבין התקנים האמריקאיים מאידך.
3. לפיכך, בהתייחס לליבת העסק הבנקאי דוחות כספיים של תאגיד הערוכים לפי הוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו ימשיכו להיות ערוכים על בסיס התקנים האמריקאיים שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור.

החל מינואר 2008 מיישמות שתי חברות כלולות את התקן.

2. **תקן חשבונאות מספר 23 - "הטיפול החשבונאי בעסקאות בין ישות ובין בעל השליטה בה"**  
בחודש דצמבר 2006 פרסם המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות את תקן חשבונאות מספר 23, "הטיפול החשבונאי בעסקאות בין ישות לבין בעל השליטה בה" (להלן "תקן 23"). תקן 23 למעשה מחליף את עיקרי ההוראות שנקבעו בתקנות ניירות ערך (הצגת פעולות בין תאגיד לבין בעל שליטה בו בדוחות הכספיים), התשנ"ו-1996, כפי שאומצו בהוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. תקן 23 קובע כי נכסים (למעט נכס בלתי מוחשי ללא שוק פעיל) והתחייבויות שלגביהם בוצעה עסקה בין הישות לבין בעל השליטה בה ימדדו במועד העסקה לפי שווי הוגן וההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה שנוקפה בעסקה ייזקף להון העצמי הפרש בחובה מהווה במהותו דיבידנד ולכן מקטין את יתרת העודפים. הפרש בזכות מהווה במהותו השקעת בעלים ולכן יוצג בסעיף נפרד בהון העצמי שייקרא "קרן הון מעסקה בין ישות לבין בעל השליטה בה".  
תקן 23 דן בשלוש סוגיות הנוגעות לעסקאות בין ישות לבין בעל השליטה בה, כדלקמן: העברת נכס לישות מבעל השליטה, או לחילופין, העברת נכס מהישות לבעל השליטה; נטילת התחייבות של הישות כלפי צד שלישי, במלואה או חלקה, על ידי בעל השליטה, שיפוי הישות על ידי בעל השליטה בה בגין הוצאה, וויתור בעל השליטה לישות על חוב שמגיע לו מהישות, במלואו או בחלקו; והלוואות שניתנו לבעל השליטה או הלוואות שהתקבלו מבעל השליטה. כמו כן קובע התקן את הגילוי שיש לתת בדוחות הכספיים בנוגע לעסקאות בין הישות לבין בעל השליטה בה במהלך התקופה.  
במכתב המפקח על הבנקים צויין כי נערכה בחינה מחודשת של הכללים שיחולו על תאגידים בנקאיים וחברות כרטיסי אשראי לגבי הטיפול בעסקאות בין ישות לבין בעל השליטה בה. לתאריך פרסום הדוח טרם פורסמה הוראה סופית של המפקח על הבנקים בנוגע לאימוץ כללים ספציפיים בנושא ובנוגע לאופן יישוםם לראשונה.

### ג. מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי

ביום 31 בדצמבר 2007 פרסם הפיקוח על הבנקים לתאגידים הבנקאיים חוזר לתיקון הוראות הדיווח לציבור בנושא "מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי". ההוראה מבוססת על כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב (תקני חשבונאות FAS 114 ו-118), הוראות רשויות הפיקוח בארצות הברית, הוראות הרשות לניירות ערך בארה"ב המתייחסות לבנקים וכן מותאמת לדיווחים שניתנו על ידי בנקים בארה"ב. ההוראות הכלולות בחוזר מהוות שינוי מהותי ביחס להוראות הקיימות בנושא סיווג חובות בעייתיים ומדידת הפרשות להפסדי אשראי בגין חובות אלו.

## דוחות כספיים

השינויים העיקריים שנכללו בהוראה הנם:

1. הוגדרו סוגים חדשים של חובות בעייתיים, שהוגדרו כחובות פגומים, ובהם:
  - אשראי שהתאגיד הבנקאי לא יוכל לגבות את כל הסכומים בגינו, לפי התנאים החוזיים של הסכם החוב,
  - חוב בעייתי שתנאיו שונו במסגרת ארגון מחדש,
  - חוב אשר קרן או ריבית בגינו מצויים בפיגור של 90 יום או יותר, למעט אם הוא גם מובטח היטב וגם נמצא בהליכי גביה,
  - חוב בחשבון חח"ד או עו"ש כאשר חשבון הלקוח מחוייב בתוספת ריבית חריגה ובעמלת טיפול מיוחדת בגין חשבון חח"ד או עו"ש בחריגה (כאמור בסעיף 4 ג) (להוראות ניהול בנקאי מס' 325).
  - כמו כן, אשראי מוגן באופן לא מספק על ידי השווי הנוכחי המבוסס ויכולת התשלום של החייב או של הבטחון ששועבד, ומאופיין בכך שקיימת אפשרות ברורה שהתאגיד הבנקאי יספוג הפסד מסוים אם הליקויים לא יתוקנו, הוגדר כסיכון אשראי נחות.
2. תאגיד בנקאי נדרש לקיים הפרשה להפסדי אשראי ברמה המתאימה כדי לכסות הפסדי אשראי צפויים בהתייחס לתיק האשראי שלו, כולל בגין סיכון אשראי חוץ מאזוני.  
ההפרשות להפסדי אשראי יכללו:
  - הפרשה פרטנית להפסדי אשראי תחול על כל חוב שיתרתו החוזית הינה מעל 1.0 מיליון ש"ח או יותר וכל חוב אחר שזוהה לצורך בחינה פרטנית על ידי התאגיד הבנקאי.
  - ההפרשה תבוצע על סמך מדידת ירידת הערך של החוב בהתבסס על הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים הצפויים, מהוונים בשיעור הריבית האפקטיבי של החוב. או, כאשר החוב הינו מותנה בביטחון או כאשר צפויה תפיסת נכס, על פי השווי ההוגן של הביטחון ששועבד להבטחת אותו אשראי.
  - הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי - בגין קבוצות גדולות של חובות קטנים יחסית והומוגניים, שירידת הערך שלהם נבחנת על בסיס קבוצתי, ובגין חובות שנבדקו פרטנית ונמצא שאינם פגומים.
  - מדידת הפסדי האשראי תבוצע בהתבסס על שיעורי הפסדי אשראי מהעבר לכל קבוצה הומוגנית. יש לבצע תיעוד של קביעת האומדנים להפסדי אשראי.
3. בגין החובות הפגומים אין לרשום הכנסות ריבית (לא כולל הפרשי הצמדה למדד והפרשי שער למט"ח על הקרן).
4. שינוי בקשר עם הדרישות למחיקת חוב:
  - יש למחוק חשבונאית באופן מיידי כל חלק של חוב שגבייתו מותנית בביטחון העודף על השווי ההוגן של הביטחון, אשר מזוהה כאינו בר גביה.
  - בדרך כלל יש למחוק הפרשות פרטניות בתום שנתיים.
  - הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי - יש למחוק חובות בפיגור של יותר מ-150 יום.
5. הורחבו דרישות הגילוי האיכותי והכמותי בדוחות הכספיים בקשר עם חובות בעייתיים.
6. נקבעו דרישות מפורטות לעריכת נהלים לקיום תהליך שיטתי לקביעת ההפרשות להפסדי אשראי שיישום בעקביות, דרישות תיעוד שיתמוך בתהליכי האשראי ובקרה פנימית בגין השיטות והתהליכים שנקבעו.
7. ההוראה תיושם בדוחות הכספיים החל מ-1 בינואר 2010. ההוראה לא תיושם למפרע בדוחות הכספיים לתקופות קודמות. התאמות המעבר שנובעות מאימוץ הוראה זו ליום 1 בינואר 2010 יכללו ישירות לסעיף עודפים בהון העצמי. במועד היישום לראשונה ידרש בין היתר:
  - למחוק חשבונאית כל חוב אשר במועד זה עומד בתנאים למחיקה חשבונאית.
  - לסווג בסיווג של השגחה מיוחדת, נחות, או פגום, כל חוב אשר עומד בתנאים לסיווג כאמור.
  - לבטל את כל הכנסות הריבית שנצברו ולא שולמו בגין כל חוב אשר עומד במועד זה בתנאים המתייחסים
  - לבחון אח הצורך בהתאמת יתרת מיסים שוטפים ומיסים נדחים לקבל ולשלם.

## דוחות כספיים

8. התאמות של יתרת ההפרשה להפסדי אשראי לציבור ובגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים לדרישות ההוראה, למועד היישום לראשונה, יכללו ישירות בסעיף העודפים בהון העצמי.

במסגרת הערכות הבנק ליישום ההוראה הנ"ל מונתה ועדת היגוי הכוללת את נציגי החטיבות העסקיות, מערך החשבונאות ומערך המחשוב. הוקמו ועדות משנה לקביעת שיטות העבודה והדרישות בהוראה.

הוחל בהכנת שינוי במערכות המיכוניות, בהן נדרשים שינויים מהותיים במערכות המידע לביצוע תהליכי העבודה הנדרשים.

למועד פרסום הדוח הושלם אפיון המרכיב העיקרי של התהליך המיכוני לניהול ותיעוד הפסדי אשראי. הוחל בהערכות לכתיבת תהליכי העבודה לסווג החובות הפגומים בהתאם לכללים החדשים, כמו כן נערכים להכנת מערכי למידה והדרכה לקראת שנת 2009.

המפקח על הבנקים טרם החליט אם כשתיושם ההוראה יידרש עדיין ביצוע של הפרשה נוספת בגין סיכונים שאינם מזהים בתיק האשראי והמתבססים על מאפייני הסיכון בתיק אשראי, בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין 315. כמו כן טרם החליט כיצד להתיחס להפרשה הכללית הקיימת בבנקים. סך כל ההפרשה הכללית והנוספת הסתכמה ביום 30 בספטמבר 2008 ב-850 מיליון ש"ח, מזה בבנק 608 מיליון ש"ח.

בשלב זה, לא ניתן להעריך את ההשלכות של יישום ההוראה לכשתתקבל, על התוצאות הכספיות של הבנק בעתיד.

ליום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)					
הערך במאזן	עלות מופחתת	לשווי הוגן	הוכרו מהתאמות	הפסדים שטרם הוכרו מהתאמות	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)					
<b>1. אגרות חוב המוחזקות לפדיון:</b>					
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>					
867	867	13	-	880	של הממשלה
478	478	-	(9)	469	של ממשלות זרות
7	7	-	-	7	של חברות אחרות
<b>1,352</b>	<b>1,352</b>	<b>13</b>	<b>(9)</b>	<b>1,356</b>	<b>סך כל אגרות החוב המוחזקות לפדיון</b>

ליום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)					
הערך במאזן	עלות מופחתת (במניות עלות)	רווחים	הפסדים	רווח כולל אחר מצטבר	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)					
<b>2. ניירות ערך זמינים למכירה:</b>					
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>					
8,743	8,729	106	(92)	8,743	של הממשלה
304	301	3	-	304	של ממשלות זרות
19,629	21,151	17	(1,539)	19,629	של חברות אחרות
<b>28,676</b>	<b>30,181</b>	<b>126</b>	<b>(1,631)</b>	<b>28,676</b>	
<b>מניות וקרנות נאמנות:</b>					
3,635	3,392	406	(163)	3,635	של חברות אחרות (ב)
<b>32,311</b>	<b>33,573</b>	<b>532 (ג)</b>	<b>(1,794) (ג)</b>	<b>32,311</b>	<b>סך כל ניירות הערך הזמינים למכירה</b>

ליום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)					
הערך במאזן	עלות מופחתת (במניות עלות)	לשווי הוגן	מומשו מהתאמות	הפסדים שטרם מומשו מהתאמות	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)					
<b>3. ניירות ערך למסחר:</b>					
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>					
5,472	5,475	13	(16)	5,472	של הממשלה
141	141	-	-	141	של ממשלות זרות
1,428	1,517	3	(92)	1,428	של חברות אחרות
<b>7,041</b>	<b>7,133</b>	<b>16</b>	<b>(108)</b>	<b>7,041</b>	
<b>מניות וקרנות נאמנות:</b>					
862	1,326	-	(464)	862	של חברות אחרות
<b>7,903</b>	<b>8,459</b>	<b>16 (ד)</b>	<b>(572) (ד)</b>	<b>7,903</b>	<b>סך כל ניירות הערך למסחר</b>
<b>41,566</b>	<b>43,384</b>	<b>561</b>	<b>(2,375)</b>	<b>41,570</b>	<b>סך כל ניירות הערך</b>

הערות ראה בעמוד 114.



ליום 30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר)				
הערך במאזן	עלות מופחתת	רווחים שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	הפסדים שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)				
<b>1. אגרות חוב המוחזקות לפדיון:</b>				
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>				
של הממשלה	891	891	29	-
של ממשלות זרות	596	596	-	-
של חברות אחרות	127	127	-	(1)
<b>סך כל אגרות החוב המוחזקות לפדיון</b>	<b>1,614</b>	<b>1,614</b>	<b>29</b>	<b>(1)</b>

ליום 30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר)				
הערך במאזן	עלות מופחתת (במניות עלות)	רווחים	הפסדים	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)				
<b>2. ניירות ערך זמינים למכירה:</b>				
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>				
של הממשלה	9,358	9,278	154	(74)
של ממשלות זרות	4,696	4,766	4	(74)
של חברות אחרות	18,676	18,847	16	(187)
	32,730	32,891	174	(335)
<b>מניות וקרנות נאמנות:</b>				
של חברות אחרות (ב)	4,589	3,446	1,173	(30)
<b>סך כל ניירות הערך הזמינים למכירה</b>	<b>37,319</b>	<b>36,337</b>	<b>1,347</b>	<b>(365) (ג)</b>

ליום 30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר)				
הערך במאזן	עלות מופחתת (במניות עלות)	רווחים שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	הפסדים שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)				
<b>3. ניירות ערך למסחר:</b>				
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>				
של הממשלה	4,215	4,212	20	(17)
של ממשלות זרות	197	197	-	-
של חברות אחרות	2,091	2,073	36	(18)
	6,503	6,482	56	(35)
<b>מניות וקרנות נאמנות:</b>				
של חברות אחרות	919	914	20	(15)
<b>סך כל ניירות הערך למסחר</b>	<b>7,422</b>	<b>7,396</b>	<b>76</b>	<b>(50) (ד)</b>
<b>סך כל ניירות הערך</b>	<b>46,355</b>	<b>45,347</b>	<b>1,452</b>	<b>(416)</b>

הערות ראה בעמוד 114.

ליום 31 בדצמבר 2007 (מבוקר)				
הערך במאזן	עלות מופחתת	רווחים שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	הפסדים שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)				
<b>1. אגרות חוב המוחזקות לפדיון:</b>				
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>				
של הממשלה	904	22	(1)	925
של ממשלות זרות	551	-	-	551
של חברות אחרות	126	-	(3)	123
<b>סך כל אגרות החוב המוחזקות לפדיון</b>	<b>1,581</b>	<b>22</b>	<b>(4)</b>	<b>1,599</b>

ליום 31 בדצמבר 2007 (מבוקר)				
הערך במאזן	עלות מופחתת (במניות עלות)	רווחים	רווח כולל אחר מצטבר	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)				
<b>2. ניירות ערך זמינים למכירה:</b>				
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>				
של הממשלה	8,875	91	(71)	8,875
של ממשלות זרות	1,228	7	(6)	1,228
של חברות אחרות	22,989	43	(430)	22,989
<b>סך כל ניירות הערך הזמינים למכירה</b>	<b>33,092</b>	<b>141</b>	<b>(507)</b>	<b>33,092</b>
<b>מניות וקרנות נאמנות:</b>				
של חברות אחרות (ב)	4,436	1,195	(34)	4,436
<b>סך כל ניירות הערך הזמינים למכירה</b>	<b>37,528</b>	<b>1,336 (ג)</b>	<b>(541) (ג)</b>	<b>37,528</b>

ליום 31 בדצמבר 2007 (מבוקר)				
הערך במאזן	עלות מופחתת (במניות עלות)	רווחים שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	הפסדים שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	שווי הוגן (א)
(במיליוני ש"ח)				
<b>3. ניירות ערך למסחר:</b>				
<b>אגרות חוב ומלוות -</b>				
של הממשלה	5,014	35	(13)	5,014
של ממשלות זרות	194	-	-	194
של חברות אחרות	1,924	34	(25)	1,933
<b>סך כל ניירות הערך למסחר</b>	<b>7,110</b>	<b>69</b>	<b>(38)</b>	<b>7,141</b>
<b>מניות וקרנות נאמנות:</b>				
של חברות אחרות	918	28	(27)	919
<b>סך כל ניירות הערך למסחר</b>	<b>8,028</b>	<b>97 (ד)</b>	<b>(65) (ד)</b>	<b>8,060</b>
<b>סך כל ניירות הערך</b>	<b>47,169</b>	<b>1,455</b>	<b>(610)</b>	<b>47,187</b>

הערות ראה בעמוד 114.

#### הערות:

- (א) נתוני שווי הוגן מבוססים בדרך כלל על שערי בורסה. אגרות חוב הנסחרות בחו"ל אשר אינן רשומות בבורסה מוכרת, שווין נקבע על בסיס מחירים המצוטטים על ידי סוחרים באותן אגרות חוב. השערים הנ"ל אינם משקפים בהכרח את המחיר שיתקבל ממכירת ניירות ערך בהיקפים גדולים.
- (ב) כולל 1,417 מיליוני ש"ח בגין מניות שלא מתקיים לגביהן שווי הוגן זמין, המוצגות לפי עלות (31 בדצמבר 2007 - 972 מיליוני ש"ח וב-30 בספטמבר 2007 - 714 מיליוני ש"ח). בהתאם להוראות המפקח על הבנקים מיולי 2003 אשראי ללקוח מסויים שסווג בענף התקשורת מוין במאזן כהשקעה במניות בתיק הזמין למכירה במקום אשראי לציבור ומוצג לפי שווי הוגן שלא עולה על יתרת החוב.
- (ג) בגין ניירות ערך זמינים למכירה, רווח כולל אחר כלול בהון העצמי בסעיף "התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן" למעט ניירות ערך שיועדו כגידורים בגידור שווי הוגן.
- (ד) נזקפו לדוח רווח והפסד.

באור 2 - ניירות ערך (המשך)

מזה: ניירות ערך מגובי נכסים  
סכומים מדווחים

ליום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)				
הערך במאזן	עלות מופחתת	רווחים	רווח (הפסד) כולל אחר מצטבר *	שווי הוגן
(במיליוני ש"ח)				
<b>1. אגרות חוב זמינות למכירה</b>				
<b>ניירות ערך מסוג העבר באמצעות</b>				
<b>(Pass-through securities)</b>				
82	82	-	-	82
ניירות ערך שקיימת לגביהם ערבות של GNMA				
1,133	1,133	3	(18)	1,133
ניירות ערך שהונפקו על ידי FNMA ועל ידי FHLMC				
10	10	-	-	10
ניירות ערך אחרים				
1,225	1,225	3	(18)	1,225
סך הכל				
<b>ניירות ערך מגובי משכנתאות אחרים</b>				
<b>(כולל CMO ו-STRIPPED MBS)</b>				
1,753	1,753	5	(28)	1,753
ניירות ערך שהונפקו על ידי FHLMC, FNMA, או GNMA, או שקיימת לגביהם ערבות של גופים אלה				
63	63	-	(23)	63
שאר ניירות הערך מגובי המשכנתאות				
1,816	1,816	5	(51)	1,816
סך הכל				
<b>ניירות ערך מגובי נכסים (ABS)</b>				
5	5	-	(2)	5
קווי אשראי לכל מטרה בביטחון דירת מגורים				
30	30	-	(2)	30
אשראי לרכישת רכב				
34	34	-	-	34
אשראי אחר לאנשים פרטיים				
1,091	1,091	-	(234)	1,091
אחרים				
905	905	-	(230)	905
מזה: CLO				
26	26	-	(2)	26
מזה: CDO				
159	159	-	(1)	159
מזה: SCDO				
1,160	1,160	-	(238)	1,160
סך הכל				
4,201	4,201	8	(307)	4,201
סך כל אגרות חוב מגובות נכסים זמינות למכירה				

\* סכומים שנזקפו לקרן ההון כחלק מהתאמות ניירות ערך זמינים למכירה לשווי הוגן.

באור 2 - ניירות ערך (המשך)

מזה: ניירות ערך מגובי נכסים  
סכומים מדווחים

ליום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)				
הערך במאזן	עלות מופחתת	רווחים שטרם מומשו	הפסדים שטרם מומשו	שוי הוגן
(במיליוני ש"ח)				
<b>2. אגרות חוב למסחר</b>				
<b>ניירות ערך מסוג העבר באמצעות (Pass-through securities)</b>				
5	5	-	-	5
ניירות ערך שהונפקו על ידי FNMA ועל ידי FHLMC				
5	5	-	-	5
סך הכל				
<b>ניירות ערך מגובי משכנתאות אחרים (כולל CMO ו-MBS STRIPPED)</b>				
ניירות ערך שהונפקו על ידי FHLMC, FNMA, או GNMA, או שקיימת לגביהם ערבות של גופים אלה				
35	35	-	-	35
שאר ניירות הערך מגובי המשכנתאות				
124	124	(21)	-	145
159	180	(21)	-	159
סך הכל				
<b>ניירות ערך מגובי נכסים (ABS)</b>				
3	3	-	-	3
חייבים בגין כרטיסי אשראי				
19	19	(2)	-	21
קווי אשראי לכל מטרה בביטחון דירת מגורים				
8	8	-	-	8
אשראי לרכישת רכב				
10	10	-	-	10
אשראי שאינו לאנשים פרטיים				
6	6	(3)	-	9
אחרים				
4	4	(3)	-	7
מזה: CDO				
46	51	(5)	-	46
סך הכל				
210	236	(26)	-	210
<b>סך כל אגרות חוב מגובות נכסים למסחר</b>				

3. השווי ההוגן של אגרות חוב מגובות נכסים שנכללו בתיק לפדיון ליום 30 בספטמבר 2008, הסתכם ב-7 מיליוני ש"ח.

באור 2 - ניירות ערך (המשך)

מזה: ניירות ערך מגובי נכסים  
סכומים מדווחים

ליום 31 בדצמבר 2007 (מבוקר)					
הערך במאזן	עלות מופחתת	רווחים	רווח (הפסד) כולל אחר מצטבר * שווי הוגן	הפסדים	הוגן
(במיליוני ש"ח)					
<b>1. אגרות חוב זמינות למכירה</b>					
<b>ניירות ערך מסוג העבר באמצעות</b>					
<b>(Pass-through securities)</b>					
119	119	-	-	-	119
1,563	1,563	1	(25)	-	1,563
114	114	-	(2)	-	114
1,796	1,796	1	(27)	-	1,796
<b>סך הכל</b>					
<b>ניירות ערך מגובי משכנתאות אחרים</b>					
<b>(כולל CMO ו-STRIPPED MBS)</b>					
2,324	2,324	2	(21)	-	2,324
32	32	-	(2)	-	32
2,356	2,356	2	(23)	-	2,356
<b>סך הכל</b>					
<b>ניירות ערך מגובי נכסים (ABS)</b>					
148	148	-	(1)	-	148
11	11	-	-	-	11
175	175	-	(1)	-	175
82	82	-	-	-	82
1	1	-	-	-	1
1,701	1,701	6	(127)	-	1,701
1,226	1,226	-	(61)	-	1,226
430	430	5	(66)	-	430
2,118	2,118	6	(129)	-	2,118
<b>סך הכל</b>					
6,270	6,270	9	(179)	-	6,270

2. השווי ההוגן של אגרות חוב מגובות הנכסים שנכללו בתיק המסחרי ליום 31 בדצמבר 2007, הסתכם ב-390 מיליוני ש"ח, מתוכן כ-344 מיליון ש"ח הושקעו בניירות ערך מגובי משכנתאות וכ-46 מיליון ש"ח הושקעו בניירות ערך מגובי נכסים אחרים.

\* סכומים שנקצפו לקרן ההון כחלק מהתאמות ניירות ערך זמינים למכירה לשווי הוגן.

באור 2 - ניירות ערך (המשך)

מזה: ניירות ערך מגובי נכסים  
סכומים מדווחים

ליום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)						
סך הכל		מעל 12 חודשים		עד 12 חודשים		
הפסדים	הפסדים	הפסדים	הפסדים	הפסדים	הפסדים	הפסדים
שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו
מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות
שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן
(במיליוני ש"ח)						
<b>פירוט נוסף לגבי ניירות ערך זמינים למכירה מגובי נכסים שבגינם כלולים הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן</b>						
	871	(13)	477	(5)	394	ניירות ערך מגובי משכנתאות (MBS)
	1,389	(23)	754	(28)	635	ניירות ערך מגובי משכנתאות אחרים (כולל STRIPPED MBS ו-CMO, REMIC)
	1,053	(123)	535	(115)	518	ניירות ערך מגובי נכסים (ABS)
	3,313	(159)	1,766	(148)	1,547	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2007 (מבוקר)						
סך הכל		מעל 12 חודשים		עד 12 חודשים		
הפסדים	הפסדים	הפסדים	הפסדים	הפסדים	הפסדים	הפסדים
שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו	שטרם מומשו
מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות	מהתאמות
שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן	שווי הוגן
(במיליוני ש"ח)						
<b>פירוט נוסף לגבי ניירות ערך זמינים למכירה מגובי נכסים שבגינם כלולים הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן</b>						
	1,426	(25)	1,178	(2)	248	ניירות ערך מגובי משכנתאות (MBS)
	2,014	(10)	775	(13)	1,239	ניירות ערך מגובי משכנתאות אחרים (כולל STRIPPED MBS ו-CMO, REMIC)
	1,892	(18)	497	(111)	1,395	ניירות ערך מגובי נכסים (ABS)
	5,332	(53)	2,450	(126)	2,882	סך הכל

**באור 3 - הפרשה לחובות מסופקים**  
**סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)**

לשלושה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008				
סך הכל	הפרשה			
	הפרשה נוספת (ב)	ספציפית לפי עומק פיגור (א)	הפרשה ספציפית (א)	
9,055	855	721	7,479	יתרת ההפרשה לתחילת התקופה
732	20	84	628	הפרשות במהלך התקופה
(229)	(25)	(60)	(144)	הקטנת הפרשות
(8)	-	-	(8)	גביית חובות שנמחקו בשנים קודמות
495	(5)	24	476	תוספת נטו שנוקפה לדוח הרווח וההפסד
(371)	-	(31)	(340)	מחיקת חובות
9,179	850	714	7,615	יתרת ההפרשה לסוף התקופה
389	120	-	269	מזה: יתרת ההפרשה שלא נוכתה מסעיף אשראי לציבור

לשלושה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2007				
סך הכל	הפרשה			
	הפרשה נוספת (ב)	ספציפית לפי עומק פיגור (א)	הפרשה ספציפית (א)	
9,080	976	672	7,432	יתרת ההפרשה לתחילת התקופה
353	5	77	271	הפרשות במהלך התקופה
(269)	(15)	(58)	(196)	הקטנת הפרשות
(5)	-	-	(5)	גביית חובות שנמחקו בשנים קודמות
79	(10)	19	70	תוספת נטו שנוקפה לדוח הרווח וההפסד
(254)	-	(19)	(235)	מחיקת חובות
8,905	966	672	7,267	יתרת ההפרשה לסוף התקופה
333	122	-	211	מזה: יתרת ההפרשה שלא נוכתה מסעיף אשראי לציבור

(א) לא כולל הפרשה בגין ריבית על חובות מסופקים לאחר שהחובות נקבעו כמסופקים. בהלוואות שלגביהן נערכה הפרשה לפי עומק הפיגור, לא כולל הפרשה לריבית בגין החוב שבפיגור.  
 (ב) כולל הפרשה כללית ומיוחדת לחובות מסופקים.



## דוחות כספיים

### באור 3 - הפרשה לחובות מסופקים (המשך) סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)

לתשעה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008				
סך הכל	הפרשה			
	הפרשה נוספת (ב)	ספציפית לפי עומק פיגור (א)	הפרשה ספציפית (א)	
				(במיליוני ש"ח)
8,813	875	688	7,250	יתרת ההפרשה לתחילת התקופה
1,700	11	247	1,442	הפרשות במהלך התקופה
(620)	(36)	(157)	(427)	הקטנת הפרשות
(25)	-	-	(25)	גביית חובות שנמחקו בשנים קודמות
1,055	(25)	90	990	תוספת נטו שנוקפה לדוח הרווח וההפסד
(689)	-	(64)	(625)	מחיקת חובות
9,179	850	714	7,615	יתרת ההפרשה לסוף התקופה
389	120	-	269	מזה: יתרת ההפרשה שלא נוכתה מסעיף אשראי לציבור

לתשעה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2007				
סך הכל	הפרשה			
	הפרשה נוספת (ב)	ספציפית לפי עומק פיגור (א)	הפרשה ספציפית (א)	
				(במיליוני ש"ח)
9,279	1,024	675	7,580	יתרת ההפרשה לתחילת התקופה
918	15	156	747	הפרשות במהלך התקופה
(766)	(73)	(119)	(574)	הקטנת הפרשות
(24)	-	-	(24)	גביית חובות שנמחקו בשנים קודמות
128	(58)	37	149	תוספת נטו שנוקפה לדוח הרווח וההפסד
(502)	-	(40)	(462)	מחיקת חובות
8,905	966	672	7,267	יתרת ההפרשה לסוף התקופה
333	122	-	211	מזה: יתרת ההפרשה שלא נוכתה מסעיף אשראי לציבור

(א) לא כולל הפרשה בגין ריבית על חובות מסופקים לאחר שהחובות נקבעו כמסופקים. בהלוואות שלגביהן נערכה הפרשה לפי עומק הפיגור, לא כולל הפרשה לריבית בגין החוב שבפיגור.  
(ב) כולל הפרשה כללית ומיוחדת לחובות מסופקים.

## דוחות כספיים

### באור 3 – הפרשה לחובות מסופקים (המשך) פרטים על אופן חישוב ההפרשה הספציפית בהלוואות לדיור סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)

ליום 30 בספטמבר 2008					
חובות בעייתיים					
הפרשה ספציפית					
	לפי	מזה:	יתרת		
	עומק	סכום	חוב		
סך הכל	הפיגור (ד)	בפיגור (ג)	מאזנית	אשראי	(במיליוני ש"ח)
					הלוואות לדיור שחובה לחשב בגינן את
494	-	494	234	638	28,241
					ההפרשה לפי עומק הפיגור
171	-	171	209	123	6,128
					הלוואות "גדולות" (א)
56	7	49	27	230	6,920
					הלוואות אחרות (ב)
721	7	714	470	991	41,289
					יתרת ההפרשה לסוף התקופה

ליום 30 בספטמבר 2007					
חובות בעייתיים					
הפרשה ספציפית					
	לפי	מזה:	יתרת		
	עומק	סכום	חוב		
סך הכל	הפיגור (ד)	בפיגור (ג)	מאזנית	אשראי	(במיליוני ש"ח)
					הלוואות לדיור שחובה לחשב בגינן את ההפרשה לפי
482	482	300	781	25,859	עומק הפיגור
					הלוואות "גדולות" (א)
139	139	218	162	5,358	
					הלוואות אחרות (ב)
51	51	30	112	3,570	
					יתרת ההפרשה לסוף התקופה
672	672	548	1,055	34,787	

- (א) הלוואות לדיור שיתרת כל אחת מהן עולה על 845 אלפי ש"ח (ב-30 בספטמבר 2007 - 804 אלפי ש"ח) כולל הלוואות לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים.
- (ב) הלוואות לכל מטרה במישכון דירת מגורים שיתרת כל אחת מהן אינה עולה על 845 אלפי ש"ח.
- (ג) כולל ריבית על הסכום לפיגור.
- (ד) כולל יתרת הפרשה ספציפית מעבר למתחייב על פי עומק הפיגור בסך 143 מיליוני ש"ח (30 בספטמבר 2007 - 141 מיליוני ש"ח).

## דוחות כספיים

**באור 4 - הלימות הון**  
 מחושב בהתאם להוראות המפקח על הבנקים מספר 311 ו-341 בדבר "יחס הון מזערי"  
 ו"הקצאת הון בגין חשיפה לסיכוני שוק"  
 סכומים מדווחים

30 בספטמבר 2008	30 בספטמבר 2007	31 בדצמבר 2007
(בלתי מבוקר)	(בלתי מבוקר)	(מבוקר)
(במיליוני ש"ח)		
<b>1. הון לצורך חישוב יחס ההון</b>		
20,250	19,736	18,842
30,871	29,720	28,737
הון ראשוני		
סך הכל הון כולל		

30 בספטמבר 2008	30 בספטמבר 2007	31 בדצמבר 2007
(בלתי מבוקר)	(בלתי מבוקר)	(מבוקר)
יתרות *	יתרות סיכון *	יתרות סיכון
(במיליוני ש"ח)		
<b>2. יתרות משוקללות של סיכון</b>		
סיכון אשראי :		
294,144	213,524	302,341
51,635	35,204	46,966
345,779	248,728	349,307
-	6,913	-
345,779	255,641	349,307
209,256	302,484	208,797
33,764	49,883	31,967
243,020	352,367	240,764
6,531	-	4,582
249,551	352,367	245,346
נכסים		
מכשירים חוץ מאזניים		
סך הכל נכסי סיכון אשראי		
סיכון שוק		
סך הכל נכסי סיכון		

\* נכסים - יתרות מאזניות; מכשירים חוץ מאזניים - יתרות ערך נקוב משוקללות במקדמי ההמרה לאשראי.

30 בספטמבר 2008	30 בספטמבר 2007	31 בדצמבר 2007
(בלתי מבוקר)	(בלתי מבוקר)	(מבוקר)
(% )		
<b>3. יחס ההון לרכיבי סיכון</b>		
7.92	8.04	7.55
12.08	12.11	11.52
9.00	9.00	9.00
יחס ההון הראשוני לרכיבי סיכון		
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון		
יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים		

### ב. חברות בנות משמעותיות

בנק לאומי למשכנתאות		
6.31	6.69	6.63
9.48	10.04	9.96
9.00	9.00	9.00
יחס ההון הראשוני לרכיבי סיכון		
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון		
יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים		

### בנק ערבי ישראלי

16.48	20.58	15.98
16.83	21.00	16.38
9.00	9.00	9.00
יחס ההון הראשוני לרכיבי סיכון		
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון		
יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים		

### בנק לאומי ארה"ב

8.69	8.34	8.23
11.71	11.17	11.03
10.00	10.00	10.00
יחס ההון הראשוני לרכיבי סיכון		
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון		
יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי השלטונות המקומיים		

# דוחות כספיים

## באור 5 - דוח על נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה ליום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר) סכומים מדווחים

		מטבע חוץ (א)			מטבע ישראלי		
		פריטים		צמוד למדד			
		שאינם	במטבעות	בדולרים	המחירים	לא צמוד	
סך הכל	כספיים (ג)	אחרים	באירו	של ארה"ב	לצרכן		(במיליוני ש"ח)
<b>נכסים</b>							
29,027	-	2,525	4,228	17,217	523	4,534	מזומנים ופיקדונות בבנקים
41,566	4,497	859	8,316	13,225	5,527	9,142	ניירות ערך
483	-	-	-	86	-	397	ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
207,489	5	10,583	7,067	34,730	55,569	99,535	אשראי לציבור (ב)
512	-	-	-	256	256	-	אשראי לממשלות
2,031	2,023	-	-	-	-	8	השקעות בחברות כלולות
3,368	3,368	-	-	-	-	-	בניינים וציוד
9,335	820	1,083	679	2,563	114	4,076	נכסים אחרים
293,811	10,713	15,050	20,290	68,077	61,989	117,692	סך כל הנכסים
<b>התחייבויות</b>							
225,952	127	8,991	20,075	68,940	26,167	101,652	פיקדונות הציבור
6,457	-	491	349	1,129	852	3,636	פיקדונות מבנקים
827	-	-	12	129	627	59	פיקדונות מממשלות
549	-	-	-	157	-	392	ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
22,257	-	-	-	2,007	17,426	2,824	אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים
17,978	607	1,104	572	2,247	3,864	9,584	התחייבויות אחרות
274,020	734	10,586	21,008	74,609	48,936	118,147	סך כל ההתחייבויות
19,791	9,979	4,464	(718)	(6,532)	13,053	(455)	הפרש
<b>השפעת מכשירים נגזרים מגדרים:</b>							
-	-	-	(8)	8	-	-	מכשירים נגזרים (למעט אופציות)
<b>השפעת מכשירים נגזרים שאינם מגדרים:</b>							
-	-	(4,720)	(894)	5,557	(8,278)	8,335	מכשירים נגזרים (למעט אופציות)
-	-	362	28	(1,155)	(31)	796	אופציות בכסף, נטו (במונחי נכס בסיס)
-	-	(69)	239	(288)	3	115	אופציות מחוץ לכסף, נטו (במונחי נכס בסיס)
19,791	9,979	37	(1,353)	(2,410)	4,747	8,791	סך הכל כללי
<b>השפעת מכשירים נגזרים שאינם מגדרים:</b>							
-	-	354	79	(678)	(41)	286	אופציות בכסף, נטו (ערך נקוב מהוון)
-	-	401	931	(3,721)	12	2,377	אופציות מחוץ לכסף, נטו (ערך נקוב מהוון)

(א) כולל צמודים למטבע חוץ.

(ב) ההפרשה הכללית והנוספת לחובות מסופקים נוכח באופן יחסי מבסיסי הצמדה השונים בסעיף זה.

(ג) לרבות מכשירים נגזרים שהבסיס שלהם מתייחס לפריט לא כספי.

# דוחות כספיים

## באור 5 - דוח על נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה (המשך) ליום 30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר) סכומים מדווחים

		מטבע חוץ (א)			מטבע ישראלי		
		פריטים		צמוד למדד			
		שאינם	במטבעות	בדולרים	המחירים	לא צמוד	
סך הכל	כספיים (ג)	אחרים	באירו	של ארה"ב	לצרכן		(במיליוני ש"ח)
<b>נכסים</b>							
45,661	-	3,691	6,134	27,899	598	7,339	מזומנים ופיקדונות בבנקים
46,355	5,508	977	8,457	17,232	5,700	8,481	ניירות ערך
							ניירות ערך שנשאלו או נרכשו
246	-	-	-	-	-	246	במסגרת הסכמי מכר חוזר
196,327	252	12,789	7,027	38,443	53,683	84,133	אשראי לציבור (ב)
701	-	-	-	451	250	-	אשראי לממשלות
1,855	1,841	-	-	-	-	14	השקעות בחברות כלולות
3,226	3,226	-	-	-	-	-	בניינים וציוד
7,636	1,133	1,009	459	2,232	78	2,725	נכסים אחרים
302,007	11,960	18,466	22,077	86,257	60,309	102,938	סך כל הנכסים
<b>התחייבויות</b>							
236,929	699	12,297	22,847	80,500	27,171	93,415	פיקדונות הציבור
10,197	-	642	424	1,532	759	6,840	פיקדונות מבנקים
1,632	-	-	13	341	821	457	פיקדונות מממשלות
							ניירות ערך שהושאלו או נמכרו
185	-	-	-	161	-	24	במסגרת הסכמי רכש חוזר
							אגרות חוב, שטרי התחייבות
16,872	-	-	-	2,726	13,323	823	וכתבי התחייבות נדחים
15,540	701	1,173	496	1,848	2,984	8,338	התחייבויות אחרות
281,355	1,400	14,112	23,780	87,108	45,058	109,897	סך כל ההתחייבויות
20,652	10,560	4,354	(1,703)	(851)	15,251	(6,959)	הפרש
<b>השפעת מכשירים נגזרים מגדרים:</b>							
-	-	-	(8)	8	-	-	מכשירים נגזרים (למעט אופציות)
<b>השפעת מכשירים נגזרים שאינם מגדרים:</b>							
-	-	(4,956)	300	(360)	(8,681)	13,697	מכשירים נגזרים (למעט אופציות)
-	-	(15)	546	91	(4)	(618)	אופציות בכסף, נטו (במונחי נכס בסיס)
-	-	(33)	(86)	(337)	2	454	אופציות מחוץ לכסף, נטו (במונחי נכס בסיס)
20,652	10,560	(650)	(951)	(1,449)	6,568	6,574	סך הכל כללי
<b>השפעת מכשירים נגזרים שאינם מגדרים:</b>							
-	-	(23)	644	287	(7)	(901)	אופציות בכסף, נטו (ערך נקוב מהוון)
-	-	(130)	(181)	(1,511)	(2)	1,824	אופציות מחוץ לכסף, נטו (ערך נקוב מהוון)

(א) כולל צמודים למטבע חוץ.

(ב) ההפרשה הכללית והנוספת לחובות מסופקים נוכח באופן יחסי מבסיסי הצמדה השונים בסעיף זה.

(ג) לרבות מכשירים נגזרים שהבסיס שלהם מתייחס לפריט לא כספי.

# דוחות כספיים

## באור 5 - דוח על נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה (המשך) ליום 31 בדצמבר 2007 (מבוקר) סכומים מדווחים

		מטבע חוץ (א)			מטבע ישראלי		
		פריטים שאינם כספיים (ג)		צמוד למדד המחירים לצרכן			
סך הכל	במטבעות אחרים	במטבעות אחרים	באירו	של ארה"ב	לצרכן	לא צמוד	
(במיליוני ש"ח)							
<b>נכסים</b>							
42,329	-	4,330	6,347	23,026	587	8,039	מזומנים ופיקדונות בבנקים
47,169	5,355	953	9,003	17,322	6,455	8,081	ניירות ערך
655	-	-	-	-	-	655	ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
198,557	99	12,419	7,315	36,826	53,314	88,584	אשראי לציבור (ב)
642	-	-	-	391	251	-	אשראי לממשלות
1,873	1,858	-	-	-	-	15	השקעות בחברות כלולות
3,276	3,276	-	-	-	-	-	בניינים וציוד
7,650	908	907	532	2,210	113	2,980	נכסים אחרים
302,151	11,496	18,609	23,197	79,775	60,720	108,354	סך כל הנכסים
<b>התחייבויות</b>							
238,045	495	11,676	22,457	79,842	26,919	96,656	פיקדונות הציבור
6,139	-	566	753	1,555	669	2,596	פיקדונות מבנקים
1,198	-	-	9	343	788	58	פיקדונות מממשלות
231	-	-	-	58	-	173	ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
19,248	-	-	-	2,585	15,821	842	אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים
17,636	593	1,035	578	1,782	3,082	10,566	התחייבויות אחרות
282,497	1,088	13,277	23,797	86,165	47,279	110,891	סך כל ההתחייבויות
19,654	10,408	5,332	(600)	(6,390)	13,441	(2,537)	הפרש
<b>השפעת מכשירים נגזרים מגדרים:</b>							
-	-	-	(6)	6	-	-	מכשירים נגזרים (למעט אופציות)
<b>השפעת מכשירים נגזרים שאינם מגדרים:</b>							
-	-	(4,919)	99	4,075	(10,030)	10,775	מכשירים נגזרים (למעט אופציות)
-	-	170	55	(312)	(1)	88	אופציות בכסף, נטו (במונחי נכס בסיס)
-	-	94	119	(168)	(4)	(41)	אופציות מחוץ לכסף, נטו (במונחי נכס בסיס)
19,654	10,408	677	(333)	(2,789)	3,406	8,285	סך הכל כללי
<b>השפעת מכשירים נגזרים שאינם מגדרים:</b>							
-	-	171	(65)	(573)	-	467	אופציות בכסף, נטו (ערך נקוב מהוון)
-	-	319	559	(2,326)	(17)	1,465	אופציות מחוץ לכסף, נטו (ערך נקוב מהוון)

- (א) כולל צמודים למטבע חוץ.  
 (ב) ההפרשה הכללית והנוספת לחובות מסופקים נוכח באופן יחסי מבסיסי ההצמדה השונים בסעיף זה.  
 (ג) לרבות מכשירים נגזרים שהבסיס שלהם מתייחס לפריט לא כספי.

באור 6 - התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות  
סכומים מדווחים

31 בדצמבר 2007	30 בספטמבר 2008	
(מבוקר)	(בלתי מבוקר)	
	(במיליוני ש"ח)	
<b>א. מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים</b>		
יתרות החוזים או הסכומים הנקובים שלהם לסוף התקופה עיסקאות בהן היתרה מייצגת סיכון אשראי:		
2,582	2,705	אשראי תעודות
6,993	7,306	ערבויות להבטחת אשראי
7,440	8,359	ערבויות לרוכשי דירות
13,822	13,270	ערבויות והתחייבויות אחרות
14,993	16,143	מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו
		מסגרות חח"ד ומסגרות אשראי אחרות
17,347	16,609	בחשבונות לפי דרישה שלא נוצלו
21,335	22,601	התחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ועדיין לא ניתן
5,883	6,088	התחייבויות להוצאת ערבויות
<b>ב. התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות אחרות:</b>		
<b>(1) חוזי שכירות לזמן ארוך – דמי שכירות של בניינים, ציוד וכלי רכב וכן דמי אחזקה בשל התקשרויות לתשלום בשנים הבאות</b>		
246	187	בשנה ראשונה
131	124	בשנה שניה
107	104	בשנה שלישית
80	77	בשנה רביעית
53	49	בשנה חמישית
106	88	מעל 5 שנים
723	629	סך הכל
298	391	התחייבויות לרכישת ניירות ערך
219	168	התחייבויות להשקעה בבניינים, בציוד ובאחרים
<b>(2) פיקדונות עתידיים</b>		
עיסקאות עם מפקידים לקבלת פיקדונות גדולים במועדים עתידיים ובשיעורי ריבית קבועים מראש במועד ההתקשרות		
פירוט סכומי הפיקדונות העתידיים ומועדי ההפקדה כפי שנקבעו בתנאי העיסקאות:		
17	17	בשנה ראשונה
17	17	בשנה שניה
17	17	בשנה שלישית
17	17	בשנה רביעית
17	17	בשנה חמישית
49	35	שנה שישית ואילך
134	120	סך הכל פיקדונות עתידיים

3. לבנק חשיפות אשראי בגין מחויבות לספק נזילות למבני אגוח בחסות אחרים שלא נוצלו בסך 342 מיליוני ש"ח.

## באור 6 - התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות (המשך)

- ג. במהלך העסקים השוטף הוגשו כנגד הבנק וחברות מאוחדות מסויימות תובענות משפטיות, לרבות בקשות לאישור תביעות ייצוגיות.
- לדעת הנהלת הבנק והנהלות החברות המאוחדות, המתבססות על חוות דעת משפטיות באשר לסיכויי התובענות, לרבות הבקשות לאישור התביעות הייצוגיות, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות, במקום בו נדרשו הפרשות, לכיסוי נזקים כתוצאה מתובענות כאמור.
- לדעת הנהלת הבנק והנהלות החברות המאוחדות סכום החשיפה הנוספת בשל תביעות שהוגשו נגד הבנק ונגד החברות המאוחדות בנושאים שונים שסכום כל אחת מהן עולה על 2 מיליון ש"ח ואשר אפשרות התממשותן אינה קלושה, מסתכם בסך של כ-100 מיליון ש"ח.

### 1. להלן פירוט של תובענות שהסכום הנתעב בהן הוא מהותי:

- א. בחודש ספטמבר 1997 הגישה חברה זרה הנמצאת בהליכי פירוק תביעה נגד הבנק וחברה מאוחדת שלו (ברטרייד חברה למסחר ולמימון בינ"ל 83 בע"מ) ועובדים מסוימים שלהם בסכום של כ-153 מיליון ש"ח למועד הגשתה, בגין העברת 43.4 מיליון דולר על ידי החברה הזרה לחשבון בבנק שהתנהל על שם מנהל החברה הזרה. מפרק החברה טוען, בין היתר, שהנתבעים פעלו באופן שאפשרו למנהל החברה הזרה לגזול ממנה את הסכום הנ"ל. ביום 24 ביוני 2008, בית המשפט המחוזי בירושלים נתן תוקף של פסק דין להסכם פשרה שנחתם בין הצדדים. סכום הפשרה ישולם על ידי חברת הביטוח אשר ביטחה את הבנק במועד האירוע נשוא התביעה.
- ב. ביום 15 ביוני 2000 הוגשה נגד הבנק, בבית המשפט המחוזי בתל-אביב, תביעה ביחד עם בקשה להכיר בתביעה כתביעה ייצוגית על סך 1 מיליארד ש"ח.

התובע טוען כי הבנק בפרסומים שונים הבטיח למפקדים בערוצי הבנקאות הישירה בפקדונות שקליים בשירות עצמי, הטבה בריבית בשיעור של 1% לשנה מעל הריבית המקובלת וכי האמור בפרסומים השונים וכן המידע שנמסר למפקיד בעת ההפקדה המקורית יש בו כדי להטעות את המפקידים לחשוב כי ההטבה בריבית בשיעור של 1% ניתנת גם בגין התקופות שבהן מתחדש הפיקדון אוטומטית ולא רק בעד תקופת ההפקדה המקורית, כפי שזה נעשה בפועל.

לפיקדן דורש התובע מן הבנק לשלם לו ולכל המפקידים הרלבנטיים שאותם הוא מייצג את ההטבה בריבית גם בעד התקופות שבהן חודשו הפיקדונות באופן אוטומטי. בדצמבר 2003 אישר בית המשפט את התביעה כתביעה ייצוגית. הבנק ערער על החלטת בית המשפט העליון וטרם ניתנה החלטתו בנושא. בית המשפט המחוזי קיבל את בקשת התובע לביטול עיכוב ההליכים בתיק וקבע את התיק לדיון, למרות שטרם נתנה החלטת בית המשפט העליון. הבנק הגיש בקשה לעיכוב ההליכים לבית המשפט העליון עד למתן החלטתו בערעור על ידי בית המשפט העליון.

- ג. ביום 14 באוקטובר 2004 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לאישור תביעה כתביעה ייצוגית על סך של כ-2 מיליארד ש"ח כנגד הבנק על סמך חוק הבנקאות (שירות ללקוח) התשמ"א-1981 וכן תקנה 29 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984.

נושא התביעה היה במקור טענות המבקש לפיהן נגבו ממנו ומכלל לקוחות הבנק שלא כדין ובניגוד לפטורים שבצידן, כפי שהם מוצגים בתעריפון הבנק, עמלת דמי ניהול קבועים, עמלת הקצאת אשראי ועמלת דמי ניהול פיקדון ניירות ערך. לטענת המבקש הבנק הטעה את לקוחותיו והפר את חובות הגילוי בהן הוא חב כלפיהם וכן הפר חובות חוזיות כלפיהם, מאחר שהוא חייבם בעמלות למרות שעל פי המוצג בתעריפון הבנק הם היו זכאים לפטורים מתשלום עמלות אלה. כן טוען המבקש כי בכך התעשר הבנק שלא כדין.

לאחר שהוגשה לבית המשפט תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית ותשובת המבקש לתגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית, הוגשה לבית המשפט בקשה לתיקון כתב התביעה, במסגרתה ביקש התובע למחוק את כל אותו חלק בתביעה המתייחס לעמלת דמי ניהול פיקדון ניירות ערך. בית המשפט נעתר לבקשת התיקון וסכום התביעה הוקטן לסך של כ-1.12 מיליארד ש"ח. בעקבות התיקון הוגשה מטעם הבנק תגובה מתוקנת לבקשה המתוקנת לאישור התביעה כתביעה ייצוגית ותשובה מתוקנת מטעם התובע.

ביום 25 בדצמבר 2007, דחה בית המשפט המחוזי בת"א את הבקשה לאישור התביעה כיייצוגית. ביום 10 בפברואר 2008 הגיש התובע ערעור לבית המשפט העליון על פסק הדין.



## זוהות כספיים

- ד. בחודש יוני 2005 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב בקשה לאשר הגשת תביעה ייצוגית נגד הבנק בסך 576 מיליון ש"ח.
- לטענת המבקש, הבנק לא עמד בהבטחות שפרסם באתר האינטרנט שלו, בשנים 2002 עד 2004 (כולל), לגבי הטבות בריבית לפיקדונות מסויימים, שנעשו באמצעות האינטרנט. התובע דורש מהבנק לשלם לו ולכלל המפקידים באמצעות האינטרנט, אשר לא זכו להטבה המובטחת בהתאם לפרסומים, את הנזק שנגרם להם כתוצאה מאי קבלת ההטבות שהובטחו להם. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית. בית המשפט הציע למבקש להסתלק מהתובענה כנגד תשלום הוצאותיו. טרם הושלמו השלבים הדרושים לצורך אישור הסדר ההסתלקות על ידי בית המשפט.
- ה. בחודש פברואר 2006 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב על ידי לקוח הבנק, בקשה לאשר הגשת תביעה ייצוגית נגד הבנק, שסכומה הוערך על ידי המבקש בסך של כ-300 מיליון ש"ח.
- לטענת המבקש, במסגרת מכירת "מוצרים מובנים" ללקוחות הבנק, הבנק לא מגלה את התמחור המלא וכן גובה "עמלה" נסתרת, אשר באה לביטוי במרווח פיננסי שנוצר לטובת הבנק בעסקה, וזאת, לפי הטענה, בניגוד לחובות הגילוי המוטלות על הבנק בהתאם לדין.
- הקבוצה אליה מתייחסת התביעה הייצוגית שהגשתה מתבקשת היא, לפי הנטען, כל לקוחות הבנק אשר השקיעו במוצרים המובנים השונים אשר שווקו על ידי הבנק, החל מינואר 1999 ועד לינואר 2006 ואשר הבנק לא גילה להם את הטעון גילוי כנטען. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית. ביום 11 בספטמבר 2008, נתן ביהמ"ש המחוזי בת"א פסק דין הדוחה את הבקשה לאישור התביעה כיייצוגית. ביום 10 בנובמבר 2008 הגיש המבקש ערעור לבית המשפט העליון על פסק הדין.
- ו. בקשה לאישור תביעה ייצוגית שהוגשה ביום 12 בספטמבר 2006 בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, נגד הבנק ונגד בנק הפועלים ובנק דיסקונט. הסך הנטען של התביעה הייצוגית שמבוקש אישורה הוא 7 מיליארד ש"ח כאשר בגוף הבקשה נטען כי הנזק לקבוצה הנטענת נאמד ב-10 מיליארד ש"ח. לא נעשה בתובענה שיוך ברור של סכום תביעה ספציפי לכל אחד מן המשיבים. לטענת המבקשת, הבנקים המשיבים גבו מלקוחותיהם ריבית בגין אשראי שקלי לא צמוד, עמלת הקצאת אשראי ודמי ניהול קבועים בחשבונות חח"ד בשיעורים ובסכומים זהים וזאת כתוצאה מתיאום מחירים והסדר כובל האסור על פי חוק ההגבלים העסקיים. הסעד הנתבע על-ידי המבקשת הוא השבה של גביית היתר הנטענת ללקוחות המשיבים שנטלו אשראי שקלי לא צמוד או "הפחתה רטרואקטיבית" של שיעורי הריבית והעמלות האמורות שהבנקים המשיבים גבו בעשר השנים האחרונות. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית. ביום 21 בינואר 2008 קיבל בית המשפט המחוזי בת"א, את הבקשה ואישר את ניהול התביעה כתביעה ייצוגית. הבנק הגיש בקשת רשות ערעור על פסק הדין לבית המשפט העליון. בית המשפט העליון בהחלטה מיום 29 במאי 2008, קבע כי על היועץ המשפטי לממשלה להגיש עמדתו בכתב לגבי הבקשה. היועץ המשפטי לממשלה הודיע לבית המשפט העליון על התייצבותו בהליך בקשות רשות הערעור שהוגשו מטעם הבנקים ויגיש את עמדתו בכתב.
- ז. ביום 31 בינואר 2007 הוגשה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לאישור תובענה ייצוגית כנגד הבנק וכן כנגד בנק דיסקונט לישראל בע"מ והבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ. אחד המבקשים הוא, לטענתו, עמית בקופות גמל שלטענתו מנוהלות על-ידי הבנק ונמצאות בבעלותו. המבקש הני"ל טוען כי העמלות שמשלמות קופות הגמל לבנק בגין עסקאות בניירות ערך הן "מופקעות". לטענתו, נגרם לו וליתר העמיתים נזק בסכום העמלות ששולמו, מעבר "לעמלות סבירות ומקובלות שהיה צריך לשלם". סכום התביעה הייצוגית הנטען נגד כל המשיבים הוא 200 מיליון ש"ח. המבקשים עותרים לסעדים שונים וביניהם קביעת רף מקסימלי לעמלה בהתאם "לשיעור הראוי" וכן להורות לבנק להשיב לקופות את כל העמלות שגבה מהקופות ביתר בתוספת ריבית מתאימה. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית. ביום 26 ביוני 2008, נתן בית המשפט המחוזי פסק דין, המאשר את הודעת ההסתלקות שהגישו המבקשים בתיק ודוחה את התביעה ללא צו להוצאות.
- ח. ביום 23 בנובמבר 2006 הוגשו לבית המשפט המחוזי בירושלים תביעה ובקשה לאישור תובענה ייצוגית נגד הבנק ונגד בנק הפועלים בע"מ ובנק דיסקונט לישראל בע"מ. המבקשים טוענים כי הבנקים גובים בגין אשראי למגזר משקי הבית בשיעור גבוה בהרבה מזה הנגבה מן המגזר המסחרי והמגזר העיסקי וזאת למרות שהסיכון במתן אשראי למגזר משקי הבית נמוך משמעותית מהסיכון של מגזרים אלה וכי שיעור ריבית מופרז זה נובע מניצול של כוח המיקוח הנמוך של משקי הבית ושל כוחם

## זוחות כספיים

המונופוליסטי של המשיבים. המבקשים טוענים כי מדובר בהפרה של חוק ההגבלים העסקיים, תשמ"ח-1988, האוסר על בעל מונופולין לנצל לרעה את מעמדו בשוק וכי קיים חשד ממשי שהעדור התחרות בין המשיבים, בכל הנוגע למגזר משקי הבית, הינו פרי הסדר כובל בין הצדדים.

כן טוענים המבקשים כי שיעור הריבית נקבע תוך הטעיית הצרכנים לגבי המחיר המקובל לשירות אשראי למגזר משקי הבית, בניגוד להוראות חוק הגנת הצרכן, תשמ"א-1981 וחוק הבנקאות (שירות ללקוח), תשמ"א-1981.

לטענת המבקשים הנוק שנגרם להם ולחברי הקבוצה הינו תוצאת המכפלה של (1) הפער בין שיעור הריבית שנגבה בפועל לבין שיעור הריבית ההוגן, שהיה נקבע להלוואות למגזר משקי הבית בשוק תחרותי (2) סכומי האשראי שכל אחד מן המבקשים וחברי הקבוצה נטלו בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה.

הנוק הנטען על ידם הינו 5.6 מיליארד ש"ח על פי שיטה אחת ו-5.2 מיליארד ש"ח לפי שיטה שניה. סכום הנוק הנאמד המיוחס ללקוחות הבנק הינו לפחות 1.6 מיליארד ש"ח. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית. בית המשפט קיבל את הבקשה לעיכוב הליכים שהגיש הבנק והורה על עיכוב ההליכים בתביעה זו, עד למתן החלטת בית המשפט העליון בבקשת הרשות לערער שהגיש הבנק על החלטתה לאשר את התביעה המתוארת בסעיף ו' לעיל, כייצוגית. בית המשפט העליון דחה את בקשת רשות הערער שהגישו המבקשים על החלטת בית המשפט המחוזי לעכב את ההליכים בתביעה כאמור לעיל.

ט. ביום 31 בינואר 2008 הוגשו לבית משפט השלום בתל-אביב-יפו 260 תביעות זהות, נגד הבנק ונגד כונסי הנכסים שמונו על ידי בית המשפט. סכומה של כל תביעה נע בין הסך של כ-787,000 ש"ח לסך של כ-1,350,000 ש"ח. על פי החלטת בית המשפט אוחד הדיון בכל התביעות הנ"ל, והם יידונו כתביעה אחת. הסכום הכולל של התביעות הינו כ-270 מיליון ש"ח. התובעים הינם רוכשי דירות נופש בפרויקט מלון נופית באילת. לטענת התובעים הבנק וכונסי הנכסים התרשלו בהשגחה על הפרוייקט ונמנעו מלממן את דמי השמירה וכתוצאה מכך נגרמו לתובעים נזקים גדולים לרבות ירידת ערך הדירות. תביעות אלו מצטרפות ל-5 תביעות נוספות שהוגשו נגד הבנק באותה עילה ומתבררות בנפרד. סכומן הכולל של כל התביעות בקשר לפרוייקט זה מסתכם בסך של כ-288.6 מיליון ש"ח.

י. ביום 1 באפריל 2007 הוגשה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו נגד הבנק, נגד בנקים נוספים ונגד גופים שרכשו מן הבנקים את השליטה במנהלי קרנות נאמנות בקשה לאישור תובענה ייצוגית. סכום התביעה הנטען כנגד הבנק מוערך על-ידי המבקשים בכ-131 מיליון ש"ח.

המבקשים, לטענתם, החזיקו ומחזיקים ביחידות בקרנות נאמנות, שנוהלו על-ידי מנהלי קרנות בשליטת הבנק. לטענת המבקשים, החל משנת 2004 גבה הבנק ממנהלי קרנות בשליטתו עמלות ברוקראזי עבור ביצוע עסקאות בניירות ערך ובמט"ח בשיעור גבוה מזה שגבה מגופים אחרים ובכך, פעל שלא כדין.

לטענתם, אמנם במהלך שנת 2006 מכר הבנק את אחזקותיו במנהלי הקרנות לצדדים שלישיים אך ממשיך לספק אותם שירותים לקרנות הנאמנות תמורת עמלות גבוהות אף יותר משנגבו קודם למכירת השליטה. מהמשך אספקת השירותים כאמור, מתבקשת המסקנה, כי הבנק ורוכשי השליטה במנהלי הקרנות סיכמו כי תמורת הפחתת המחיר ששולם עבור מנהל קרנות הנאמנות ימשיך הבנק לספק את שירותי המסחר שסיפק קודם למכירה, תמורת העמלות הגבוהות שנגבו עד למכירה, דבר המרוקן מתוכו, לטענתם, את מכירת השליטה במנהלי הקרנות.

המבקשים טוענים כי נגרם להם וליתר מחזיקי היחידות בקרנות, שהיו או שהינן בשליטת הבנק, נזק המשקף את הקיטון בשווי היחידות בקרנות הנאמנות עקב גביית היתר הנטענת. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית.

יא. ביום 26 ביוני 2007 הוגשה נגד הבנק בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לאישור תובענה ייצוגית בסכום של 200 מיליון ש"ח. לטענת התובע, הבנק גובה מלקוחותיו עמלת דמי ניהול פיקדון ניירות ערך גבוהה מהמוסכס. לטענת התובע, בכל פעם שהוא ביצע מכירה חלקית בהיקף נמוך של מניה מסוימת, שהעמלה בגינה לא הגיעה לסכום עמלת המינימום, גבה ממנו הבנק את עמלת המינימום ובנוסף, את עמלת דמי הניהול הנגבית בסוף הרבעון, כשהסכום המצטבר של שני הסכומים, גבוה מדמי הניהול המקסימאליים המוסכמים, אותם היה על הבנק לגבות. לטענת התובע, היה על

## זוחות כספיים

הבנק להפחית מהסכום הכולל של דמי הניהול את עמלת המינימום שגבה בעת המכירה החלקית. התובע טוען עוד, כי מסמכי הבנק והודעותיו אינם משקפים את סכומי עמלת דמי הניהול הנגבים בפועל במהלך הרבעון. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית.

יב. ביום 25 בספטמבר 2007 הוגשה נגד הבנק בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לאישור תביעה ייצוגית בסכום של כ-435 מיליון ש"ח. לטענת התובעים, הבנק גובה דמי ניהול בפיקדון ניירות ערך בסכום המינימום של 5.5 ש"ח בגין ניירות ערך שנקנו ונמכרו באותו יום, ואף אם האחזקה נמשכה שעה בלבד; הבנק ביטל באופן חד צדדי פטור מעמלת דמי ניהול שהבנק התחייב לתת, לפי הטענה, לגבי קניית קרנות נאמנות מסוימות באמצעות הוראות קבע חודשיות; הבנק גובה עמלת קנייה ומכירה של ניירות ערך בשיעורי המינימום, ללא מתן הנחה של 20% הניתנת על פי מצגי הבנק לגבי עמלת קניה/מכירה של ניירות ערך בגין פעולות המתבצעות באמצעות האינטרנט; בעת ביצוע מכירה רעיונית של ניירות ערך על ידי לקוחותיו במהלך חודש דצמבר 2005 (לקראת עליית שיעורי המס על פעולות בשוק ההון בתחילת 2006), לא התחשב הבנק, לטענת התובעים, בדמי הניהול שגבה כהוצאה מוכרת של הלקוח לצורך חישוב המס; עוד טוענים התובעים, כי אם במהלך הרביעי נמכר נייר ערך מסויים ובגינו מחוייב הלקוח בדמי ניהול ניירות ערך בסכום המינימלי יש להפחית סכום זה מסכום דמי הניהול המינימליים שיחוייבו בגין אותו רבעון והבנק אינו פועל כך; הבנק גבה קנס שבירה בסכומים מוגזמים, תוך פגיעה בריבית שנצברה ובקרן, בגין משיכת כספי פיקדונות שלא בנקודות היציאה שנקבעו; בפיקדונות יומיים מסוג פדיום, הבנק מעגל את סכומי הריבית לאגורות שלמות מדי יום, וזאת לטענת התובעים, בניגוד להוראות בנק ישראל לפיהן יש לעשות את העיגול פעם אחת בלבד; הבנק אינו מאחד פיקדונות שקליים של אותו לקוח שהינם מאותו סוג ולאותה תקופה, וכך נפגע הלקוח בשיעור הריבית שהיה מקבל אילו היה הבנק מאחד את הפיקדונות. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית.

2. כמו כן תלויות ועומדות נגד הבנק תובענות, לרבות בקשות לאישור תביעות ייצוגיות, כפי שיפורט להלן. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת משפטיות באשר לסיכויי הליכים משפטיים אלה, בשלב זה לא ניתן להעריך את סיכוייהם ומטעם זה לא בוצעה בגינם הפרשה. להלן פירוט של הליכים משפטיים:

א. ביום 3 באפריל 2008 הוגשה בקשה לאישור תביעה ייצוגית נגד הבנק, בנק הפועלים ובנק דיסקונט ("הבנקים") לביהמ"ש המחוזי בת"א בסך של בין 35 מיליון ש"ח ל 84 מיליון ש"ח. לטענת התובעים, הבנקים מתעשרים שלא כדין על חשבון לקוחותיהם בדרך של הפקת רווחי ריבית על סכומי המס המנוכים על ידם במקור על פי סעיף 164 לפקודת מס הכנסה, אשר מושהים בידי הבנקים עד למועד הקבוע בפקודה ובתקנותיה ואשר מועברים, על כן, לרשויות המס שלא במועד ניכויים בפועל. בכך, על פי הנטען בבקשה, הפרו הבנקים את חובותיהם לפי חוק הנאמנות ולפי חוק השומרים וכן הפרו את החובה לקיים את ההסכמים עם לקוחותיהם בתום לב. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

ב. תביעה ובקשה לאישורה כתביעה ייצוגית, שהוגשה לבית המשפט המחוזי בת"א ביום 6 במאי 2008. לטענת התובעת הבנק מחייב חשבונות לקוחות בהוצאות משפטיות, בגין טיפול בחובותיהם, מבלי לקבל אישור ערכאה שיפוטית, ובניגוד להוראות המפקח על הבנקים – "הוראות ניהול בנקאי תקין - חיוב לקוחות בשכר טרחה של עורך דין". כמו כן, כאשר הבנק מחייב את חשבונות לקוחותיו בהוצאות משפטיות (הן אלה שאושרו על ידי ערכאה שיפוטית, והן אלה שלא), גובה הבנק בגין הוצאות אלה ריבית בשיעור הריבית החלה בחשבון (במקרים רבים, ריבית פיגורים) ולא ריבית והפרשי הצמדה, כפי שרשאי הבנק לגבות, בהתאם לחוק פסיקת רבית והצמדה, תשכ"א - 1961. הסעד המבוקש הינו השבת הסכומים אשר גבה הבנק ביתר ללא נקיבת סכום, אך נטען, כי "מדובר בסכומי עתק", וכי התובענה מוגשת בשם כל לקוחות הבנק אשר חשבונום חויב בגין הוצאות משפטיות, במהלך שבע השנים שלפני הגשת הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. הוגשה תגובת הבנק לבקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

ג. ביום 14 במאי 2008 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לאישור תובענה ייצוגית כנגד הבנק וכן כנגד בנק הפועלים (להלן: "הבנקים"). המבקש טוען כי הוא מנהל חשבונות עו"ש בבנקים אלו וכי לא שולמה לו ריבית בגין תקופות בהן עמדו חשבונות העו"ש שלו ביתרת זכות. עוד טוען המבקש כי לא הוסבר לו כי קיים אפיק השקעה שיכול להניב לו ריבית יומית בגין יתרת זכות בחשבונותיו. התנהגות הבנקים הנטענת, מהווה לטענת המבקש, הפרה של מספר הוראות דין, בהן

## זוחות כספיים

חוק ההגבלים העסקיים, חוק הנאמנות, חוק השומרים, חוק עשיית עושר ולא במשפט, פקודת הבנקאות וחוק הבנקאות (שירות ללקוח). הקבוצה בשמה הוגשה התביעה, אותה התבקש בית המשפט לאשר, הינה כל לקוחות הבנקים שהיו אי פעם במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התביעה ביתרת זכות בחשבון העו"ש שלהם ושלא שולמה להם ריבית על יתרת זכות זו. סכום התביעה הייצוגית הנטען מוערך על ידי המבקש בסך של 3.4 מיליארד ש"ח, כאשר לא צוין בתביעה מהו סכום הנזק המיוחס לכל אחד מהבנקים. יחד עם זאת, בחוות הדעת שצורפה לבקשה לאישור ובה הוצגה דרך חישוב הנזק הנטען, צוין כי החלק בנזק המיוחס לבנק הינו 1.69 מיליארד ש"ח. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

ד. ביום 29 במאי 2008 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב בקשה לאישור תביעה כייצוגית נגד בנק לאומי, בנק דיסקונט, בנק מרכנתיל דיסקונט והבנק הבינלאומי הראשון. סכום התביעה הוערך על ידי המבקשים בסך כולל של כ-115 מיליון ש"ח נגד כל הבנקים ללא ייחוס סכום לכל בנק בנפרד. לטענת התובעים, בעת שהבנק מבצע פעולת קניית שיק במט"ח מלקוח, אשר נמשך על חשבון אחר בבנק בחו"ל, אזי יום הערך שבו מזוכה חשבון הלקוח בסכום השיק הינו תאריך המאוחר ליום הערך בו נגרע סכום השיק מהחשבון עליו משוך השיק, באופן שלפי הטענה, הבנק משהה בחזקתו למשך פרק זמן את הכספים המועברים. הקבוצה אליה מתייחסת התביעה הייצוגית הינה כל לקוחות הבנק אשר ביצעו העברות כספים מחו"ל לחשבונם בישראל, בין אם על דרך העברה בנקאית, ובין אם על דרך הפקדת שיק במט"ח, במשך 7 השנים אשר קדמו להגשת התביעה, ואשר יום הערך בו זוכה חשבונם בבנק היה מאוחר ליום הערך בו נמשכו הכספים מהחשבון המעביר. עילת התביעה הייצוגית שאישורה מתבקש נסמכת על טענה בדבר אי גילוי והטעייה שהטעה הבנק את לקוחותיו, בנוגע לתאריך ערך זיכוי הכספים בחשבון, וטענות בדבר עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חובה חקוקה והפרת חוזה. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

ה. ביום 30 ביוני 2008 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לאישור תביעה ייצוגית כנגד הבנק וכן כנגד בנק דיסקונט לישראל בע"מ ובנק הפועלים בע"מ (להלן: "הבנקים"). התביעה מתייחסת לעמלות הנגבות על ידי הבנקים עבור שירותי בנקאות שונים המסופקים על ידם ללקוחותיהם הפרטיים (עמלות "תפעוליות" להבדיל מעמלות בגין הקצאת, העמדת וטיפול באשראי, שאינן חלק מהתביעה). נטען כי בין הבנקים הושגו הסכמות לגבי העלאת או הפחתת מחירי העמלות וקיים חשש שאף הושגו הסכמות בדבר יצירת עמלות חדשות. נטען כי בעשותם כך, קיימו הבנקים הגבל עסקי בלתי חוקי לעניין שיעורי העמלות שהם גובים מלקוחותיהם, ניצלו לרעה את כוחם המונופוליסטי (בהיותם, לפי הטענה, "קבוצת ריכוז") והתעשרו שלא כדין על חשבון לקוחותיהם. בבקשה נטען כי בשל ההסדרים הכובלים האמורים, שילמו לקוחות הבנקים עבור העמלות מחיר בלתי הוגן הגבוה מהמחיר אשר היה משולם אלמלא קיומו של הקרטל אשר מנע תחרות חופשית. חישוב הסכום הנתבע מוצג כנגזר מהכנסות הבנקים מעמלות ששולמו על ידי משקי הבית ואלו הנובעות מבנקאות פרטית. נטען, כהערכה, כי מחצית מההכנסות הללו נגבות תוך תיאום מחירים בעקבות הסדרים כובלים, ואלמלא תיאום המחירים בין הבנקים, היו העמלות נמוכות יותר בצורה משמעותית ולפחות בשיעור של 25%. לפיכך, בהתאם להנחות שונות שצוינו בבקשה, הוערך סכום הנזק המצרפי בסך של 3.5 מיליארד ש"ח, כאשר בכותרת הבקשה צוין כי סכום התביעה הינו 3 מיליארד ש"ח. לא נערך ייחוס ספציפי של סכום הנזק הנתבע מכל אחד מהבנקים, אולם צוין בבקשה כי חלקו היחסי של הבנק מנתח הפעילות הבנקאית בישראל מוערך בכ-30%. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

ו. ביום 4 באוגוסט 2008 הוגשה לבית המשפט המחוזי בירושלים תובענה ובקשה לאישור תביעה ייצוגית נגד הבנק, בנק דיסקונט לישראל בע"מ, "קהל" ניהול קרנות השתלמות (1996) בע"מ ("קה"ל") והממונה על שוק ההון והביטוח (כנתבע פורמלי). לטענת המבקש, בהתאם לחוק להגברת התחרות וצמצום הריכוזיות וניגודי העניינים בשוק ההון בישראל (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2005, העבירה קה"ל, בהוראת הבנקים, את השליטה בנכסי קופות הגמל שהיו בשליטת קה"ל ל"חברה מנהלת אחרת" וכי הבנקים נטלו וניכסו לעצמם שלא כדין, כביכול, את כספי התמורה שהתקבלו על ידם מהחברה המנהלת האחרת, עבור "העברת השליטה בנכסי קופות הגמל, ניהולם והנאמנות עליהם" מאחר וחברה מנהלת, ובעל השליטה בחברה מנהלת, אינם רשאים לקבל טובת הנאה כלשהי, במישרין

## זוחות כספיים

או בעקיפין, בקשר עם ניהול קופת גמל, מלבד הוצאות ודמי ניהול. נטען כי כספי התמורה שהתקבלו בגין העברת השליטה כאמור בקופות הגמל, הינם פירות שנכסי קופות הגמל הצמיחו, ומקורם בזכויות העמיתים הנובעות מנכסים אלה, לכן, זהו רווח השייך לעמיתים בקופות הגמל ולא למי מהנתבעים. נטען כי התמורה שהתקבלה על ידי הבנקים מסתכמת בסכום של כ- 260 מיליון ש"ח, כאשר חלקו של בנק לאומי בסכום זה מסתכם בסך של 149.5 מיליון ש"ח.

המבקש מבסס את עילת התביעה בין היתר, על הפרת חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994, חוק עשיית עושר ולא במשפט, חוק החוזים, חוק הבנקאות (רישוי), חוק השליחות וחוק הנאמנות. הקבוצה בשמה מתבקש אישור התביעה כייצוגית, הינה: כלל העמיתים בכל קופות הגמל, שהנכסים שלהן נשלטו ונוהלו ע"י כל אחד מהמנהלים הנאמנים (ככל הנראה מדובר בקה"ל), שהיו בבעלותו ו/או בשליטתו של הבנק הנתבע, והועברו לחליפיהם. המבקש צירף את הממונה על שוק ההון והביטוח לכתב התביעה ולבקשה לאישור, מאחר ולטענת המבקש, הממונה מופקד, על הרישוי, הפיקוח והביצוע של הוראות חוק קופות הגמל ולכן מן הראוי שהוא ישמיע עמדתו מן הבחינה העניינית והציבורית ומאחר ויהיה בכך, כדי לסייע לליבון והכרעה בשאלות הכרוכות בתובענה הייצוגית. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

ז. ביום 4 באוגוסט 2008 הוגשה לבית המשפט המחוזי בירושלים תובענה ובקשה לאישור תביעה כייצוגית נגד הבנק, לאומי גמל בע"מ והממונה על שוק ההון והביטוח (כנתבע פורמלי). לטענת המבקש, בהתאם לחוק להגברת התחרות וצמצום הריכוזיות וניגודי העניינים בשוק ההון בישראל (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2005, העבירה לאומי-גמל, בהוראת הבנק, את השליטה בנכסי קופות הגמל שהיו בשליטה ל"חברות מנהלות אחרות". לטענת המבקש, הבנק נטל וניכס לעצמו שלא כדין, כביכול, את כספי התמורה שהתקבלו על ידו מהחברות המנהלות האחרות, עבור "העברת השליטה והניהול של נכסי קופות הגמל והנאמנות עליהם" מאחר ולטענת המבקש, חברה מנהלת, וכן בעל השליטה בחברה מנהלת, אינם רשאים לקבל טובת הנאה כלשהי, במישרין או בעקיפין, בקשר עם ניהול קופת גמל, מלבד הוצאות ודמי ניהול. נטען כי התמורה שהתקבלה בגין העברת השליטה כאמור בקופות הגמל הינה פירות שנכסי קופות הגמל הצמיחו, ומקורה בזכויות העמיתים הנובעות מנכסים אלה, לכן, זהו רווח השייך לעמיתים בקופות הגמל ולא למי מהנתבעים. הסכום הנתבע מסתכם בכ- 1.0016 מיליארד ש"ח המהווה לטענת המבקש את סכום התמורה שקבל הבנק מהמכירה. המבקש מבסס את התביעה בין היתר, על הפרת חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994, חוק עשיית עושר ולא במשפט, חוק החוזים, חוק הבנקאות (רישוי), חוק השליחות וחוק הנאמנות. הקבוצה בשמה מתבקש אישור התביעה כייצוגית, הינה: כלל העמיתים בכל קופות הגמל, שהנכסים שלהן נשלטו ונוהלו על ידי כל אחד מהמנהלים הנאמנים (ככל הנראה מדובר בלאומי גמל), שהיו בבעלותו ו/או בשליטתו של הבנק הנתבע, והועברו לחליפיהם. המבקש צירף את הממונה על שוק ההון והביטוח לכתב התביעה ולבקשה לאישור, מאחר ולטענת המבקש, הממונה מופקד, על הרישוי, הפיקוח והביצוע של הוראות חוק קופות הגמל ולכן מן הראוי שהוא ישמיע עמדתו מן הבחינה העניינית והציבורית ומאחר ויהיה בכך, כדי לסייע לליבון והכרעה בשאלות הכרוכות בתובענה הייצוגית. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

ח. ביום 4 באוגוסט 2008 הוגשה לבית המשפט המחוזי בירושלים תובענה ובקשה לאישור תביעה ייצוגית נגד הבנק, לאומי פיא חברה לניהול קרנות נאמנות בע"מ, פסגות מנהלי קרנות נאמנות – לאומי בע"מ, קסלמן וקסלמן חברה לנאמנות (1971) בע"מ והרשות לניירות ערך (כנתבע פורמלי). לטענת המבקש, בהתאם לחוק להגברת התחרות וצמצום הריכוזיות וניגודי העניינים בשוק ההון בישראל (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2005, העביר כל מנהל את השליטה והניהול בקרנות הנאמנות שבעלותו ל"חברות מנהלות אחרות" והבנק נטל וניכס לעצמו שלא כדין, כביכול, את כספי התמורה שהתקבלו על ידו מהחברות המנהלות האחרות, עבור "העברת השליטה בנכסי קרנות הנאמנות וניהולם". לטענת המבקש, חברה מנהלת, נאמן, ובעל השליטה בחברה מנהלת, אינם רשאים לקבל טובת הנאה כלשהי, בקשר עם ניהול קרנות נאמנות, מלבד הוצאות ודמי ניהול ולכן נטען כי כספי התמורה שהתקבלו בגין העברת השליטה כאמור בקופות הנאמנות הינם פירות שנכסי קרנות הנאמנות הצמיחו, ומקורם בזכויות הנובעות מנכסים אלה, לכן, זהו רווח השייך לקרנות ולבעלי היחידות בהן ולא למי מהנתבעים. לטענת המבקש, התמורה שהתקבלה על ידי הבנק מסתכמת בסכום של כ- 1.885 מיליארד ש"ח, וזהו הסכום אותו תובע המבקש עבור חברי הקבוצה. המבקש מבסס את התביעה בין היתר, על

הפרת חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994, חוק עשיית עושר ולא במשפט, חוק החוזים, חוק הבנקאות (רישוי), חוק השליחות וחוק הנאמנות. הקבוצה בשמה מתבקש אישור תביעה כייצוגית, הינה: כלל בעלי היחידות בכל קרנות הנאמנות, שהנכסים שלהן נשלטו ונוהלו ע"י המנהלים שבשליטת הבנק, והועברו לחליפיהם. המבקש צירף את הרשות לניירות ערך לכתב התביעה ולבקשה לאישור, מאחר ולטענת המבקש, הרשות מופקדת, כך נטען, על הרישוי, הפיקוח והביצוע של הוראות חוק ההשקעות ולכן מן הראוי שהיא תשמיע את עמדתה מן הבחינה העניינית והציבורית ומאחר ויהיה בכך, כדי לסייע לליבון והכרעה בשאלות הכרוכות בתובענה הייצוגית. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

**ט.** ביום 28 בספטמבר 2008 הוגשה לביהמ"ש המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לאישור תביעה כייצוגית בסך 672 מליון ש"ח נגד הבנק, בנק הפועלים, בנק דיסקונט ובנק אוצר החייל. על פי הנטען, הבנק גובה בהסתר עמלה בלתי חוקית מלקוחות העוסקים במסחר רציף באופציות על מדד ת"א 25 (זכות לרכוש או למכור את סל המניות המרכיב את מדד ת"א 25 במועד ובמחיר נתון). הבנקים מנצלים את העובדה שהסכומים עוברים מהבורסה לאוחזי האופציות דרכם, וגוזרים מהתשלום עמלת מימוש בסך 0.5% הנגבית מתוך התקבול שמקבל הלקוח שהינו בעל אופציה פוקעת המזכה בתשלום. חישוב הסכום המגיע למחזיק האופציה אינו פשוט בגלל שמדד הפקיעה אינו סכום מדוייק ואינו מתפרסם בפרסום רשמי, ולכן הלקוח לא יודע בדיוק איזה סכום הגיע לו ולא יכול לדעת שמהסכום שהגיע עבורו נוכחה עמלה. עילת התביעה מתבססת על כך שהבנקים לא פרסמו כי הם גובים עמלת מימוש, לא כללו עמלה זו במסגרת ההתקשרויות עם הלקוחות ויצרו מצג שווא בפני הלקוחות לפיו העמלה היחידה שהם גובים הינה עמלת מכירה וקניה. אמנם הבנקים מפרטים את העמלה שנגבתה בהודעה נפרדת שהם שולחים בשלבים מאוחרים יותר לביצוע הפעולות, אך לטענת התובעים לקוחות מסוגם אינם עוקבים אחרי הודעות אלו ואינם יודעים לנתחם. הקבוצה שהוגדרה הינה לקוחות שהתקשרו עם מנהלי תיקים בקשר עם מסחר באופציות על מדד ת"א 25. לטענת התובעים הם השתמשו בהגדרה מצמצמת של קבוצת הלקוחות על מנת לטעון שקל יותר להסתיר מקבוצה זו את חיובי העמלות (יחסית ללקוחות שסוחרים שלא באמצעות מנהלי תיקים). הסעד הנדרש – נזק משותף של כלל לקוחות הבנקים בגין סכומי עמלות המימוש שנגבו במהלך שבע השנים האחרונות. לדעת הנהלת הבנק, המתבססת על חוות דעת יועציו המשפטיים של הבנק, בשלב מוקדם זה לא ניתן להעריך את סיכויי הבקשה.

**3.** להלן פירוט של בקשות לאישור תביעות ייצוגיות בסכומים מהותיים שהוגשו נגד בנק לאומי למשכנתאות בע"מ (להלן - בלמ"ש). לדעת הנהלת הבנק, ובהסתמך על דעת הנהלת בלמ"ש, המתבססת על חוות דעת היועצים המשפטיים של בלמ"ש באשר לסיכויי הליכים אלה, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות, במקום בו נדרשו הפרשות, לכיסוי נזקים כתוצאה מתביעות כאמור:

**א.** לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו הוגשה ביום 21 ביוני 2000 בקשה לאישור תביעה ייצוגית כנגד בלמ"ש על סמך חוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א – 1981, תקנה 29 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 וחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשמ"א - 1981. סכום התביעה, שמתבקש אישורה כתביעה ייצוגית, מוערך על-ידי המבקשים בכ-100 מיליון ש"ח.

המבקשים אשר נטלו הלוואה מבלמ"ש, טוענים לגבי שווי מבנים לצורכי ביטוח נכס במסגרת נטילת הלוואות מבלמ"ש. לטענת המבקשים נעשית על ידי בלמ"ש או מטעמו הערכת שווי מופרזת של המבנה, דבר הגורם לתשלום יתר של פרמיה על-ידי לקוחות בלמ"ש. המבקשים טוענים כי כך נעשה גם במקרה שלהם. בהתאם להחלטת בית המשפט המחוזי, הדיון בתביעה מעוכב עד אשר יוכרעו הערעורים בענין הנסקר בסעיף 4.א להלן.

**ב.** ביום 2 בדצמבר 2006 הוגשה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו כנגד בלמ"ש וכנגד מגדל חברה לביטוח בע"מ ("מגדל") בקשה לאישור תובענה ייצוגית בקשר לתשלומי תגמולי ביטוח חיים חלקיים. סכום התביעה הייצוגית המשוער הוא, לטענת המבקשת, 150 מיליון ש"ח.

המבקשת וכן זוגה המנוח נטלו הלוואה מבלמ"ש. על פי הנטען בבקשה: לווים הנוטלים הלוואה מבלמ"ש יכלו להצטרף להסדר ביטוח חיים ללווים, שבו המבטחת היא מגדל; על לווים שהצטרפו לביטוח חיים כאמור נמנים לווים שקיבלו כאשר אירע מקרה הביטוח, תגמולי ביטוח חלקיים בשיעור נמוך הן מסכום הביטוח והן מיתרת הלוואה; בניגוד לתשלום שבוצע בפועל, הבנק ומגדל הבטיחו

## דוחות כספיים

שלם למבוטחים-לוויים כאמור "תגמולי ביטוח בשיעור יתרת ההלוואה העומדת לפירעון או בשיעור סכום הביטוח (הנמוך מביניהם)" – כך לטענת המבקשת.

ג. ביום 10 ביוני 2003 הוגשה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו נגד בלמ"ש בקשה לאישור תביעה ייצוגית שעניינה גביית יתר נטענת מלוויים שנטלו הלוואות בריבית משתנה. הבקשה והתביעה שצורפה אליה מנוסחות באופן בלתי ברור אך עולה מהן כי קיימת חפיפה (לפחות חלקית) בינן לטענות שעמדו ביסוד הליך אחר לאישור תביעה ייצוגית שהוגש נגד בלמ"ש ואשר נדחה על ידי בית המשפט, לסעדים שהתבקשו בו ולקבוצה שהתבקש ייצוגה.

סכום התביעה הייצוגית שהתבקש אישורה מוערך על-ידי המבקשים בכ-90 מיליון ש"ח.

לאור החפיפה (הלפחות חלקית) בין הבקשה לאישור תביעה ייצוגית הנסקרת כאן לבין הבקשה לאישור התביעה הייצוגית האחרת הנ"ל, הוסכם בין הצדדים על עיכוב הליכים בתובענה עד לאחר ברור הערעור שהוגש בגין דחיית הבקשה לאישור התביעה האחרת. הסכמה זו הודעה לבית המשפט ובהתאם טרם הוגשה תגובה לבקשה לאישור תביעה ייצוגית.

הערעור בבקשה לאישור התביעה הייצוגית האחרת נדחה, ולפיכך, בין היתר, ביקשו המבקשים להסתלק מההליך. ב-25 בספטמבר 2008 ניתן פסק דין המאשר את בקשת ההסתלקות ודוחה את תביעת המבקשים.

4. כמו-כן תלויות ועומדות נגד בלמ"ש בקשות לאישור תביעות ייצוגיות כפי שיפורט להלן. לדעת הנהלת הבנק, בהסתמך על דעת הנהלת בלמ"ש, המתבססת על חוות דעת היועצים המשפטיים של בלמ"ש באשר לסיכויי הליכים משפטיים אלה, בשלב זה לא ניתן להעריך את סיכוייהם ומטעם זה לא בוצעה בגינם הפרשה. להלן פירוט של הליכים משפטיים:

א. לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו הוגשה ביום 17 ביולי 1997 בקשה לאשר הגשת תובענה ייצוגית על סך של למעלה ממיליארד ש"ח, כנגד בלמ"ש ביחד עם בנקים למשכנתאות נוספים בקשר עם גביית עמלות ביטוחי חיים וביטוחי מבנה של לוויים. כל אחד מן המבקשים נטל הלוואה מאחד מן הבנקים למשכנתאות המשיבים. לטענת המבקשים, במסגרת נטילת ההלוואה הם צורפו לביטוח חיים או ביטוח נכס שנערכו באמצעות הבנקים המשיבים. לטענתם, חלק מדמי הביטוח הגיע לידי הבנקים המשיבים וזאת שלא כדין.

ביום 17 בנובמבר 1997 ניתנה החלטתו של בית המשפט כי לא ניתן לדון בתובענה שהוגשה במתכונת של תובענה ייצוגית על פי חוק הבנקאות (שירות ללקוח), תשמ"א-1981 וחוק ההגבלים העסקיים, תשמ"ח-1988. לפיכך, מחק בית המשפט את התביעה הכספית על הסף.

עם זאת קבע בית המשפט כי ניתן לדון בעתירה במסגרת תקנה 29 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, רק בעתירה לסעד הצהרתי ביחס לעילות שנוצרו קודם ליום 10 במאי 1996. בית המשפט קבע כי העילות שניתן יהיה לדון בהן במסגרת זו הינן "בנושא הסדר הכובל וסוגית הביטוחים השונים".

על החלטה זו תלויים ועומדים בבית המשפט העליון ערעורים מטעם בלמ"ש, כל אחד מהבנקים למשכנתאות הנתבעים האחרים והתובעים. בהתאם להחלטה של בית המשפט העליון ביצועה של החלטת בית המשפט המחוזי עוכב. לפיכך התביעה לא תתברר עד למתן החלטה על ידי בית המשפט העליון בכל הערעורים.

ביום 1 בספטמבר 2005 ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין, בו נקבע, בתמצית, כי על אף שניתן לעשות שימוש באמצעים פרשניים על מנת להפוך את תקנה 29 לכללי להגשת תביעות ייצוגיות הרי שלעת הזו אין זה ראוי לעשות כן. זאת, בעיקר בשים לב להליכי חקיקה תלויים ועומדים בתחום התובענות הייצוגיות. ביום 12 במרס 2006 אכן פורסם חוק תובענות ייצוגיות.

לדעת הנהלת הבנק, בהסתמך על דעת הנהלת בלמ"ש, המתבססת על חוות דעת היועצים המשפטיים של בלמ"ש, בשלב זה לא ניתן להעריך את סיכויי הערעורים.

ב. ביום 19 באוגוסט 2007 הוגשה בבית המשפט המחוזי בירושלים בקשה לאישור תביעה ייצוגית נגד בלמ"ש ועמה נוסח כתב תובענה ייצוגית בקשר לצירוף "לווה נוסף" בחלק מההלוואות שמעמיד בלמ"ש. סכום התביעה הייצוגית המשוער הוא, לטענת המבקשים, מעל 5 מיליון ש"ח.

## דוחות כספיים

המבקשים טוענים כי במסגרת הלוואה שנטלו דרש בלמ"ש צירופו של "לווה נוסף". לטענתם, הלווה הנוסף אינו לווה כלל אלא פיקציה ולמעשה מדובר בערב הלוואה. לטענת המבקשים, אילו האדם שצורף כ"לווה נוסף" אכן היה מצורף כערב הלוואה לא היה הוא נדרש לערוך ביטוח חיים בקשר להלוואה, כפי שנדרש לעשות בפועל.

המבקשים עותרים לאישור תובענה ייצוגית בשם כל אלו שהוגדרו כ"לווים נוספים" על-ידי בלמ"ש, שאינם בעלי זכויות בנכס שמושכן ואשר במסגרת הלוואה נדרשו לערוך ביטוח חיים ושילמו דמי ביטוח בגינו, במישרין או באמצעות הלווים העיקריים, בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה.

המבקשים דורשים השבה של דמי ביטוח ששולמו כאמור וכן צו המורה לבלמ"ש לבטל את דרישת עריכת ביטוח חיים ושעבודו ביחס ללווים הנוספים חברי הקבוצה.

בהסכמת התובע הייצוגי, הוסכם שהמועד להגשת תגובת הבנק לבקשה יידחה עד לאחר קבלת פסק דין אחר שדן בסוגיה דומה, כך שבשלב זה הדיון בתיק מעוכב למעשה.

לדעת הנהלת הבנק בהסתמך על דעת הנהלת בלמ"ש, המתבססת על חוות דעת היועצים המשפטיים של בלמ"ש, בשלב מוקדם זה של ההליך, לא ניתן להעריך את סיכוייו.

### ד. פז חברת נפט בע"מ

1. לאומי אחזקות ריאליות בע"מ מחזיקה ב-15.72% בחברת פז חברת נפט בע"מ (להלן - "פז"). בחודש ינואר 2007 מונו שני דירקטורים על ידי לאומי בפז המהווים 20% מהדירקטורים. החל מיום 1 בינואר 2007 הוצגה ההשקעה על בסיס שווי מאזני (עד לתאריך זה הוצגה ההשקעה כחלק מניירות ערך זמינים למכירה).

הרישום לפי שווי מאזני בוצע על בסיס העלות ששולמה. עודף העלות יוחס בחלקו לנכסי נדל"ן ובחלקו למוניטין אשר יופחת על פני עשר שנים בהתאם להוראות המפקח על הבנקים.

במכתב מיום 3 ביולי 2007 הודיע בנק ישראל לבנק שפז הינה קונגלומרט, כמפורט בביאור 11 ב. 1. להלן.

2. כנגד פז וחברות מאוחדות שלה הוגשו תביעות משפטיות, ביניהן ייצוגיות, וקיימים הליכים משפטיים, פיקוח רשויות השלטון ותלויות אחרות הנוגעים למשק הדלק, הגז ומתקני תשתית. לגבי תביעות אלה להערכת פז ובהסתמך על חוות דעת יועציה המשפטיים, המקצועיים ואחרים, לא ניתן להעריך בשלב זה את השפעת האמור לעיל על הדוחות הכספיים, אם בכלל, ולפיכך לא נעשתה הפרשה בגינם. להרחבה בעניין הליכים אלה, ראה הדוחות הכספיים של פז ליום 30 בספטמבר 2008.

### ה. החברה לישראל בע"מ

כנגד חברות מאוחדות מסוימות של החברה לישראל בע"מ הוגשו תביעות משפטיות בטענה כי נזקי גוף ורכוש, שנגרמו לתובעים, נובעים מזיהום נחל הקישון, אשר לטענת התובעים לחברות המאוחדות הנ"ל היה חלק בו וכן בדבר דרישת המשרד להגנת הסביבה לשאת בעלויות פיננסי משקעים מזהמים מנחל הקישון.

הנהלות החברות הנ"ל, בהתבסס על חוות דעתם של יועציהן המשפטיים אינן יכולות להעריך את סכום החשיפה בגין התביעות והדרישה הנ"ל, אם בכלל, ולכן לא נכללו כל הפרשות בנדון בדוחות הכספיים של החברה לישראל בע"מ והחברות המאוחדות שלה.

לצורך קיום פעילות של חברה מאוחדת של החברה לישראל, תלויה החברה בקבלת שירותים מחברות תשתית. להרחבה בעניין נושאים אלה, ראה הדוחות הכספיים של החברה לישראל בע"מ ליום 30 בספטמבר 2008.

### ו. נכסים של נספי השואה

ועדת חקירה פרלמנטרית שהוקמה לנושא איתור והשבת נכסים של נספי השואה פרסמה בינואר 2005 דוח מסכם. מהדוח עלה כי נכסים של נספי שואה שהיו מופקדים בבנק אנגלו-פלשתינה הועברו, על פי הוראות שהיו בתוקף באותה עת, לידי הממונה הבריטי על רכוש האויב, לממונה הישראלי על רכוש האויב, לאפטרופוס הכללי, או הוחזרו לזכאים. יחד עם זאת הומלץ בדוח על שערור הכספים בצירוף הפרשי הצמדה רטרואקטיביים, למשך התקופה שהם היו בעבר בידי הבנק.

ב-3 בינואר 2006 נכנס לתוקף חוק נכסים של נספי השואה (השבה ליורשים והקדשה למטרות סיוע והנצחה), התשס"ו - 2006, ("החוק") הקובע כי מי שמחזיק בישראל נכסים של נספי שואה (כהגדרת מונחים אלה בחוק) חייב להעבירם לחברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה בע"מ ("החברה"), שהוקמה על פי הוראות החוק,



## דוחות כספיים

בצירוף הפרשי הצמדה וריבית, אשר שיעורם נקבע על ידי ועדת שערון מיוחדת. דוח ועדת השיעור נמסר לבנק ובהתאם נעשו הפרשות מתאימות לפי הערכת הבנק.

מתוך רגישות ציבורית וכמחווה של רצון טוב, העביר הבנק לחברה סכום של 20 מיליון ש"ח, כדי שניתן יהיה לעשות שימוש בסכום זה לשם תשלום כספים ליורשי הנספים ולניצולים, בחייהם, בהתאם להוראות החוק ועל פי קריטריונים ראויים אשר ייקבעו על ידי החברה, כמצוות החוק.

הבנק הודיע לחברה כי אם ייקבע שאין הוא חייב בתשלום סכומים כלשהם (כעמדתו של הבנק) או שהוא חייב בתשלום כספים שסכומם נמוך מהסכום ששולם, אזי כל יתרת הסכום תחשב כתרומה למטרות הנזכרות לעיל. אם ייקבע כי הבנק חייב בתשלום סכומים לניצולים או ליורשים של נספי השואה, שסכומם גבוה מהסכום ששולם, אזי סכום התשלום (צמוד למדד ונושא ריבית) יקוזז על ידי הבנק מסכום החבות.

ביום 4 במרס 2008, התקבלה בבנק דרישה ראשונה מאת החברה, לתשלום סכום משוערך של כ-148 מיליון ש"ח, שלטענת החברה על הבנק להעביר לה, על פי הוראות החוק, כאשר מאוחר יותר הפחיתה החברה את סכום הדרישה ושיערכה אותה לסכום של כ-137 מיליון ש"ח. הבנק השיב לדרישת החברה, תוך שהוא דוחה את הטענה כי קיימת לו חבות כספית ביחס לרוב רובם של הנכסים הכלולים בדרישה.

ביום 18 בספטמבר 2008, התקבלה בבנק דרישה נוספת מאת החברה, לתשלום סכום משוערך של כ-111 מיליון ש"ח, שלטענת החברה על הבנק להעביר לה, על פי הוראות החוק. הבנק בודק את הדרישה הנ"ל. בשלב זה, טרם ניתן להעריך את הביסוס העובדתי והמשפטי לדרישה זו ואת הנכונות שלה.

הבנק מינה בתחילת יולי 2007 את כבוד שופט בית המשפט העליון (בדימוס), מר תיאודור אור, כבודק חיצוני לשם בדיקה עצמאית ובלתי תלויה של חבות הבנק על פי הוראות החוק, אם וככל שהיא קיימת, ושל התנהלות הבנק בכל הנוגע לנכסים של נספי השואה, כהגדרתם בחוק. בדוח שמסר הבנק לבנק הוא מאשש את עמדת הבנק בנושאים העיקריים שבמחלוקת בין הבנק לחברה. הבנק מתייחס לחשבונות ללא תנועה, שפורסמו על ידי הבנק בשנת 2000, בתיאום עם האפוטרופוס הכללי, באתר האינטרנט של הבנק כ"חשבונות שלא נדרשו". לדברי הבנק, חובת ההוכחה המשפטית אם כספים אלה שייכים לנספי השואה מוטלת על החברה וקיים קושי להוכיח זאת. הבנק ממליץ לבנק כי יוענק על ידו לחברה, מתוך רצון טוב, סכום מסוים שיוערך על ידי הבנק בעתיד, לאחר שתוגשנה כל דרישות החברה. הבנק מזכיר את הסכום שהועבר כבר על ידי הבנק, כנזכר לעיל, אשר יוכל להוות כל או חלק ממענק זה. לאחר שתוגשנה כל דרישות החברה ויהיו בידי מלוא הנתונים הרלוונטיים, יתקיים דיון בדירקטוריון תוך התחשבות בהמלצה זו.

בשלב זה, להערכת הבנק, אין צורך בתוספת להפרשה בגין הדרישות הנ"ל או בגין האמור בדוח הבנק.

במרס 2008 התקבל בבנק מכתב מאת רשות ההגבלים העסקיים בו נאמר כי הממונה בוחנת בימים אלה את אפשרות הפעלת סמכותה לפי סעיף 43(א)1 לחוק ההגבלים העסקיים, תשמ"ח-1988, ולקבוע כי התקיימו הסדרים כובלים בין בנק הפועלים בע"מ, בנק דיסקונט לישראל בע"מ, בנק המזרחי המאוחד בע"מ, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, והבנק, שעניינם העברת מידע הנוגע לעמלות, וזאת בכפוף לעריכת שימוע בכתב. הבנקים התבקשו להגיש את עמדתם עד ליום 15 בספטמבר 2008.

הבנק הגיש לממונה את עמדתו על פיה נטען שלא נוצר הסדר כובל בעניין העברת מידע לצורך תיאום עמלות. גם הבנקים האחרים הגישו עמדתם לממונה באמצע חודש ספטמבר. הבנקים ממתינים לתגובת הממונה.

ז.

# דוחות כספיים

## באור 7 – פעילות במכשירים נגזרים – היקף, סיכונים אשראי ומועדי פרעון סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)

### א. היקף הפעילות

30 בספטמבר 2008				
חוזי	חוזים	חוזי	חוזי ריבית	
סחורות	בגין	מטבע	שקל - מדד	אחר
ואחרים	מניות	חוץ	(במיליוני ש"ח)	
<b>(1) סכום נקוב של מכשירים נגזרים</b>				
(א) נגזרים מגדרים (1)				
16	-	-	-	-
-	-	21	1,547	-
16	-	21	1,547	-
מזה: חוזי החלפת שיעורי ריבית (Swaps) בהם התאגיד הבנקאי הסכים לשלם שיעורי ריבית קבוע				
-	-	-	677	-
(ב) נגזרים ALM (1) (2)				
56	37	-	5,439	18
1,256	-	84,694	20,314	9,384
חוזי אופציה שנסחרים בבורסה				
123	7,250	4,748	3,096	-
123	7,250	5,604	3,096	-
חוזי אופציה אחרים				
-	1,330	46,636	21,151	52
-	1,601	42,888	18,328	20
-	-	11,392	62,075	1,295
1,558	17,468	195,962	133,499	10,769
מזה: חוזי החלפת שיעורי ריבית (Swaps) בהם התאגיד הבנקאי הסכים לשלם שיעורי ריבית קבוע				
-	-	-	10,209	-
(ג) נגזרים אחרים (1)				
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
(ד) נגזרי אשראי וחוזי החלפת מטבע חוץ Spot				
434	-	-	-	-
-	-	7,811	-	-
434	-	7,811	-	-
2,008	17,468	203,794	135,046	10,769

(1) למעט נגזרי אשראי וחוזי החלפת מטבע חוץ Spot.

(2) נגזרים המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, אשר לא יועדו ליחסי גידור.

## דוחות כספיים

באור 7 – פעילות במכשירים נגזרים – היקף, סיכוני אשראי ומועדי פרעון (המשך)  
 סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)

30 בספטמבר 2008				
חוזי ריבית	חוזי מטבע	חוזי חוץ	חוזים בגין מניות	חוזי סחורות ואחרים
שקל - מדד אחר (במיליוני ש"ח)				
<b>(2) שווי הוגן ברוטו של מכשירים נגזרים</b>				
(א) נגזרים מגדרים (1)				
-	-	-	-	16
שווי הוגן ברוטו חיובי				
-	14	-	-	16
שווי הוגן ברוטו שלילי				
(ב) נגזרים ALM (1)(2)				
66	384	3,680	1,832	63
שווי הוגן ברוטו חיובי				
286	393	4,182	1,798	62
שווי הוגן ברוטו שלילי				
(ג) נגזרים אחרים (1)				
-	-	-	-	-
שווי הוגן ברוטו חיובי				
-	-	-	-	-
שווי הוגן ברוטו שלילי				
(ד) נגזרי אשראי				
נגזר אשראי בהם התאגיד הבנקאי ערב				
-	-	-	-	-
שווי הוגן ברוטו חיובי				
-	-	-	-	111
שווי הוגן ברוטו שלילי				

(1) למעט נגזרי אשראי.

(2) נגזרים המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, אשר לא יועדו ליחסי גידור.

## דוחות כספיים

באור 7 – פעילות במכשירים נגזרים – היקף, סיכוני אשראי ומועדי פרעון (המשך)  
 סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)

30 בספטמבר 2007				
חוזי	חוזים	חוזי	חוזי ריבית	
סחורות	בגין	מטבע	אחר	שקל - מדד
ואחרים	מניות	חוץ	(במיליוני ש"ח)	
<b>(1) סכום נקוב של מכשירים נגזרים</b>				
(א) נגזרים מגדרים (1)				
-	-	25	3,035 (א)	-
Swaps				
-	-	25	3,035	-
סך הכל				
מזה: חוזי החלפת שיעורי ריבית (Swaps) בהם התאגיד הבנקאי הסכים לשלם שיעורי ריבית קבוע				
-	-	-	1,569 (א)	-
(ב) נגזרים ALM (1) (2)				
108	65	-	9,761	97
Futures חוזי				
583	-	92,282	19,811	7,345
Forward חוזי				
חוזי אופציה שנשחרים בבורסה				
77	10,953	4,951	-	-
אופציות שנכתבו				
77	11,019	5,274	-	-
אופציות שנקנו				
חוזי אופציה אחרים				
-	1,714	35,958	15,556	19
אופציות שנכתבו				
-	1,928	31,248	12,172	8
אופציות שנקנו				
-	-	4,960	39,840 (א)	1,253
Swaps				
845	25,679	174,673	97,140	8,722
סך הכל				
מזה: חוזי החלפת שיעורי ריבית (Swaps) בהם התאגיד הבנקאי הסכים לשלם שיעורי ריבית קבוע				
-	-	-	8,070 (א)	-
(ג) נגזרים אחרים (1)				
-	-	-	-	-
Swaps				
-	-	-	-	-
סך הכל				
(ד) נגזרי אשראי וחוזי החלפת מטבע חוץ Spot				
893	-	-	-	-
נגזרי אשראי בהם התאגיד הבנקאי ערב				
-	-	5,086	-	-
חוזי החלפת מטבע חוץ Spot				
893	-	5,086	-	-
סך הכל				
1,738	25,679	179,784	100,175	8,722
סך הכל כללי				
(א) סווג מחדש				

- (1) למעט נגזרי אשראי וחוזי החלפת מטבע חוץ Spot.  
 (2) נגזרים המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, אשר לא יועדו ליחסי גידור.

## דוחות כספיים

באור 7 – פעילות במכשירים נגזרים – היקף, סיכוני אשראי ומועדי פרעון (המשך)  
 סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)

30 בספטמבר 2007				
חוזי ריבית	חוזי מטבע	חוזי חוץ	חוזים בגין מניות	חוזי סחורות ואחרים
שקל - מדד אחר (במיליוני ש"ח)				
<b>(2) שווי הוגן ברוטו של מכשירים נגזרים</b>				
(א) נגזרים מגדרים (1)				
-	-	-	(א) 54	-
שווי הוגן ברוטו חיובי				
-	-	17	(א) 13	-
שווי הוגן ברוטו שלילי				
(ב) נגזרים ALM (1)(2)				
25	807	3,191	(א) 744	24
שווי הוגן ברוטו חיובי				
25	821	3,161	(א) 574	130
שווי הוגן ברוטו שלילי				
(ג) נגזרים אחרים (1)				
-	-	-	(א) -	-
שווי הוגן ברוטו חיובי				
-	-	-	(א) -	-
שווי הוגן ברוטו שלילי				
(ד) נגזרי אשראי				
נגזר אשראי בהם התאגיד הבנקאי ערב				
-	-	-	-	-
שווי הוגן ברוטו חיובי				
-	-	-	-	-
שווי הוגן ברוטו שלילי				
(א) סווג מחדש				

(1) למעט נגזרי אשראי.

(2) נגזרים המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, אשר לא יועדו ליחסי גידור.

## דוחות כספיים

באור 7 – פעילות במכשירים נגזרים – היקף, סיכוני אשראי ומועדי פרעון (המשך)  
 סכומים מדווחים (מבוקר)

31 בדצמבר 2007				
חוזי	חוזים	חוזי	חוזי ריבית	
סחורות	בגין	מטבע	אחר	שקל - מדד
ואחרים	מניות	חוץ	(במיליוני ש"ח)	
<b>(1) סכום נקוב של מכשירים נגזרים</b>				
(א) נגזרים מגדרים (1)				
-	-	24	2,710	-
Swaps				
-	-	24	2,710	-
סך הכל				
מזה: חוזי החלפת שיעורי ריבית (Swaps) בהם				
-	-	-	1,739	-
התאגיד הבנקאי הסכים לשלם שיעורי ריבית קבוע				
(ב) נגזרים ALM (1) (2)				
158	148	-	4,465	19
Futures חוזי				
708	-	85,748	27,992	8,585
Forward חוזי				
חוזי אופציה שנשחרים בבורסה				
125	9,961	4,760	-	-
אופציות שנכתבו				
125	10,034	5,108	-	-
אופציות שנקנו				
חוזי אופציה אחרים				
-	1,740	40,919	15,987	27
אופציות שנכתבו				
-	2,025	37,320	12,536	8
אופציות שנקנו				
-	-	6,098	47,936	1,220
Swaps				
1,116	23,908	179,953	108,916	9,859
סך הכל				
מזה: חוזי החלפת שיעורי ריבית (Swaps) בהם				
-	-	-	7,465	-
התאגיד הבנקאי הסכים לשלם שיעורי ריבית קבוע				
(ג) נגזרים אחרים (1)				
-	-	-	-	-
Swaps				
-	-	-	-	-
סך הכל				
(ד) נגזרי אשראי וחוזי החלפת מטבע חוץ Spot				
975	-	-	-	-
נגזרי אשראי בהם התאגיד הבנקאי ערב				
-	-	12,207	-	-
חוזי החלפת מטבע חוץ Spot				
975	-	12,207	-	-
סך הכל				
2,091	23,908	192,184	111,626	9,859
סך הכל כללי				

(1) למעט נגזרי אשראי וחוזי החלפות מטבע חוץ Spot.

(2) נגזרים המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, אשר לא יועדו ליחסי גידור.

## דוחות כספיים

באור 7 – פעילות במכשירים נגזרים – היקף, סיכוני אשראי ומועדי פרעון (המשך)  
 סכומים מדווחים (מבוקר)

31 בדצמבר 2007					
חוזי ריבית	חוזי מטבע	חוזי חוץ	חוזי סחורות ואחרים	חוזי מניית	שקל - מדד אחר
(במיליוני ש"ח)					
<b>(2) שווי הוגן ברוטו של מכשירים נגזרים</b>					
(א) נגזרים מגדרים (1)					
-	-	-	98	-	שווי הוגן ברוטו חיובי
-	-	18	17	-	שווי הוגן ברוטו שלילי
(ב) נגזרים ALM (1)(2)					
24	609	3,214	984	18	שווי הוגן ברוטו חיובי
23	627	3,254	899	193	שווי הוגן ברוטו שלילי
(ג) נגזרים אחרים (1)					
-	-	-	-	-	שווי הוגן ברוטו חיובי
-	-	-	-	-	שווי הוגן ברוטו שלילי
(ד) נגזרי אשראי					
נגזר אשראי בהם התאגיד הבנקאי ערב					
-	-	-	-	-	שווי הוגן ברוטו חיובי
20	-	-	-	-	שווי הוגן ברוטו שלילי

(1) למעט נגזרי אשראי.

(2) נגזרים המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, אשר לא יועדו ליחסי גידור.

## דוחות כספיים

באור 7 – פעילות במכשירים נגזרים – היקף, סיכוני אשראי ומועדי פרעון (המשך)  
סכומים מדווחים

### ב. סיכון אשראי בגין מכשירים נגזרים לפי צד נגדי לחוזה

30 בספטמבר 2008					
סך הכל	אחרים	ממשלות		בנקים	בורסות
		ובנקים מרכזיים	דילרים/ ברוקרים		
(בלתי מבוקר)					
(במיליוני ש"ח)					
6,096	2,974	-	26	2,711	385
יתרות מאזניות של נכסים הנובעים ממכשירים נגזרים (1) (2)					
25,104	8,239	3	506	14,961	1,395
סיכון אשראי חוץ מאזני בגין מכשירים נגזרים (3)					
31,200	11,213	3	532	17,672	1,780
סך הכל סיכון אשראי בגין מכשירים נגזרים					

30 בספטמבר 2007					
סך הכל	אחרים	ממשלות		בנקים	בורסות
		ובנקים מרכזיים	דילרים/ ברוקרים		
(בלתי מבוקר)					
(במיליוני ש"ח)					
4,845	2,022	-	24	2,363	436
יתרות מאזניות של נכסים הנובעים ממכשירים נגזרים (1) (2)					
20,539	5,670	10	98	13,125	1,636
סיכון אשראי חוץ מאזני בגין מכשירים נגזרים (3)					
25,384	7,692	10	122	15,488	2,072
סך הכל סיכון אשראי בגין מכשירים נגזרים					

31 בדצמבר 2007					
סך הכל	אחרים	ממשלות		בנקים	בורסות
		ובנקים מרכזיים	דילרים/ ברוקרים		
(מבוקר)					
(במיליוני ש"ח)					
4,947	2,001	-	26	2,710	210
יתרות מאזניות של נכסים הנובעים ממכשירים נגזרים (1) (2)					
22,857	6,670	1	144	14,821	1,221
סיכון אשראי חוץ מאזני בגין מכשירים נגזרים (3)					
27,804	8,671	1	170	17,531	1,431
סך הכל סיכון אשראי בגין מכשירים נגזרים					

- (1) לא קיימים הסדרי התחשבות נטו.  
 (2) מתוך זה יתרה מאזנית של מכשירים נגזרים העומדים בפני עצמם בסך 6,096 מיליוני ש"ח (30 בספטמבר 2007 - 4,845 מיליוני ש"ח, 31 בדצמבר 2007 - 4,947 מיליוני ש"ח) הכלולה בסעיף נכסים אחרים.  
 (3) סיכון אשראי חוץ מאזני בגין מכשירים נגזרים (לרבות בגין מכשירים נגזרים עם שווי הוגן שלילי) כפי שחושב לצורך מגבלות על חבות של לווה.



## דוחות כספיים

באור 7 – פעילות במכשירים נגזרים – היקף, סיכוני אשראי ומועדי פרעון (המשך)  
 סכומים מדווחים

ג. פירוט מועדי פרעון – סכום נקוב

30 בספטמבר 2008				
עד	מעל שלושה	מעל שנה	מעל	
שלושה	חודשים	ועד	מעל	
חודשים	ועד שנה	חמש שנים	חמש שנים	סך הכל
(בלתי מבוקר)				
(במיליוני ש"ח)				
<b>חוזי ריבית:</b>				
שקל – מדד	3,085	4,635	1,196	10,769
אחר	40,663	31,742	34,195	135,046
חוזי מטבע חוץ	110,388	73,632	11,422	203,794
חוזים בגין מניות	14,119	1,999	1,317	17,468
חוזי סחורות ואחרים	1,210	264	500	2,008
סך הכל	169,465	112,272	48,630	369,085
<b>סך הכל בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר)</b>				
	166,581	83,942	37,286	316,098
<b>סך הכל דצמבר 2007 (מבוקר)</b>				
	156,290	97,341	53,297	339,668

באור 8 - רווח מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים  
 סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)

לתשעה חודשים שנתיים		לשלושה חודשים שנתיים	
ביום 30 בספטמבר		ביום 30 בספטמבר	
2007	2008	2007	2008
(במיליוני ש"ח)			
<b>א. בגין נכסים (א)</b>			
8,161	4,382	1,637	3,879
מאשראי לציבור			
11	(9)	(12)	19
מאשראי לממשלות			
(89)	(101)	(126)	35
מפיקדונות בבנק ישראל וממומנים			
184	(2,492)	(1,310)	502
מפיקדונות בבנקים			
9	18	4	11
מניירות ערך שנשאלו או שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר			
988	(1,651) (ד)	(417)	249 (ד)
מאגרות חוב			
9,264	147	(224)	4,695
סך הכל בגין נכסים			
<b>ב. בגין התחייבויות (א)</b>			
(3,296)	6,983	2,469	(1,969)
על פיקדונות הציבור			
(66)	(23)	(27)	(25)
על פיקדונות מממשלות			
(127)	(53)	(14)	(15)
על פיקדונות מבנק ישראל			
53	(161)	187	(153)
על פיקדונות מבנקים			
(4)	(5)	1	(12)
על ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר			
(836)	(1,287)	(381)	(653)
על אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים			
(4,276)	5,454	2,235	(2,827)
סך הכל בגין התחייבויות			
<b>ג. בגין מכשירים נגזרים ופעילויות גידור</b>			
1	3	2	(2)
חלק לא אפקטיבי ביחסי הגידור (ב)			
94	(343)	128	43
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים ALM (ג)			
2	(129)	3	(107)
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים אחרים			
97	(469)	133	(66)
סך הכל בגין מכשירים נגזרים ופעילויות גידור			
<b>ד. אחר</b>			
229	252	79	97
עמלות מעסקי מימון			
97	(508)	6	(456)
רווחים (הפסדים) ממכירת איגרות חוב זמינות למכירה, נטו (ה)			
הפסדים שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות			
(43)	(65)	(117)	(135)
לשווי הוגן של אגרות חוב למסחר, נטו			
358	669	(54)	244
הכנסות (הוצאות) מימון אחרות			
141	(76)	207	(61)
הכנסות (הוצאות) מימון אחרות			
782	272	121	(311)
סך הכל אחר			
5,867	5,404	2,265	1,491
סך כל הרווח מפעילות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים			
28	60	9	33
מוזה: הפרשי שער, נטו			
<b>ה. פירוט ההשפעה נטו של מכשירים נגזרים מגדרים</b>			
<b>על הרווח מפעולות מימון</b>			
(3)	(2)	(5)	-
הכנסות (הוצאות) מימון בגין נכסים			
9	8	18	8
הכנסות (הוצאות) מימון בגין התחייבויות			

(א) כולל מרכיב אפקטיבי ביחסי הגידור.

(ב) למעט מרכיב אפקטיבי ביחסי הגידור.

(ג) מכשירים נגזרים המהווים חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות בבנק אשר לא יועדו ליחסי גידור.

(ד) כולל ריבית והפרשי שער שליליים בגין אגרות חוב מגובי משכנתאות (MBS) בסך של כ-350 מיליון ש"ח לתשעה חודשים, וריבית והפרשי שער חיוביים בסך של כ-96 מיליון ש"ח לשלושה חודשים.

(ה) לרבות הפרשה לירידת ערך שאינה בעלת אופי זמני.

## דוחות כספיים

### באור 9 - רווחים (הפסדים) מהשקעות במניות, (א) נטו סכומים מדווחים (בלתי מבוקר)

לתשעה חודשים שנתיימו		לשלושה חודשים שנתיימו		
ביום 30 בספטמבר		ביום 30 בספטמבר		
2007	2008	2007	2008	(במיליוני ש"ח)
84	106	6	97	רווחים ממכירת מניות זמינות למכירה
(10)	(225)	3	(122)	רווחים (הפסדים) ממכירת מניות זמינות למכירה (ב)
				הפסדים שמומשו וטרם מומשו
(5)	(444)	(14)	(350)	מהתאמות לשווי הוגן של מניות למסחר, נטו
165	85	14	12	דיבידנד ממניות זמינות למכירה ולמסחר
234	(478)	9	(363)	סך הכל מהשקעות במניות

(א) כולל קרנות נאמנות.

(ב) לרבות הפרשה לירידת ערך שאינה בעלת אופי זמני.

לשלושה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)									
סך הכל מאוחד	מגזר אחר	מגזר ניהול פיננסי	מגזר בנקאות פרטית	מגזר נדל"ן	מגזר מסחרי	מגזר עסקי	מגזר עסקים קטנים	מגזר משקי בית	
(במיליוני ש"ח)									
<b>רווח (הפסד) מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים:</b>									
1,491	2	(246)	(187)	252	271	975	319	105	מחיצוניים -
-	4	(42)	216	(68)	1	(607)	(95)	591	בינמגזרי -
1,491	6	(288)	29	184	272	368	224	696	סך הכל
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>									
540	74	(351)	98	17	87	93	103	419	מחיצוניים -
-	(23)	1	3	-	(8)	(45)	(5)	77	בינמגזרי -
540	51	(350)	101	17	79	48	98	496	סך הכל
2,031	57	(638)	130	201	351	416	322	1,192	סך כל ההכנסות
495	17	33	-	9	44	250	43	99	הפרשה לחובות מסופקים
רווח מפעולות בלתי רגילות									
1	1	-	-	-	-	-	-	-	לאחר מיסים
(84)	13	(498)	(21)	96	82	(8)	72	180	רווח נקי (הפסד)

לשלושה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר) (א)									
סך הכל מאוחד	מגזר אחר	מגזר ניהול פיננסי	מגזר בנקאות פרטית	מגזר נדל"ן	מגזר מסחרי	מגזר עסקי	מגזר עסקים קטנים	מגזר משקי בית	
(במיליוני ש"ח)									
<b>רווח (הפסד) מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים:</b>									
2,265	(13)	805	(334)	502	388	690	298	(71)	מחיצוניים -
-	-	(410)	459	(325)	(116)	(323)	(83)	798	בינמגזרי -
2,265	(13)	395	125	177	272	367	215	727	סך הכל
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>									
909	45	5	106	14	91	110	109	429	מחיצוניים -
-	(12)	1	4	-	(7)	(42)	(6)	62	בינמגזרי -
909	33	6	110	14	84	68	103	491	סך הכל
3,174	20	401	235	191	356	435	318	1,218	סך כל ההכנסות
79	-	(14)	4	(28)	36	1	46	34	הפרשה לחובות מסופקים
רווח מפעולות בלתי רגילות									
109	18	-	2	-	5	4	7	73	לאחר מיסים
1,010	74	153	50	112	103	174	34	310	רווח נקי

(א) סווג מחדש

לתשעה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2008 (בלתי מבוקר)								
סך הכל מאוחד	מגזר אחר	מגזר ניהול פיננסי	מגזר בנקאות פרטית	מגזר נדל"ן	מגזר מסחרי	מגזר עסקי	מגזר עסקים קטנים	מגזר משקי בית
(במיליוני ש"ח)								
<b>רווח (הפסד) מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים:</b>								
5,404	2	288	(500)	1,202	1,164	2,167	928	153
-	(35)	(405)	726	(602)	(319)	(941)	(260)	1,836
5,404	(33)	(117)	226	600	845	1,226	668	1,989
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>								
2,255	140	(348)	307	48	277	230	331	1,270
-	(44)	2	11	-	(24)	(122)	(23)	200
2,255	96	(346)	318	48	253	108	308	1,470
7,659	63	(463)	544	648	1,098	1,334	976	3,459
1,055	17	5	-	40	191	498	75	229
<b>רווח (הפסד) מפעולות בלתי רגילות לאחר מיסים</b>								
249	-	(2)	3	-	26	2	18	202
1,275	(21)	(565)	43	319	303	229	272	695

לתשעה חודשים שנתיימו ביום 30 בספטמבר 2007 (בלתי מבוקר) (א)								
סך הכל מאוחד	מגזר אחר	מגזר ניהול פיננסי	מגזר בנקאות פרטית	מגזר נדל"ן	מגזר מסחרי	מגזר עסקי	מגזר עסקים קטנים	מגזר משקי בית
(במיליוני ש"ח)								
<b>רווח (הפסד) מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים:</b>								
5,867	7	2,458	(1,014)	1,194	1,150	1,863	774	(565)
-	(35)	(1,903)	1,337	(709)	(347)	(706)	(136)	2,499
5,867	(28)	555	323	485	803	1,157	638	1,934
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>								
3,030	137	264	334	44	279	395	325	1,252
-	(24)	2	12	-	(22)	(109)	(24)	165
3,030	113	266	346	44	257	286	301	1,417
8,897	85	821	669	529	1,060	1,443	939	3,351
128	-	(12)	5	(19)	112	(126)	65	103
<b>רווח מפעולות בלתי רגילות לאחר מיסים</b>								
368	21	-	6	1	16	17	29	278
2,840	78	410	121	274	314	686	176	781

(א) סווג מחדש

לשנה שנתיימה ביום 31 בדצמבר 2007 (מבוקר) (א)									
סך הכל מאוחד	מגזר אחר	מגזר ניהול פיננסי		מגזר מסחרי נדל"ן		מגזר עסקי עסקים		מגזר משקי בית קטנים (במיליוני ש"ח)	
		מגזר ניהול פיננסי	מגזר בנקאות פרטית	מגזר מסחרי נדל"ן	מגזר מסחרי	מגזר עסקי	מגזר עסקים		
<b>רווח (הפסד) מפעולות מימון לפני הפרשה לחובות מסופקים:</b>									
7,648	22	2,987	(1,290)	1,589	1,581	2,393	1,023	(657)	מחיצוניים -
-	(65)	(2,560)	1,762	(879)	(478)	(851)	(169)	3,240	בינמגזרי -
7,648	(43)	427	472	710	1,103	1,542	854	2,583	סך הכל
<b>הכנסות תפעוליות ואחרות:</b>									
4,222	316	370	461	55	377	525	437	1,681	מחיצוניים -
-	(34)	2	16	-	(31)	(152)	(27)	226	בינמגזרי -
4,222	282	372	477	55	346	373	410	1,907	סך הכל
11,870	239	799	949	765	1,449	1,915	1,264	4,490	סך כל ההכנסות
407	-	(19)	-	(33)	170	(28)	139	178	הפרשה לחובות מסופקים
<b>רווח מפעולות בלתי רגילות</b>									
373	26	-	6	1	16	17	29	278	לאחר מיסים
3,357	194	313	185	408	403	833	167	854	רווח נקי

(א) סווג מחדש.

## באור 11 – נושאים שונים

### א. תיקון חוק הבנקאות (שירות ללקוח) בנושא עמלות

ב-1 ביולי 2008 נכנסה לתוקף רפורמה מהותית בתחום העמלות.

הרפורמה מעוגנת בתיקון מס 12 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981, שנחקק ביולי 2007.

כפי שנאמר בחוק, מטרת החוק היתה לקבוע תעריפון עמלות חדש ללקוחות יחידים ועסקים קטנים, אשר בקביעתו "יפעל הנגיד להצגה הוגנת ומובנת של העמלות, במטרה להבטיח את יכולת הלקוחות להשוות את העלות של ניהול חשבון ואמצעי תשלום". קדמה לחקיקה הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לעניין עמלות הבנקים, אשר בכתב המינוי שלה צוינו כמטרות מרכזיות יצירת שקיפות במערכת העמלות והיותה מובנת לציבור הלקוחות, והגברת התחרות בין הבנקים.

במסגרת הרפורמה קבע הפיקוח על הבנקים רשימה אחידה ומחייבת של שירותים בנקאיים, אשר עבורם רשאים התאגידים הבנקאיים לגבות עמלות מלקוחות יחידים ומעסקים קטנים, כהגדרתם בחקיקה ("תעריפון העמלות המלא").

בתוך כך הושגו מספר מטרות חשובות:

צמצום מספר העמלות – מספר העמלות בשירותים הצרכניים הניתנים ללקוחות היחידים והעסקים הקטנים צומצם בכשני שלישי, על ידי איחוד וביטול עמלות.

קביעת שמות אחידים לשירותים בנקאיים – שירותים זהים יקראו בשם זהה בכל הבנקים, במטרה להקל על ההשוואה.

קביעת תעריפונים מצומצמים – בנוסף לתעריפון העמלות המלא, רוכזו השירותים הבנקאיים השכיחים בשלושה תעריפונים מצומצמים, שכל אחד מהם כולל נושא מרכזי אחד: חשבון עובר ושב, משכנתאות וכרטיסי אשראי. ריכוז העמלות הנפוצות בתעריפונים מצומצמים מקל על בדיקה והשוואה בין העמלות בבנקים השונים.

אחד השינויים המהותיים שעשה בנק ישראל בתעריפון העמלות ליחידים ועסקים קטנים, הינו איחוד הפעולות הנפוצות בחשבון עובר ושב תחת הכותרת "פעולה על ידי פקיד" ובנפרד "פעולה בערוץ ישיר".

## זוחות כספיים

על פי הנחיית המפקח על הבנקים, העביר הבנק, בתחילת חודש מאי 2008, לפיקוח על הבנקים את התעריפון החדש ללקוחות יחידים ועסקים קטנים ("התעריפון החדש"), הכולל את התעריפים שנקבעו על ידי הבנק. בעקבות תגובת הפיקוח נערכו מספר שינויים בתעריפון.

בנוסף, פרסם נגיד בנק ישראל ביום 26 באוגוסט 2008 תיקון לכללי הבנקאות (שירות ללקוח) (עמלות) ולתעריפון העמלות המלא המצורף לכללים אלו, הקובע, בין היתר, כי לקוחות שהינם "אזרחים ותיקים" ונכים, יהיו זכאים לארבע פעולות על ידי פקיד בחודש במחיר פעולה בערוץ ישיר, שהינו נמוך באופן מהותי לעומת מחיר פעולה על ידי פקיד. התיקון נכנס לתוקף ביום 1 בספטמבר 2008.

לאחר כניסת הרפורמה בעמלות לתוקף, הוגשו הצעות חוק פרטיות שמטרתן להטיל מגבלות נוספות בקשר עם גביית עמלות מן הלקוחות היחידים והעסקים הקטנים, ובין היתר, להגביל, בנסיבות מסוימות, את אפשרות גבייתן.

לאומי מעריך, לאור הנסיבות הידועות לו עתה, ולאור ההכנסות מעמלות שנצברו מאז החלת הרפורמה, וטרם בחינת הצעות החוק הפרטיות הנ"ל, כי הפגיעה בהכנסות הקבוצה מעמלות במונחים שנתיים, כתוצאה מהרפורמה (אשר נובעת גם מהמצב הכלכלי, לרבות מצב שוק ההון) עלולה להיות בסכום של כ-90 מיליון ש"ח. הערכה זו מבוססת על מבנה התעריפון החדש שקבע בנק ישראל, ועל התיקונים האחרונים שפורסמו. הבנק ממשיך לבחון את השלכות הרפורמה.

### ב. 1. החזקות בתאגידי החזקה ריאליים (קונגלומרט)

החזקות הבנק בתאגידי ריאליים כפופה למגבלות הקבועות בחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981 ("חוק הבנקאות"). חוק הבנקאות קובע, בין היתר, בסעיף 24 לחוק, כי תאגיד בנקאי רשאי להחזיק באמצעי שליטה בקונגלומרט ("תאגיד החזקה ריאלי") אחד בלבד (תאגיד שהונו עולה על כ-1,831 מיליון ש"ח, והפועל ביותר משלושה ענפי משק). הבנק מחזיק בקונגלומרט - החברה לישראל. על פי הדוחות הכספיים של פז לרביע הראשון של שנת 2007, בהם יושמו תקנים חשבונאיים חדשים, עולה סכום ההון העצמי של פז על סכום ההון המינימלי להגדרת קונגלומרט (תאגיד החזקה ריאלי). עוד לפני פרסום הדוחות הכספיים הנ"ל נערכו דיונים בין הבנק לבין בנק ישראל לעניין הפרשנות של חוק הבנקאות לגבי הגדרת פז כקונגלומרט, ובהמשך להם הודיע בנק ישראל לבנק במכתבו מיום 3 ביולי 2007, כי הוא אינו מקבל את פרשנות הבנק לכך שענף האנרגיה מהווה ענף משק אחד. לפיכך על פי עמדת בנק ישראל פז הינה קונגלומרט על פי חוק הבנקאות.

כתוצאה מכך ובהתאם להודעת בנק ישראל מיום 3 ביולי 2007 על הבנק למכור את החזקותיו באחד הקונגלומרטים, פז או החברה לישראל, עד ליום 30 ביוני 2009. לאחר דיון, בחודש אוגוסט 2007, בנושא החזקות הבנק בחברות החזקה ריאליות ולאור עמדתו של בנק ישראל (ובכפוף להמשך השיחות עם בנק ישראל שעדיין מתקיימות בנושא זה ואשר על פיהן חולק הבנק על עמדתו של בנק ישראל), בכוננת הבנק לנסות ולמכור את החזקותיו בפז (15.72% מההון וזכויות ההצבעה - 15.31% בדילול מלא) בכפוף לתנאים, לנסיבות ולבדיקות נוספות ובהתחשב בלוחות הזמנים שנקבעו על ידי בנק ישראל (כלומר עד 30 ביוני 2009) ובכפוף לכך שעד אז לא ישתנו המועדים או עמדתו של בנק ישראל.

### 2. מגדל אחזקות ביטוח ופיננסים בע"מ ("מגדל אחזקות ביטוח")

הבנק מחזיק ב-9.85% מהון המניות המונפק והנפרע של מגדל אחזקות ביטוח ופיננסים בע"מ ("מגדל אחזקות"), השולטת במגדל חברה לביטוח בע"מ, וזאת לאחר שבחודש מרס 2006 מכר הבנק מניות המהוות 10% מהון מגדל אחזקות ("יתרת החזקות").

על פי פרשנות בנק ישראל לחוק הבנקאות (רישוי), אשר הבנק חולק עליה, על הבנק למכור גם את יתרת החזקות במגדל אחזקות, באשר הינה נחשבת על פי החוק האמור ל"תאגיד החזקה ריאלי". יצויין כי על פי החקיקה שהתקבלה בעקבות הרפורמה בשוק ההון, בנק רשאי להחזיק חמישה אחוזים בהון חברה לביטוח ועשרה אחוזים בהון של תאגיד השולט בחברה לביטוח. המפקח על הבנקים התיר לבנק להחזיק ביתרת החזקות עד 31 בדצמבר 2008.

### ג. הנפקת כתבי אופציה לעובדים

ביום 2 בפברואר 2006 אישרה האסיפה הכללית של הבנק, תכנית להקצאה של כתבי אופציה לעובדים זכאים, כקבוע במתאר שפורסם על ידי הבנק ביום 24 בינואר 2006 ("המתאר"). בהתאם לתוכנית זו, הוקצו ביום 14 בפברואר 2006 84,853,960 כתבי אופציה הניתנים למימוש ל-84,853,960 מניות רגילות של הבנק. (מזה הוקצו ליו"ר הדירקטוריון 122,644 כתבי אופציה ולמנכ"ל הראשי 156,659 כתבי אופציה).

על כתבי האופציה האמורים חלים כל התנאים הקבועים במתאר לרבות:

## דוחות כספיים

1. כתבי האופציה היו ניתנים למימוש בשתי מנות שוות, המנה האחת בתום שנתיים ממועד הקצאת כתבי האופציה והמנה השניה החל מתום השנה השנייה ממועד הקצאת כתבי האופציה ועד לתום השנה השלישית ממועד הקצאת כתבי האופציה.

2. כתבי האופציה הוקצו לעובדים ללא תמורה.

3. מחיר המימוש למניה יהיה 13.465 ש"ח ויהיה צמוד למדד המחירים לצרכן (החל מחודש ספטמבר 2005). המחיר יותאם לחלוקת דיבידנדים (כשסכומם צמוד למדד), מניות ההטבה ומרכיב ההטבה בהנפקת זכויות, אם תהיה הנפקה כזו. מחיר המימוש המתואם ל-31 בדצמבר 2007 ול-30 בספטמבר 2008 היה 11.272 ש"ח ו-10.604 ש"ח בהתאמה.

ברביע הראשון של שנת 2008 חל מועד המימוש של המנה הראשונה של כתבי האופציה והחל המימוש של חלק מהמנה השניה. מחיר המימוש הממוצע היה כ-10.34 ש"ח.

להלן התנועה בכתבי האופציה במהלך השנים 2006-2008:

מספר האופציות	
84,853,960	הוענקו במהלך שנת 2006
(466,133)	חולטו במהלך השנה
84,387,827	סך כל האופציות במחזור ליום 31 בדצמבר 2006
(791,878)	חולטו במהלך השנה
83,595,949	סך כל האופציות במחזור ליום 31 בדצמבר 2007
(41,723,516)	מימוש המנה הראשונה
(165,038)	חולטו במשך השנה
(17,272,320)	מימוש חלקי של המנה השניה עד ליום 30 בספטמבר 2008
24,435,075	סך כל האופציות במחזור ליום 30 בספטמבר 2008

לאחר תאריך המאזן ועד ליום 20 בנובמבר 2008 מומשו עוד כ-322,705 כתבי אופציה.

במסגרת מימוש כתבי האופציה בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2008 כאמור לעיל הונפקו לעובדי הבנק 58,995,836 מניות בתמורה לסך של 611 מיליון ש"ח.

### ד. שעבוד לטובת בנק ישראל

ביום 21 במאי 2008 חתם הבנק על איגרת חוב על פיה שעבד הבנק בשעבוד צף ראשון בדרגה, לטובת בנק ישראל, את זכויותיו לקבלת סכומים וחובים כספיים בשקלים, המגיעים ושיגיעו לבנק מפעם לפעם מאת לקוחותיו, שהינם תאגידים (שהתאגדו לפי דיני מדינת ישראל), שאינם מפגרים בהחזר לבנק של אשראים שקיבלו מהבנק, ושמשך החיים הממוצע (מח"מ) של כל אשראי אינו עולה על שלוש שנים, שניתנו ויינתנו על ידי הבנק ללקוחות הנ"ל. השעבוד נעשה להבטחת סכומים המגיעים או שיגיעו לבנק בגין הלוואות שהתחייב בנק ישראל להעמיד לבנק לפי בקשתו לצורך מילוי התחייבויות הבנק כלפי CLS כספק נזילות של ה-CLS. השעבוד הינו בסכום השווה לגובה הסכומים המובטחים באיגרת החוב, כפי שיהיו מעת לעת, עד לסך של 1.1 מיליארד ש"ח.

### ה. הקצאת מניות לאומי קארד לקניית - ניהול השקעות ומימון בע"מ ("קניית")

ביום 21 במאי 2008, החליט דירקטוריון הבנק ודירקטוריון לאומי החזקות פיננסיות לאשר עסקה על פיה לאומי קארד תקצה לקניית מניות של לאומי קארד המהוות 20% מהון המניות המונפק והנפרע של לאומי קארד וזאת תמורת סכום של 360 מיליון ש"ח שישולם ללאומי קארד. ב-26 במאי 2008 נחתמה והושלמה העסקה הנ"ל והתמורה הועברה ללאומי קארד.

לקניית ניתנו במסגרת העסקה זכויות להגנת המיעוט כמקובל, וכן זכות למינוי שני דירקטורים. כמו כן, קיבלה לאומי אחזקות פיננסיות בע"מ (חברת בת של הבנק ובעלת כל המניות בלאומי קארד), זכויות שונות מקובלות בעת מכירה או הכנסת שותף.

הרווח נטו לבנק, כתוצאה מההקצאה הנ"ל הינו כ-234 מיליון ש"ח ונזקף לסעיף רווח מפעולות בלתי רגילות.



### 1. הוט-מערכות תקשורת בכבלים בע"מ

ביום 4 במאי 2008, חתם הבנק על ההסכם עם נטוויזין בע"מ ("נטוויזין") למכירת חבילת מניות הוט - מערכות תקשורת בע"מ ("הוט") המוחזקות בידי הבנק (כ-15% מהונה המונפק והנפרע של הוט) תמורת סך של כ-480 מיליון ש"ח.

השלמת העסקה הוארכה עד ליום 30 בספטמבר 2008 והיא הותנתה בקיום תנאים מתלים.

ביום 30 באוקטובר 2008 הודיעה נטוויזין על ביטול ההסכם הנ"ל, וזאת לאור העובדה שהאישורים הנחוצים על פי דין להשלמת העסקה לא התקבלו.

### 2. חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (תיקון מס' 20), התשס"ח-2008

ביום ה-26 בפברואר 2008 התקבל בכנסת תיקון לחוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985. התיקון מגביל את תחולת החוק לשנות המס 1985-2007 וקובע הוראות מעבר לגבי תום התחולה.

בהתאם לתיקון, בשנת המס 2008 ואילך לא חושבה עוד התאמה של הכנסות לצורכי מס לבסיס מדידה ריאלי, כמו כן, הופסקה ההצמדה למדד של סכומי הפחת על נכסים קבועים ושל סכומי הפסדים מועברים לצורכי מס באופן שסכומים אלה יתואמו עד למדד של סוף שנת 2007.

להערכת הבנק שינוי של כ-1% במדד המחירים לצרכן משפיע בכ-47 מיליון ש"ח נטו על הוצאות המס של הקבוצה. כתוצאה מתיקון החוק כאמור גדלו הוצאות המס לתקופה של תשעה חודשים ב-2008 בכ-235 מיליון ש"ח.

### 3. תיקון חוק מס ערך מוסף (תיקון מס' 35)

תיקון מס' 35 לחוק מס ערך מוסף שהתקבל בכנסת ב-26 בפברואר 2008 קובע כי מס השכר המשולם ע"י מוסד כספי יוכר כהוצאה לצורך חישוב מס הרווח וכן מחייב את חלקו של המעביד בתשלומי הביטוח הלאומי במס שכר. תחולת התיקון הינה מה-1 בינואר 2008. בשנת 2008 תחויב מחצית מחלקו של המעביד בדמי הביטוח הלאומי במס שכר, ומחצית ממס השכר שישולם תוכר כהוצאה לצורך חישוב מס רווח. להערכת הבנק התיקון בחוק יקטין את חבות המס השוטף נטו של הקבוצה בשנת 2008 בכ-13 מיליון ש"ח, והחל משנת 2009 בכ-26 מיליון ש"ח לשנה. כמו כן חושבו המיסים הנדחים בהתאם לתיקון האמור לעיל. השפעת השינוי על הדוחות הכספיים המאוחדים לתחילת שנת 2008 הינה קיטון הוצאות מסים על הכנסה בסכום של כ-37 מיליון ש"ח.

## באור 12 – ארועים לאחר תאריך המאזן

לאחר תאריך הדוחות הכספיים ועד לסמוך לפרסום הדוחות נמשכה התנודתיות הגבוהה בשוקי ההון והכספים שהתבטאה בין היתר בשינויים בשוק ההון בארץ ובעולם ובהמשך נחלש השקל לדולר של ארה"ב.

א. במידה והירידות בשוקי ההון תמשכנה תהיינה השלכות שליליות על הדוחות הכספיים לרביע הרביעי של 2008, אשר תגרומנה להקטנת השווי ההוגן של ההשקעות באגרות החוב ובקרנות הנאמנות, אשר רובה נזקפת לקרן ההון. כמו כן תהיינה השפעות של שוק ההון על יתרות קופות התגמולים והפיצויים.

ב. במידה והחלשות השקל לדולר של ארה"ב תמשך תהיה לכך השפעה חיובית על התוצאות לרביע הרביעי של 2009 בעיקר בנושאים דלהלן:

1. הפרשי שער חיוביים בגין ההשקעות בחו"ל, אשר אינם מהווים חלק מבסיס המס ואינם מוכרים כהכנסה לצרכי מס, יגרמו להפרשות מס נמוכות יותר.

2. ההכנסות בניכוי הוצאות במט"ח והצמודות למט"ח אשר מתורגמות לפי שער חליפין שוטף תגרומנה לעלייה בהכנסה לעומת תרגומן לפי שער חליפין ליום 30 בספטמבר 2008.

3. לשינויים בשערי החליפין השפעה על הפער בין הנכסים וההתחייבויות במט"ח והצמודות למט"ח.

מובהר כי אם תהיינה התפתחויות נוספות לאחר המועד הנ"ל, עלולות להיות להן השלכות כספיות על הדוחות הכספיים לשנת 2008 אשר היקפן תלוי בהתפתחות העתידית בשווקים אלה.